

Vaikų saugumas internete

NEPILNAMEČIŲ APSAUGA IR ĮGALINIMAS
SKAITMENINIAME PASAULYJE

SPECIALIOSIOS GRUPĖS VAIKŲ SAUGUMO INTERNETE

KLAUSIM AIS BENDRAPIRMININKIŲ ATASKAITA

Prof. dr. Jörg M. Fegert ir dr. Maria Melchior

Šio dokumento turinys nelaikytinas oficialia Europos Komisijos pozicija.

Liuksemburgas. Europos Sąjungos leidinių biuras, 2026

© Europos Sąjunga, 2026

Komisijos dokumentų pakartotinio naudojimo politika įgyvendinama 2011 m. gruodžio 12 d. Komisijos sprendimu 2011/833/ES dėl pakartotinio Komisijos dokumentų naudojimo (OL L 330, 2011 12 14, p. 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Jeigu nenurodyta kitaip, šį dokumentą leidžiama pakartotinai naudoti pagal licenciją „Creative Commons Attribution 4.0 International“ (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tai reiškia, kad pakartotinai naudoti leidžiama, jeigu tinkamai nurodoma autorystė ir visi pakeitimai.

Norint naudoti ar atgaminti elementus, kurių autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, gali reikėti gauti atitinkamų teisių turėtojų leidimą.

Turinys

PRATARMĖ

→ 04

IŽANGA

**Saugus augimas
socialinių tinklų+
pasaulyje**

→ 07

1 SKYRIUS

**Raida grindžiamas
požiūris į vaikų
saugumą internete**

→ 30

2 SKYRIUS

**Nepilnamečiams
internetе kylančios
rizikos įrodymai**

→ 54

3 SKYRIUS

**Nepilnamečių apsauga
sparčiai kintančioje
socialinių tinklų+
aplinkoje**

→ 78

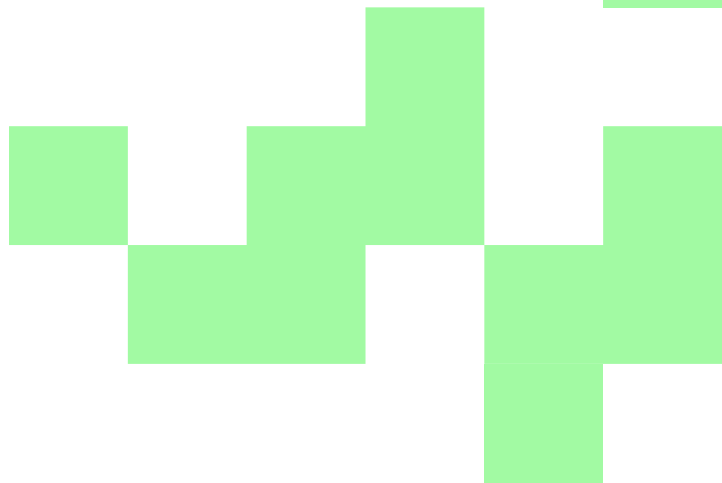
4 SKYRIUS

**Nepilnamečių
įgalinimas
saugiai naršyti
skaitmeniniame
pasaulyje**

→ 117

PADĖKA

→ 140

Pratarmė

2026 m. kovo mėn. Europos Komisijos Pirmininkė Ursula von der Leyen pavedė dviem specialiesiems patarėjams – prof. dr. Jörgui M. Fegertui ir dr. Marijai Melchior – bendrai pirmininkauti Specialiajai grupei vaikų saugumo internete ir galimų amžiaus apribojimų socialiniuose tinkluose klausimais. Bendrapirmininkiams pavesta parengti ataskaitą apie grupės darbo rezultatus ir patarti, kokių požiūriu Europai būtų geriausiai vadovautis, kad interneto pasaulis taptų saugesnis vaikams.

Šioje grupėje, apie kurią Komisijos Pirmininkė pirmą kartą paskelbė 2025 m. pranešime apie Sąjungos padėtį, susibūrė aukšto lygio akademinės bendruomenės atstovai, specialistai, jaunimo ir tėvų atstovai bei kiti įvairių sričių specialistai iš visos Europos, kad įvertintų socialinių tinklų poveikį nepilnamečiams.

Specialioji grupė posėdžiavo tris kartus ir kiekvieną kartą joje dalyvavo įvairūs specialistai. Pirmajame Specialiosios grupės posėdyje 2026 m. kovo 5 d. išnagrinėti esami moksliniai įrodymai, susiję su socialinių tinklų ir apskritai skaitmeninės aplinkos poveikiu vaikams ir paaugliams.

Antrajame Specialiosios grupės posėdyje 2026 m. balandžio 16 d. aptarti galiojantys ES teisės aktai bei priemonės ir nacionalinės politikos metodai, skirti vaikų saugumo internete klausimui spręsti.

Trečiajame Specialiosios grupės posėdyje 2026 m. birželio 16 d. daugiausia dėmesio skirta nacionalinės politikos metodams ir galimoms rekomendacijoms, kaip apsaugoti ir įgalinti vaikus ir paauglius skaitmeniniame pasaulyje.

„Visame šiame darbe vadovausimės poreikiu įgalinti tėvus ir kurti saugesnę Europą mūsų vaikams. Nes kai kalbama apie mūsų vaikų saugumą internete, Europa kliaujasi tėvais, o ne pelnais.“

— EUROPOS KOMISIJOS
PIRMININKĖ URSULA VON DER LEYEN,
2025 M. PRANEŠIMAS APIE SĄJUNGOS
PADĖTĮ

PAGRINDINĖS GRUPĖSE APTARTOS DISKUSIJŲ TEMOS:

- // konkrečių amžiaus apribojimų naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis nustatymo teigiami ir neigiami aspektai;
- // specialiai pritaikyti metodai, kuriais siekiama apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius, atsižvelgiant į amžiaus grupes, socioekonominę padėtį ir su amžiumi susijusią riziką;
- // integruotasis ir (arba) standartizuotasis saugumas ir socialinių tinklų bei kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų atsakomybė;
- // švietimo ir informuotumo didinimo priemonės, kuriomis siekiama skatinti vaikus ir paauglius, tėvus ir globėjus, mokytojus ir pedagogus atsakingai naudotis internetu;
- // būdai, kaip remti tėvus ir pedagogus ir įgalinti vaikus ir paauglius pasinaudoti skaitmeninio pasaulio teikiamomis galimybėmis.

Šioje ataskaitoje pateikta analizė ir rekomendacijos grindžiamos labai svarbiu įvairių specialistų, pakviestų į kiekvieną grupės posėdį, indėliu ir daugeliu papildomų susitikimų su valstybių narių atstovais, ypač tais, kuriuos surengė ES Tarybai pirmininkaujanti Airija ir Liuksemburgas (D9+ ministrų susitikimas), trečiosios valstybės (įskaitant Australiją ir Braziliją), Europos Parlamentas ir jo nariai, ypač Jungtinė grupė vaiko teisių klausimais, sektoriaus atstovai, pilietinė visuomenė, ekspertų grupės ir kitos organizacijos, įskaitant JT vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurą ir Europos duomenų apsaugos valdybą (EDAV).

Po šių diskusijų ir remdamiesi surinktais įrodymais bendrapirmininkiai parengė savo rekomendacijas. Nors atsakomybė už rekomendacijas tenka tik bendrapirmininkiams, jų darbą didele dalimi nulėmė kitų žinomų ekspertų, tėvų ir jaunimo atstovų indėlis ir Europos Komisijos teikiamos ekspertinės žinios.

Šia ataskaita siekiama pagrįsti būsimus veiksmus, kuriuos pasiūlys Europos Komisija ir ES valstybės narės, kad būtų sustiprintas vaikų saugumas internete. Šiame nepriklausomame analitiniame vertinime pateikiamos rekomendacijos ir įkvėpimo šaltinis vaikams ir paaugliams, tėvams ir globėjams, mokytojams ir pedagogams, taip pat socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams, kaip geriau apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius internete.

TAIKYMO SRITIS IR TERMINAI

Kaip nurodė Pirmininkė U. von der Leyen, pagrindinė Specialiosios grupės užduotis buvo aptarti vaikų saugumą internete ir galimus amžiaus apribojimus naudoti socialiniais tinklais. Nors šios ataskaitos taikymo sritis atitinka šią užduotį, Specialiosios grupės posėdžiuose vykusios diskusijos ir kiti politiniai įvykiai (pvz., 2026 m. birželio 17 d. G7 vadovų raginimas sukurti saugesnę skaitmeninę erdvę nepilnamečiams) pabrėžia, kad bendrapirmininkiai turi patikslinti šioje ataskaitoje vartojamus terminus.

Nedarant poveikio jokiems tarptautiniams, ES ar nacionalinės teisės aktams, šioje ataskaitoje vartojami toliau pateikiami terminai ir atitinkamos apibrėžtys.

Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos (trumpai – socialiniai tinklai+)

Šioje ataskaitoje terminai „socialiniai tinklai+“ ir „socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos“ vartojami siekiant plačiai apibrėžti paslaugas, kurios gali būti prieinamos nepilnamečiams ir turėti pagal amžių netinkamų ir (arba) rizikingų elementų (pvz., priklausomybę sukeliančių ir žalingų elementų, įskaitant begalinį slinkimą, automatinį paleidimą, rekomendavimo algoritmus ir nuolatinį pranešimą) ir (arba) turinį. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai apima interneto platformas, kurios veikia kaip trečiųjų šalių turinio tarpininkės, pavyzdžiui, socialinius tinklus, taip pat programėlių parduotuves. Taip pat įtrauktos dirbtinio intelekto (DI) sistemos, įskaitant DI pašnekovus, keliančios pavojų nepilnamečių saugumui ir raidai, vaizdo žaidimai, dėl kurių vaikai susiduria su žalinga komercine praktika ar pavojingais kontaktais, ir dalijimosi vaizdo medžiaga platformos, suteikiančios nepilnamečiams pagal amžių netinkamą prieigą.

Nepilnamečiai, vaikai ir paaugliai

Nepažeidžiant teisiškai apibrėžto termino „vaikai“ vartojimo (pvz., Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje), šioje ataskaitoje teigiama, kad reikia laikytis raišos grindžiamo požiūrio į nepilnamečių apsaugą internete, kuriuo būtų atsižvelgiama į skirtingais amžiaus etapais jiems kylančią konkrečią riziką ir pažeidžiamumą. Šios analizės tikslais autoriai vartoja terminą „nepilnamečiai“ visiems vaikams ir paaugliams iki 18 metų (pilnametystės) apibūdinti. Terminas „paaugliai“ taikomas visiems 13–18 metų nepilnamečiams. Terminas „vaikai“ reiškia visus jaunesnius nei 13 metų nepilnamečius. Šioje ataskaitoje terminas „vaiko teisės“ vartojamas kalbant apie visų jaunesnių nei 18 metų vaikų teises, kaip apibrėžta teisės aktuose. Terminas „vaikų saugumas internete“, kaip nurodyta Specialiosios grupės proceso įgaliojimuose, vartojamas kaip bendras terminas nepilnamečių apsaugai ir įgalinimui skaitmeniniame pasaulyje apibūdinti.

ĮŽANGA

Saugus augimas socialinių tinklų+ pasaulyje

Sparti skaitmeninių technologijų pažanga iš esmės pakeitė tai, kaip vaikai ir paaugliai auga, bendrauja su bendraamžiais, tėvais, mokytojais ir juos supančiu pasauliu. Be to, veikla realiame pasaulyje išlieka labai svarbi mokymuisi, prasmingų santykių ir patirties, darančių įtaką nepilnamečių raidai, puoselėjimui.

Socialinių tinklų+ pasaulis suteikia daug galimybių vaikams ir paaugliams mokytis, užmegzti ryšius, dalyvauti ir kurti. Tačiau nepilnamečiai turi būti šviečiami ir įgalinami pasinaudoti šiomis galimybėmis, kad išnaudotų visą savo potencialą.

Nepaisant to, **socialinių tinklų+ erdvės taip pat kelia tam tikrą pavojų** sveikai nepilnamečių raidai ir gerovei. Tai apima nesaikingo naudojimo dėl priklausomybę sukeliančių elementų, raidai palankios veiklos pakeitimo, žalingo turinio poveikio ir netinkamų kontaktų internete riziką. Šią riziką didina naujų technologijų atsiradimas, todėl reikia drąsių, bet rūpestingų sprendimų, kaip apsaugoti vaikus ir paauglius internete.

Dėl plačiai naudojamų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų **politikos formuotojai ir tėvai yra labai susirūpinę dėl grėsmių, su kuriomis vaikai ir paaugliai susiduria internete**. Nors ir kritikuoti, amžiaus apribojimai, taikomi prieigai prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, **gali būti būtinas prevencinis žingsnis**, kol bus įrodyta, kad socialinių tinklų+ erdvės yra saugios, kad jomis galėtų naudotis vaikai ir paaugliai, arba kol atsirastų saugi alternatyva.

Amžiaus apribojimai nereiškia, kad atsakingi už nepilnamečių saugumą internete pirmiausia tampa tėvai ir globėjai arba patys vaikai ir paaugliai. Jie taip pat nereiškia, kad paslaugų teikėjai gali išsisukti nuo atsakomybės. **Pagrindinė atsakomybė už kuriamų ir teikiamų paslaugų saugumą lieka socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams.**

Įrodinėjimo pareiga turi tekti ne reguliavimo institucijoms, tėvams ir vaikams, o paslaugų teikėjams. **Kol neįrodys, kad teikiamos paslaugos atitinka integruotojo saugumo kriterijų, socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai jaunesniems nei 13 metų vaikams ES turėtų taikyti ribotą prieigą.** Be ES masto apribojimų, valstybės narės vyresniems nei 13 metų paaugliams gali nustatyti papildomus prevencinius amžiaus apribojimus.

Prevenciniai amžiaus apribojimai yra neatidėliotinos priemonės siekiant ilgalaikio tikslo – skatinant kultūrinius pokyčius užtikrinti, kad socialinių tinklų+ erdvės būtų saugios nepilnamečiams. Anksčiau šalių, kurios nustatė visuotinius draudimus naudotis socialiniais tinklais dėl amžiaus, rezultatai rodo, kad dauguma nepilnamečių randa būdą apeiti šią politiką. Tačiau kai kurie nepilnamečiai nebesinaudoja rizikingais socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis ir dabar turi daugiau laiko veiklai realiaame gyvenime (pvz., sportui ir tiesioginiam socialiniam bendravimui). Tai rodo, kad laipsniškas pokytis, susijęs su nepilnamečių naudojimosi socialiniais tinklais+ normomis, yra įmanomas ir turi būti pripažintas.

Vis dėlto pokyčiams reikia laiko. Pavyzdžiui, visuomenės požiūris į teisės aktais nustatytą fizinių bausmių draudimą švietimo srityje susiformavo per daugiau nei vieną kartą (pvz., Vokietijoje ir Švedijoje). Fizinių bausmių draudimas išaiškino lūkesčius tėvams, globėjams, mokytojams ir pedagogams ir sustiprino stebėtojų dalyvavimą, siekiant užtikrinti nesmurtinį nepilnamečių auklėjimą. Šios priemonės sėkmė įrodyta teigiamomis tendencijomis ir nuolatiniu vertinimu nuo jos taikymo pradžios.

Kad amžiaus apribojimai būtų veiksmingi, reikėtų keisti ir visuomenės požiūrį. Nuolatinis vertinimas ir ilgalaikė stebėseną gali padėti politikos formuotojams suprasti, ar ilgainiui keisis nepilnamečių ir jų tėvų, globėjų ir pedagogų įpročiai.

Šiandienos socialinių tinklų+ pasaulyje augantys vaikai ir paaugliai privalo turėti galimybę gyventi sveiką ir visavertį gyvenimą ir pasinaudoti socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikiamomis galimybėmis.

Kaip realiaame gyvenime, taip ir internete taikomos vaiko teisės – nuo teisės būti saugiams ir apsaugotiems nuo ekonominio išnaudojimo ir visų formų nusikaltimų (visų pirma seksualinio smurto) iki teisės gauti informaciją, mokytis ir leisti laisvalaikį.

„Ištisus dešimtmečius siekėme, kad realus pasaulis būtų saugesnis vaikams, to paties privalome siekti ir skaitmeniniame pasaulyje. Teigiamomis galimybėmis, kurias suteikia technologijos, neturėtume naudotis vaikų saugumo, sveikatos ar laimės sąskaita.“

– EUROPOS KOMISIJOS PIRMININKĖ
URSULA VON DER LEYEN

Vaikai turi teisę augti saugioje ir jų raidai palankioje aplinkoje tiek internete, tiek realiaame gyvenime. Nors nepilnamečiams realiaame gyvenime ir toliau reikėtų padėti, taip pat turime pripažinti, kad interneto aplinka tampa vis svarbesne nepilnamečių kasdienio gyvenimo dalimi. Todėl apsauga turi būti standartiškai užtikrinama visuose socialiniuose tinkluose ir teikiant kitas skaitmenines paslaugas.

Vaiko teisės turi būti vaikų saugumo internete priemonių pagrindas. Nustatant galimus amžiaus apribojimus turi būti visapusiškai gerbiama vaiko teisės, apribojimai turi būti proporcingi ir suderinti su vaiko interesais. Šiam tikslui pasiekti naudojamos priemonės turi neatsilikti nuo technologinės plėtros.

Nors socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams tenka pagrindinė atsakomybė už jų paslaugų, ypač nepilnamečiams, saugumą, **siekiant apsaugoti ir įgalinti vaikus ir paauglius socialinių tinklų+ aplinkoje, reikalinga įvairių subjektų ekosistema.** Nuo reguliavimo institucijų, kurios turi imtis būtinų priemonių, iki paslaugų teikėjų, teikiančių saugias ir pagal amžių tinkamas paslaugas, tėvų, globėjų, mokytojų ir pedagogų, kurie atlieka

svarbų vaidmenį prižiūrint ir reguliuojant nepilnamečių naudojimąsi internetu. Bręstant nepilnamečiams ir sparčiai keičiantis socialinių tinklų+ aplinkai, **ekosistemos sėkmė priklauso nuo visų subjektų**, turinčių tą pačią viziją, kad vaikai ir paaugliai skaitmeniniame pasaulyje augtų saugiai, **tarpusavyje susijusių veiksmų**.

1 pav. Nepilnamečių apsaugos ir įgalinimo internete ekosistema

Politinio postūmio didinimas, siekiant stiprinti vaikų saugumą internete

Pastarieji mėnesiai parodė, kad vaikų saugumas internete tampa politiniu prioritetu visame pasaulyje. **Australijai nustačius, įgyvendinus ir nuolat vertinant iniciatyvą „atidėti naudojimąsi socialiniais tinklais“, likusios pasaulio šalys įgijo svarbios patirties.** Kitos šalys, pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė ir Kanada, pasekė šiuo pavyzdžiu ir pateikė planuojamus pasiūlymus dėl teisės aktų, o Indonezija jau priėmė draudimą.

Neseniai paskelbta ataskaita rodo, kad 92 proc. europiečių mano, kad vaikų ir jaunimo apsaugos internete stiprinimas turėtų būti ES prioritetas^a.

a. Europos Komisija (2026). [Skaitmeninis dešimtmetis. „Eurobarometro“ ataskaita, 2026 m. vasario–kovo mėn.](#)

Europos vadovai taip pat pradėjo spręsti šį klausimą. 2025 m. rugsėjo mėn. Jutlandijos deklaracija^b ir Europos Parlamento rezoliucija, kuria raginama nustatyti minimalų skaitmeninį amžių^c visoje ES, Pirmininkės U. von der Leyen įsteigta Specialioji grupė vaikų saugumo internete klausimais ir naujausios Europos Vadovų Tarybos išvados^d yra aiškūs ženklai, kad didėja politinis postūmis imtis konkrečių veiksmų siekiant mažinti didėjančią riziką, su kuria vaikai susiduria internete.

2026 m. birželio mėn. G7, įskaitant Kanadą, Prancūziją, Vokietiją, Italiją, Japoniją, Jungtinę Karalystę, Jungtines Valstijas ir Europos Sąjungą, aukščiausiu politiniu lygmeniu pirmą kartą susitarė dėl bendrų nepilnamečių apsaugos nuo riziką keliančių skaitmeninių paslaugų principų^e.

Be to, **kelios ES valstybės narės priima teisės aktus, kuriais nustatomas minimalus amžius, nuo kurio galima naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis**, dėl kurių vaikams ir paaugliams gali būti padaryta žala. Pavyzdžiui, Prancūzija, remdamasi ribotos prieigos paslaugų juodoju sąrašu, šiuo metu siūlo taikyti 15 metų amžiaus ribą. Graikija numato 15 metų amžiaus ribą socialinių tinklų paslaugoms internete. Danija svarsto galimybę nustatyti ribą jaunesniems nei 16 metų nepilnamečiams, numatant galimybę sumažinti amžiaus ribą gavus tėvų sutikimą. Švedija numato ribą, remiantis metais, kuriais vaikui sukanka 15 metų, išskyrus kelių rūšių paslaugas. Daugelis kitų šalių – nuo Portugalijos ir Ispanijos iki Vokietijos ir Lenkijos – svarsto galimybę priimti teisės aktus, susijusius su šia tema.

Atsižvelgiant į tai, kyla reali Europos bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos susiskaidymo rizika. Atsižvelgdamos į tai, daugelis valstybių narių ragina šį klausimą spręsti ES lygmeniu. Reikėtų pripažinti, kad valstybių narių kultūrinės ir nacionalinės aplinkybės, susijusios su švietimu, skaitmeniniu raštingumu ir nepilnamečių apsauga, skiriasi. Susiskaidymas gali lemti skirtingą nepilnamečių apsaugos lygį visoje ES. Tai taip pat reikštų, kad reguliavimo institucijos galėtų susidurti su praktiniais sunkumais, susijusiais su vykdymo užtikrinimu, o paslaugų teikėjai patirtų didesnes reikalavimų laikymosi išlaidas. Tai galėtų turėti grandininį poveikį saugesnių socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų plėtrai ir saugumo internete teisės aktų veiksmingumui.

ES jau ėmėsi konkrečių nepilnamečių apsaugos veiksmų. Neseniai Europos Komisijos priimtuose sprendimuose tik dar kartą pabrėžiama būtinybė konkrečiais įrodymais kovoti su grėsmėmis, su kuriomis vaikai ir paaugliai susiduria internete. Aiškūs pavyzdžiai yra bylose prieš „Meta“ ir „TikTok“ padarytos preliminaros išvados dėl to, kad šios bendrovės, kaip įtariama, nesilaikė aukštų nepilnamečių apsaugos internete standartų, kurių reikalaujama pagal Skaitmeninių paslaugų aktą (SPA), ir nesugebėjo sukurti lengvai prieinamų mechanizmų, skirtų pažymėti seksualinės prievartos prieš vaikus turiniui. Be to, istoriniu lūžio tašku diskusijose dėl platformų atsakomybės tapo naujausi svarbūs JAV teismų sprendimai.

Trumpa nepilnamečių apsaugos internete istorija

Pastangos apsaugoti vaikus ir paauglius internete yra tokios pat senos kaip internetas ir kyla iš tų laikų, kai dar nebuvo socialinių tinklų, išmaniųjų telefonų ir dirbtinio intelekto. Šiandienos nepilnamečių apsaugos internete taisyklių pagrindas nustatytas XX a. dešimtajame dešimtmetyje ir XXI a. pirmojo dešimtmčio

^{b.} Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujanti Danija (2026 m.). [Jutlandijos deklaracija.Saugaus interneto pasaulio nepilnamečiams kūrimas.](#)

^{c.} Europos Parlamentas (2025). [Nepilnamečių apsauga internete. 2025 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl nepilnamečių apsaugos internete \(2025/2060\(INI\)\).](#)

^{d.} Europos Vadovų Taryba (2026). [Europos Vadovų Tarybos išvados, 2026 m. kovo 19 d.](#)

^{e.} G7 (2026). [Vadovų raginimas sukurti saugesnę skaitmeninę erdvę nepilnamečiams.](#)

pradžioje, priėmus teisės aktus, kuriais siekiama sudaryti sąlygas paslaugoms ir įmonėms veikti ir keisti informacija tarpvalstybiniu mastu. Nors šiomis taisyklėmis nebuvo siekiama vienintelio tikslo – apsaugoti vaikus ir paauglius internete, jomis buvo nustatyta daug principų, kuriais ir toliau grindžiami galiojantys teisės aktai trijose srityse.

Pirma, socialinių tinklų ir skaitmeninių paslaugų vidaus rinkoje reglamentavimu nustatytos bendros televizijos paslaugų visoje Europoje taisyklės, įskaitant apsaugos nuo turinio, kuris galėtų būti žalingas nepilnamečiams, priemonės. Pirmoji suderinta internetinių arba informacinės visuomenės paslaugų sistema (pagal E. prekybos direktyvą) taip pat padėjo plėtoti tarpvalstybines internetines paslaugas ES.

Antroji sritis yra duomenų apsaugos ir privatumo taisyklės, pradedant nuo 1995 m. Duomenų apsaugos direktyvoje nustatytų bendrų asmeninės informacijos rinkimo ir naudojimo valstybėse narėse standartų.

Galiausiai, trečioji sritis – vartotojų apsauga. Bendromis ES taisyklėmis kovojama su klaidinančia ir agresyvia komercine praktika. Šiose taisyklėse pripažįstama, kad pažeidžiamiesiems vartotojams reikia papildomos apsaugos – tai svarbus skaitmeninės aplinkos principas. Tai apima atvejus, kai vaikai ir paaugliai susiduria su komercine praktika, kuri jiems gali daryti skirtingą poveikį nei suaugusiesiems.

Kadangi skaitmeninės technologijos tapo giliai integruotos į kasdienį gyvenimą, ES, reaguodama į naujus iššūkius, toliau atnaujina šias teisinės sistemas. Bendrajame duomenų apsaugos reglamente (BDAR) nustatytos konkrečios apsaugos priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti vaikų asmens duomenis ir sutikimą internete. Siekiant apimti naujų formų audiovizualinį turinį ir dalijimosi vaizdo medžiaga platformas, buvo išplėsta Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos taikymo sritis. Galiausiai Skaitmeninių paslaugų aktu nustatytos internetinių tarpininkavimo paslaugų taisyklės, be kita ko, siekiant konkretaus tikslo – apsaugoti nepilnamečius.

Ši raida atspindi platesnę tendenciją – skaitmeninės technologijos nebeatitinka vienos reguliavimo ar teisinės kategorijos. Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos apima žiniasklaidos, komunikacijos, prekybos ir duomenų tvarkymo elementus, dažnai toje pačioje platformoje. Todėl veiksmingas požiūris į nepilnamečių apsaugą internete turi būti holistinis, grindžiamas kelių ES teisės sričių priemonėmis, įskaitant platformų reguliavimą, duomenų apsaugą, vartotojų apsaugą ir audiovizualinės žiniasklaidos reguliavimą.

Sparčiai vystantis ir diegiant DI, rizika nepilnamečiams internete tampa itin didelė. Tai susiję su nuolatiniu socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų vystymusi, siekiant užfiksuoti ir išlaikyti naudotojų dalyvavimą dabartinėje dėmesio ekonomikoje. Kaip niekad svarbu, kad reguliavimo institucijos stiprintų nepilnamečių apsaugą ir įgalintų juos saugiai naršyti socialinių tinklų+ pasaulyje.

Rizikos ir galimybių, su kuriomis nepilnamečiai susiduria internete, įrodymai

Spartūs technologiniai pokyčiai vaikams suteikė ypatingų galimybių bendrauti su bendraamžiais, išreikšti savo kūrybiškumą ir gauti žinių bei paramos. Tačiau vaikai nėra suaugusieji, o dėl socialinių tinklų+ aplinkos skirtingais amžiaus etapais vaikų fizinei ir psichikos sveikatai bei raidai kyla įvairi grėsmė. Lemiamos įtakos taip pat turi socioekonominiai bei individualūs veiksniai, pavyzdžiui, šeiminė padėtis ir lytis, taip pat socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dizainas.

Patikimi įrodymai apie tai, kaip rizika ir žala yra susijusios su socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, yra labai svarbūs siekiant pagrįsti tinkamus veiksmus, kuriais siekiama apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius internete. Socialiniuose tinkluose+ įdiegti konkretūs elementai, funkcijos ar formatai gali būti žalingi skirtingu mastu, priklausomai nuo vaiko ar paauglio socialinių ir asmeninių aplinkybių. Nepilnamečiai, priklausantys rasinių, etninių ir religinių mažumų grupėms, LGBTIQ+ bendruomenės nariai, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys asmenys arba asmenys, turintys psichikos sveikatos sutrikimų, gali būti ypač pažeidžiami dėl žalos internete. Žinoma, šį pažeidžiamumą didina žalingo, manipuliacinio ar priklausomybę sukeliančio turinio ar dizaino socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos. Kintant šiems elementams, turėtų keistis ir moksliniai tyrimai bei įrodymų rinkimas.

Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos kelia didelį pavojų nepilnamečių fizinei ir psichikos sveikatai. Kalbant apie fizinę sveikatą, nesaikingas prie ekrano praleidžiamas laikas pakeičia žaidimus lauke ir sportą ir gali turėti įtakos vaikų sveikatai, fizinei būklei ir miegui. Naudojimasis socialiniais tinklais+ ir įrenginiais ankstyvame amžiuje pakeičia praktinius tyrinėjimus ir asmeninius socialinius ryšius. Tai gali turėti įtakos socialinei ir emocinei raidai ir polinkiui į psichikos sveikatos sutrikimus. Ilgalais įrenginių naudojimas taip pat gali sukelti problemų, pvz., raumenų ir kaulų sistemos sutrikimų ir akių nuovargį dėl skaitmeninių ekranų naudojimo.

Naudojimasis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis vaikams kelia didelę riziką psichikos sveikatai. Socialinių tinklų+ aplinkos, tiesiogiai kenkiančios vaikų psichikos sveikatai, keliama rizika yra susijusi su jos potencialu paaštrinti jau esamas psichikos sveikatos problemas, įskaitant depresiją ir nerimą. Ir šiuo atveju socialiniai ir individualūs veiksniai lemia, kokią riziką patirs vaikai ir paaugliai.

Apskritai didelis vaikų ir paauglių naudojimasis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis yra susijęs su miego ir susikaupimo problemomis, taip pat su padidėjusiu depresijos ir nerimo lygiu. Priklausomybę sukeliantys dizaino elementai sustiprina šį poveikį, nes skatina kompulsyvų tikrinimą, baimę praleisti ką nors svarbaus ir intensyvesnę socialinę lyginimąsi. Tai gali pakenkti nepilnamečių savivertei ir padidinti stresą. Algoritminio turinio stiprinimo ir rekomendavimo sistemos gali didinti dezinformacijos ir neapykantą kurstančios kalbos sklaidą. Didelę šio poveikio žalą visų pirma patiria pažeidžiamos grupės internete.

Kyla didelė rizika, kad nepilnamečiai susidurs su nusikalstamu ir neteisėtu turiniu internete. Tiek suaugusieji, tiek nepilnamečiai tiksliai naudojami socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, įskaitant žaidimų platformas, kad užmegztų ryšius su vaikais ir paaugliais. Rizika apima seksualinę prievartą prieš vaikus (medžiagą), vaikų viliojimą, patyčias kibernetinėje erdvėje, radikalizaciją ir kurstymą vykdyti neteisėtus, smurtinius ar teroro aktus. Platus DI priemonių naudojimas kelia rimtą grėsmę vaikams ir paaugliams dėl sintetinės seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos (pavyzdžiui, sintetinių vaizdo klastočių) gamybos. Toks piktnaudžiavimas turi drastišką poveikį nepilnamečių raidai, jų psichinei ir fizinei sveikatai, o sunkiausiais atvejais gali nusinešti jų gyvybę.

Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams tenka pagrindinė atsakomybė už nepilnamečių saugumą naudojantis jų paslaugomis. Be to, tėvams ir globėjams tenka svarbus vaidmuo prižiūrint vaikų ir paauglių praleidžiamą laiką internete ir padedant nepilnamečiams kartu šalinti riziką, su kuria jie susiduria socialinių tinklų+ aplinkoje. Visais amžiaus tarpsniais labai svarbu užtikrinti tinkamą veiklą realiame gyvenime ir asmeninius ryšius.

Nepaisant galimos daugialypės žalos, **socialinių tinklų+ pasaulis vaikams ir paaugliams suteikia daug galimybių**. Kai nepilnamečiai gali saugiai bendrauti internete ir turi tvirtų skaitmeninių įgūdžių, naudojimasis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis gali prisidėti prie gerovės, socialinių ryšių stiprinimo, suteikti galimybę kurti bendraamžių palaikymo tinklus ir saviraiškos, pilietinio aktyvumo bei savarankiško mokymosi galimybių. Tikslinės skaitmeninių įgūdžių iniciatyvos, pvz., ES vaikams geresnio interneto iniciatyva, saugesnio interneto centrai ir gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis įtraukimas į nacionalines švietimo ir mokymo programas, parodė, kad jos padeda gerinti kritinį mąstymą, atsparumą dezinformacijai ir nepilnamečių gebėjimą saugiai naršyti internete.

Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos, kurios atitinka integruotojo saugumo kriterijų, galėtų prisidėti prie vaikų ir paauglių įgalinimo ir dalyvavimo internete, remdami skaitmeninių įgūdžių ir gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis įgijimą. Mokyklose teikiamas pagal amžių tinkamas skaitmeninis švietimas, padedant tėvams ir globėjams, taip pat galėtų padėti nepilnamečiams pasinaudoti interneto pasaulio teikiamomis galimybėmis ir valdyti galimą riziką ir žalą.

Būtinybė atsižvelgti į su amžiumi susijusią riziką

Vaikams augant ir tampant savarankiškesniems, tėvų gebėjimas prižiūrėti vaikų veiklą internete mažėja. Vis svarbesnė tampa bendraamžių įtaka. Paauglystės laikotarpiu nepilnamečiai, artėdami prie pilnametystės, vis savarankiškiau naudojami internetu ir geriau sugeba suprasti ir įveikti riziką, su kuria susiduria internete. Savaimė suprantama, kad trimečių ir šešiolikmečių poreikiai skiriasi. Tai rodo, kad **svarbu laikytis raida grindžiamo požiūrio į vaikų saugumą internete**, kaip jį taikėme šioje ataskaitoje, **išskiriant toliau nurodytas įvairias amžiaus grupes**.

Jaunesni nei 3 metų vaikai, kaip pasyvūs interneto naudotojai, pirmiausia kenčia nuo su santykiais susijusios rizikos ir technoferencijos (angl. „technoference“)^f. Rizika daugiausia kyla dėl to, kad globėjai tiesioginį bendravimą pakeičia prie ekrano praleidžiamu laiku, kad „nuramintų“ mažus vaikus arba atitrauktų jų dėmesį. Tai gali turėti įtakos vaikų gebėjimui išlaikyti dėmesį, kalbos įsisavinimui ir socialinei ir emocinei raidai.

3–5 metų vaikai, kaip nauji savarankiški, bet prižiūrimi naudotojai, tampa vis labiau pažeidžiami dėl interneto aplinkoje kylančios rizikos, susijusios su daugiau prie ekranų praleidžiamu laiku. Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos, kurie yra pritaikyti siekti greito pasitenkinimo, pasikartojančio atlygio ir nuolatinio išorės stimuliavimo, iš esmės neatitinka besivystančių vaiko gebėjimų ir gali pakenkti ilgalaikiai vaikų raidai.

6–9 metų vaikai gerokai dažniau naudojami socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis. Išorinė grįžtamoji informacija iš interneto aplinkos (pvz., patiktukai, įvertinimai ir reitingų lentelės) yra susijusi su besiformuojančia saviverte, grindžiama realia pasaulyje ugdomomis kompetencijomis. Tai gali sustiprinti nerimą dėl pasiekimų ir lyginimosi su bendraamžiais, padidinti pažeidžiamumą patyčioms kibernetinėje erdvėje, neapykantą kurstančiai kalbai ir bendraamžių priekabiavimui.

10–12 metų vaikų prieiga prie socialinių tinklų+ erdvių tampa pagrindine dalyvavimo socialiniame gyvenime sąlyga. Šiame amžiuje vaikai patiria didžiausią su raida susijusio jautrumo ir socialinių platformų sustiprinamo poveikio sąveiką. Algoritminės rekomendavimo sistemos stiprina socialinį lyginimąsi, didina žalingo ar neteisėto turinio (įskaitant seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą, ekstremistinę propagandą ir dezinformaciją) ir priklausomybę sukeliančių dizaino sprendimų, kurie sustiprina depresijos ir nerimo simptomus, poveikį. Naujausi perspektyviniai tyrimai rodo, kad pirmojo išmaniojo telefono įsigijimas

^f. Tėvų ir vaikų bendravimo trikdymas dėl technologijų naudojimo.

12 metų (o ne 13 metų) amžiaus gali būti susijęs su didesne depresijos ir kitų psichikos sveikatos problemų rizika po vieno metų⁹. Šis pavyzdys pabrėžia, kad apskritai vaikai iki 13 metų yra ypač pažeidžiami.

13–15 metų paaugliai pereina nuo prižiūravimo prie vis labiau savarankiško socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimo. Šiame amžiuje tradicinės globėjų ir pedagogų mokykloje priežiūros formos tampa vis neveiksmingesnės. Riziką vis labiau lemia socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų struktūros, o ne vien tik individualus elgesys. Vienas iš pagrindinių iššūkių – spręsti algoritminių sistemų, kurios formuoja informacijos prieinamumą ir daro įtaką elgsenai, tačiau veikia nepakankamai skaidriai, keliamas problemas.

Šiandieniniame interneto pasaulyje, kaip ir realiame gyvenime, perėjimas prie savarankiškumo yra natūrali augimo dalis. Todėl kalbama ne apie tai, kaip stabdyti paauglius jiems tampant savarankiškais, o kaip apsaugoti juos nuo žalos tuo raidos laikotarpiu, kai jie yra pažeidžiamiausi. Norint užtikrinti veiksmingą apsaugą, reikia laikytis raida grindžiamo, daugiasluoksnio požiūrio, apimančio socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų reguliavimą, švietimo intervencines priemones ir paramą savireguliuavimui bei kritiškam socialinių tinklų naudojimui.

Galiausiai **16–18 metų** paaugliai išgyvena etapą, kuriuo vis labiau stiprėja jų tapatybė ir didėja savarankiškumas. Besivystantys paauglių gebėjimai padeda jiems geriau suprasti ir valdyti riziką, su kuria susiduria internete. Tačiau neurobiologinė raida dar toli gražu nėra pasibaigusi, o priklausomybės, nerimo ir psichikos sveikatos problemų riziką dar labiau didina socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimas. Šio amžiaus paaugliai turi įgyti būtinų įgūdžių (pvz., kritinio mąstymo ir vertinimo), kad galėtų sėkmingai ir saugiai naršyti skaitmeniniame pasaulyje ir išnaudoti visą jo potencialą.

Šeši pagrindiniai nepilnamečių apsaugos ir įgalinimo internete principai

Kadangi socialinių tinklų+ aplinkoje vaikams ir paaugliams yra ir rizikos, ir galimybių, reikia visapusiškos politikos sistemos, kuri apsaugotų ir įgalintų nepilnamečius internete. **Specialiosios grupės darbas buvo grindžiamas toliau nurodytais šešiais pagrindiniais principais, kuriuos parengė bendrapirmininkiai** ir kurie atsispindi šios ataskaitos struktūroje. Priemonės turėtų būti grindžiamos patikimais įrodymais ir problemų bei galimybių, su kuriomis vaikai susiduria internete, analize. Esminiai veiksniai, siekiant užtikrinti rezultatus, yra veiksmingas įgyvendinimas ir vertinimas.

1 PRINCIPAS

Raida grindžiamas požiūris (žr. 1 skyrių)

Užtikrinti pagal amžių tinkamą reguliavimą ir diferencijuotas gaires. Atsižvelgiant į vaikų ir paauglių raidos etapus, reikia parengti ir įgyvendinti apsaugos priemones, kuriomis būtų atsižvelgiama į konkrečiais amžiaus etapais jiems kylančią riziką. Kai įmanoma, šiomis priemonėmis turėtų būti atsižvelgiama į vaikų asmenines ir socialines aplinkybes, kurios gali dar labiau padidinti jų patiriamą riziką.

⁹. Filadelfijos vaikų ligoninė (2026). „Age Limits Alone Won't Fix Smartphone Risks, Suggests Children's Hospital of Philadelphia Study“ („Vien amžiaus apribojimai nepašalins su išmaniaisiais telefonais susijusių pavojų“), Filadelfijos vaikų ligoninės tyrimas. Žiūrėta 2026 m. liepos 12 d.

2 PRINCIPAS

Lygybė ir įvairovė (žr. 2 skyrių)

Pripažinti, kad žalos internete rizika ir poveikis įvairioms amžiaus ir socioekonominėms grupėms nėra vienodi. Nepilnamečių pažeidžiamumas dėl žalos internete priklauso nuo lyties, lytiškumo, rasinės bei etninės kilmės ir religinės aplinkos, specialiųjų ugdymosi poreikių ir jau turimų psichikos sveikatos problemų. Šie veiksniai taip pat turi įtakos tėvų ir globėjų ištekliams ir gebėjimui remti savarankiškėjančius vaikus ir paauglius.

3 PRINCIPAS

Nepilnamečių apsauga (žr. 3 skyrių)

Vaikai ir paaugliai turi turėti galimybę naudotis saugiomis socialinių tinklų^h erdvėmis. Nepilnamečių apsauga nuo žalingo turinio, priklausomybę sukeliančių elementų, skaitmeninės nepriežiūros^h ir nusikaltimų internete (pvz., seksualinės prievartos) turėtų būti integruota į socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dizainą. Nepilnamečiai turėtų turėti galimybę lengvai pranešti apie bet kokią žalingą turinį ar elementus. Tokiems pranešimams turėtų būti teikiama pirmenybė, o paslaugų teikėjai turėtų nedelsdami pašalinti žalingą turinį ar elementus.

4 PRINCIPAS

Atskaitomybė už skaitmenines paslaugas ir vartotojų teisės (žr. 3 skyrių)

Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turi prisiimti pagrindinę atsakomybę už tai, kad nepilnamečiai galėtų saugiai patekti į internetines erdves ir jomis naudotis. Skatinti užtikrinti, kad skaitmeninės paslaugos turėtų integruotojo saugumo priemones, ir skubiai užtikrinti turiniu grindžiamo reglamentavimo vykdymą. Prieš gaudami prieigą prie vaikų ir paauglių, socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turėtų įrodyti, kad jų paslaugų elementai nėra žalingi.

5 PRINCIPAS

Įgalinimas ir švietimas žiniasklaidos klausimais (žr. 4 skyrių)

Sudaryti sąlygas tėvams ir globėjams, mokytojams ir pedagogams padėti vaikams ir paaugliams palaipsniui pereiti prie saugaus ir savarankiško naudojimosi internetu. Suteikti pakankamai galimybių (pvz., skaitmeninio raštingumo ir gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis mokymą) ir tinkamą infrastruktūrą, kad tėvai galėtų apmąstyti savo pačių veiklą ir reguliuoti nepilnamečių bendravimą internete. Priemonės turi būti pritaikytos prie globėjų ir pedagogų vaidmenų, kurie kinta vaikams ir paaugliams bręstant.

^h. Pakartotinis globėjo negebėjimas užtikrinti raidą atitinkantį dėmesį, jautrumą, priežiūrą ar apsaugą, nes skaitmeninės technologijos trikdo, pakeičia arba silpnina esmines globos funkcijas.

6 PRINCIPAS

Vaiko teisės ir dalyvavimas (žr. 4 skyrių)

Apsaugoti vaiko teisę į saugų dalyvavimą, bendravimą ir bendrą kūrybą internete ir realiame gyvenime. Vaiko apsaugos priemonės visada turėtų remtis vaiko teisėmis, kaip jos suprantamos pagal atitinkamas tarptautines sistemasⁱ. Amžiaus apribojimai turi neprieštarauti vaiko teisėms internete, būti proporcingi, ribotos trukmės ir suderinti su geriausiais vaikų interesais. Tai taip pat rodo, kad reikia investuoti į visų amžiaus grupių nepilnamečių veiklą realiame gyvenime ir skatinti ją užsiimti.

Pirmininko specialieji patarėjai ir Specialiosios grupės vaikų saugumo internete klausimais bendrapirmininkiai

Prof. dr. Jörg M. Fegert

Ulmo universitetinės ligoninės
Vaikų ir paauglių psichiatrijos,
psichosomatikos ir psichoterapijos
katedros medicinos direktorius

Dr. Maria Melchior

Prancūzijos nacionalinio
sveikatos ir medicinos mokslinių
tyrimų instituto mokslinių tyrimų
direktorė

- i. Visų pirma Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją ir Vaiko teisių komiteto bendrąsias pastabas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją ir ES vaiko teisių strategiją.

ŠEŠI PAGRINDINIAI PRINCIPAI Nepilnamečių apsauga ir įgalinimas internete

VAIKŲ SAUGUMAS INTERNETĖ

SITUACIJOS ANALIZĖ

RAIDA GRINDŽIAMAS POŽIŪRIS

Užtikrinti pagal amžių tinkamą reguliavimą ir diferencijuotas gaires

LYGYBĖ IR ĮVAIROVĖ

Pripažinti, kad skaitmeninė žala, jos rizika ir poveikis įvairioms grupėms nėra vienodi

NEPILNAMEČIŲ APSAUGA

Apsaugoti nuo žalingo turinio, priklausomybę sukeliančio dizaino, skaitmeninės nepriežiūros, nusikaltimų (pvz., seksualinės prievartos, patyčių)

ATSKAITOMYBĖ UŽ SKAITMENINES PASLAUGAS IR VARTOTOJŲ TEISĖS

Užtikrinti, kad būtų taikomas integruotojo saugumo principas ir vykdomas turiniu grindžiamas reglamentavimas

ĮGALINIMAS IR ŠVIETIMAS ŽINIASKLAIDOS KLAUSIMAIS

Sudaryti sąlygas tėvams ir globėjams padėti vaikams įgyti skaitmeninius įgūdžius ir gebėjimą atsakingai naudotis žiniasklaidos priemonėmis

VAIKŲ TEISĖS IR DALYVAVIMAS

Apsaugoti teisę į saugų dalyvavimą ir bendrą kūrybą internete

PRIEMONĖS

VERTINIMAS

Pagrindinės rekomendacijos dėl nepilnamečių apsaugos ir įgalinimo internete

Svarbiausias šios ataskaitos rekomendacijų tikslas, grindžiamas atsižvelgimu į raidą ir atspindintis šešis pagrindinius principus, yra suderinti būtinybę apsaugoti vaikus ir paauglius internete su jų teisėmis dalyvauti socialinių tinklų+ pasaulyje ir naudotis jo teikiamomis galimybėmis.

Rekomendacijos dėl pagal amžių tinkamo naudojimosi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis

IKI 2 METŲ

Venkite ekranų ir socialinių tinklų+

Vengimas ankstyvojoje vaikystėje per daug laiko leisti prie ekranų nereiškia visiško jų draudimo. Priešingai, taip pripažįstami vaiko raidos poreikiai, susiję su prisirišimu, jutimine raida ir kalbos įsisavinimu. Tėvai ir globėjai turėtų pirmenybę teikti tiesioginiam bendravimui ir pagalvoti apie tai, kaip patys naudoja skaitmeninius įrenginius, kad galėtų rodyti teigiamą sektiną pavyzdį ir išvengti technoferencijos. Šis požiūris atitinka Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas užkirsti kelią vaikų neurobiologinės ir kognityvinės raidos, emocinio prisirišimo formavimosi sutrikimams ir fizinėms problemoms (pvz., turinčioms įtakos regėjimui).

3–12 METŲ

Prižiūrimas naudojimasis pagal amžių tinkamais socialiniais tinklais+ ir įrenginiais

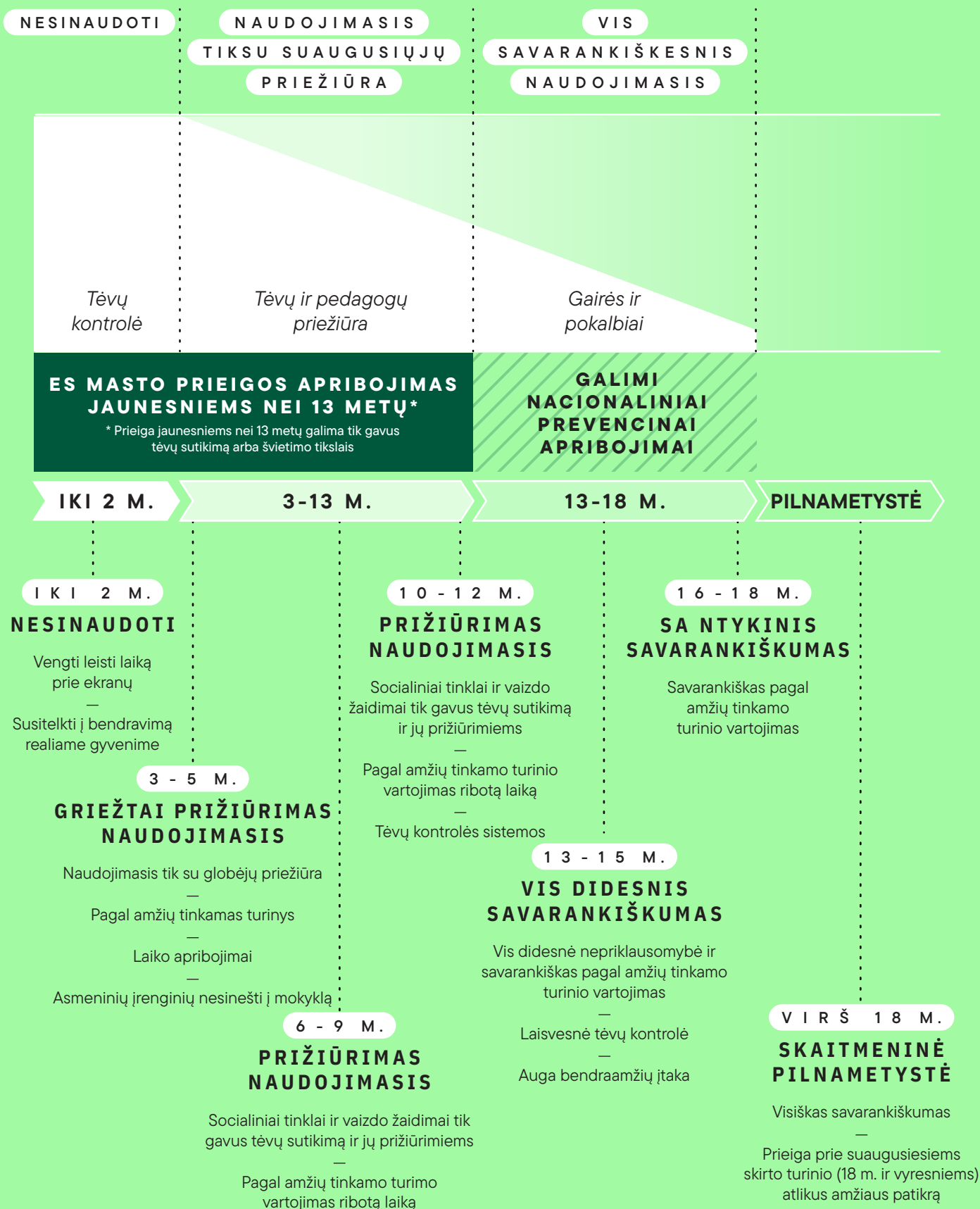
Vaikams neturėtų būti leidžiama be priežiūros naudotis prie interneto prijungtais įrenginiais. Mokyklos turėtų sudaryti sąlygas prižiūrimam ir ribotam įrenginių naudojimui švietimo tikslais, kad būtų remiamas skaitmeninis raštingumas ir gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis, emocinis atsparumas ir kritiškas rizikos apmąstymas. Tėvai ir globėjai turėtų prižiūrėti ir remti laipsnišką skaitmeninį savarankiškumą naudojantis pagal amžių tinkamais socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis. Jie taip pat turėtų reguliariai su vaikais kalbėtis apie galimą nepilnamečių bendravimo internete naudą ir riziką. Tiek globėjai, tiek pedagogai turėtų toliau skatinti šio amžiaus vaikus dalyvauti veikloje realiame gyvenime.

13–18 METŲ

Vis savarankiškesnis naudojimasis pagal amžių tinkamais socialiniais tinklais+

13–18 metų paaugliai turėtų turėti prieigą tik prie pagal amžių tinkamų ir standartiškai saugių socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, kuriuose aktyviai įdiegti pagrindiniai saugumo elementai (pvz., begalinio slinkimo ir rekomendavimo sistemų apribojimai). Kol bus sukurti šie standartiškai saugūs socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos, itin svarbi išlieka individuali pagal amžių tinkama tėvų kontrolė ir priežiūra. Galėtų būti apsvarstytos papildomos reguliavimo institucijų nustatomos atsargumo priemonės. Vyresniems nei 16 metų paaugliams pereinant prie didesnio skaitmeninio savarankiškumo, rizika, susijusi su žalingo turinio internete poveikiu, išlieka. Todėl tėvai ir globėjai turėtų su nepilnamečiais toliau kalbėtis apie jų patirtį internete. Paaugliai turėtų turėti privilegijuotą prieigą prie paramos paslaugų ir skundų teikimo sistemų, kartu naudodamiesi tarpusavio paramos tinklais, kuriais skatinamas atsakingas naudojimasis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis.

Pagal amžių tinkamas nepilnamečių naudojimasis socialiniais tinklais+

Rekomendacijos dėl vaikų ir paauglių apsaugos internete

// Pasiūlyti suderintą ES masto prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimą jaunesniems nei 13 metų vaikams.

Būtina jaunesniems nei 13 metų vaikams nustatyti suderintą ES masto prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, įskaitant DI pašnekovus, apribojimą. Suderintas prieigos apribojimas palengvintų proporcingo ir teises atitinkančio amžiaus atitikties patvirtinimo įgyvendinimą ir paskatintų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjus laikytis integruotojo saugumo reikalavimų. Jaunesni nei 13 metų vaikai turėtų turėti ribotos trukmės prieigą prie pagal amžių tinkamų socialinių tinklų+ aplinkos tik gavę tėvų leidimą ir jų prižiūrimi arba švietimo tikslais. Nuo 13 metų paaugliai turėtų turėti galimybę vis savarankiškiau naudotis pagal amžių tinkamais ir saugiais socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis.

Suderintos taisyklės dėl ES mastu taikomo minimalaus 13 metų amžiaus prisidėtų prie tinkamo bendrosios rinkos veikimo, nes paslaugų teikėjams reikėtų laikytis vienos sistemos. Nustačius suderintas taisykles, reguliavimo institucijoms būtų lengviau užtikrinti jų laikymąsi ir priežiūrą tiek nacionaliniu, tiek ES lygmenimis. Taip pat būtų užtikrintas vienodas visų nepilnamečių apsaugos internete lygis visoje ES, neatsižvelgiant į socioekonomines, kultūrines ir nacionalines aplinkybes.

// Nustatyti veiksmingas amžiaus atitikties patvirtinimo sistemas, kad būtų galima patikrinti amžių ir pagrįsti integruotąjį saugumą ir pagal amžių tinkamus metodus, siekiant apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius internete.

Amžiaus atitikties patvirtinimo metodai – tiek amžiaus patikra, tiek amžiaus įvertinimas – turi būti proporcingi ir atitikti būtiniausius reikalavimus, visų pirma susijusius su pagrindinėmis naudotojų teisėmis, įskaitant vaiko teises ir susijusias apsaugos priemones. Amžiaus tikrinimo metodai turėtų atitikti aukščiausius privatumo ir duomenų apsaugos standartus ir neturėtų privesti prie tapatybės dokumentų ir biometrinių duomenų tvarkymo amžiaus įvertinimo tikslais. Siekiant užtikrinti, kad nei platforma, kuri turi įvertinti amžių, nei amžiaus patikros paslaugų teikėjas negautų jokios informacijos, pagal kurią būtų galima sekti naudotoją arba nustatyti jo tapatybę, turėtų būti įgyvendinami techniniai standartai, pvz., įrodymas pagal nulinio žinojimo protokolą.

Amžiaus atitikties patvirtinimo metodai turėtų padėti tiksliai nustatyti reikiamą amžių ar amžiaus grupes ir būti lengvai ir patikimai taikomi praktikoje realiomis sąlygomis. Metodai turėtų būti patikimi, kad būtų išvengta apėjimo ir kibernetinių grėsmių, įtraukūs (ir nediskriminaciniai) ir vienodai prieinami visiems, kurie turi juos taikyti. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai privalo vykdyti savo pareigą neleisti nepilnamečiams susidurti su rizikingomis paslaugomis ar naudotojais, kurie apsimeta vaikais ir paaugliais.

// Išplėsti ir suderinti taisykles dėl socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dizaino pagrindinių saugumo elementų.

Į socialinius tinklus ir kitas skaitmenines paslaugas turėtų būti įterptos aiškos integruotojo saugumo ir pagal amžių tinkamos apsaugos priemonės (pvz., galimi begalinio slinkimo, automatinio paleidimo, aktyviųjų pranešimų ir probleminių personalizuotų rekomendavimo sistemų apribojimai). Siekiant kovoti su priklausomybę sukeliančiu dizainu, manipuliatyviais dizaino sprendimais, neprašytais kontaktais ir pasinėrimu, neatsiejama socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dalis turėtų būti apsauginiai standartiniai nustatymai. Išplėtus ir suderinus taisykles dėl pagrindinių saugumo elementų būtų užtikrintas tikrumas ir vienodumas visoje socialinių tinklų+ aplinkoje. Atsižvelgiant į sparčią technologijų plėtrą, visos taisyklės dėl pagrindinių saugumo elementų turėtų būti lanksčios, kad būtų galima nuolat šalinti naujus žalingus dizaino elementus.

// Pareigą įrodyti, kad teikiami produktai ir paslaugos yra saugūs nepilnamečiams, perkelti socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams.

Kol socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai įdiegs pagrindinius vaikams ir paaugliams apsaugoti skirtus saugumo dizaino elementus, turėtų būti taikomi konkretūs amžiaus apribojimai. Kol neįrodo, kad yra nustatę saugius ir pagal amžių tinkamus elementus, taigi laikosi ES ir nacionalinių priemonių reikalavimų, paslaugų teikėjai neturėtų turėti prieigos prie nepilnamečių. Jei yra standartiškai saugi versija, pagal amžių netinkami (suaugusiesiems skirti) elementai turėtų būti aktyvuojami tik po veiksmingo amžiaus atitikties patvirtinimo.

// Stiprinti vykdymo užtikrinimo ir vertinimo gebėjimus.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu vaikų saugumui internete taikoma daug taisyklių (SPA, BDAR, DI aktas ir kt.), priežiūros institucijos turėtų intensyvuoti bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija pagal įvairias teises sistemas. Tai labai svarbu siekiant išvengti nenuoseklumo ir užtikrinti darnią, nuspėjamą ir veiksmingą teisinę aplinką, grindžiamą pagrindinių teisių apsauga. Europos Komisija turėtų išnagrinėti mechanizmus, kurie sudarytų sąlygas sklandžiam priežiūros institucijų bendradarbiavimui, kad būtų galima pasinaudoti esamomis vykdymo užtikrinimo struktūromis. Be to, reikia įvertinti, ar už vykdymo užtikrinimą ir vertinimą atsakingoms reguliavimo institucijoms reikia papildomų išteklių ir restruktūrizavimo. Reikėtų apsvarstyti galimybę imtis veiksmų, kuriais būtų stiprinamas pilietinės visuomenės vaidmuo užtikrinant vykdymą ir jos indėlis į vykdymo užtikrinimo pajėgumus, be kita ko, pasinaudojant esamomis struktūromis. Vykdymo užtikrinimas turėtų būti papildomas aspektas ir padėti išvengti vienas kitam prieštaraujančių veiksmų.

// Skubiai priimti priemonės, kuriomis būtų užtikrinta, kad socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turėtų aiškias pareigas užkardyti, nustatyti seksualinę prievartą prieš vaikus internete, be kita ko, vykstančią palaikant asmenų tarpusavio ryšį, apie ją pranešti ir ją blokuoti.

Būtina greitai panaikinti vaikų saugumo spragą, kuri šiuo metu egzistuoja nustojus galioti Laikinajam reglamentui, kuriuo nustatomos seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos ir kovos su ja taisyklės, (Kovos su seksualine prievarta prieš vaikus laikinajam reglamentui). ES teisėkūros institucijos turėtų skubiai priimti siūlomą ilgalaikį reglamentą dėl seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos ir kovos su ja. Daugiau kaip 80 proc. seksualinės prievartos prieš vaikus tyrimų pradedami dėl socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų pateiktų pranešimų. Pranešti apie prievartą vaikai dažnai pernelyg bijo. Dažnai vienintelis būdas sustabdyti seksualinės prievartos prieš vaikus, be kita ko, vykstančios palaikant asmenų tarpusavio ryšį, medžiagą yra ją aptikti.

// Valstybės narės gali nustatyti papildomus prevencinius prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimus nuo 13 metų.

Papildomi prevenciniai prieigos apribojimai turėtų papildyti ES masto prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimą jaunesniems nei 13 metų vaikams. Paaugliai gali turėti prieigą tik prie tokios socialinių tinklų+ aplinkos, kuri yra saugi turinio ir dizaino elementų atžvilgiu, tinkama pagal amžių ir sukurta atsižvelgiant į jų teises ir poreikius. Valstybės narės, atsižvelgdamos į savo skirtingas istorines ir nacionalines aplinkybes, gali pageidauti nustatyti aukštesnę amžiaus ribą nei 13 metų. Visi papildomi prevenciniai nacionaliniai prieigos apribojimai turėtų būti nuolat vertinami ir galbūt iš naujo įvertinti, kai tik socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos taps standartiškai saugūs vaikams ir paaugliams.

// Stiprinti taisyklių dėl tyrėjų prieigos prie duomenų ir tikrinimo vykdymo užtikrinimą.

2025 m. liepos mėn. deleguotuoju aktu pagal Skaitmeninių paslaugų akto (SPA) 40 straipsnį iš esmės suteikta nauja galimybė patikrintiems tyrėjams gauti prieigą prie interneto platformų duomenų. Šie duomenys gali būti naudojami moksliniams tyrimams, kurie padeda aptikti, nustatyti ir suprasti sisteminę riziką ir įvertinti rizikos mažinimo priemones, kuriomis skatinama užtikrinti vaikų saugumą internete.

Ar bus pasiekti šios prieigos tikslai, priklauso nuo to, kaip socialiniai tinklai ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai laikysis reikalavimų ir ar reguliavimo institucijos veiksmingai užtikrins jų vykdymą. Tai taip pat priklauso nuo tiriamų paslaugų masto ir teikiamų duomenų kokybės bei tęstinumo. Komisija turėtų įvertinti 40 straipsnyje nustatytų prieigos prie duomenų ir jų tikrinimo reikalavimų veiklos rezultatus po to, kai tyrėjai įgis pradinės su deleguotuoju aktu susijusios patirties. Tai labai svarbu siekiant užtikrinti, kad interneto platformos imtųsi tolesnių veiksmų dėl prašymų suteikti prieigą prie duomenų atitikties, rizikos vertinimo ir mokslinių tyrimų tikslais.

Prieigos suteikti prieigą prie duomenų yra ne tik vienas iš pagrindinių SPA skaidrumo priemonių rinkinio elementų, bet ir socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų platesnės atsakomybės už rizikos mažinimą dalis. Suteikti tyrėjams prieigą prie duomenų turėtų būti skatinamos ir mažesnės platformos, atsižvelgiant į riziką, kurią jos kelia nepilnamečiams, ir į nepriklausomo tikrinimo vaidmenį šalinant šią riziką. Įgyvendinant 40 straipsnį turėtų būti remiamasi pagrindiniais mokslinių duomenų valdymo ir priežiūros FAIR principais^j.

Rekomendacijos dėl vaikų ir paauglių įgalinimo internete

// Suteikti daugiau saugių galimybių nepilnamečiams aktyviai dalyvauti formuojant socialinių tinklų+ aplinką.

Vaikai ir paaugliai turėtų turėti prasmingų galimybių aktyviai formuoti teisės aktus, politiką ir švietimo iniciatyvas, kuriais skatinama užtikrinti vaikų saugumą ir įgalinimą internete. Šiam darbui pagrįsti reikėtų plačiau naudoti vaikų ir jaunimo dalyvavimo priemones. Konkrečiau, vaikai turėtų būti įtraukti į bendrą saugumo politikos, mokymo programų, vertinimų ir gairių rengimą. Siekiant įvertinti priemonių poveikį vaikų saugumui ir teisėms, jos turėtų būti nuolat stebimos ir vertinamos.

Dalyvavimo procesais turėtų būti užtikrinta, kad vaikai gautų aiškią informaciją, suprastų, kaip bus panaudotas jų indėlis, ir gautų grįžtamąją informaciją apie rezultatus. Reikėtų dėti ypatingas pastangas siekiant įtraukti vaikus iš nepalankioje padėtyje esančių, marginalizuotų ir pažeidžiamų grupių. Visos su vaikais susijusios dalyvavimo veiklos metu turėtų būti taikomos tinkamos apsaugos priemonės.

// Stiprinti vaikų bei paauglių skundų teikimo mechanizmus ir vartotojų teises.

Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų turinio moderavimo procedūrose vaikų ir paauglių pranešimams ir skundams turėtų būti teikiama pirmenybė. Paslaugų teikėjų pareigos pagal esamas sistemas turi būti sugriežtintos, kad būtų tinkamai finansuojamos pagalbos linijos ir skundų teikimo mechanizmai. Šie mechanizmai turi būti tinkami pagal amžių, patogūs naudoti, prieinami, apsaugantys privatumą ir veiksmingi.

j. 2016 m. leidinyje „Scientific Data“ paskelbti pagrindiniai mokslinių duomenų valdymo ir priežiūros FAIR principai. Principais siekiama pagerinti infrastruktūrą, kuria remiamas pakartotinis akademinių duomenų naudojimas, didinant mašinų ir asmenų gebėjimą rasti ir naudoti duomenis. Žr.: Wilkinson, M.D., et al. (2016). [The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship](#). Scientific Data, 3.

// Integruoti nepilnamečių, tėvų ir globėjų, mokytojų ir pedagogų skaitmeninio švietimo ir raštingumo veiksmus.

Kaip vienas iš pagrindinių nepilnamečių, tėvų ir mokytojų įgūdžių, visais švietimo lygmenimis turėtų būti įterptas skaitmeninis švietimas ir raštingumas. Į skaitmeninį švietimą visiems turėtų būti integruota skaitmeninė gerovė.

Švietimas turėtų suteikti vaikams ir paaugliams galimybę kritiškai vertinti informaciją ir šaltinius internete ir atpažinti manipuliavimo metodus, įskaitant dezinformaciją, sintetines vaizdo klastotes ir tikslinę reklamą. Jis taip pat turėtų padėti nepilnamečiams, tėvams ir mokytojams geriau suprasti, kaip kuriamas skaitmeninis turinys, kaip juo dalijamasi ir kaip algoritmai formuoja tai, ką naudotojai mato ir patiria socialinių tinklų+ pasaulyje.

Struktūrizuotas švietimas saugumo internete klausimais turėtų padėti ugdyti praktinius įgūdžius, susijusius su asmens duomenų apsauga, privatumo nustatymų valdymu, saugios skaitmeninės tapatybės išlaikymu ir rizikos nustatymu konkrečiai socialinių tinklų, žinučių siuntimo ir žaidimų aplinkoje. Šie įgūdžiai turėtų būti ugdomi palaipsniui, pradedant nuo pagrindinių saugumo įpročių ir pereinant prie skaitmeninio pėsakio, sutikimo ir platformų rizikos sudėtingesnio supratimo. Sveiko ekranų naudojimo klausimas turėtų būti sprendžiamas teikiant gaires dėl pusiausvyros, valdant dėmesį ir pripažįstant nesaikingo ar žalingo naudojimo modelius.

// Suteikti daugiau galimybių ir tinkamą infrastruktūrą veiklai realiame gyvenime remti.

Valstybės narės ir vietos valdžios institucijos turėtų išlaikyti ir plėsti galimybes dalyvauti įperkamuose sporto, meno, jaunimo klubuose, bibliotekose ir bendruomeninėse erdvėse, kad skatintų sveiką dalyvavimą veikloje realiame gyvenime ir sukurtų patrauklią alternatyvą nesaikingam nepilnamečių naudojimuisi ekranais. Tai turėtų apimti investicijas į saugią, įtraukią ir pagal amžių tinkamą aplinką, kurioje nepilnamečiai galėtų bendrauti, mokytis, žaisti ir mėgztis teigiamus santykius savo bendruomenėse.

// Skatinti bendrai parengti gaires tėvams.

Kartu su tėvų asociacijomis ES ir valstybės narės turėtų skatinti parengti tėvams skirtas gaires. Gairėse galėtų būti pateiktos aiškios ir prieinamos rekomendacijos, kaip įgalinti tėvus ir globėjus padėti nepilnamečiams saugiai, atsakingai ir teigiamai įsitraukti į socialinių tinklų+ aplinką. Gairėse turėtų būti pateikta praktinių rekomendacijų pagrindinėse srityse, įskaitant saugumą ir privatumą internete, skaitmeninę gerovę, etišką ir atsakingą naudojimą ir galimybę gauti paramą.

// Užtikrinti pakankamą viešąjį finansavimą ir bendrus standartus pilietinės visuomenės organizacijoms ir tarpusavio konsultavimui.

ES ir valstybės narės turėtų užtikrinti, kad saugesnio interneto centrai ir panašios pilietinės visuomenės organizacijos ir toliau gautų pakankamai finansinių išteklių ir kad jų darbas būtų grindžiamas bendrais ekspertų parengtais standartais. Tai labai svarbu siekiant išlaikyti ir toliau plėtoti jų veiklą, įskaitant informuotumo didinimo, mokymo ir paramos paslaugas. Labai svarbus siekiant užtikrinti nepriklausomumą ir sanglaudą yra viešasis finansavimas.

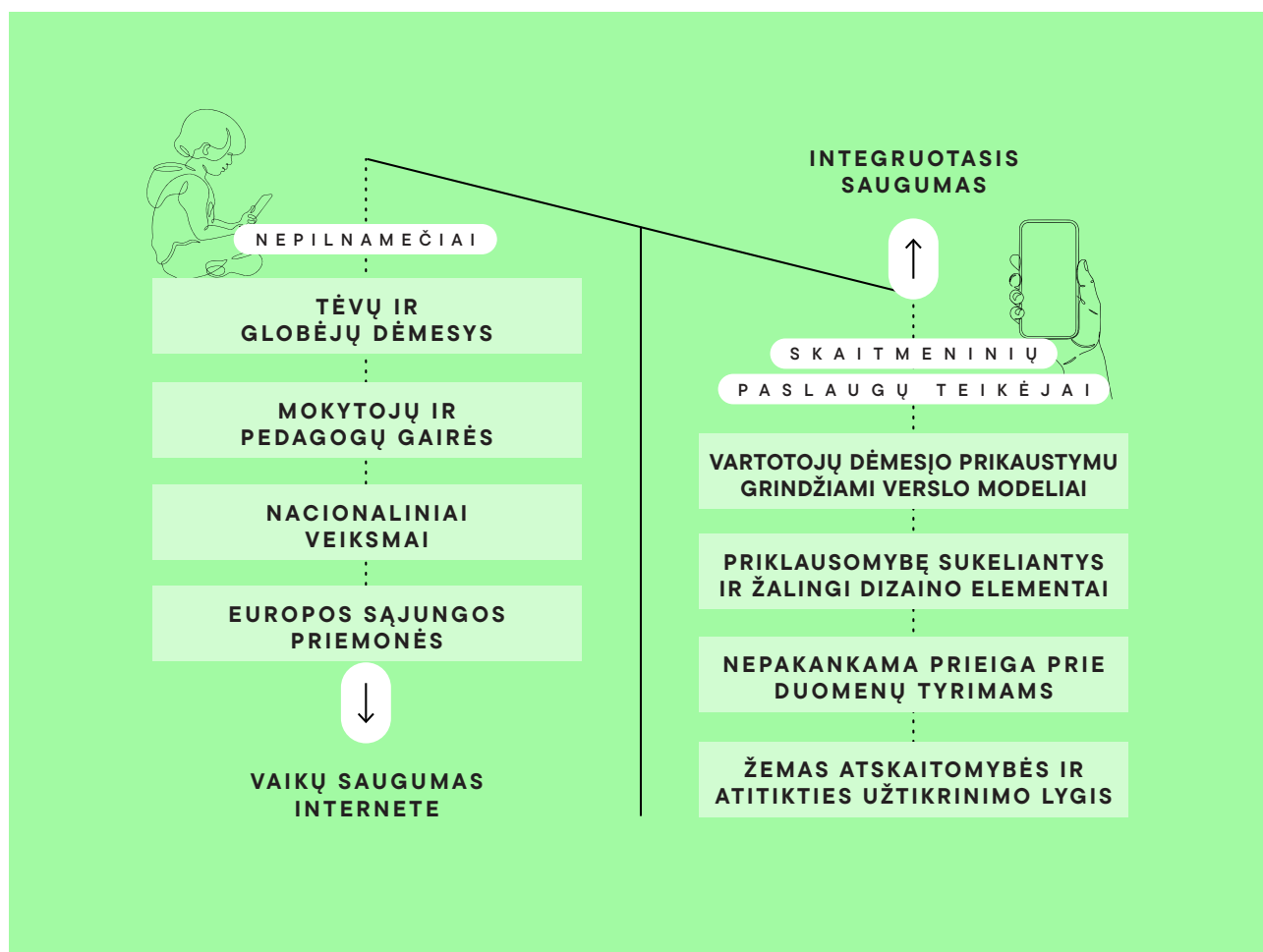
Finansavimu taip pat turėtų būti remiamas tolesnis tarpusavio konsultavimo, pagalbos linijų, karštųjų linijų, švietimo išteklių, informuotumo didinimo kampanijų ir gebėjimų stiprinimo veiklos plėtojimas. Siekiant padidinti šių priemonių matomumą, prieinamumą ir pasiekiamumą, be kita ko, pažeidžiamiems nepilnamečiams, ir remti iniciatyvas, kuriomis skatinama užtikrinti saugesnę socialinių tinklų+ aplinką, reikėtų skirti papildomų investicijų.

// Skirti ilgalaikį finansavimą Europos didelio masto ilgalaikiams moksliniams tyrimams ir toliau remti atsitiktinių imčių kontroliuojamus tyrimus.

Įkvėpti vykdyti Europos didelio masto ilgalaikius mokslinius tyrimus, susijusius su vaikų saugumu internete, galėtų tokie pavyzdžiai kaip Šiaurės Amerikos paauglių smegenų kognityvinės raidos (ABCD) tyrimas^k. Siekiant remti raida ir neurobiologiniais aspektais grindžiamą požiūrį į vaikų saugumą internete svarbu turėti Europos didelio masto ilgalaikių įrodymų (apimančių dešimties metų ar ilgesnį laikotarpį). Tai padėtų panaikinti Europos kontekste daromų iš esmės koreliacinių išvadų, susijusių su socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimo poveikiu nepilnamečių raidai, fizinei ir psichikos sveikatai ir jiems daroma žala internete, spragas.

Labai svarbūs siekiant sustiprinti politikos įrodymų bazę taip pat yra atsitiktinių imčių kontroliuojami tyrimai. Tyrimų finansavimu turėtų būti aiškiai remiami raida pagrįsti ir psichopatologijos metodai, kuriuos taikant tiriamas nepilnamečių imlumas rizikai internete, kurią lemia socialiniai ir individualūs veiksniai vaikystėje ir paauglystėje.

2 pav. Ekosistemos balansavimas: integruotasis saugumas socialinių tinklų+ aplinkoje

k. ABCD tyrimas yra didžiausias ilgalaikis smegenų raidos ir vaikų sveikatos tyrimas Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tyrimo stebima daugiau kaip 11 000 9–10 metų vaikų elgsenos raida paauglystėje ir iki jaunų suaugusiųjų amžiaus. Surinkti duomenys sudarys sąlygas nustatyti pagrindinius paauglių smegenų raidos standartus ir tirti biologinės ir socialinės lyties, miego, fizinio aktyvumo ir prie ekrano praleidžiamo laiko įtaką paauglių vystymuisi. Jo išvados taip pat padės suprasti psichikos sveikatos problemų raidą paauglystėje ir jų ryšį su narkotikų vartojimu.

Saugumas internete

PATARIMAI VAIKAMS IR PAAUGLIAMS

Žinokite savo teises: nepamirškite, kad turite teisę į saugumą ir pagarbą internete.

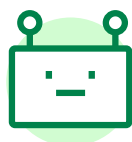
Būkite malonūs kitiems internete: socialiniai tinklai ir žaidimai turėtų būti teigiama patirtis visiems. Su kitais elkitės pagarbiai, kaip norėtumėte, kad būtų elgiamasi su jumis.

Prieš skelbdami įrašus gerai pagalvokite: nuotraukos, vaizdo įrašai ir komentarai internete gali likti visam laikui. Dabar dalykitės tik tuo, ko nebūtų nepatogu kitiems parodyti po daugelio metų.

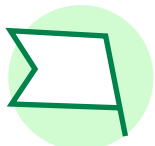
Saugokite savo asmeninę informaciją: internete nesidalykite privačiais duomenimis, pvz., savo vardu ir pavarde, adresu, mokykla, telefono numeriu, slaptažodžiu ar esama buvimo vieta.

Nepamirškite, kad dirbtinis intelektas yra ne tikras žmogus, o priemonė: dirbtinis intelektas gali padaryti klaidų ir sukurti melagingą informaciją, suklaidotas nuotraukas, vaizdo įrašus, balsus ir žinutes.

Prieš patikėdami arba dalydamiesi turiniu, jį patikrinkite: ne viskas, ką matote internete, yra tiesa. Informaciją, visų pirma stebinančias istorijas, vaizdo įrašus ar žinutes, visada vertinkite kritiškai ir prieš ją dalydamiesi patikrinkite patikimus šaltinius.

Atpažinkite pavojų: stabtelėkite ir apgalvokite keistus „draugų draugų“ prašymus, nerealistiška gerus pasiūlymus arba žinutes, kuriomis bandoma daryti spaudimą, kad priimtumėte sprendimą.

Iš nepažįstamų asmenų nepriimkite nuotraukų ar pokalbių užklausų: jei abejojate dėl kokio nors asmens amžiaus ar tapatybės, paprašykite suaugusiojo patikrinti, kas jis yra, (arba jam tiesiai pasakykite, kad jūsų tėtis ar mama yra šalia jūsų, ir pažiūrėkite, kaip jis reaguos).

Naudokite privatumo ir saugumo nustatymus: saugokite savo paskyrų privatumą, naudokite patikimus slaptažodžius ir, kai tik įmanoma, įjunkite papildomus saugumo elementus.

Nesidalykite privačiomis nuotraukomis: niekada nesidalykite intymiomis nuotraukomis ar vaizdo įrašais, net jei kažkas jums daro spaudimą (ypač jei esate jaunesni nei 18 metų). Kai tik jais pasidalysite, nebegalėsite jų kontroliuoti.

Nepageidautinus asmenis blokuokite, apie juos praneškite ir išsaugokite įrodymus: jei kas nors internete iš jūsų tyčiojasi, bando jus apgauti, jums grasina arba verčia jaustis nejaukiai, praneškite apie juos ir juos blokuokite, taip pat išsaugokite momentines ekrano nuotraukas arba žinutes.

Jei kas nors ne taip, apie tai pasakykite suaugusiajam, kuriuo pasitikite: jūs neišsigalvojate nebūtų dalykų ir paprašę pagalbos nepateksite į bėdą.

Padėkite kurti saugesnį internetą: sužinokite, kaip veikia programėlės, žaidimai, interneto svetainės, algoritmai ir dirbtinis intelektas, ir padėkite kitiems likti saugiems.

Jūsų balsas svarbus: įsitraukite ir prisidėkite prie skaitmeninio pasaulio ateities kūrimo.

Saugumas internete

PATARIMAI TĖVAMS IR GLOBĖJAMS

Padėkite savo vaikui išsiugdyti sveikus ekranų naudojimo įpročius: ribokite prie ekranų leidžiamą laiką - nuo visiško ekranų vengimo jaunesniems nei 2 metų vaikams iki pagal amžių tinkamo riboto laiko prie ekranų, jums prižiūrint, vaikams iki 10-12 metų. 13-18 metų paaugliams, kad jie turėtų pakankamai laiko mokytis ir asmeniškai susitikti su draugais, vis dar reikėtų aptarti prie ekranų leidžiamo laiko apribojimus.

Patikrinkite, ar programėlės ir žaidimai tinkami jūsų vaikui **pagal amžių**.

Jaunesni vaikai (iki 12 metų) **naudotis žaidimų konsolėmis ir įrenginiais turėtų tik šalia esant suaugusiajam**

Neleiskite įrenginiais naudotis vonios kambaryje, miegamajame ar valgant.

Atkreipkite dėmesį į jų toną, kai jie kalbasi internete ir žaidžia. Stebėkite, ar nėra požymių, įspėjančių apie galimą pavojų.

Internetu leiskite laiką kartu: paprašykite, kad jūsų vaikas savo mėgstamą turinį žiūrėtų su jumis.

Nekritikuokite vaiko mėgstamo turinio: padėkite savo vaikui išsiugdyti savo nuomonę (taip pat sužinosite, ką siūlo jų algoritmas).

Paraginkite savo vaiką pasikalbėti su jumis, jei kas nors internete **jam kelia nerimą:** patikinkite jį, kad padėsite, o ne kaltinsite, bausite ar atimsite įrenginį.

Nenustokite kalbėtis apie saugumą internete jūsų vaikui augant, be kita ko, nuo 16 iki 18 metų ir vėliau.

Venkite viešinti informaciją apie savo vaikus: gerai pagalvokite prieš dalydamiesi savo vaikų ar paauglių nuotraukomis ar vaizdo įrašais internete. Šią informaciją nepažįstami asmenys ir DI gali panaudoti įvairiais būdais.

Rodykite pavyzdį: neįjunkite į ekraną, kai jūsų vaikai šalia. Skirkite jiems deramą dėmesį ir nepraleiskite svarbių momentų ir pokalbių su savo vaikais.

Visų bendrapirmininkų rekomendacijų sąrašas pagal skyrius

1 SKYRIUS

Raida grindžiamas požiūris į vaikų saugumą internete

- // Sukurti ir taikyti pagal amžių tinkamas internetines vaikų apsaugos priemones
- // Užtikrinti saugias internetines erdves nepilnamečiams
- // Įgalinti nepilnamečius ir juos palaikančiuosius
- // (Iki 2 metų): didinti globėjų informuotumą apie tiesioginio žmonių bendravimo svarbą raidai, pradedant nuo ankstyvosios vaikystės
- // (Iki 2 metų): vengti naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis ir užtikrinti, kad prie ekranų būtų leidžiama kuo mažiau laiko, ypač jaunesniems nei 3 metų vaikams
- // (Iki 2 metų): riboti vaikų duomenų sklaidą per socialinių tinklų paskyras
- // (3–12 metų): užtikrinti struktūrizuotą, prižiūrimą vaikų naudojimąsi internetu
- // (3–12 metų): vaikams ir juos palaikantiems teikti kokybišką skaitmeninį švietimą, taip pat ir gerovės klausimais
- // (13–18 metų): užtikrinti vis savarankiškesnį paauglių naudojimąsi internetu

2 SKYRIUS

Nepilnamečiams internete kylančios rizikos įrodymai

- // Kaupti įrodymus nepakankamai ištirtose srityse, kad būtų sustiprintas įrodymais grindžiamas politikos formavimas
- // Socialiniai tinklai ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai, rengdami rizikos mažinimo strategijas ir priemones, turėtų aktyviai remtis nepriklausoma akademinė patirtimi
- // Skirti ilgalaikį finansavimą Europos didelio masto ilgalaikiams moksliniams tyrimams ir toliau remti atsitiktinių imčių kontroliuojamus tyrimus
- // Investuoti į saugią bendrą Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrą, kad prieiga prie nepilnamečių duomenų būtų saugi
- // Stiprinti taisyklių dėl tyrėjų prieigos prie duomenų ir tikrinimo vykdymo užtikrinimą

3 SKYRIUS

Nepilnamečių apsauga sparčiai kintančioje socialinių tinklų+ aplinkoje

- // Pasiūlyti suderintą ES masto prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimą jaunesniems nei 13 metų nepilnamečiams
- // Nustatyti veiksmingas amžiaus atitikties patvirtinimo sistemas, kad būtų galima patikrinti amžių ir pagrįsti integruotąjį saugumą ir pagal amžių tinkamus metodus, siekiant apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius internete

- // Išplėsti ir suderinti taisykles dėl socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dizaino pagrindinių saugumo elementų
- // Pareigą įrodyti, kad teikiami produktai ir paslaugos yra saugūs nepilnamečiams, perkelti socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams
- // Stiprinti vykdymo užtikrinimo ir vertinimo gebėjimus
- // Skubiai priimti priemonės, kuriomis būtų užtikrinta, kad socialiniai tinklai ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turėtų aiškias pareigas užkardyti, nustatyti seksualinę prievartą prieš vaikus internete, be kita ko, vykstančią palaikant asmenų tarpusavio ryšį, apie ją pranešti ir ją blokuoti
- // Valstybės narės gali nustatyti papildomus prevencinius prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimus nuo 13 metų
- // Stiprinti vartotojų apsaugos politiką siekiant apsaugoti nepilnamečius internete
- // Nuolat stebėti ir vertinti įgyvendinamų priemonių poveikį
- // Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos turėtų užtikrinti, kad tvarkant vaikų duomenis pagal BDAR pirmiausia būtų atsižvelgiama į geriausius vaikų interesus
- // Užtikrinti veiksmingą Atsakomybės už gaminius direktyvos įgyvendinimą
- // Finansuoti ir skatinti ES vertybėmis grindžiamų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, kuriomis naudodamiesi nepilnamečiai gali saugiai bendrauti tarpusavyje, kūrimą ir naudojimą
- // Integruoti nepilnamečių, tėvų ir globėjų, mokytojų ir pedagogų skaitmeninio švietimo ir raštingumo veiksmus
- // Suteikti daugiau galimybių ir tinkamą infrastruktūrą veiklai realiame gyvenime remti
- // Skatinti bendrai parengti gaires tėvams
- // Užtikrinti, kad tėvai ir globėjai būtų nuolat remiami pažangiausiomis ir naujausiomis kontrolės ir priežiūros priemonėmis
- // Užtikrinti pakankamą viešąjį finansavimą ir bendrus standartus pilietinės visuomenės organizacijoms ir tarpusavio konsultavimui
- // Sudaryti sąlygas sveikatos priežiūros sistemoje diagnozuoti ir gydyti priklausomybę ir kitus psichikos sveikatos sutrikimus, susijusius su naudojimusi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis
- // Remti mokytojų mokymą, kad jie galėtų apimti skaitmeninį raštingumą ir gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir įtraukti tėvus
- // Skatinti didinti raštingumą DI srityje kaip neatsiejamą skaitmeninio švietimo dalį
- // Mokyklos turėtų suteikti struktūrizuotų galimybių gerinti psichikos sveikatą ir skaitmeninę gerovę
- // Švietimo priemonėse ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pažeidžiamoms grupėms
- // Investuoti į saugią, prevencinę, tvirtą ir patikimą skaitmeninę švietimo infrastruktūrą

4 SKYRIUS

Nepilnamečių įgalinimas saugiai naršyti skaitmeniniame pasaulyje

- // Suteikti daugiau saugių galimybių nepilnamečiams aktyviai dalyvauti formuojant socialinių tinklų+ aplinką
- // Stiprinti vaikų bei paauglių skundų teikimo mechanizmus ir vartotojų teises

01

Raida grindžiamas požiūris į vaikų saugumą internete

Vaikystė – atskiras, apsaugotas gyvenimo etapas

Vaikystės pripažinimas atskiru gyvenimo etapu yra palyginti naujas požiūris. Didžiąją istorijos dalį laikyta, kad vaikai iš esmės nesiskiria nuo suaugusiųjų.

Ikimoderniojoje ir ankstyvojoje pramoninėje visuomenėje šis požiūris buvo glaudžiai susijęs su materialinėmis sąlygomis, visų pirma vaikų darbo ekonominiu būtinumu. Apibūdinant vaikus kaip mažus suaugusiuosius⁰¹ nebuvo atsižvelgiama į jų skirtingus poreikius ir pažeidžiamumą, todėl nebuvo kuriamos vaikų apsaugos sistemos.

Atsiradus šiuolaikinėms mokslo sritims, pavyzdžiui, raidos medicinai ir psichologijai, įvyko esminių pokyčių. Iš įrodymų matyti, kad vaikų kognityvinė, emocinė ir socialinė raida vyksta skirtingomis trajektorijomis. Ši pažanga padėjo iš naujo apibrėžti vaikystę kaip atskirą ir pažeidžiamą gyvenimo etapą⁰².

Šį požiūrį sustiprino vaikų ir paauglių psichiatrijos srities įžvalgos, parodžiusios ilgalaikes ankstyvuosiuose gyvenimo etapuose patirto priešiško pasekmes. Palaipsniui įsitvirtino vaikystės ir paauglystės, kaip atskirų gyvenimo etapų, kuriais reikia užtikrinti apsaugą ir paramą⁰³, samprata.

Vaikų raida, suskirstyta etapais

XX a. šis didėjantis informuotumas tapo šiuolaikinių vaikų ir jaunimo apsaugos sistemų pagrindu. Iš pradžių šiose sistemose daugiausia dėmesio buvo skiriama vaikų apsaugai fiziniame pasaulyje.

Vienas iš svarbių pavyzdžių yra Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. Pagal Konvenciją jaunesni kaip 18 metų vaikai^a laikomi homogenine grupe.

Nepaisant sparčios skaitmeninių technologijų ir paslaugų, pavyzdžiui, socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, plėtros ir to, kaip jos pakeitė vaikų gyvenimą, daugelis požiūrių į vaiko apsaugą vis dar netiesiogiai arba tiesiogiai grindžiami vaikų kaip homogeninės grupės idėja.

a. Pagal šią Konvenciją vaiku laikomas kiekvienas žmogus iki 18 metų, jeigu pagal nacionalinį įstatymą jo pilnametystė nėra pripažįstama anksčiau. Žr. Jungtinės Tautos (1989 m.). Vaiko teisių konvencija. 1 dalis, 1 straipsnis.

Ši prielaida yra klaidinanti. Iš raidos mokslo įrodymų matyti, kad vaikų raida vyksta kokybiniu požiūriu skirtingais etapais, kurių kiekvienam būdingi unikalūs kognityviniai, emociniai ir socialiniai gebėjimai. Šie gebėjimai lemia, kaip vaikai suvokia savo aplinką, su ja sąveikauja ir bendrauja, be kita ko, internete.

Amžiui tinkamos apsaugos poreikis

Vaikai su socialinių tinklų+ pasauliu susipažįsta ankstyvame gyvenimo etape ir jų naudojimas vaikystėje nuolat didėja, vertinant pagal intensyvumą, sudėtingumą ir individualų pritaikymą⁰⁴. Atlikus vieną iš tyrimų nustatyta, kad jaunesni nei dvejų metų vaikai ekranais naudojami vidutiniškai 49 minutes per dieną. Sulaukus aštuonerių šis laikas daugiau nei patrigubėja iki maždaug 3 valandų per dieną⁰⁵. Iš įrodymų matyti, kad skaitmeninės technologijos daro skvarbų ir struktūrinį poveikį vaikų raidai ir kad jos yra sudėtingos aplinkos, kuriose vaikai ir paaugliai mokosi, ugdomi savęs suvokimą ir palaiko ryšius su kitais, dalis.

Paprastaiariant, tiek pati vaikų raida daro įtaką, tiek ją veikia jų bendravimas internete. Todėl skaitmeninis pasaulis negali būti laikomas išorine vaikų raidos dalimi, o veikiau svarbia jos dalimi, ypač vėlesniais etapais⁰⁶. Iš šios abipusės sąveikos matyti, kad reikia taikyti pagal amžių tinkamas priemones, kuriomis būtų galima apsaugoti vaikus ir įgalinti juos saugiai ir užtikrintai naršyti internete.

„Taikant raidą atitinkančias apsaugos priemones pripažįstama, kad vaikų kognityvinė kontrolė, emocinis reguliavimas ir informuotumas apie riziką dar nėra visiškai susiformavę.“

— PROF. DR. EVA MÖHLER,
SARO UNIVERSITETINĖS LIGONINĖS VAIKŲ
IR PAAUGLIŲ PSICHIATRIJOS SKYRIAUS
VEDĖJA IR MEDICINOS DIREKTORĖ

Pagrindiniai iššūkiai, susiję su pagal amžių tinkama apsauga

TENDENCIJA VISUS VAIKUS LAIKYTI VIENA GRUPE

Dabartiniai požiūriai į vaikų saugumą internete dažnai grindžiami samprata, kad vaikai yra viena grupė, turinti vienodus poreikius. Šią sampratą reikia atnaujinti. Šiandien suprantama, kad vaikų raida vyksta etapais, nuo kurių priklauso tai, kaip vaikai (nuo 0 iki 12 metų) ir paaugliai (nuo 13 iki 18 metų) elgiasi interneto pasaulyje ir koks yra jų pažeidžiamumas dėl įvairios rizikos.

Socialiniai veiksniai, lytis ir lytiškumas, socialinė ir ekonominė padėtis, rasinė ir etninė kilmė, religija, migrantų kilmė ir specialieji ugdymosi poreikiai taip pat daro didelį poveikį vaikų ir paauglių bendravimui ir pažeidžiamumui internete⁰⁷.

NEPILNAMEČIŲ GEBĖJIMŲ IR SOCIALINIŲ TINKLŲ+ NEATITIKIMAS

Skaitmeninės paslaugos, be kita ko, socialiniai tinklai, užtikrina greitą ir nuolatinę informacijos srautą naudojant labai optimizuotas dalyvavimo architektūras, įskaitant algoritminių rekomendacijų sistemas ir begalinį slinkimą. Šie elementai specialiai kuriami taip, kad prikaustytų kuo daugiau naudotojų dėmesio⁰⁸.

Tuo tarpu vaikų ir paauglių gebėjimai vystosi palaipsniui ir galutinai nesusiformuoja iki pat paauglystės⁰⁹. Todėl nepilnamečiai vis dažniau susiduria su socialinių tinklų+ aplinka ir turiniu, nuo kuriuo jie nesugeba apsisaugoti ir kuris gali padaryti didelę žalą.

BESIVYSTANTIS NEPILNAMEČIŲ, KAIP INTERNETO NAUDOTOJŲ, SAVARANKIŠKUMAS

Kaip minėta pirmiau ir išsamiau nagrinėjama tolesniuose skirsniuose, nuo vaikų ir paauglių besivystančių gebėjimų per visą jų raidos laikotarpį (iš dalies) priklauso, ar, būdami skirtingo amžiaus, jie yra pasirengę saugiai ir užtikrintai naršyti internete.

Vaikams augant, buvę visiškai priklausomi nuo tėvų ir globėjų jie tampa iš dalies savarankiškais ir tuomet visiškai savarankiškais suaugusiais. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dizainas daro vis didesnę įtaką nepilnamečių raidai. Vaikams augant ir tampant savarankiškesniems, jų paramos tinklo (tėvų ir globėjų, mokytojų ir pedagogų) pajėgumai apsaugoti, prižiūrėti ir nukreipti nepilnamečius internete sumažėja.

REKOMENDACIJOS

Sukurti ir taikyti pagal amžių tinkamas internetines vaikų apsaugos priemones

Vaikų ir paauglių pakopinei raidai reikia sukurti ir taikyti apsaugos priemones, kurios būtų tinkamos jų besivystantiems gebėjimams ir kuriomis būtų mažinamos grėsmės, su kuriomis jie susiduria būdami įvairaus amžiaus. Šios priemonės, kai įmanoma, turėtų atitikti nepilnamečių asmenines ir socialines aplinkybes.

Užtikrinti saugias internetines erdves nepilnamečiams

Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams tenka pagrindinė atsakomybė užtikrinti, kad jų paslaugos būtų saugios visiems vaikams ir paaugliams. Tai pasakytina ir apie saugių dizaino elementų įdiegimą. Paslaugų teikėjai turi prisiimti pagrindinę atsakomybę už tai, kad jų paslaugos būtų saugios jomis besinaudojantiems nepilnamečiams.

Įgalinti nepilnamečius ir juos palaikančiuosius

Siekiant, kad veiksmai, kuriais siekiama apsaugoti vaikus ir paauglius ir įgalinti internete, būtų efektyvūs, jais turi būti atsižvelgiama į kintančius jų poreikius ir gebėjimus. Priemonės taip pat turi būti pritaikytos taip, kad būtų remiamas kintantis tėvų ir globėjų, mokytojų ir pedagogų (palaikančiųjų) vaidmuo siekiant apsaugoti nepilnamečius ir prižiūrėti bei orientuoti jų naudojimąsi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis jiems augant.

Su šiuo amžiumi susiję iššūkiai

Ankstesniame skirsnyje buvo nagrinėjami trys pagrindiniai uždaviniai ir pridėtos rekomendacijos, kuriomis siekiama orientuoti vaikų saugumo internete raidos metodų kūrimą ir taikymą.

Remiantis šia informacija tolesniuose skirsniuose nagrinėjamos įvairios savybės ir pažeidžiamumas, nuo kurių priklauso nepilnamečių raida trimis pagrindiniais raidos etapais: 0–2 m. (ankstyvoji vaikystė); 3–12 m. (vaikystė) ir 13–18 m. (paauglystė).

Šie pagrindiniai etapai apima tiek kintančius nepilnamečių gebėjimus, tiek kintantį juos palaikančiųjų vaikų apsaugant ir įgalinant vaikus ir paauglius internete:

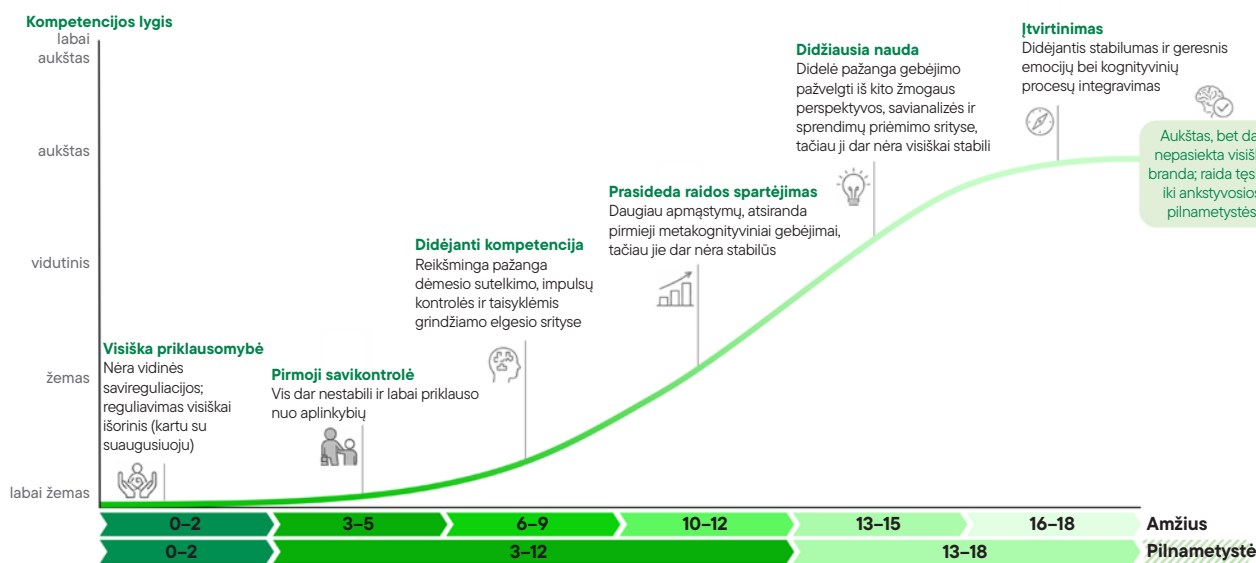
// **0–2 m.:** ankstyvoji vaikystė – ypač saugomas raidos etapas;

// **3–12 m.:** vaikystė – prižiūrimas raidos etapas;

// **13–18 m.:** paauglystė – didėjančio savarankiškumo etapas.

1 diagrama. Laipsniška pagrindinių kompetencijų raida

Savireguliacija, vertinimas ir kritinis mąstymas

Šioje ataskaitoje nagrinėjama rizika nepilnamečiams internete ir pateikiama rekomendacijų, kaip pašalinti šią riziką atsižvelgiant į šiuos tris pagrindinius raidos etapus, kurie šios analizės tikslais apibrėžiami kaip ankstyvoji vaikystė, vaikystė ir paauglystė.

Šiame pirmame skyriuje pristatomas pirmasis iš autorių pasiūlytų šešių pagrindinių principų, kuriais siekiama tinkama linkme nukreipti veiksmus, skirtus vaikams ir paaugliams apsaugoti ir jiems įgalinti skaitmeniniame pasaulyje: poreikis užtikrinti raidą grindžiamą požiūrį į vaikų saugumą internete.

„Visi jaunesni nei 18 metų asmenys turi specialias teises į apsaugą ir galimybę įgyti pagal amžių tinkamos patirties.“

– MIE OEHLENSCHLAGER,
NEPRIKLAUSOMA DI, ETIKOS IR VIEŠOSIOS
POLITIKOS TYRĖJA

Siekiant užtikrinti, kad būtų išsamiai išnagrinėtos nepilnamečių savybės ir unikalūs pažeidžiamumas įvairiais jų raidos etapais, pirminiai jų raidos etapai skirstomi į antrinius etapus (0–2 m., 3–5 m., 6–9 m., 10–12 m., 13–15 m. ir 16–18 m.), kurie išsamiai nagrinėjami šiame skyriuje.

Kai kurios dėl kiekvieno pirminio etapo pateiktos rekomendacijos taikomos ne tik tam etapui, kuriame jos yra, bet ir visiems nurodytiems etapams.

0–2 m.: Ankstyvoji vaikystė – specialiai apsaugotas raidos etapas

Ankstyvoji vaikystė, ypač nuo 0 iki 2 metų, yra didžiausios priklausomybės ir pamatinės svarbos raidos etapas. Šiuo laikotarpiu nustatomi pagrindiniai emocinio saugumo, socialinių ryšių, kalbų mokymosi ir savireguliacijos komponentai.

Nuolat bendraujant su atsakymus pateikiančiais globėjais atsiranda pagrindiniai procesai, tokie kaip prisirišimo formavimas, bendras reguliavimas ir asmeninės ir vaiko aplinkos atskyrimas. Savireguliacija sąmoningai dar nėra įtvirtinta, tačiau palaipsniui plėtojama pasitelkiant bendrą reguliavimą.

Šiuo požiūriu ankstyvas bendras reguliavimas taip pat yra tolesnio savarankiškumo ir savarankiško veikimo raidos pagrindas. Laipsniškas emocinio reguliavimo, bendravimo ir socialinių ryšių internalizavimas atsiranda dėl pasikartojančios santykių patirties, o ne pavienio skaitmeninių dirgiklių poveikio.

Raida šiame etape iš esmės yra susijusi su santykiais. Savireguliacijos pajėgumai, emocinis stabilumas ir ankstyvosios kognityvinės struktūros prieš juos internalizuojant yra sukuriama išorėje.

SU ŠIUO AMŽIUMI SUSIJĘ IŠŠŪKIAI

Tiesioginio, žmogiškojo ryšio poreikis

Vienas pagrindinių uždavinių šiame etape – užtikrinti, kad maži vaikai pakankamai tiesiogiai bendrautų su žmonėmis. Šio bendravimo kokybės sumažėjimas gali turėti įtakos prisirišimo procesams, pakenkti ankstyvam kalbos vystymuisi ir pamatiniams komunikaciniams gebėjimams, o visi šie veiksniai tiesiogiai veikia raidą.

Nuoseklus, emociškai suderinto bendravimo užtikrinimas yra viena pagrindinių saugios raidos vis labiau skaitmeninėje aplinkoje sąlygų. Šiame etape maži vaikai beveik visiškai priklauso nuo išorės reguliavimo.

Neurofiziologinės sistemos, susijusios su streso reguliavimu, budrumo lygio valdymu ir miego ciklo sąlygomis, vis dar nėra subrendusios ir labai jautriai reaguoja į aplinkos poveikį. Todėl padidėja pažeidžiamumas dėl perteklinės stimuliacijos ir miego bei streso reguliavimo sutrikimų.

Mokymasis šiame etape grindžiamas bendravimu, o ne turiniu. Mažų vaikų prasmės suvokimas įgyjamas pasitelkiant realų, abipusį bendravimą su tėvais ir globėjais, o ne pasyviai stebint vaizdus ekrane.

Ankstyvas kalbos mokymasis ir bendravimo raida iš esmės priklauso nuo pasikartojančio neapibrėžto bendravimo su tėvais ir globėjais. Reagavimas į žodžius, bendras dėmesys ir emociškai pritaikytas bendravimas šiame etape yra esminės raidos sąlygos.

Ekranų poveikio rizika

Esama įrodymų, kad šiame amžiuje daugiau laiko prie ekranų siejama su trumpesne miego trukme, nereguliuojamais streso modeliais, prastesniu globėjo ir vaiko bendravimu ir pastangomis kalbėtis¹⁰. Šias pažeidžiamas sritis galima skirstyti pagal biologinius, psichologinius ir vystymosi aspektus.

Biologiniu požiūriu maži vaikai dėl nesubrendusių savireguliacijos sistemų yra labai jautrūs perteklinei stimuliacijai¹¹. Psichologiniu požiūriu raida priklauso nuo nuoseklaus ir atsaką sukuriančio bendravimo, todėl maži vaikai yra jautrūs dėmesio ir bendravimo sutrikimams. Raidos požiūriu rizika yra susijusi su prisirišimo formavimusi ir savireguliacijos atsiradimu.

Šiame etape daugiau laiko prie ekranų siejama su socialiniais ir emociniais sunkumais, elgesio problemomis ir vėlyva savireguliacijos raida¹². Šie santykiai dažnai yra dvikrypčiai, nes maži vaikai, turintys savireguliacijos sunkumų, taip pat gali dažniau naudotis ekranais.

Globėjo tarpininkavimas vartojant skaitmeninį turinį

Nuo 0 iki 2 metų socialinių tinklų+ turinio naudojimas visiškai priklauso nuo globėjų. Maži vaikai iš esmės nekontroliuoja nei prieigos, nei trukmės, nei turinio. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimas daugiausia priklauso nuo tėvų ir globėjų praktikos, rutinos ir situacinių poreikių, pavyzdžiui, siekiant nuraminti arba išblaškyti vaiką¹³.

Ankstyvoje vaikystėje su skaitmeniniu turiniu susijusi rizika teoriškai atsiranda ne dėl tiesioginės sąveikos su turiniu, o dėl to, kaip socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos pakeičia vaiko priežiūros aplinkos struktūrą. Viena pagrindinių sąvokų yra „technoferencija“^b. Šiame amžiuje net trumpi globėjo dėmesio pokyčiai gali sumažinti gebėjimą reaguoti, bendrai sutelkti dėmesį ir bendrauti žodžiu¹⁴.

Globėjo ekrano naudojimas, kai šalia yra mažų vaikų, siejamas su ne tokiais palankiais raidos rezultatais. Taip yra visų pirma ne dėl turinio, o dėl bendravimo erdvės pasikeitimo¹⁵. Šiuo požiūriu skaitmeninė rizika ankstyvoje vaikystėje dažnai yra susijusi su kiekvienu asmeniu.

Atlikus komercinio poveikio šeimoms tyrimą nustatyta, kad maži vaikai vis dažniau tampa matomumo, monetizavimo ir pastangų išgauti duomenis objektais ir tai prasideda gerokai anksčiau, nei jie patys gali suprasti šiuos procesus ar daryti jiems įtaką. Dėl to didėja poreikis ankstyvoje vaikystėje sukurti tvirtas išorės apsaugos sistemas.

b. Technoferencija apibrėžiama kaip tėvų ir vaikų bendravimo trikdymas dėl technologijų.
Žr. Zhang et al (2025). [Parental Technoference and Child Problematic Media Use: Meta-Analysis](#).

Ankstyvosios vaikystės skaitmenizacija

Besiformuojantis ir vis aktualesnis aspektas yra susijęs su ankstyvosios vaikystės aplinkos skaitmenizacija, neapsiribojant tradiciniu ekranų naudojimu. Vis daugiau žaislų, įskaitant lėles ir interaktyvius žaidimo objektus, papildomi skaitmeniniais elementais ir vis dažniau pasitelkiamas dirbtinis intelektas (DI).

Šie socialinių tinklų+ aplinkos pokyčiai yra ypač svarbūs, nes dirbtiniu intelektu grindžiami žaislai ir balso prietaisai vaikams gali atrodyti ne tik kaip objektai, bet ir kaip reaguojantys socialiniai partneriai. Ankstyvoje vaikystėje prisirišimas, bendro reguliavimo, kalbos mokymosi ir simbolinių žaidimų įgūdžiai priklauso nuo neapibrėžiamo žmonių bendravimo.

Dėl šių sistemų atsiranda specifinių su raida susijusių problemų. DI grindžiami žaislai ir balso prietaisai gali imituoti gebėjimą reaguoti, nesuteikdami tikro abipusiškumo, emocinio sureguliojimo ar santykių atskaitomybės, kurie būdingi žmonių santykiams.

DI grindžiamuose žaisluose taip pat dažnai montuojami mikrofonai, kameros, kalbos apdorojimo arba programėlėmis valdomi personalizavimo įtaisai. Dėl to kyla pavojus privatumui ir duomenų apsaugai, nes tokio amžiaus vaikai negali suprasti, kas yra duomenų tvarkymas, ir dėl jo sutikti arba jam nepritari.

Tiesioginio žmonių bendravimo išstūmimas

Vaikų santykis su skaitmeniniu pasauliu kelia susirūpinimą dėl galimo bendravimu grindžiamų mokymosi procesų išstūmimo ar iškraipymo, taip pat dėl naujų priklausomybės ir perteklinės stimuliacijos formų. Šiuo metu vykdomuose moksliniuose tyrimuose ar reglamentavimo sistemose šios priklausomybės klausimas dar nėra tinkamai sprendžiamas.

Tėvų ir globėjų naudojimas socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis gali sutrumpinti laiką, kurį būtų galima skirti tiesioginiam bendravimui su vaikais, paprastiems žaidimams, fizinei veiklai ir miegui, o visa tai labai svarbu ankstyvosios raidos laikotarpiu¹⁶. Sunkiausios formos bendravimo su globėju išstūmimas gali prilygti skaitmeninei nepriežiūrai^c.

Problemos, susijusios su globėjo ir vaiko tiesioginio bendravimo išstūmimu, apima ne tik iš karto pajuntamą perteklinę stimuliaciją ar išsiblaškimą, bet ir galimą ilgalaikį poveikį savarankiškumo ugdymui, gebėjimui išradingai žaisti, bendrauti ir viduje valdomų socialinių ir emocinių gebėjimų atsiradimui.

Labai griežtas požiūris į skaitmeninio turinio naudojimą

Nepaisant šių problemų, ne visų formų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimas ankstyvoje vaikystėje yra iš esmės žalingas. Tam tikromis sąlygomis, ypač kai tėvai ir globėjai užtikrina, kad turinys atitiktų amžių (ne toks intensyvus stimuliavimas, lėtas tempas ir kt.) ir kad jį vartojant aktyviai tarpininkautų globėjai, socialinių tinklų+ erdvės gali padėti įgyvendinti ankstyvojo mokymosi aspektus.

^c. Remiantis nustatytomis emocinės nepriežiūros ir apskritai nepriežiūros formomis (Dubowitz et al., 1993; Hildyard & Wolfe, 2002), skaitmeninė nepriežiūra reiškia, kad šie modeliai perkeltami ir į skaitmeninę aplinką. Kai tėvai dažnai naudoja ekranus savo vaikų akivaizdoje, mažėja ne tik bendravimas, bet ir tėvų gebėjimas reaguoti. Gali sutrikti vaikų kalbos vystymasis. Šis išstūmimas taip pat gali sukelti vaikų atstūmimo ir emocinio nutolimo jausmą, todėl gali padidėti jų depresijos, nerimo ir agresijos rizika.

Iš įrodymų matyti, kad pasitelkiant (bendrai naudojant) socialinius tinklus kartu su kitomis skaitmeninėmis paslaugomis galima palengvinti mokymąsi, ypač kai kartu vyksta žodinis bendravimas ir struktūrų formavimas¹⁷. Tačiau šis poveikis atrodo ribotas ir priklauso nuo aplinkybių.

Santykių su mažais vaikais išsaugojimas yra svarbus ne tik siekiant užkirsti kelią žalai, bet ir sudaryti sąlygas sveikai socialinei ir emocinei, kalbinei ir kognityvinei raidai. Saugus prisirišimas, atsaką sukuriantis bendravimas ir globėjų modeliavimas yra labai svarbūs apsaugos veiksniai vis labiau skaitmeninėje ikimokyklinio ugdymo aplinkoje.

Visos šios išvados patvirtina, kad taikomas labai griežtas požiūris į socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimą ankstyvoje vaikystėje, kaip nurodyta pagrindinių vaikų sveikatos institucijų gairės¹⁸. Nors tokių rekomendacijų gali būti visuotinai nesilaikoma, jose pateikiamos svarbios norminės gairės, atitinkančios šios amžiaus grupės raidos poreikius.

I globėjus orientuotas bendravimas internete

Vaikų saugumas internete ankstyvoje vaikystėje turi būti iš esmės orientuotas į globėjus. Kadangi maži vaikai nėra savarankiški naudotojai, atsakomybė už skaitmeninės aplinkos poveikį jiems visų pirma tenka tėvams ir globėjams.

Tėvų tarpininkavimo pajėgumai pasiskirsto netolygiai. Socialinė ir ekonominė padėtis, tėvų psichikos sveikata ir pačių tėvų naudojimas socialiniais tinklais+ daro didelę įtaką poveikio vaikams modeliams [kaip išsamiau aptariama 2 skyriuje]. Didesnis tėvų stresas ir dažnesnis ekranų naudojimas siejami su ilgesniu ir mažiau apibrėžtos struktūros skaitmeninių paslaugų naudojimu labai mažų vaikų amžiaus grupėje¹⁹. Todėl primygtinai raginama vengti naudoti ekranus šioje amžiaus grupėje.

IŠVADOS

Saugumas internete ankstyvoje vaikystėje visų pirma siejamas ne su mažų vaikų elgesio reguliavimu, o su priežiūros aplinkos ir bendravimo aplinkos struktūrų nustatymu. Apsauga priklauso nuo sąlygų, būtinų prisirišimui, bendram reguliavimui ir savireguliacijos vystymuisi užtikrinti, išsaugojimo. Šios sąlygos yra vėlesnių raidos etapų pagrindas.

Kaip orientyrais galima naudotis įžvalgomis iš nustatytų amžiaus klasifikavimo sistemų (pvz., filmų ir žaidimų reitingų). Jei turinys skirtas šiai amžiaus grupei, jis turėtų būti griežtai tik mažo stimuliavimo, lėto tempo ir ne naratyvu grindžiamos formos, kad būtų išsaugota vaiko galimybė naudoti turinį kartu su tėvais arba globėjais. Turėtų būti naudojami paprasti vaizdiniai ar garsiniai dirgikliai, pateikiami pasitelkiant bendro naudojimo kontekstą.

Turėtų būti laikoma, kad greito tempo, labai stimuliuojantis ar emociškai sužadinantis turinys, įskaitant sparčius scenografijos pokyčius, intensyvių audiovizualinį poveikį ar emociškai įtemptus siužetus, raidos požiūriu yra netinkamas. Akivaizdu, kad tokia amžiuje bet kokios formos smurtinis, bauginantis ar sudėtingo siužeto turinys yra netinkamas.

REKOMENDACIJOS (0–2 METAI)

Didinti globėjų informuotumą apie tiesioginio žmonių bendravimo svarbą raidai, pradedant nuo ankstyvosios vaikystės

Įgalinti tėvus ir globėjus švietimo kampanijomis ir paramos tėvams programomis, suteikiant jiems žinių apie ankstyvosios vaikystės svarbą vaikų raidai. Informuoti globėjus apie mažiems vaikams kylančią riziką, susijusią su technoferencija, pavyzdžiui, kai globėjai patys naudojami socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis. Skatinti globėjus apmąstyti tiesioginį ir netiesioginį savo bendravimo internete poveikį visų amžiaus grupių nepilnamečiams, visų pirma mažiems vaikams.

Vaikų apsaugos sistemose turėtų būti pripažinta skaitmeninės nepriežiūros rizika. Tėvai, mokyklos ir socialinės tarnybos turėtų būti informuojami, kaip nustatyti vaikų ir paauglių skaitmeninės nepriežiūros požymius, pradedant nuo ankstyvosios vaikystės.

Vengti ekranų ir socialinių tinklų+ naudojimo jaunesnių nei 3 metų vaikų grupėje

Pirmąsias 1 000 gyvenimo dienų vaikų raidos poreikiai visų pirma yra susiję su prisirišimu, bendru reguliavimu, jutiminiu vystymusi ir ankstyvu kalbos mokymusi. Tačiau rekomendacija ankstyvojoje vaikystėje vengti socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų bei ekranų naudojimo nereiškia, kad juos reikėtų visiškai uždrausti.

Tam tikromis sąlygomis maži vaikai gali ribotai naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, pavyzdžiui, vykdant bendrą veiklą (žiūrint šeimos nuotraukas ar bendraujant su giminaičiais per vaizdo skambučius). Tačiau reikėtų griežtai vengti naudoti ekranus siekiant nuraminti ar ilgą laiką užimti mažus vaikus.

Paprastai tėvai ir globėjai turėtų teikti pirmenybę tiesioginiam bendravimui su vaikais ir paaugliais (pradedant nuo ankstyvosios vaikystės), taip skatindami sveiką nepilnamečių kognityvinę, fizinę ir emocinę raidą.

Riboti vaikų duomenų platinimą socialinių tinklų paskyrose

Taikant reguliavimo sistemas turi būti sprendžiamos sistemingo vaikų duomenų (įskaitant atvaizdus ir vaizdo įrašus), visų pirma susijusių su jaunesniais nei 3 metų vaikais, dokumentavimo ir viešo platinimo socialinių tinklų profiliuose (pavyzdžiui, tėvams dalijantis įrašais apie tėvystę ir kuriant šeimų nuomonių formuotojų paskyras) problemos. Šio amžiaus vaikai negali sutikti, kad jų duomenys būtų pateikiami skaitmeniniu būdu, arba suprasti komercinių aplinkybių, kuriomis naudojami jų duomenys, ir būsimų pasekmių.

Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai neturi skatinti kurti ar platinti turinį, kuriame vaizduojami vaikai, pasitelkiant pelnymosi struktūras, algoritminį sklaidos stiprinimą ar dalyvavimu grindžiamus dizaino elementus. Turėtų būti nustatomos vykdytinios socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų prievolės, o ne pasikliaunama vien savanoriška globėjo atsakomybe. Globėjams turėtų būti pateikiamos aiškos gairės dėl ankstyvo skaitmeninio matomumo ilgalaikio poveikio vaikų privatumui, orumui ir teisei į informacijos privatumą.

3–12 m.: Vaikystė – prižiūrimas raidos etapas

3–5 M.: GRIEŽTAI PRIŽIŪRIMOS RAIDOS ETAPAS

Vaikų raidos nuo 3 iki 5 metų etapui būdinga sąmoninga veikla ir nuolatinis išorės struktūrų kūrimas. Vaikai pradeda elgtis sąmoningai, mąstyti pasitelkdami simbolius ir nuosekliau suvokti save.

Neurologinės raidos požiūriu šiam etapui būdingas nuolatinis sistemų, susijusių su dėmesiu, vykdomuoju veikimu ir emociniu reguliavimu, brendimas, kuris tebėra neišbaigtas ir jautrus išorės stimuliavimui²⁰. Tačiau su atlygiu susijusios sistemos jau veikia. Vis labiau stiprėja vaikų vidinė motyvacija, smalsumu grindžiamas noras tyrinėti ir ankstyvos savarankiško į tikslą orientuoto elgesio formos.

Šio etapo raida labai priklauso nuo galimybių žaisti kūrybiškai, pačių vaikų inicijuojamos veiklos ir santykiais grindžiamos patirties, kuri padeda ugdyti kompetencijas. Tai, be kita ko, yra savęs, kaip pasakotojo, formavimas, išreiškiamas, pavyzdžiui, pasitelkiant kalbą ir vaidmenų žaidimus.

Šio amžiaus vaikai gali užsiimti veikla ribotą laiką, tačiau jų gebėjimas reguliuoti dėmesį, impulsus ir emocijas vis dar labai priklauso nuo išorės palaikymo pasitelkiant kalbą, imitavimą ir globėjų atliekamą orientavimą. Todėl šį etapą galima suprasti kaip perėjimą nuo bendro reguliavimo prie savęs reguliavimo.

SU ŠIUO AMŽIUMI SUSIJĘ IŠŠŪKIAI

Pažeidžiamumas, susijęs su greitu pasitenkinimu

Dėl šio atotrūkio tarp besitęsiančio vaikų sistemų, susijusių su dėmesiu, vykdomuoju veikimu ir emociniu reguliavimu, brendimo ir jau veikiančių atlygio sistemų atsiranda disbalansas. Šio amžiaus vaikai labai reaguoja į ryškius dirgiklius ir greitai gaunamą atlygį, tačiau jų impulsų kontrolė ir delsimo toleravimas yra riboti.

Dėl to 3–5 metų vaikai yra ypač pažeidžiami socialinių tinklų+ aplinkoje, kuri optimizuojama siekiant užtikrinti greitą pasitenkinimą, pasikartojantį atlygį ir nuolatinę išorės stimuliaciją. Iš eksperimentinių duomenų matyti, kad skaitmeninė aplinka gali trukdyti vystytis tokiems gebėjimams kaip nusivylimo toleravimas, atkaklumas ir vidinė motyvacija²¹.

Dėl tokios raidos konfigūracijos atsiranda išskirtinis pažeidžiamumas. Kuriant atlygio sistemas, kuriose užtikrinamas greitas grįžtamasis ryšys, pasikartojantis turinys ir su pertrūkiais stiprinamas vaikų bendravimas internete, gali būti formuojami momentinio pasitenkinimo lūkesčiai ir prisidedama prie įpročių grindžiamų vartojimo modelių kūrimo²².

Pernelyg didelis išorės atlygio struktūrų poreikis taip pat gali turėti įtakos vidinės motyvacijos raidai. Vaikams naudojant skaitmenines technologijas, kurioms būdingos tam tikros savybės, įskaitant nuolatinis dirgiklius ir momentinį grįžtamąjį ryšį, atsiranda rizika, kad jie gali pritaikyti savo elgseną prie išoriškai reguliuojamų dalyvavimo modelių ir nebeskirti dėmesio vidine motyvacija grindžiamiems tyrinėjimams ir mokymuisi.

Tai ypač svarbu raidos etapais, kai savarankiškumas ir kompetencija dar tik formuojami. Iš tyrimų rezultatų matyti, kad šiam pažeidžiamumui didelę įtaką daro su kontekstu susiję veiksniai, tokie kaip šeimos aplinka, tėvų tarpininkavimas ir socialinės bei ekonominės sąlygos²³.

Ekranų poveikio rizika

Šiame etape daugiau laiko prie ekranų siejama su mažesne savireguliacija, visų pirma kalbant apie vaikų dėmesio ir impulsų kontrolę²⁴. Kaip išnagrinėta pirmiau, naudojimasis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis gali išstumti raidai itin svarbią veiklą, pavyzdžiui, laisvos firmos žaidimus, fizinę veiklą, miegą ir tiesioginį bendravimą²⁵.

Tačiau šis poveikis priklauso nuo aplinkybių ir jį galima sumažinti koreguojant turinio kokybę, bendrą naudojimą, laiką ir socialinę aplinką, t. y. ne tik tokius parametrus kaip prie ekrano praleistas laikas²⁶. Iš įrodymų matyti, kad bendravimas internete šiame amžiuje gali padėti mokytis, jeigu turinys yra interaktyvus, tinkamas pagal amžių ir integruojamas į aktyvų globėjų tarpininkavimą²⁷.

Saugių veiklos realiame gyvenime alternatyvų prieinamumas

Vaikų saugumo internete negalima visapusiškai suprasti neatsižvelgiant į platesnę vaikų kasdienio gyvenimo ekologiją. Tokiomis aplinkybėmis, kai vaikų švietimo, poilsio ir socialinės galimybės yra ribotos, ypač kaimo ar nepakankamai aptarnaujamose vietovėse, socialinių tinklų+ aplinka gali tapti standartine bendravimo erdve.

Vaikams tokia padėtis gali būti žalinga ir ji gali neigiamai paveikti jų raidą. Siekiant apriboti galimą žalingą socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimo poveikį vaikų raidai, tėvai ir globėjai nuo ankstyvosios vaikystės turėtų supažindinti vaikus su saugiomis veiklos realiame gyvenime alternatyvomis. Šių priemonių naudojimo modeliai ir susijusi rizika priklauso ne tik nuo globėjų, bet ir nuo skaitmeninei erdvei nepriklausančių struktūrinių ir aplinkos sąlygų. Tai, be kita ko, gali būti galimybė naudotis saugiomis viešosiomis erdvėmis, užklausinė veikla ir pagalbinė socialinė infrastruktūra.

Mažesnės globėjų galimybės tarpininkauti

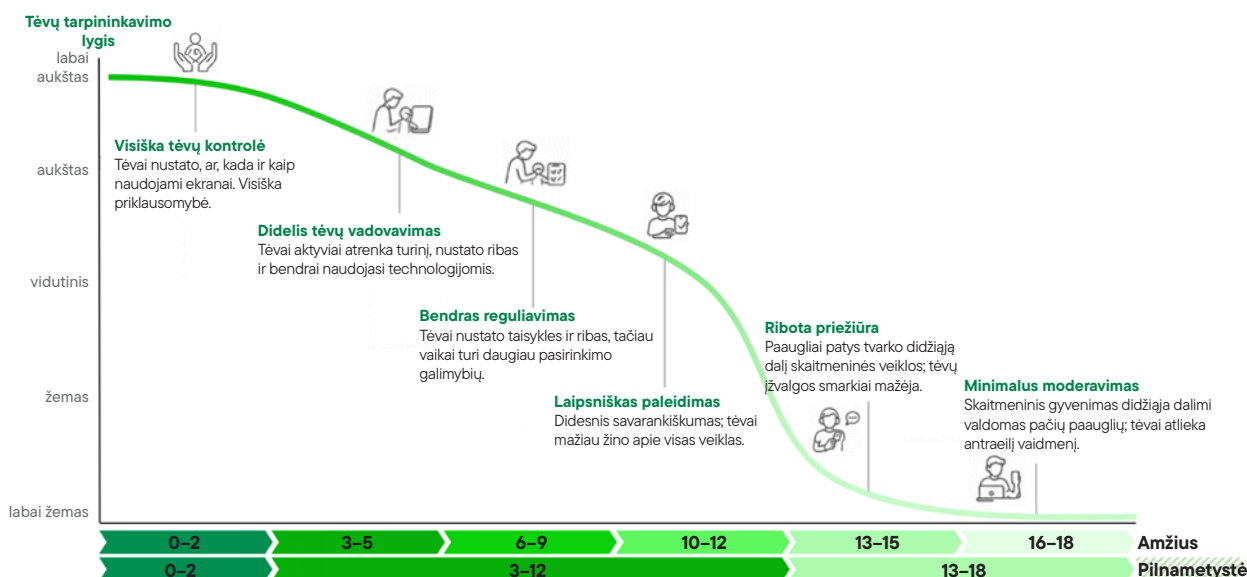
Vaikų nuo 3 iki 5 metų globėjų tarpininkavimas tebėra svarbus reguliavimo mechanizmas, tačiau pasikeičia jo kokybė. Tėvai ir globėjai nebevykdo tiesioginės kontrolės, bet imasi prižiūrėjo tarpininkavimo, bendro naudojimo ir pagalbos interpretuojant pareigų.

Dėl vis labiau pačių vaikų inicijuojamos veiklos sumažėja visiškai išorinės kontrolės veiksmingumas, nes su tėvų įtaka pradeda konkuruoti labai patrauklios skaitmeninės sistemos. Esamomis tėvų kontrolės priemonėmis dažnai nepavyksta tinkamai prisidėti vykstant šiam pokyčiui, pavyzdžiui, dėl socialinių tinklų+ erdvių susiskaidymo ir nepakankamo tinkamumo naudoti²⁸.

Įrodyta, kad aktyvus tarpininkavimas, kai aptarimas turinys, nustatoma naudojimo struktūra ir pateikiami paaiškinimai, padeda mokytis ir sumažinti riziką. Neužtikrinant tokio dalyvavimo vien tik ribojamosios priemonės gali būti mažiau veiksmingos²⁹. Globėjų tarpininkavimas taip pat gali būti ribotas dėl tokių veiksmų kaip skaitmeninis raštingumas, socialiniai ir ekonominiai ištekliai, tėvų patiriamas stresas ir pačių globėjų naudojimas skaitmeninėmis paslaugomis³⁰.

2 diagrama. Tėvų tarpininkavimo galimybių mažėjimas raidos laikotarpiais

Augant vaikams tiesioginė tėvų priežiūra, kaip ir vaikų skaitmeninė priklausomybė, natūraliai mažėja.

IŠVADOS

Šis etapas yra itin svarbus siekiant užtikrinti vaikų saugumą internete. Vaikai nebėra tik pasyvūs turinio gavėjai, jie vis aktyviau dalyvauja skaitmeniniame pasaulyje, tačiau jiems vis dar trūksta stabilios savireguliacijos. Poveikis didėja, o vidinis reguliavimas tebėra nepakankamas.

Tuo tarpu atsakomybė pereina nuo vien tėvų kontrolės prie labiau paskirstytos sistemos, kurioje dalyvauja šeimos ir švietimo įstaigos. Politiniu požiūriu tai reiškia, kad tėvų atliekamos priežiūros vaidmuo sumažėja, tačiau išlieka svarbus. Pagrindinis iššūkis šiame amžiuje yra ne tik apriboti poveikį, bet ir neleisti jau ankstyvame amžiuje įsitvirtinti žalingiems naudojimui įpročiams.

Šiai amžiaus grupei skirtos vaikų apsaugos internete priemonės turi apimti nustatytos struktūros aplinką ir institucijų paramą. Tai, be kita ko, pasakytina apie mažiems vaikams pagal amžių tinkamų programėlių ir skaitmeninio turinio kūrimą, daugiausia dėmesio skiriant atlygio ir dėmesio sutelkimo mechanizmams.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo šio amžiaus vaikai pamažu pradeda patys inicijuoti veiklą, į ikimokyklinio ugdymo programas turėtų būti integruojamas ir skaitmeninio švietimo elementas. Atsižvelgiant į tai, kad globėjai nuolat vykdo priežiūrą, turėtų būti stiprinamos tėvams teikiamos pagalbos priemonės ir bendro naudojimo praktika, ypač pažeidžiamomis aplinkybėmis.

Šiuo metu galiojančiose reglamentavimo sistemose į šį raidos etapą dažnai neatsižvelgiama, nes daugiausia dėmesio skiriama labai mažiems vaikams arba paaugliams. Todėl vis dar nepakankamai atsižvelgiama į specifinį vaikų nuo 3 iki 5 metų pažeidžiamumą. Užtikrinant šio amžiaus vaikų saugumą internete dėmesys turi būti sutelkiamas į tai, kaip sukurti aplinką, kurioje remiama vaikų savireguliacijos raida, o ne jai kenkiama, ir globėjai įgalinami prižiūrėti, kaip vaikai naudojami internetu.

6–9 M. PRIŽIŪRIMOS RAIDOS ETAPAS

6–9 metų vaikų raidos etapui būdingi didėjantys kognityviniai gebėjimai, apibrėžtos struktūros į tikslą orientuotas elgesys ir gebėjimais grindžiamo savęs vertinimo atsiradimas. Dabar vaikai gali nuosekliau dalyvauti taisyklėmis grindžiamoje veikloje, ilgesnį laiką išlaikyti dėmesį ir siekti nustatytų tikslų.

Viena pagrindinių užduočių šiame raidos etape – ugdyti gebėjimais grindžiamą savęs suvokimą, kai savi-vertė vis labiau susiejama su veiklos rezultatais ir grįžtamuju ryšiu. Šiame etape kompetencijos ugdymas ir saviveiksmingumas tampa vis svarbesni sveikos psichologinės raidos elementai. Vaikų savireguliacija tampa stabilesnė, jie palaipsniui mokosi toleruoti nusivylimą ir nepasiduoti atlikdami sudėtingas užduotis.

Vaikai taip pat pradeda jausti pasitenkinimą ugdydami meistriškumą ir iš vidaus patiriamą kompetenciją, o ne vien tiesioginiu išorės atlygiu grindžiamus įgūdžius. Pradėjus lankyti mokyklą, labai svarbiais veiksniais tampa apibrėžtos struktūros vertinimo sistemos ir lyginimasis tarpusavyje, kurie lemia tai, kaip vaikai aiškina savo gebėjimus, vertindami juos pagal išorės standartus.

Neurobiologiniu požiūriu šiam etapui būdingas didesnis smegenų tinklų veiksmingumas ir specializacija, ypač su vykdomosiomis funkcijomis susijusiose srityse. Vis dėlto atlygio ir streso sistemos tebėra jautrios, todėl vaikai yra pajėgesni vykdyti savireguliaciją, tačiau vis dar reaguoja į išorės dirgiklius.

SU ŠIUO AMŽIUMI SUSIJĘ IŠŠŪKIAI

Didesnis jautrumas išorės vertinimui

Socialinių tinklų+ aplinka šiems procesams daro tiesioginį poveikį. Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos, kuriomis teikiamas kiekybiškai įvertinamas grįžtamasis ryšys, įskaitant balus, reitingus ir pasiekimus, glaudžiai dera su įgūdžiais grindžiamu savęs vertinimu.

Šie veiksniai gali formuoti motyvaciją ir savęs suvokimą, nes vietoj viduje suvokiamo meistriškumo, smalsumo ir mokymosi procesų formuojami išoriniai sėkmingumo standartai³¹. Šiame amžiuje dėmesio sistemos ir toliau jautriai reaguoja į labai stimuliuojančią aplinką, kuri gali konkuruoti su nuolatiniu susikaupimu, kurio reikia mokantis³².

Ankstyvos priklausomybės rizika

Nuo 6 iki 9 metų vaikų įpročiai stabilizuojasi, nes naudojimosi socialiniais tinklais+ modeliai, dėmesys ir motyvacija laikui bėgant tampa nuoseklesni. Šiame amžiuje atlygiu grindžiami dirgikliai, ypač žaidimuose, gali prisidėti prie įprasto naudojimo modelių formavimo³³. Šis pažeidžiamumas priklauso nuo kontekstinių veiksnių, pavyzdžiui, šeimos aplinkos, tėvų tarpininkavimo ir socialinių bei ekonominių sąlygų³⁴.

Per šiuos metus vaikų galimybės naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis labai išauga. Vaikams pradėjus lankyti mokyklą ir vis dažniau bendraujant su bendraamžiais, jiems suteikiama dažnesnė ir mažiau prižiūrima prieiga prie socialinių tinklų+ erdvių. Prie šios plėtros prisideda laipsniškas tiesioginės tėvų kontrolės mažėjimas, nors globėjų atliekama priežiūra išlieka gyvybiškai svarbi.

Šiame amžiuje tėvų tarpininkavimas vis dažniau reiškia taisyklių nustatymą, stebėseną ir orientavimą. Tačiau jo veiksmingumas mažėja, nes vaikų nepriklausomos prieigos galimybės ir socialiniai tinklai bei kitos skaitmeninės paslaugos tampa vis sudėtingesnės³⁵. Atsakomybė už vaikų skaitmeninės aplinkos formavimą vis labiau paskirstoma tarp socialinės žiniasklaidos ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų, globėjų ir pedagogų.

Ekranų poveikio rizika

Kaip ir ankstesniais etapais, vaikų naudojimasis internetu gali pakeisti vystymuisi labai svarbią veiklą realiajame pasaulyje, įskaitant fizinę veiklą, miegą ir tiesioginį bendravimą³⁶. Vienas dažnai aptariamas pavyzdys – pradinės mokyklos, kuriose draudžiama naudotis mobiliaisiais telefonais, sąmoningai siekiant atsverti vis didėjančią vaikų gyvenimo skaitmenizaciją. Atlikus mokslinius tyrimus nustatyta, kad apribojus išmaniųjų telefonų naudojimą mokykloje galima ne tik pagerinti vaikų koncentraciją ir akademinius rezultatus, bet ir sustiprinti socialinę sąveiką.

Iš mokslinių tyrimų apžvalgų matyti, kad aplinka be išmaniųjų telefonų gali padidinti socialinę gerovę ir sumažinti konfliktų, tokių kaip patyčios kibernetinėje erdvėje, tikimybę³⁷. Iš sisteminių intervencijų, pavyzdžiui, atliktų tokiose šalyse kaip Nyderlandai, duomenų taip pat matyti, kad ribojant išmaniųjų telefonų naudojimą padedama užtikrinti ramesnę ir palankesnę mokymosi aplinką³⁸. Atliekant tyrimus nuolat nustatoma, kad išmanieji telefonai gali labai blaškyti dėmesį klasėse ir daryti neigiamą poveikį vaikų dėmesiui³⁹.

Tačiau tinkamomis sąlygomis naudojimasis internetu šiame amžiuje gali padėti vaikams mokytis ir įsitraukti į kognityvinę veiklą, ypač kai jis yra apibrėžtos struktūros ir suderintas su jų raida⁴⁰. Adaptyviosios konsultavimo sistemos ir švietimo programėlės gali padėti kurti individualizuotus mokymosi būdus, teikti paaiškinimus ir mažinti priklausomybę nuo globėjų paramos. Taip galima prisidėti prie įtraukties švietimo srityje užtikrinimo.

IŠVADOS

Šiame etape siekiant užtikrinti vaikų saugumą internete reikia laikytis daugiasluoksnio požiūrio. Tai reiškia, kad reikia aiškių pagal amžių tinkamo socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų kūrimo standartų, visų pirma susijusių su iš išorės gaunamo grįžtamojo ryšio sistemomis ir atlygio mechanizmais, kurie sąveikauja su besivystančia vaikų savivoka, savireguliacija ir vidine motyvacija. Ypatingą dėmesį reikia skirti teigiamo grįžtamojo ryšio ciklams ir pelnymosi elementams, kurie daro poveikį dėmesiui ir vidinei motyvacijai.

Mokyklų sistemose turėtų būti stiprinamas vaikų skaitmeninis švietimas, daugiausia dėmesio skiriant ne tik techniniams įgūdžiams, bet ir dėmesiui, savireguliacijai ir kritiniam dalyvavimui. Reikia taikyti nustatytos struktūros interneto naudojimo sistemas, kuriomis skaitmeninis dalyvavimas būtų derinamas su veikla realiame gyvenime.

Pradinė mokykla be telefono gali būti suprantama kaip raidą atitinkanti apsaugos ir mokymosi priemonė. Taip sukuriama erdvė, kuriose vaikai gali įgyti esminių socialinių įgūdžių, tokių kaip tiesioginis bendravimas, konfliktų sprendimas ir bendradarbiavimas. Šie gebėjimai sudaro pagrindą geriau apgalvotam ir atsakingesniam naudojimuisi internetu vėlesniais etapais.

Tokios priemonės neturėtų būti suvokiamos kaip skaitmeninių technologijų draudimas, o taikomos kaip pedagoginiu požiūriu integruotas ir prižiūrimas naudojimas internete, kuriuo sustiprinama vaikų analoginė patirtis ir kartu veikai palaipsniui rengiami įgyti naudojimosi žiniasklaidos priemonėmis socialinių tinklų+ aplinkoje įgūdžių. Šios priemonės nepakeičia tėvų ar globėjų, kurių pagrįstas tarpininkavimas tebėra vienas iš pagrindinių veiksmingos apsaugos elementų, vaidmens.

10–12 M. VIS MAŽIAU PRIŽIŪRIMOS RAIDOS ETAPAS

10–12 metų amžius yra itin svarbus vaikų raidos etapas, kuriam būdingas požiūrio į kitus asmenis pertvarkymas. Savęs suvokimas tampa labiau diferencijuotas, tačiau taip pat ne toks stabilus, nes vaikai vis dažniau formuoja savo tapatybę lygindamiesi su bendraamžiais, nustatinėdami socialinę padėtį ir siekdami pripažinimo. Be to, išorinis grįžtamasis ryšys tampa vienu pagrindinių principų, kuriais grindžiamas savęs vertinimo organizavimas.

Itin svarbūs tampa tarpusavio santykiai. Bendraamžiai vis dažniau veikia kaip pagrindiniai normų, vertybių ir elgsenos pavyzdžiai. Socialinės nuomonės formavimo procesai, tokie kaip spaudimas pritapti, socialinis lyginimas ir nebyliai nustatomos grupių normos, reikšmingai formuoja vaikų savivoką ir elgesį.

Bendraamžių tinklai veikia kaip svarbūs pagalbiniai elementai. Jie suteikia emocinį pripažinimą, socialinę orientaciją ir galimybes įveikti raidos iššūkius. Priklausomai nuo aplinkybių ir vyraujančių grupės normų, bendraamžių parama gali veikti ir kaip atsparumo šaltinis, ir kaip rizikos dinamiką sustiprinantis veiksnys.

SU ŠIUO AMŽIUMI SUSIJĘ IŠŠŪKIAI

Nuolatinė prieiga prie interneto

Vaikams augant šie bendraamžių procesai vis dažniau pereina į skaitmeninę aplinką. Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos suteikia vaikams galimybę nuolat, lengvai ir dažnai nevaržomai bendrauti su bendraamžiais. Taip jie gali užmegzti ir palaikyti socialinius ryšius ir jausti bendrumą ne tik fizinėje aplinkoje.

Daugeliui šio amžiaus vaikų prieiga prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų jau tampa būtina dalyvavimo socialiniame gyvenime sąlyga. Kaip ir ankstesniame etape, naudojimasis socialiniais tinklais+ gali išstumti raidos požiūriu itin svarbią veiklą, pavyzdžiui, fizinę veiklą, miegą ir bendravimą realiame gyvenime⁴¹.

Vis stiprėjantis socialinis lyginimas

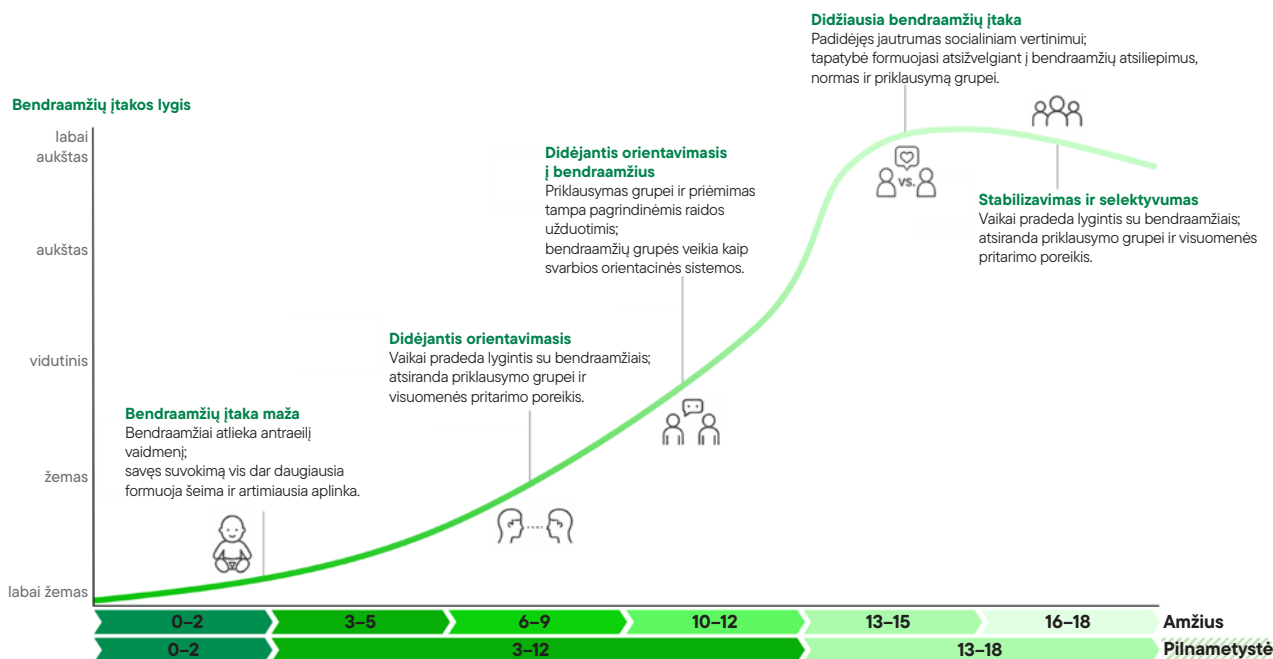
Dėl socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų struktūrinių elementų, visų pirma šios sąveikos patvarumo, matomumo ir išplėtimo galimybių stiprėja bendraamžių nuomonės formavimo poveikis. Šią dinamiką taip pat gali sustiprinti algoritmais grindžiama aplinka, kurioje nuolat teikiama pirmenybė emociškai svarbiam, socialiniu požiūriu naudingam ar labai įdomiam turiniui.

Šiame amžiaus etape vaikai vis dažniau vertina save įvairiose srityse, pavyzdžiui, pagal išvaizdą, populiarumą ir socialinius įgūdžius. Jie taip pat pradeda sąmoningai rūpintis savo išvaizda ir eksperimentuoti tapatybės srityje, ypač skaitmeninėje aplinkoje.

Kitas mechanizmas yra susijęs su normų ir elgsenos internalizavimu. Turinio, kuriame vaizduojamas rizikingas elgesys arba žalingos normos, poveikis gali padidinti imitavimo tikimybę, ypač tuo etapu, kai normų sistemos vis dar formuojamos⁴². Didesnė rizika, pavyzdžiui, prievartos ar išnaudojimo, yra retesnė, tačiau padaryta žala gali būti didesnė.

3 diagrama. Bendraamžių įtakos didėjimas visais raidos etapais

Vaikams augant, bendraamžių įtaka didėja, o paauglystės laikotarpiu ji būna didžiausia, nes tokie veiksniai kaip bendrystė, socialinis vertinimas ir tapatybės raiška tampa itin svarbūs.

Algoritmų įtaka formuojantis tapatybei

Raidos etape, kuriame prasideda tapatybės formavimas ir kuriam būdingas didesnis orientavimas pagal bendraamžius, algoritminis sklaidos stiprinimas taip pat gali prisidėti prie nuomonės formavimo, socialinio orientavimo ir savęs vertinimo tokiais būdais, kurių vaikai dar negali visapusiškai atpažinti arba jiems pasipriešinti.

Naudojant socialinių tinklų+ platformų įrankius galima pagražinti tapatybę ir valdyti sudaromą įspūdį⁴³. Internetinė tapatybė ne tik patiriama, bet ir nuolat rodoma ir vertinama, taigi taip sukurama nauja raidos aplinka. Šio amžiaus vaikams matomumas socialiniuose tinkluose tampa prasmingu aspektu siekiant statuso bendraamžių akyse⁴⁴.

Vaikai vis dažniau sąveikauja su individualiai pritaikoma informacine aplinka, kurioje turinys atrenkamas atsižvelgiant į numatomą aktyvumą, o ne į tinkamumą raidos etapui. Taip gali būti stiprinami esami interesai ir pažeidžiamumas ir kartu sumažinama turinio įvairovė, nes sukuriama dėmesio prikaustymo ir teigiamo grįžtamojo ryšio ciklai⁴⁵.

Be to, tapatybės formavimo procesai vis dar nėra stabilūs. Dėl to šio amžiaus vaikai yra ypač jautrūs išorės įtakai, pavyzdžiui, idealizuotiems atvaizdams ir išvaizda grindžiamoms normoms, ypač tuomet, kai socialiniuose tinkluose+ dalijamasi vaizdo turiniu.

Su psichikos sveikata susijusi rizika

Smarkiai didėjant jautrumui socialiniam vertinimui, pradeda svyruoti vaikų savivertė ir emocinė gerovė. Šiame etape išryškėja su tarpasmeniniu bendravimu internete susijusi rizika, tokia kaip patyčios kiberneti-

nėje erdvėje, atskirtis ir neigiami santykiai tarp bendraamžių. Dėl didesnio jautrumo socialiniam vertinimui ir nuolatinio skaitmeninio bendravimo tokia patirtis gali turėti didelį emocinį poveikį.

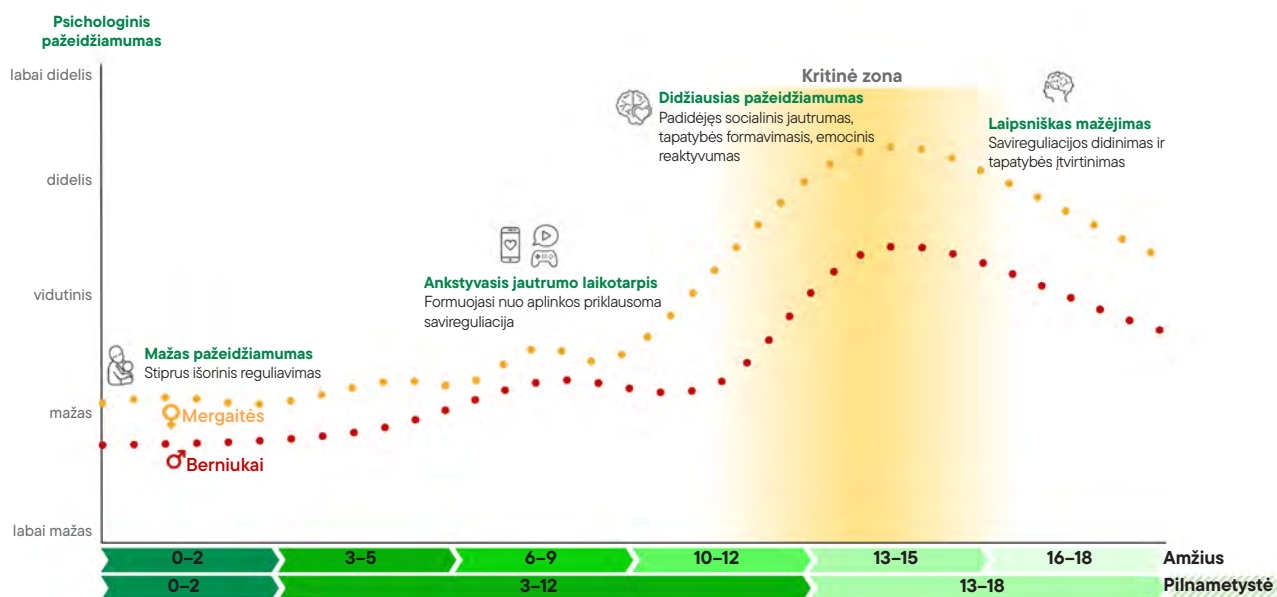
Kalbant apie išmaniųjų telefonų naudojimą, atlikus perspektyvinius ilgalaikius tyrimus nustatyta, kad 12 metų vaikų grupėje išmaniojo telefono įsigijimas gali būti susijęs su psichikos sveikatos problemomis, o 13 metų amžiaus grupėje – su nepakankama miego trukme. Kita vertus, esama įrodymų, kad išmaniojo telefono įsigijimas, kai vaikui yra 13 metų, nėra statistiškai susijęs su depresija 14 metų amžiaus grupėje. Šiems rezultatams įtakos turi ir naudojimo trukmė. Teigiama, kad 13 metų vaikai emociniu požiūriu yra geriau pasirengę įsigyti išmaniųjų telefoną, naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis ir yra atsparesni galimam neigiamam poveikiui jų psichikos sveikatai⁴⁶.

Daugeliui vaikų 10–12 metų laikotarpis yra ankstyvas vidinių problemų, tokių kaip nerimas ir depresijos simptomai, atsiradimo laikotarpis. Šioms problemoms dvikryptę įtaką dažnai daro socialiniai tinklai ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojimas⁴⁷. Dinamika nėra vienodai pasiskirsčiusi. Iš įrodymų matyti, kad mergaitės yra ypač pažeidžiamos dėl platformoms būdingo lyginimosi pagal išvaizdą ir socialinio statuso vertinimo.

Socialiniai tinklai ir kitos su konkrečiomis skaitmeninėmis paslaugomis susijusios struktūros dar intensyviau formuoja šios rizikos poveikį. Visų pirma nustatyta, kad idealizuojamo ir į išvaizdą orientuoto turinio poveikis yra susijęs su nepasitenkinimu dėl savo kūno ir neigiamu savęs suvokimu, ypač tarp mergaičių⁴⁸. Šiame amžiuje individualūs sutrikimai, tokie kaip dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromas, nerimas ar socialiniai sunkumai, sąveikauja su socialinių tinklų+ aplinka sudėtingesniais būdais, o taip dažnai sustiprinami probleminiai jų naudojimo modeliai⁴⁹. Socialinių tinklų+ aplinkos poveikis vaikų psichinei ir fizinei sveikatai, taip pat socialiniai ir individualūs rizikos veiksniai išsamiau nagrinėjami 2 skyriuje.

4 diagrama. Psichologinis pažeidžiamumas visu raidos laikotarpiu.

Jautrumas psichikos sveikatos problemoms ir skaitmeninėms grėsmėms

IŠVADOS

10–12 metų laikotarpis yra labai svarbus etapas, kuriame susisieja su raida susijęs jautrumas, mažėjanti priežiūra ir skaitmeninių paslaugų naudojimo mastas. Skaitmeninė rizika atsiranda dėl šių veiksnių sąveikos, o ne vien dėl individualaus naudojimo. Todėl šis etapas yra vienas iš svarbiausių vaikų saugumo internete lūžio taškų. Pagrindinis iššūkis – su raida susijusio jautrumo ir amplifikacijos mechanizmų konvergencija, dėl kurios didėja savivertės nestabilumo ir probleminio naudojimo rizika.

Dėl to reikia taikyti ne į tėvus orientuotą, o struktūromis grindžiamą požiūrį ir prie raidos pritaikytus reguliavimo metodus. Šiame etape turėtų būti atidžiai reguliuojamos galimybės naudoti skaitmeninius prietaisus. Juos naudoti visų pirma turėtų būti leidžiama gavus tėvų sutikimą ir jiems prižiūrint arba tai turėtų būti daroma nustatytos struktūros švietimo aplinkoje (pavyzdžiui, mokykloje naudojant mokymuisi skirtas gairėmis grindžiamas programėles), o ne leidžiant turėti neribotą skaičių asmeninių prietaisų. Šis požiūris padeda suderinti ankstyvą skaitmeninę įtrauktį ir nustatyti būtinas apsaugines ribas.

Institucijų lygmens atsakas, visų pirma mokyklose, turėtų būti toks, kad būtų padedama ugdyti skaitmeninius įgūdžius ir raštingumą, emocinį atsparumą ir kritinį įsitraukimą. Globėjų atliekama priežiūra tebėra labai svarbi, ypač tuomet, kai prietaisai naudojami laisvalaikio. Tačiau jos veiksmingumas vis labiau ribojamas dėl atsirandančio vaikų savarankiškumo ir socialinių tinklų bei kitų skaitmeninių paslaugų sudėtingumo.

REKOMENDACIJOS (3–12 M.)

Užtikrinti prižiūrimą naudojimąsi pagal amžių tinkamais socialiniais tinklais+ ir įrenginiais

Pradedant nuo trejų metų amžiaus vaikų bendravimas internete turėtų būti ribojamas ir prižiūrimas, taip pat palaipsniui struktūriškai pritaikomas prie besikeičiančių vaikų gebėjimų. Reikėtų vengti naudoti prietaisus be tėvų leidimo ir priežiūros. Globėjai ir toliau turėtų teikti pirmenybę tiesioginiam bendravimui, veiklai realioje gyvenime ir užtikrinti, kad vaikai galėtų pakankamai išsimiegoti. Švietimo įstaigose pateikiamus įrenginius vaikai ir paaugliai turėtų naudoti tik apibrėžtais švietimo tikslais. Siekiant apsaugoti vaikų raidą, socialinius ryšius ir gebėjimą mokytis, pradinėse mokyklose įrenginių iš esmės turėtų nebūti.

Vaikams ir juos palaikantiesiems teikti kokybišką skaitmeninį švietimą, taip pat ir gerovės klausimais

Vaikai ir paaugliai turėtų turėti galimybę įgyti kokybiškus skaitmeninio raštingumo įgūdžius ir gebėti naudotis žiniasklaidos priemonėmis (įskaitant raštingumą DI srityje) per visą mokyklinio ugdymo laikotarpį, pradedant nuo ankstyvo amžiaus. Rengiant skaitmeninio raštingumo ir gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ugdymo programas galėtų būti konsultuojamasi su nepilnamečiais. Švietimas turėtų suteikti vaikams ir paaugliams žinių ir įgūdžių, kurių jiems reikia norint suprasti riziką ir saugiai naršyti internete.

Savireguliacijos įgūdžiai turėtų būti akcentuojami kaip prioritetas nuo pat pirmųjų gyvenimo metų, o ne tik kalbant apie mokyklinio amžiaus vaikus. Mokyklos turėtų užtikrinti, kad vaikai ir paaugliai gautų informaciją apie gerovę ir kokybišką švietimą psichikos sveikatos klausimais. Reikėtų skirti atitinkamų išteklių ir specialistų, kurie padėtų vaikams, globėjams ir pedagogams (palaikantiesiems) vykdyti priežiūros funkcijas. Palaikantieji turi gebėti atpažinti ankstyvus skaitmeninės nepriežiūros, žalingo naudojimo ir prievartos internete požymius ir žinoti, kur jiems galėtų būti suteikta pagalba.

13–18 m. Paauglystė – didėjančio savarankiškumo etapas

13–15 M. PIRMASIS DIDĖJANČIO SAVARANKIŠKUMO ETAPAS

Paauglystė nuo 13 iki 15 m. yra pagrindinis nepilnamečių tapatybės formavimosi etapas, kuriam būdingas intensyvesnis tyrinėjimas, nestabilumas ir nuoseklumo įvairiuose socialiniuose kontekstuose paieška. Tarpusavio santykiai tampa pagrindiniu savęs vertinimo ir bendrystės atskaitos tašku. Kognityviniai gebėjimai gerėja, taip atsiranda sąlygos pažangesniam abstrakčiam mąstymui, perspektyvoms ir savianalizei.

Taip pat gerėja sprendimų priėmimas ir savireguliacija, tačiau šie įgūdžiai vis dar priklauso nuo aplinkybių, visų pirma emociškai ar socialiai sudėtingose situacijose. Tapatybės kūrimas vis dažniau vyksta skaitmeninėje aplinkoje, kurioje saviraiška, grįžtamasis ryšys ir socialinis vertinimas yra nuolatiniai, matomi ir kintančio masto elementai⁵⁰.

Neurobiologiniu požiūriu paauglystei būdingas pusiausvyros tarp labai aktyvių emocinių ir atlygio sistemų ir kognityvinių kontrolės sistemų kūrimo nebuvimas. Nors dėl limbinės sistemos procesų^d didėja emocinis reaktyvumas ir jautrumas socialinės aplinkos grįžtamajam ryšiui, prefrontalinė smegenų žievė, kuri atsako už impulsų kontrolę ir savireguliaciją, bręsta laipsniškai. Emocinę patirtį dar labiau sustiprina hormonų pokyčiai.

Dėl tokios raidos paaugliai tampa reaktyvesni, jautresni socialiniam vertinimui ir labiau linkę rizikuoti, ypač būdami su bendraamžiais. Nors savireguliacijos pajėgumai gerėja, juos dažnai pranoksta socialinių ir emocinių įspūdžių intensyvumas⁵¹.

Psichologiniu požiūriu šiam etapui būdingas intensyvesnis tapatybės formavimo darbas, emocijų nepastovumas ir išorinio patvirtinimo poreikis. Savigarba tampa nestabili ir priklauso nuo socialinės aplinkos grįžtamojo ryšio, o paaugliai vis dažniau sąmoningai formuoja savo įvaizdį. Socialinių tinklų+ aplinkoje galima naudoti redagavimo, matomumo ir kiekybinio grįžtamojo ryšio vertinimo priemones, kurios palengvina šiuos procesus⁵².

SU ŠIUO AMŽIUMI SUSIJĘ IŠŠŪKIAI

Su psichikos sveikata susijusi rizika

Šiame etape siekiant reguliuoti emocijas ir jas įveikti naudojami socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos, kurių nauda gali būti trumpalaikė, tačiau taip pat gali sustiprėti priklausomybė nuo išorės reguliavimo⁵³. Paauglių naudojimas socialiniais tinklais+ kaip nuotaikų reguliavimo priemone gali būti siejamas su didesniu depresijos atvejų skaičiumi⁵⁴.

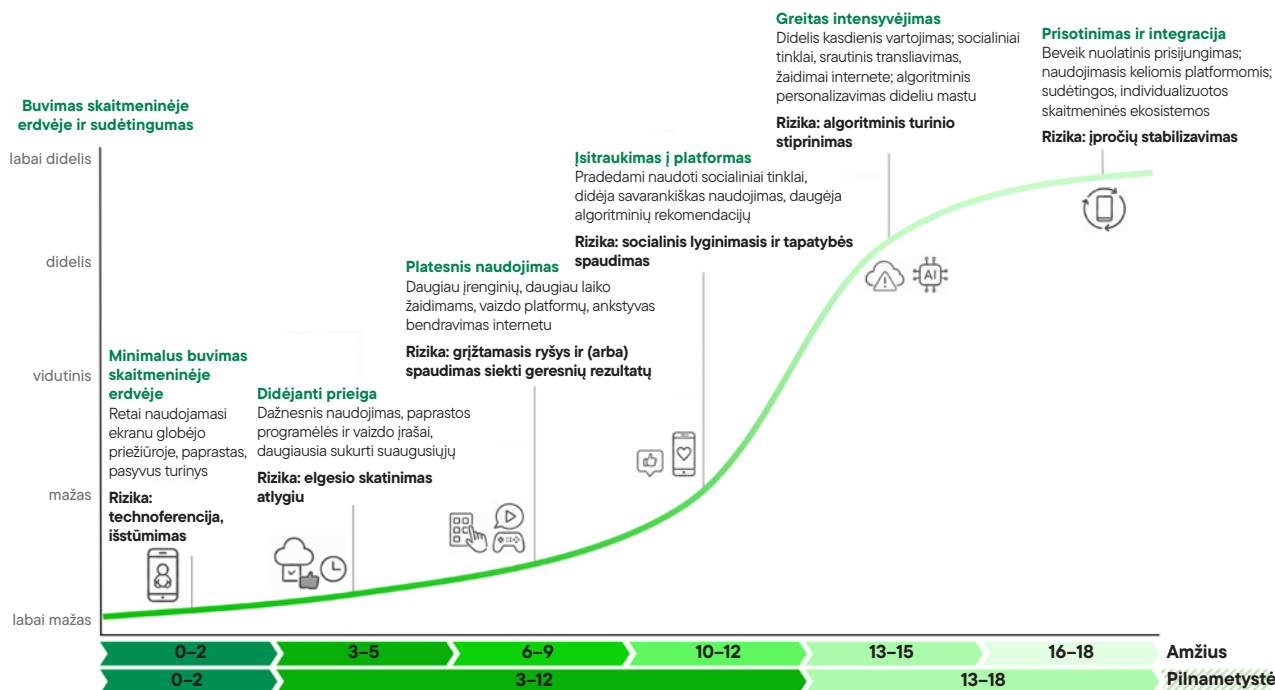
13–15 m. paaugliai yra pažeidžiamiausi kalbant apie psichikos sveikatos problemas, o tai priklauso nuo sąveikos tarp raidos pokyčių ir aplinkos įtakos. Šis etapas siejamas su dažnėjančiais internalizavimo sutrikimais, pvz., depresija ir nerimu⁵⁵. Dėl didesnio jautrumo socialiniam lyginimui, grįžtamajam ryšiui ir atskirčiai socialinių tinklų+ aplinkoje atsiranda specifinių pažeidžiamumo galimybių. Dėl spaudimo, susijusio su savęs pristatymu ir tapatybės nestabilumu, gali sumažėti savęs suvokimo aiškumas.

d. Limbinė sistema – galvos smegenų struktūros, susijusios su emocijų apdorojimu, motyvacija ir atlygiu.

Rizikingas elgesys pasiekia piką ir jį didele dalimi formuoja bendraamžių dinamika. Šis poveikis gali būti dar stipresnis dėl skaitmeninio matomumo ir grįžtamojo ryšio. Individualūs ir kontekstiniai veiksniai, pavyzdžiui, jau anksčiau nustatyti psichikos sveikatos sutrikimai ir šeimoje patiriamas stresas, sąveikauja su socialinių tinklų+ aplinka ir dažnai ilgai padidina pažeidžiamumą⁵⁶. Iš ilgalaikių tyrimų duomenų matyti, kad ši rizika nėra vienoda. Pastebima, kad paauglėms mergaitėms nuolat daromas neigiamas poveikis.

5 diagrama. Buvimas skaitmeninėje erdvėje ir sudėtingumas per visą raidos laikotarpį

Prieiga, socialinių tinklų+ aplinkos intensyvumas ir sudėtingumas didėja

Su DI, socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis susijusi rizika

Skaitmeninė rizika paauglystėje padidėja dėl autonominio naudojimo, su raida susijusio jautrumo ir algoritmais grindžiamos struktūros aplinkos konvergencijos. Šiame etape ypač svarbi dėl dirbtinio intelekto atsirandanti rizika, susijusi su pokalbių agentais ir vadinamaisiais dirbtinio intelekto kompanjonais. Paaugliai tokias sistemas gali naudoti ne tik pramogoms ar informacijos paieškai, bet ir asmeniniams, emociniams ar su krize susijusiems pokalbiams.

Ši sąveika dažnai kuriama taip, kad joje būtų galima gauti patvirtinimą, būtų vengiama konfliktų ir ji būtų nuolat prieinama. Nors tai būtų galima traktuoti kaip tam tikrą bazinio lygio paramą, dėl tokios padėties taip pat atsiranda vienpusio prisirišimo ir emocinės priklausomybės rizika. Dėl tokio poveikio gali būti nepakankamai susipažįstama su žmogiškiesiems santykiams būdingu dviprasmiškumu, nesutarimais ir abipuse atsakomybe.

Kai tokios sistemos yra prieinamos be patikimų amžiaus patikrinimo ar tinkamų apsaugos priemonių, atsiranda papildoma rizika, susijusi su seksualinio pobūdžio komunikacija, manipuliavimu, viliojimu ir kriziniu turiniu. Dirbtinio intelekto kompanjonai yra ne tik dar viena skaitmeninio turinio forma, bet ir naujos rūšies socialinė ir emocinė aplinka, kuriai reikia taikyti konkrečias raidos ir reguliavimo priemones.

Vienas pagrindinių mechanizmų yra algoritminis sklaidos stiprinimas. Rekomendacijų sistemose pirmenybė teikiama turiniui, kuriuo kuo labiau padidinamas įsitraukimas, dažnai sustiprinant emociškai reikšmingą ir pagal tapatybę aktualų turinį. Ilgainiui taip gali būti formuojamas suvokimas ir elgsena, todėl gali dar labiau sustiprėti jau esamas pažeidžiamumas⁵⁷. Daugelis socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų skatina nuolatinį socialinį vertinimą, todėl paaugliai gauna nuolatinį grįžtamąjį ryšį ir yra nuolat lyginami. Dėl to gali padidėti emocijų nepastovumas ir priklausomybė nuo išorės patvirtinimo.

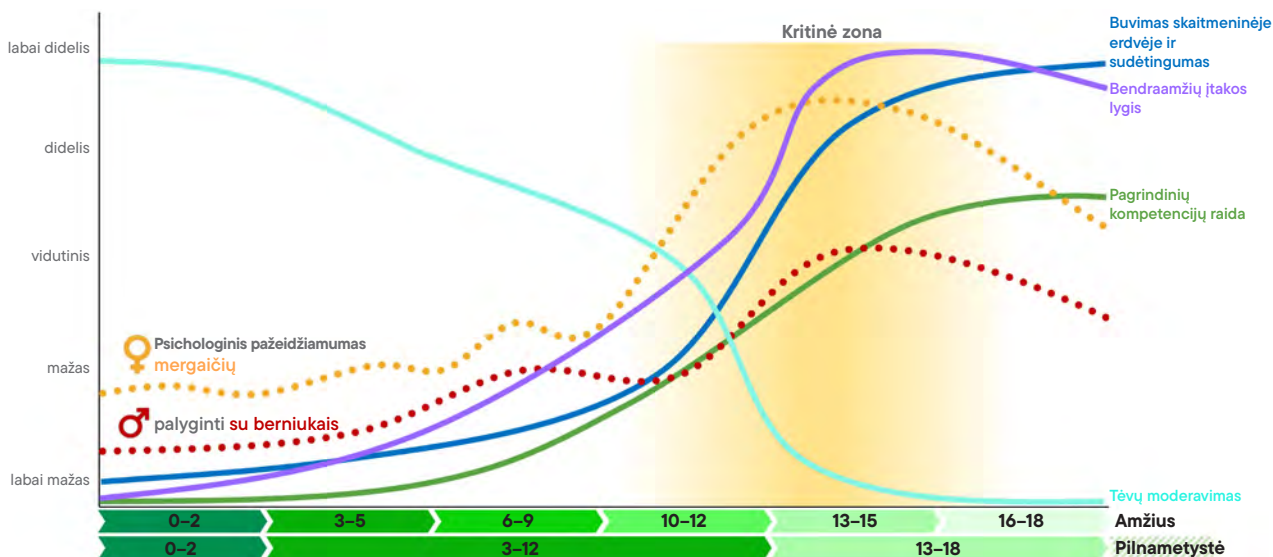
Priklausomybės rizika

Dizaino elementai, tokie kaip įvairių formų atlygis, begalinis slinkimas ir nuolatinis prieinamumas, prisideda prie probleminio ar kompulsyvaus naudojimo problema, kuris susijęs su didesniu paauglių jautrumu galimybei gauti atlygį⁵⁸. Naudojimas socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis taip pat siejamas su miego sutrikimais, mažesne gerove ir emocinėmis kančiomis, tačiau šis poveikis paprastai yra nedidelis ir taip pat gali būti švelnesnis dėl įvairių aplinkybių⁵⁹.

Svarbu tai, kad tokia rizika nėra vienodai būdinga visoms paslaugoms ir taip pat nebūna iš anksto nulemta. Ji atsiranda dėl sąveikos tarp su raida susijusio pažeidžiamumo ir skaitmeninių funkcijų, todėl dėmesio turi būti skiriama ne tik supaprastintiems skaitmeninių paslaugų poveikio modeliams⁶⁰.

6 diagrama. Su raida susiję neatitikimai tarp buvimo skaitmeninėje erdvėje, pažeidžiamumo ir reguliavimo pajėgumų

Iš bendrai vertintų trajektorijų matyti, kad buvimas skaitmeninėje aplinkoje sparčiai didėja, tėvų tarpininkavimo mastas mažėja, o reguliavimo pajėgumai plėtojami lėčiau. Ši tendencija sutampa su didžiausio psichologinio pažeidžiamumo paauglystėje laikotarpiu.

IŠVADOS

Nuo 13 metų paaugliai pereina nuo prižiūrimo prie gairėmis grindžiamo naudojimosi internetu. Paaugliai turi daugiau laisvės domėtis galimybėmis interneto pasaulyje užmegzti ryšius, mokytis ir tyrinėti savo kūrybiškumą. Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos suteikia paaugliams galimybę plėtoti savo hobius ir pomėgius ir dalytis jais tarpusavyje.

Šiandieniniame interneto pasaulyje, kaip ir realiame gyvenime, perėjimas prie savarankiškumo yra natūrali augimo dalis. Sprendžiamas klausimas ne kaip sulaukyti paauglius nuo šio perėjimo, o kaip apriboti galimą žalą raidos požiūriu didžiausio pažeidžiamumo etape. Šiam pažeidžiamumui būdinga tapatybės formavimosi, didesnio socialinio ir emocinio jautrumo ir algoritmais grindžiamos struktūros aplinkos konvergencija.

Skaitmeninė rizika atsiranda ne tik dėl galimybių naudotis, bet ir dėl jų intensyvumo ir struktūros socialiniuose tinkluose⁶¹, kurie kuriami taip, kad būtų galima kuo labiau padidinti šios didesnio pažeidžiamumo amžiaus grupės dalyvavimą. Dėl šių veiksnių paauglystė yra vienas pagrindinių mokslinių tyrimų ir reguliavimo priemonių objektų.

Šiame amžiuje tradicinės globėjų ir pedagogų vykdomos priežiūros formos tampa vis neveiksmingesnės ir jas vis sunkiau taikyti. Riziką vis labiau lemia socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų struktūros, o ne vien tik individualus elgesys. Vienas iš pagrindinių iššūkių – spręsti algoritminių sistemų, kurios formuoja informacijos prieinamumą ir daro įtaką elgsenai, tačiau veikia nepakankamai skaidriai, keliamas problemas.

Taikant reguliavimo metodus apsauga turi būti derinama su paauglių poreikiu užtikrinti savarankiškumą ir dalyvavimą internete. Norint užtikrinti veiksmingą apsaugą, reikia laikytis raida grindžiamo, daugiasluoksnių požiūrio, apimančio socialinių tinklų⁶² reguliavimą, švietimo intervencines priemones ir paramą saviregulavimui bei kritiškam skaitmeninių paslaugų naudojimui.

Atlikus paskutinius tyrimus nustatyta, kad visuotiniai draudimai naudotis socialiniais tinklais⁶³ gali būti ne tokie veiksmingi, kaip dažnai manoma. Nors tokiomis priemonėmis siekiama sumažinti naudojimosi galimybes ir susijusią riziką, šiuo metu jų veiksmingumo įrodymų, visų pirma paauglių grupėje, turima nedaug. Pernelyg ribojamojo pobūdžio metodai gali būti apeinami arba rizika gali būti perkeliama į mažiau reguliuojamą aplinką.

Atsižvelgiant į tai, kaip labiau raidai atliepanti alternatyva buvo pasiūlytas pagal amžių diferencijuojamas reguliuojamo dalyvavimo modelis, pagal kurį derinami privatumo tikrinant amžių užtikrinimo, integruotojo saugumo ir švietimo apie socialinius tinklus principai. Vadovaujantis šiuo požiūriu apsaugos priemonės taikomos atsižvelgiant į kintančius vaikų gebėjimus, integruotoje vaikų saugumo internete sistemoje derinant saugumą, dalyvavimą ir vaikų teises.

16–18 M. ANTRASIS DIDĖJANČIO SAVARANKIŠKUMO ETAPAS

Vėlyvoji paauglystė yra didėjančio tapatybės sutvirtinimo ir savarankiškumo etapas. Anksčiau nagrinėti vaidmenys, vertybės ir savęs suvokimas tampa vis stabilesni, todėl savęs pristatymo pasauliui metodai tampa nuoseklesni ir labiau integruoti. Tuo tarpu kognityviniai gebėjimai tampa vis sudėtingesni. Tai, be kita ko, pasakytina apie abstraktų mąstymą, ilgalaikį planavimą ir apgalvotų sprendimų priėmimą.

Šiais pokyčiais palaikomas savarankiškesnis dalyvavimas socialinėse, švietimo ir ekonominėse sistemose. Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos nebėra tyrinėjimų objektai, bet visiškai integruoti į kasdienį gyvenimą elementai, kurie padeda formuoti komunikaciją, dalyvavimą ir saviraišką⁶⁴. Neurobiologiniu požiūriu smegenys artėja prie funkcinės brandos, ypač prefrontalinė smegenų žievė. Todėl gerėja šio amžiaus paauglių savikontrolė, planavimo ir sprendimų priėmimo įgūdžiai.

Emocinės ir kognityvinės sistemos tampa labiau integruotos, todėl sudaromos sąlygos stabilesniam emociniam reguliavimui ir geresniam ilgalaikių pasekmių numatymui. Tačiau raidos procesai dar nesibaigia, o brendimas tęsiasi iki ankstyvosios pilnametystės⁶⁵. Todėl jaučiamas didesnis stabilumas ir nuolat reaguojama į labai stimuliuojančią aplinką.

SU ŠIUO AMŽIUMI SUSIJĘ IŠŠŪKIAI

Raidos inertiškumas

Nepaisant didėjančios brandos šiame amžiuje, paaugliai tebėra pažeidžiami. Anksčiau atsiradę psichikos sveikatos sunkumai gali pasireikšti toliau, ypač jei jų pagrindiniai mechanizmai nebuvo pašalinti⁶³. Todėl verta dar kartą pakartoti, kad labai svarbu apsaugoti nepilnamečius nuo galimos žalos ne tik paauglystėje, bet ir nuo ankstyvo amžiaus.

Nors savireguliacija gerėja, ji vis dar priklauso nuo aplinkybių ir šiam procesui gali trukdyti labai patrauklios skaitmeninės aplinkos. Be to, dėl elgesio modelių konsolidavimo atsiranda raidos inertiškumas, todėl nusi-stovėję įpročiai tampa atsparesni pokyčiams. Su skaitmeninėmis priemonėmis susijusi rizika šiame amžiuje yra mažiau siejama su atsiradimu, o daugiau – su stabilizavimu ir teigiamu grįžtamuoju ryšiu.

Su probleminiu naudojimu susijusi rizika

Nusistovėję naudojimo modeliai, įskaitant problemišką ir perteklinį naudojimą ar priklausomybę, išlieka ir juos sustiprina socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų funkcijos (pavyzdžiui, individualiems poreikiams pritaikytos rekomendacijos, nuolatinis turinio transliavimas ir atlygiu grindžiamas dalyvavimo skatinimas)⁶⁴. Algoritmo sistemos ir toliau formuoja turinio rodyką ir elgseną, dažnai paveikdamos ir pasąmonę⁶⁵. Galiausiai pažeidžiamumas ir toliau priklauso nuo struktūrinės nelygybės, pavyzdžiui, šeimos aplinkos ir galimybės naudotis ištekiais⁶⁶.

Naudojimas socialiniais tinklais+ ir toliau siejamas su miego sutrikimais, emocine įtampa ir socialiniu lyginiu. Tačiau šis poveikis vis dažniau priklauso nuo ilgalaikių modelių, o ne nuo ūmaus su raida susijusio jautrumo⁶⁷. Rizika, susijusi su duomenų naudojimu, komerciniu poveikiu ir dalyvavimu skaitmeninėje ekonomikoje, tampa vis aktualesnė, nes paaugliai aktyviau naudojami socialiniais tinklais+.

IŠVADOS

Vėlyvoji paauglystė yra iššūkis siekiant užtikrinti vaikų saugumą internete, nes pereinama nuo saugomo nepilnamečio etapo iki pilnametystės. Pagrindinis iššūkis šiame amžiuje – suderinti didėjančią paauglių savarankiškumą su nuolatinio su raida susijusiu pažeidžiamumu.

Kita svarbi problema – neatitikimų atsiradimas. 16–18 metų asmenys dažnai laikomi visiškai savarankiškais naudotojais, nepaisant tebevykstančių raidos procesų. Tai rodo, kad reikia taikyti reguliavimo metodus, kurie nebūtų priklausomi nuo griežtų amžiaus ribų ir kuriais būtų atsižvelgiama į laipsniškus su raida susijusius pokyčius.

Veiksminga apsauga šiame etape turi būti susijusi ne tik su prieiga ir turiniu, bet ir su struktūrinėmis sąlygomis, nuo kurių priklauso ilgalaikė elgsena, įskaitant socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, algoritmo sistemų ir su duomenimis susijusios praktikos pavyzdžių kūrimą. Šiame kintančio savarankiškumo etape paaugliams turėtų būti padedama plėtoti tvarius ir apmąstytus praktikos sprendimus, susijusius su socialinių tinklų+ naudojimu, įskaitant savireguliaciją ir kritinį požiūrį į skaitmeninę aplinką.

Grėsmių vis daugėja, jos atsiranda veikiau dėl nusistovėjusių įpročių ir struktūrinio poveikio, o ne dėl ūmaus su raida susijusio jautrumo. Todėl vaikų saugumas internete turi būti užtikrintas iki šio etapo, kad būtų galima spręsti perėjimo prie savarankiško dalyvavimo klausimą, kartu atsižvelgiant į nuolatinį su raida susijusį pažeidžiamumą. Priemonėmis turėtų būti skatinama plėtoti tvaraus dalyvavimo praktikos pavyzdžius, kurie padėtų paaugliams pasiekti pilnametystę.

REKOMENDACIJOS (13–18 M.)

Užtikrinti vis savarankiškesnį naudojimąsi pagal amžių tinkamais socialiniais tinklais+

Nuo 13 metų paaugliai gali pradėti naudotis socialiniais tinklais+ nebe prižiūrimi, o savarankiškai. Tėvai ir globėjai, mokytojai ir pedagogai ir toliau atlieka svarbų vaidmenį, prižiūrėdami paauglių buvimą internete. Paauglius palaikantieji turėtų toliau skatinti tiesioginį bendravimą ir veiklą realia-me gyvenime, be kita ko, užtikrindami pakankamą miegą. Švietimo įstaigose įrenginiai turėtų būti naudojami tik nustatytais švietimo tikslais.

Išvada

Šiame skyriuje nagrinėjami pagrindiniai elementai ir rizika, susiję su vaikų naudojimu internetu trimis pagrindiniais jų raidos etapais: ankstyvojoje vaikystėje (0–2 m.), vaikystėje (3–12 m.) ir paauglystėje (13–18 m.). Buvo pateiktos svarbiausios rekomendacijos, kuriomis siekiama padėti socialiniams tinklams ir kitiems skaitmeninių paslaugų teikėjams, reguliavimo institucijoms, globėjams ir pedagogams laikytis pagal amžių tinkamo požiūrio į vaikų saugumą internete, atsižvelgiant į atitinkamus jų įgaliojimus ir atsakomybę.

Remiantis turimų įrodymų, susijusių su rizika nepilnamečių sveikatai ir gerovei visais šiais raidos etapais, analize, vaikų ir paauglių buvimas internete turėtų būti prižiūrimas atsižvelgiant į šiuos tris pagrindinius etapus:

// 0–2 m.: ankstyvoji vaikystė – ypač saugomas raidos etapas;

// 3–12 m.: vaikystė – prižiūrimas raidos etapas;

// 13–18 m. paauglystė – didėjančio savarankiškumo etapas.

Šiuo metu taikomos vaikų apsaugos internete sistemos ir priemonės išsamiau nagrinėjamos 3 skyriuje. 4 skyriuje pristatomos priemonės, kuriomis siekiama įgalinti nepilnamečius internete ir padėti juos palaikantiems prižiūrėti vaikų ir paauglių naudojimąsi socialiniais tinklais+. Kitame skyriuje išsamiau nagrinėjamos grėsmės, su kuriomis susiduria vaikai internete įvairiais jų raidos etapais, be kita ko, susijusios su įvairiais socialiniais ir individualiais veiksniais.

02

Nepilnamečiams internete kylančios rizikos įrodymai

Kaip nurodyta 1 skyriuje, vaikų saugumo internete koncepcija negali būti vertinama vien pagal raidą. Didelę įtaką vaikų ir paauglių naudojimosi internetu įpročiams ir jautrumui su tuo susijusiai rizikai daro tokie veiksniai kaip socialinė ir ekonominė padėtis bei lytis⁶⁸. Nepilnamečiams daroma žala taip pat priklauso nuo seksualumo, rasinės ir etninės kilmės, religijos, migrantų kilmės ir specialių mokymosi poreikių.

Šiame skyriuje nagrinėjamas antrasis iš šešių pagrindinių principų, kuriuos bendrapirmininkiai pasiūlė kaip veiksmų valdymo sistemą: lygybė ir įvairovė. Jame apibrėžiama, kaip su įvairaus amžiaus ir socialinių bei ekonominių grupių vaikams daroma žala internete susijusi rizikos ir poveikio nelygybė persipina su nepilnamečių poreikiais visais jų raidos etapais. Jame taip pat vertinama, kaip nepilnamečiai internete susiduria su įvairiomis grėsmėmis (pavyzdžiui, neteisėtu turiniu ir žalingais socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dizaino elementais), darančiomis poveikį jų fizinei ir psichikos sveikatai.

Šiuo metu **turima gerokai daugiau įrodymų (nes, pavyzdžiui, daug dėmesio skiriama patyčioms kibernetinėje erdvėje ir žalingam turiniui) apie galimas neigiamas sąsajas tarp socialinių tinklų ir psichikos sveikatos**, palyginti su teigiamu poveikiu. Didžioji dalis įrodymų, kad socialiniai tinklai gali daryti neigiamą poveikį nepilnamečių sveikatai ir gerovei, yra koreliacinio ryšio įrodymai, todėl negalima daryti priežastinių išvadų. Vis dėlto pateikiama pakankamai požymių, kad būtų galima imtis nepilnamečių apsaugos internete veiksmų.

Nepaisant to, kad tam tikrose srityse esama įrodymų, kai kurios su duomenimis susijusios spragos trukdo atlikti išsamią analizę, į kurią raidos požūriu būtų galima įtraukti socialinius ir individualius rizikos veiksnus. Apskritai nepakankamas skaidrumas ir nepakankama prieiga prie socialinių tinklų duomenų trukdo nagrinėti teigiamą ir neigiamą nepilnamečių naudojimosi socialiniais tinklais poveikį⁶⁹.

Daugiau tęstinių tyrimų ir Europos masto duomenų rinkinių galėtų padėti geriau suprasti rizikos, su kuria vaikai ir paaugliai susiduria įvairiuose socialiniuose tinkluose+, pasekmes. Bet kokie išsamūs nepilnamečių tyrimai turi būti atliekami vadovaujantis mokslinių tyrimų etikos principais⁷⁰.

Dėl kai kurių surinktų įrodymų visuomenės diskusijose taip pat atsirado tam tikrų klaidingų sampratų. Vienas iš pavyzdžių – tvirtinimai apie socialinių tinklų sukiamą smegenų tirpimą, o kai kuriuose pranešimuose teigiama, kad dėl pernelyg dažno socialinių tinklų naudojimo gali sumažėti žmogaus smegenų pilkosios medžiagos dalis⁷¹. Tokie tvirtinimai yra pernelyg ribojamojo pobūdžio ir nėra pagrįsti medicininiais įrodymais.

Šiame skyriuje siekiama pristatyti ir sustiprinti esamą įrodymų bazę. **Patikimi įrodymai apie tai, kaip rizika ir žala yra susijusios su įvairiomis skaitmeninėmis paslaugomis ir ne tik socialiniais tinklais, yra labai svarbūs siekiant pagrįsti tinkamus veiksmus**, kuriais siekiama apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius internete. 4 skyriuje nagrinėjamos vaikų ir paauglių galimybės skaitmeniniame pasaulyje.

Socialiniai ir individualūs rizikos veiksniai

LYTIS IR SEKSUALUMAS

Rizika mergaitėms ir berniukams

Jaunos moterys ir mergaitės internete yra ypač pažeidžiamos dėl įvairių su lytimi susijusių grėsmių. Tai, be kita ko, pasakytina apie seksistinio ir mizoginistinio pobūdžio patyčias ir neproporcingą seksualinės žalos poveikį⁷², pavyzdžiui, kai internete be sutikimo dalijamasi intymiomis nuotraukomis ir atviromis seksualinio pobūdžio sintetinėmis vaizdo klastotėmis⁷³.

Apskritai iš mokslinių tyrimų rezultatų matyti, kad mergaitės patyčias kibernetinėje erdvėje patiria dažniau nei berniukai⁷⁴. Atlikus vieną tyrimą nustatyta, kad net 63 proc. mergaičių Europoje yra pranešusios apie patirtą tam tikros formos priekabiavimą socialiniuose tinkluose⁷⁵.

Turima tam tikrų įrodymų, kad **grėsmės jaunoms moterims ir mergaitėms internete kinta su amžiumi**. 13–15 metų mergaitės gali būti dažniau pašalinamos iš grupinių pokalbių, gėdinamos dėl kūno, apkalbinėamos ir viešai žeminamos⁷⁶. Tuo tarpu 11–18 metų mergaitės ir merginos gali dažniau patirti seksualizuoto ar kontrolinio pobūdžio smurtą, įskaitant prievartą, sintetines vaizdo klastotes ir viliojimą. Nors šio amžiaus mergaitėms kyla ypač didelis pavojus, berniukai taip pat susiduria su šiomis grėsmėmis.

Rizika didėja dėl didėjančio dirbtinio intelekto (DI) paplitimo ir jo integravimo į internetines programas ir paslaugas⁷⁷. Pavyzdžiui, sintetinės vaizdo klastotės gali būti piktavališkai naudojamos patyčių kibernetinėje erdvėje tikslais⁷⁸. Nuo tada, kai atsirado sintetinės vaizdo klastotės, jos kuriamos vis dažniau ir gali būti naudojamos siekiant vykdyti seksualinę prievartą internete⁷⁹. Dėl sintetinių vaizdo klastočių atsirado naujas žalos aspektas, kuris ne tik pakenkia asmens reputacijai, bet, kaip ir kiti patyčių kibernetinėje erdvėje veiksmai, taip pat gali sukelti psichologinę traumą.

Mergaitės gali patirti daugiau grėsmių, susijusių su socialiniu lyginimusi internete, ir turi daugiau galimybių susikurti neigiamą savo kūno įvaizdį⁸⁰. Iš tyrimų rezultatų matyti, kad bendraamžių daromas spaudimas dėl kūno įvaizdžio idealų gali padidėti naudojantis internetu⁸¹.

Todėl mergaitės gali būti labiau linkusios jungtis prie interneto bendruomenių, skatinančių valgymo sutrikimus, arba jas reklamuoti⁸². Iš įrodymų matyti, kad paauglių mergaičių bendravimas internete siekiant save pristatyti, be kita ko, naudojantis socialiniais tinklais, yra susijęs su neigiamu poveikiu psichikos sveikatai, įskaitant depresiją ir nerimą⁸³. Ypač didelė rizika gali kilti 10–12 metų mergaitėms.

Paprastai mergaitės socialiniuose tinkluose praleidžia daugiau laiko ir naudojasi internetinių pokalbių funkcijomis daugiau nei berniukai⁸⁴. Atlikus tam tikrus tyrimus nustatyta, kad mergaitės skaitmeninėmis paslaugomis naudojasi vidutiniškai arba intensyviai, psichikos sveikatos problemos šioje grupėje yra labiau paplitusios, o jų gerovė yra mažesnė⁸⁵.

Tuo tarpu berniukai dažniau žaidžia internetinius žaidimus. Atlikus kai kuriuos tyrimus nustatyta, kad internetiniai žaidimai yra susiję su psichikos sveikatos problemomis, pavyzdžiui, depresija ir nerimu. Tačiau socialinių tinklų naudojimas gali būti labiau susijęs su psichikos sveikatos problemomis nei lošimai⁸⁶. Seksualinio pobūdžio transgresijų rizika berniukams internete yra didesnė nei realiomis sąlygomis. Jų pažeidžiamumas šiomis aplinkybėmis dažnai nepakankamai įvertinamas⁸⁷.

Galiausiai mergaitės ir berniukai gali įvairiai reaguoti į internete patiriamas grėsmes. Patyčių kibernetinėje erdvėje atveju jauni vyrai gali būti labiau linkę vengti įveikti sunkumus dėl normų, pagal kurias jauni vyrai skatinami patys spręsti problemas, o ne kreiptis į juos palaikančiuosius⁸⁸. Tiek mergaičių, tiek berniukų tyrimuose nustatyta, kad didesnis naudojimas socialiniais tinklais siejamas su prastesne psichikos sveikata ir gerove⁸⁹.

LGBTIQ+ bendruomenės

Seksualiai įvairūs vaikai ir paaugliai dažniau patiria neapykantą⁹⁰ ir smurtą internete, įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje⁹¹ ir seksualinį priekabiavimą⁹². Skaitmeninės paslaugos taip pat gali sustiprinti jaunų LGBTIQ+ naudotojų viliojimo, seksualinės prievartos tikimybę ir riziką būti „demaskuotiems“ be jų sutikimo⁹³.

Visuomenės lygmeniu 63 proc. LGBTIQ+ bendruomenėms priklausančių asmenų praneša apie internete pastebėtą prieš LGBTIQ+ bendruomenes nukreiptą smurtinį turinį ir dezinformaciją⁹⁴. Iš įrodymų matyti, kad LGBTIQ+ bendruomenėms priklausančios paaugliai gali būti labiau linkę naudotis interneto erdvėmis, siekdami tyrinėti savo seksualumą ir tapatybę, ieškoti informacijos apie lytinę sveikatą arba tarpusavio paramos ir ryšių, nerizikuodami susitikti asmeniškai⁹⁵.

Dėl to LGBTIQ+ vaikams ir paaugliams internete gali kilti daugiau grėsmių ir jiems daroma žala gali būti didesnė. Nepaisant daugelio argumentų, kuriais pritariama, kad interneto erdvės gali suteikti seksualiai skirtingiems vaikams ir paaugliams galimybę užmegzti ryšius ir gauti tarpusavio paramą, iš įrodymų matyti, kad tiesioginis bendravimas ir toliau gali būti veiksmingesnė parama nei bendravimas internete⁹⁶.

SOCIALINĖ IR EKONOMINĖ PADĖTIS

Nepalankioje socialinėje ir ekonominėje padėtyje esančių paauglių patirtis internete dažniau yra neigiama, įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje⁹⁷, pernelyg dažną įrenginių naudojimą, priklausomybę nuo socialinių tinklų⁹⁸ ir probleminį naudojimą⁹⁹. Dėl socialinių ir ekonominių veiksnių, be kita ko, mažesnių šeimos pajamų, žalingos vaikų ir paauglių patirties internete paplitimas taip pat gali padidėti¹⁰⁰.

Šeiminė padėtis daro didelę įtaką nepilnamečių galimybėms patirti žalą internete. Vaikams ir paaugliams, kurių tėvų skaitmeninis raštingumas internete yra menkas, internete daroma žala gali būti didesnė¹⁰¹. Iš įrodymų matyti, kad nepalankioje socialinėje ir ekonominėje padėtyje esančių nepilnamečių skaitmeninio raštingumo lygis paprastai yra žemesnis, todėl jie negali saugiai naudotis internetu ir internete elgtis rizikingiau¹⁰².

Kita vertus, labiau privilegijuotos šeimos gali būti geriau pasirengusios ir turėti daugiau išteklių, kad galėtų pozityviai¹⁰³ nukreipti savo vaikų ir paauglių sąveiką su skaitmeninėmis technologijomis ir spręsti neigiamo poveikio problemą. Taigi dėl problemiško naudojimosi skaitmeninėmis paslaugomis, įskaitant socialinius tinklus, gali padidėti nelygybė paauglių ir jaunų suaugusiųjų sveikatos, mokymosi ir pasiekimų srityse.

Nors gyvenimas miesto ar kaimo vietovėje gali neturėti tiesioginės įtakos nepilnamečiams internete daromai žalai, kaimo vietovėse gyvenantys vaikai ir paaugliai gali būti labiau linkę pasitelkti vengimo įveikti

sunkumus mechanizmus, kurie yra glaudžiau susiję su neigiamais psichikos sveikatos rezultatais. Todėl reikia parengti programas, kuriomis būtų mažinama socialinė nelygybė, be kita ko, kaimo ir nepakankamai aptarnaujamose vietovėse, siekiant sumažinti žalos nepilnamečiams internete tikimybę¹⁰⁴.

RASINĖ IR ETNINĖ KILMĖ, RELIGIJA IR MIGRANTŲ KILMĖ

Rasinėms mažumoms priklausantys paaugliai dažniau patiria žalą internete, pavyzdžiui, patyčias kibernetinėje erdvėje, rasinę diskriminaciją ir priekabiavimą¹⁰⁵. Iš Europos duomenų matyti, kad neapykantą kurstanti kalba internete dažnai būna nukreipta prieš žmones dėl jų rasinės ar etninės kilmės, religijos, pilietybės ar migracijos kilmės, o juodaodžiai, romai, žydai ir musulmonai yra grupės, prieš kurias šios formos agresija dažniausiai nukreipiama¹⁰⁶. Be to, rasizmas, religinė neapykanta, neapykanta dėl seksualinės orientacijos ir seksizmas yra vienos iš labiausiai paplitusių neapykantą kurstančios kalbos formų internete¹⁰⁷.

Iš Europos Sąjungos duomenų taip pat matyti, kad ši patirtis internete atspindi platesnius mažumų bendruomenių diskriminacijos modelius. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) duomenimis, beveik pusė (47 proc.) 13-oje ES valstybių narių apklaustų musulmonų nurodė per pastaruosius penkerius metus patyrę rasinę diskriminaciją. Tai, be kita ko, priekabiavimas ir diskriminacija švietimo, užimtumo srityse ir viešosiose erdvėse. Daugelis respondentų taip pat pranešė apie priešišumą musulmonams internete¹⁰⁸. FRA atliktoje Afrikos kilmės asmenų apklausoje taip pat nustatyta, kad beveik pusė respondentų patyrė rasinę diskriminaciją, o interneto aplinka buvo įvardyta kaip svarbi aplinka, kurioje pasitaiko rasistinės prievartos atvejų¹⁰⁹.

Atrodo, kad neapykantą kurstanti kalba internete vis labiau normalizuojama ir trivializuojama. Europos Tarybos Europos komisija kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) pabrėžė, kad visoje Europoje daugėja neapykantą kurstančios kalbos. Ji pažymi, kad etninė kilmė ir religija yra vieni iš dažniausiai pasitaikančių neapykantos internete rizikos veiksnių, ir įspėja, kad ksenofobinė, prieš musulmonus nukreipta, antisemitinė ir prieš juodaodžius nukreipta retorika skaitmeninėse erdvėse vis labiau normalizuojama¹¹⁰.

Be to, visuomenės lygmeniu iš įrodymų matyti, kad dėl sistemose naudojamų algoritmų šališkumo turinio moderavimo sistemose taikomi apribojimai ir pašalinimo priemonės gali daryti neproporcingą poveikį mažumoms priklausantiems asmenims¹¹¹. Ši informacija atspindi platesnį susirūpinimą dėl šališkumo etninės kilmės ir lyčių atžvilgiu kalbos aptikimo ir prognozavimo modeliuose, kuriuos skaitmeninių paslaugų teikėjai naudoja automatiškai skenuodami žalingą turinį internete¹¹².

SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINTYS VAIKAI

Iš įrodymų matyti, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys ir neįgalūs jaunuoliai dažniau patiria žalą¹¹³, pavyzdžiui, neapykantą kurstančią kalbą, patyčias kibernetinėje erdvėje, kibernetines grėsmes, priekabiavimą, seksualinio turinio rodymą ir vaikų viliojimą internete¹¹⁴.

Tokie veiksniai kaip bendravimo kliūtys ir emocinis raštingumas gali padidinti esamą vaikų ir paauglių su negalia pažeidžiamumą internete¹¹⁵. Socialinė izoliacija ir nepilnamečių su negalia patiriamas pažeidžiamumo jausmas gerokai padidina viktimizacijos riziką¹¹⁶.

Iš duomenų matyti, kad vaikai ir paaugliai su negalia gali jaustis patogiau reikšdami savo nuomonę internete¹¹⁷. Be to, nepilnamečiai su negalia aktyviau dalyvauja internete, siekdami dalytis savo interesais ir pomėgiais, žaisti žaidimus ir ieškoti informacijos apie sveikatą bei gauti emocinės paramos, nepaisant to, kad žalos tikimybė internete yra didesnė¹¹⁸.

Atlikus panašius tyrimus taip pat nustatyta, kad vaikai ir paaugliai, turintys neurologinių raidos sutrikimų, įskaitant dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromą (ADHD), yra labiau pažeidžiami dėl probleminio naudojimosi internetu¹¹⁹. Be to, internete vis dažniau priekabiuojama prieš autizmo spektro sutrikimų, intelektinių ir vystymosi sutrikimų turinčius nepilnamečius¹²⁰. Ilgesnis prie ekrano praleidžiamas laikas taip pat gali būti siejamas su paaugliams būdingais ADHD simptomais¹²¹.

Svarbu pažymėti, kad internete vaikams ir paaugliams gresiantys socialiniai ir individualūs rizikos veiksniai yra tarpusavyje susiję. Pavyzdžiui, nepilnamečiai su negalia gali dažniau susidurti su neapykantą kurstančia kalba internete, kuria kėsiniama į jų lytį, seksualumą, rasę ar religiją¹²². Tai rodo, kad rengiant priemones, kuriomis siekiama užtikrinti vaikų saugumą internete, reikia atsižvelgti į įvairių socialinių ir individualių veiksnių sąveiką ir į tai, kaip jie didina tam tikrų socialinių grupių patiriama žalos poveikį.

RIZIKA PSICHIKOS SVEIKATAI

Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, visame pasaulyje vienas iš septynių 10–19 metų asmenų visame pasaulyje patiria psichikos sveikatos problemų¹²³. Europos lygmeniu 2023 m. atlikus „Eurobarometro“ apklausą dėl psichikos sveikatos nustatyta, kad 59 proc. jaunuolių patyrė emocinių ar psichosocialinių problemų, tokių kaip depresija ar nerimas¹²⁴.

Depresija, nerimas ir elgesio sutrikimai yra vienos iš pagrindinių paauglių susirgimų priežasčių¹²⁵. Visame pasaulyje savižudybės yra viena pagrindinių jaunuolių mirties priežasčių¹²⁶ (žr. toliau: „Tyčinis savęs žalojimas ir savižudybė“). Visuomenės lygmeniu didžiausią riziką patiria pažeidžiamos grupės, įskaitant LGBTQ+ bendruomenės priklausančius asmenis ir migrantų ar pabėgėlių kilmės asmenis¹²⁷.

Iš įrodymų matyti, kad mergaitės yra ypač pažeidžiamos, pavyzdžiui, kai pasitelkiant platformas lyginamasi dėl išvaizdos ir vykdomas socialinis vertinimas. Daugeliui nepilnamečių 10–12 metų amžius yra ankstyvas su internalizavimu susijusių problemų, pvz., nerimo ir depresijos simptomų, vystymosi etapas. Nepašalinus pagrindinių mechanizmų, psichikos sveikatos problemos gali tęstis ir paauglystėje, kai yra pats pažeidžiamumo pikas.

Dėl psichikos sveikatos problemų ne tik lieka rimtų tiesioginių pasekmių vaikų ir paauglių gerovei ir vystymuisi. Jos taip pat daro poveikį nepilnamečių lankomumui ir mokymosi rezultatams mokykloje, o vėliau – jų galimybėms įsidarbinti¹²⁸. Iš duomenų matyti, kad naudojimasis skaitmeninėmis paslaugomis, visų pirma socialiniais tinklais, daro didelį poveikį vaikų ir paauglių sveikatai ir raidai.

Atlikus vieną iš tyrimų nustatyta, kad pernelyg ilgas naudojimasis socialiniais tinklais (daugiau nei tris valandas per dieną) gali būti susijęs su neigiamu poveikiu psichikos sveikatai, visu pirma pasireiškiančiu tokiais sutrikimais kaip depresija ir nerimas¹²⁹. Be to, iš 2022 m. PISA vertinimo, atlikto 22-ose ES valstybėse narėse, rezultatų matyti, kad apskaičiuota tikimybė, jog penkiolikmečių psichikos sveikata prastės, didėja priklausomai nuo to, kiek laiko jie praleidžia internete¹³⁰.

ABIPUSIO RYŠIO TARP PSICHIKOS SVEIKATOS PROBLEMŲ IR

NAUDOJIMOSI SKAITMENINĖMIS PASLAUGOMIS ĮRODYMAI

Ryšys tarp vaikų ir paauglių socialinių tinklų+ naudojimo ir psichikos sveikatos problemų yra sudėtingas. Kalbant apie socialinius tinklus, iš įrodymų matyti, kad esama abipusio ryšio tarp nepilnamečių bendravimo internetu ir psichikos sveikatos problemų paplitimo¹³¹. Tai reiškia, kad vaikams ir paaugliams lankantis interneto erdvėse gali ne tik atsirasti, bet ir sustiprėti esamos psichikos sveikatos problemos, tokios kaip depresija¹³².

Turimi įrodymai patvirtina nuomonę, kad neigiama patirtis internete yra labai būdinga paaugliams, kurie jau turi psichikos sveikatos problemų¹³³. Socialinį nerimą patiriantys paaugliai gali būti ypač linkę daugiau laiko praleisti socialiniuose tinkluose arba naudoti juos problemiška¹³⁴. Socialinį nerimą patiriantys asmenys kartais naudoja socialinius tinklus siekdami kurti pozityvius santykius internete ir taip sumažina nerimą dėl tiesioginio bendravimo, tačiau taip pat išmoka tokio bendravimo vengti.

Be to, aplinkybė, kad nepilnamečiai gali matyti jų amžiui netinkamą turinį, įskaitant turinį, kuriame vaizduojamas arba skatinamas fizinis savęs žalojimas, mitybos sutrikimai ir savižudybės, gali pabloginti anksčiau buvusias sąlygas.

Socialiniuose tinkluose aktyviems paaugliams neinternetinių tinklų kokybė ir asmenybės bruožai, tokie kaip intravertiškumas ar ekstravertiškumas, gali tapti tiek apsaugančiais, tiek rizikos veiksniais. Atlikus tyrimus nustatyta, kad paaugliai ekstravertai, jaučiantys didelę savigarbą ir turintys geros kokybės draugų realiame gyvenime, naudodamiesi socialiniais tinklais gali sustiprinti santykius realiame gyvenime ir padidinti paramą internete.

Kita vertus, paaugliai intravertai, turintys menką savigarbą ir silpnesnius socialinius tinklus realiame gyvenime, gali būti labiau linkę ieškoti naujų draugų internete. Dėl to gali padidėti nepageidaujamo bendravimo arba turinio rodymo rizika¹³⁵.

„Plačiau ir atidžiau pažvelkite į įvairias susijusias technologijas. <...> Dėmesys tik socialiniams tinklams yra pernelyg ribotas, nes kitos technologijos, pavyzdžiui, generatyvinis dirbtinis intelektas, kelia panašią ar net didesnę grėsmę nepilnamečiams.“

— JUDITH SIMON,
HAMBURGO UNIVERSITETO INFORMACINIŲ
TECHNOLOGIJŲ ETIKOS PROFESORĖ

DIRBTINIO INTELEKTO PRIEMONĖS IR KOMPANJONAI SOCIALINIUOSE TINKLUOSE+

Pastarojo meto technologinė pažanga paspartino generatyvinio dirbtinio intelekto, didžiųjų kalbos modelių pokalbių robotų ir DI kompanjonų naudojimą tarp vaikų ir paauglių. Šį pokytį lydėjo didėjantis susirūpinimas dėl šių technologijų poveikio nepilnamečių psichikos sveikatai ir gerovei. Todėl bendrapirmininkiai šiame pranešime pasirinko plačią sąvoką „socialiniai tinklai+“.

Kitaip nei ankstesnės skaitmeninės psichikos sveikatos priemonės, be kita ko, programėlės ir virtualioji realybė, kurias buvo sunku naudoti, milijonai vaikų ir paauglių jau naudojami DI pokalbių robotais ieškodami informacijos (be kita ko, apie psichikos sveikatos problemas), bendravimo ir emocinės paramos. Iš kai kurių ankstyvųjų įrodymų matyti šių priemonių nauda – pavyzdžiui, DI pokalbių agentai galėtų padėti sumažinti depresijos simptomus¹³⁶.

Atlikus mokslinius tyrimus taip pat nustatyta galima DI grindžiamų sąsajų nauda įtraukiam mokinių, turinčių regėjimo, fizinę ir kognityvinę negalią, švietimui¹³⁷. Tačiau reikia išsamiau išanalizuoti DI priemonių poveikį nepilnamečių švietimui ir įgūdžių vystymuisi, kad būtų galima suprasti galimą naudą ir riziką¹³⁸.

Nerimą keliančių signalų pastebima žiniasklaidos pranešimuose ir ankstyvuose tyrimuose, kuriuose analizuojamos galimybės su dirbtiniu intelektu siesti psichotinius simptomus, parasocialinį prierašumą, priklausomybės modelius¹³⁹ ir savižudybių kurstymą¹⁴⁰. Iš įrodymų matyti, kad nepilnamečiams dažnai atrodo, jog DI kompanjonai yra panašūs į žmones¹⁴¹. Tačiau jie gali nesuteikti tikros empatinės paramos ir gali kelti pavojų nepilnamečių psichikos sveikatai¹⁴².

Maži vaikai gali būti ypač jautrūs emociniam ryšiui su DI kompanjonais, kuriuos jie gali traktuoti kaip reaguojančius socialinius partnerius. Paaugliams, kurie naudojami šiomis priemonėmis dėl asmeninių ir emocinių priežasčių, taip pat kyla prisirišimo ir priklausomybės rizika.

Neseniai atliktame Europos tyrime nustatyta, kad DI priemonės naudoja daugiau kaip 86 proc. Airijos, Prancūzijos, Vokietijos ir Švedijos paauglių. Iš jų daugiau kaip pusė naudoja DI priemonės intymioms temoms aptarti ir asmeniniams klausimams spręsti¹⁴³. Atlikus šį tyrimą nustatyta, kad DI priemonės naudojantys paaugliai dažniau turi nerimo simptomų.

DI sistemos gali išnaudoti nepilnamečių pažeidžiamumą piktnaudžiaudamos jų natūraliu smalsumu, troškimu gauti atlygį, jautrumu spaudimui ir polinkiu į greitą pasitenkinimą. Jos taip pat gali padidinti manipuliacinių dizaino metodų, pvz., elgesio skatinimo, poveikį¹⁴⁴.

Algoritminis ir visuomeninis šališkumas, integruotas į DI mokymo duomenis, taip pat gali skatinti dezinformaciją, klaidingą informaciją ir stereotipus, kuriuos nepilnamečiai gali perimti nuo ankstyvo amžiaus¹⁴⁵. DI grindžiamo išnaudojimo pasekmės vaikams ir paaugliams gali būti sunkios ir ilgalaikės, įskaitant priklausomybę sukeliantį elgesį, prastesnį susikaupimą ir kognityvinius gebėjimus, prastus akademinis rezultatus ir socialinius sunkumus.

Ypač 6–12 metų vaikai gali jausti ankstyvą priklausomybę sukeliantį elgesį, kuris gali tęstis iki ankstyvos paauglystės ir vėliau. Reikia atlikti daugiau mokslinių tyrimų ne tik dėl galimybių, kurias DI priemonės suteikia vaikams ir paaugliams, bet ir siekiant suprasti, kaip nustatyti žalą ir užtikrinti, kad žmogaus vykdoma priežiūra ir toliau būtų viena iš pagrindinių paramos, teikiamos pasitelkiant DI, dalių.

Be to, galiojančiuose teisės aktuose nepakankamai atsižvelgiama į dirbtiniu intelektu grindžiamas funkcijas (pavyzdžiui, žaidimų aplinkoje, įtraukiant dirbtiniu intelektu grindžiamus personažus, individualizuoto turinio kūrimą ir žaidimų pokalbių robotus) siekiant tinkamai apsaugoti nepilnamečius internete¹⁴⁶.

VIENIŠUMAS KAIP NAUDOJIMOSI SOCIALINIAIS TINKLAIS

PRIEŽASTIS ARBA PASEKMĖ

Vaikų ir paauglių vienišumas gali būti naudojimosi socialiniais tinklais priežastis arba poveikis¹⁴⁷. Tais atvejais, kai vienišumas gali būti laikomas priežastimi, izoliacijos jausmas gali paskatinti dažniau naudotis socialiniais tinklais¹⁴⁸, siekiant užmegzti naujus draugystės santykius. Vienišumas realiame gyvenime taip pat gali paskatinti elgtis tam tikru būdu, pavyzdžiui, nerealistiškai pristatyti save internete, o dėl to gali sustiprėti vienišumo jausmas¹⁴⁹.

Apskritai, internete patiriama žala gali paskatinti nepilnamečius pasitraukti iš socialinės veiklos ir mokyklos, prarasti pasitikėjimą kitais ir nenorėti dalyvauti gerovę skatinančioje internetinėje veikloje (pvz., bendrauti

su draugais ar tarnybomis)¹⁵⁰. Svarbu pripažinti, kad internete daroma žala, įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje, dažnai sutampa su fiziniame pasaulyje daroma žala.

PASYVUS IR AKTYVUS NAUDOJIMAS

Socialinių tinklų+ dizainas yra dar vienas svarbus veiksnys, lemiantis šių paslaugų poveikį vaikų ir paauglių psichikos sveikatai. Dėl automatizuotų procesų, kurie optimizuojami siekiant komercinių tikslų, nepilnamečiams gali būti nuolat pateikiamas iš pažiūros nesibaigiantis žalingas turinys, pvz., šiurpūs savęs žalojimo, mitybos sutrikimų ir seksualinio pobūdžio vaizdai¹⁵¹.

Atlikus tyrimus nustatyta, kad tai, kaip vaikai ir paaugliai naudojami socialiniais tinklais, daro įtaką poveikiui, kurį jie gali daryti vaikų ir paauglių psichikos sveikatai ir gerovei. Pasyvus naudojimas, pavyzdžiui, naršymas ir slinkimas, gali būti susijęs su didesne depresijos simptomų, vienišumo ir streso rizika¹⁵².

Tuo tarpu aktyvus naudojimas, pavyzdžiui, įrašų skelbimas, komentavimas, žinučių siuntimas ir patiktukų žymėjimas, paprastai yra susijęs su didesne gerove, pasitenkinimu gyvenimu (ypač kalbant apie mergaites) ir geresniu socialinės paramos suvokimu. Tačiau iš kai kurių nustatytų faktų matyti, kad rezultatai, susiję su aktyviu ir pasyviu naudojimui ir depresijos dažnumu, yra nevienodi¹⁵³.

SUSIRŪPINIMAS DĖL KŪNO ĮVAIZDŽIO IR MITYBOS ELGSENA

Socialinių tinklų platformos suteikia vaikams ir paaugliams galimybę susipažinti su įvairiausiu turiniu, susijusiu su tiek su sveikos, tiek su nesveikos mitybos įpročiais. Didelį susirūpinimą kelia mitybos sutrikimus skatinantys kanalai, nes jie gali skatinti netinkamą mitybos elgseną, kuri nepadedą atsigausti¹⁵⁴.

Tokiuose kanaluose gali būti naudojamos kintančios grotažymės, taip siekiant išvengti socialinių tinklų platformų aptikimo ir blokavimo veiksmų, ir juose gali būti skatinamas liesumas, žema savivertė ir tobulybės siekimas. Toks elgesys yra susijęs su mitybos sutrikimais, kurie visų pirma paveikia paaugles mergaites¹⁵⁵, pradedant nuo 10 metų amžiaus.

Plačiai paplitęs įrašų apie tobulus kūnus ir idealiai liekno kūno vaizdų platinimas ir normalizavimas, dažnai socialiniuose tinkluose, kuriuose vykdoma dalijimosi nuotraukomis veikla, gali dar labiau padidinti vaikų ir paauglių nepasitenkinimą ir gėdą dėl savo kūno.

Dėl tokio poveikio gali padidėti poreikis save sudaiktinti, atsirasti rūpestis dėl kūno įvaizdžio ir net noras atlikti kosmetines operacijas. Paaugliams, ypač paauglėms mergaitėms, kyla ypatinga grėsmė susiformuoti neigiamą suvokimą apie savo kūną, kuris įsitvirtina dėl socialiniuose tinkluose vaizduojamų idealizuotų kūno standartų¹⁵⁶.

DEZINFORMACIJA IR KLAIDINGA INFORMACIJA

Nepilnamečiai kaip naujienų ir informacijos šaltiniams linkę teikti pirmenybę socialiniams tinklams ir interneto platformoms, o ne tradicinėms žiniasklaidos priemonėms¹⁵⁷. Dėl tokio naudojimo internete jie susiduria su įvairių formų dezinformacija ir klaidinga informacija.

Maždaug pusė vaikų iki 8 metų teigia, kad jie kas savaitę susiduria su klaidinga informacija¹⁵⁸. Kuo vyresni vaikai, tuo dažniau jie praneša apie klaidingą informaciją¹⁵⁹. Atlikus apklausą Jungtinėse Amerikos Valstijose nustatyta, kad daugiau kaip trečdalis paauglių buvo suklaidinti dėl melagingo turinio internete¹⁶⁰.

Vaikai ir paaugliai gali net nežinoti, kas yra klaidinga informacija ir dezinformacija, todėl apie susijusią riziką pranešama nepakankamai ir trūksta informuotumo apie ją. Tai rodo, kad esama atotrūkio tarp vaikų kognityvinių ir emocinių gebėjimų ir rizikos, su kuria jie susiduria internete. Apie 70 proc. ES jaunuolių nurodė, kad galėtų užtikrintai atpažinti dezinformaciją internete¹⁶¹, tačiau jų atsakymams įtakos turi tai, kaip jie supranta, kas yra dezinformacija ir kiti veiksniai (t. y. lytis, socialinė ir ekonominė padėtis ir kt.).

Atsirandant vis sudėtingesnėms technologijoms, kurias naudojant galima kurti ir skleisti klaidingą informaciją ir dezinformaciją, įskaitant DI priemones¹⁶², naudotojams, visų pirma nepilnamečiams, tampa vis sunkiau atskirti nepatikimą informaciją nuo patikimos.

Nepilnamečiai gali ne tik tiesiogiai nukentėti dėl klaidingos informacijos ir dezinformacijos, bet ir ją skleisti savo bendraamžiams¹⁶³, pavyzdžiui, siekdami populiarumo arba pripažinimo¹⁶⁴. Ypač didelį susirūpinimą kelia tendencija, kai paaugliai vis dažniau naudojami socialiniais tinklais ieškodami informacijos apie asmenines ir (psichikos) sveikatos problemas, nepaisydami internete plačiai paplitusios klaidingos informacijos šiomis temomis¹⁶⁵.

2021 m. atlikus vieną žiniasklaidos tyrimą paaiškėjo, kad per pirmąsias 35 minutes vienoje socialinio tinklo platformoje beveik 90 proc. naudotojų buvo pateikta klaidinga informacija, susijusi su COVID-19 vakcinomis¹⁶⁶. Iš šių išvadų matyti, kad reikia imtis apsaugos priemonių, kuriomis būtų galima apriboti klaidingos informacijos ir dezinformacijos plitimą internete.

Labai didelių interneto platformų ir labai didelių interneto paieškos sistemų rizikos vertinimo ir mažinimo cikluose pagal ES skaitmeninių paslaugų aktą tiek paslaugų teikėjai, tiek pilietinė visuomenė atkreipė dėmesį į sisteminio pobūdžio riziką visuomenės sveikatai, kylančią dėl plataus masto medicininės dezinformacijos ir klaidingos informacijos sklaidos. Internetinių prekyviečių paslaugų teikėjai taip pat atkreipė dėmesį į sisteminę riziką, kylančią dėl teisėtų, bet kenksmingų medžiagų, neteisėtų, reikalavimų neatitinkančių ar nereguliuojamų medicinos reikmenų pardavinėjimo jų prekyvietėse. Dar viena susirūpinimą kelianti sritis – turinys, susijęs su savęs žalojimu, mitybos sutrikimais ir rizikinga sveikatos praktika.

Tai rodo, kad svarbu, jog ne tik vaikai ir paaugliai, bet ir globėjai bei pedagogai nuo ankstyvo amžiaus įgytų skaitmeninių ir raštingumo įgūdžių. Viešųjų paslaugų tarnybos, įskaitant sveikatos priežiūros tarnybas, turėtų apsvarstyti, kaip užtikrinti, kad vaikams, paaugliams ir globėjams internete būtų prieinama tiksli ir pagal amžių tinkama informacija ir gairės psichikos, fizinių, seksualinių ir kitais su sveikata susijusiais klausimais¹⁶⁷.

TYČINIS SAVĖS ŽALOJIMAS IR SAVIŽUDYBĖ

Dėl ribotų duomenų apie apsilankymus gydymo įstaigose sunku nustatyti tyčinės savižalos paplitimą tarp paauglių, tačiau iš įrodymų matyti, kad tokių atvejų padaugėjo¹⁶⁸. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) 2021 m. nurodė, kad savižudybė yra trečia pagrindinė 15–29 metų asmenų mirties priežastis visame pasaulyje, o šios amžiaus grupės moterys yra ypač pažeidžiamos¹⁶⁹.

Socialinių tinklų+ naudojimas ieškant tyčinio savęs žalojimo turinio ir dalijantis juo yra visuomenės problema. Tokia veikla padeda normalizuoti savęs žalojimo elgseną ir mažinti jautrumą tokiam turiniui. Atlikus tyrimus nustatyta, kad su savęs žalojimu ar savižudybe susijęs turinys socialiniuose tinkluose gali sukelti vadinamąjį užkrečiamąjį arba Verterio efektą¹⁷⁰. Su savižudybe ir su savęs žalojimu susijusio turinio žiūrėjimas socialiniuose tinkluose taip pat gali padidinti tikimybę, kad dėl algoritminio sklaidos stiprinimo susijęs turinys bus matomas ir ateityje¹⁷¹.

Paaugliai gali skelbti savęs žalojimo turinį socialiniuose tinkluose, kad pajustų priklausymo jausmą arba siekdami patvirtinimo ar paramos. Tačiau susidoroti su gautu grįžtamuoju ryšiu gali būti sunku. Nors gali būti stengiamasi suteikti teigiamą paramą, taip pat galima netyčia sustiprinti savęs žalojimo arba savižudiską elgesį¹⁷². Ryšys tarp socialinių tinklų įtakos ir savižudybės yra sudėtingas, apimantis netiesiogines ir daugialypes asociacijas [žr. langelį „Byla „White Tiger““].

Viktimizacija internete, įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje, ir dėl jos atsirandanti galimybė sustiprinti vaikų ir paauglių izoliacijos jausmą buvo susietos su didesniu tyčinio savęs žalojimo ir suicidinių minčių paplitimu¹⁷³. Šiomis aplinkybėmis reikia atidžiai apsvarstyti socialinių tinklų+ vaidmenį siekiant sušvelninti neigiamą poveikį ir veiksmingai remti pažeidžiamus vaikus, paauglius ir juos palaikančiuosius.

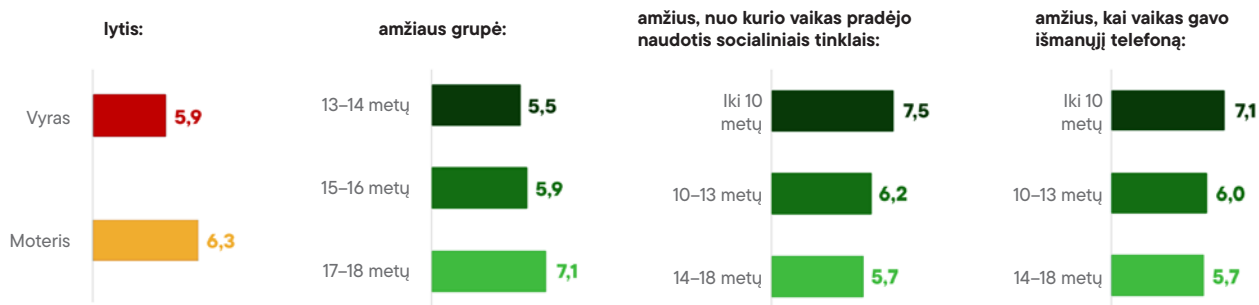
Pavojus fizinei sveikatai

Didžioji dalis socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų poveikio fizinei sveikatai yra susijusi su nepilnamečių naudojimosi ekranais apskritai, o ne su konkrečiomis naudojimo rūšimis, pavyzdžiui, socialiniams tinklams stebėti. Panašiai kaip ir kalbant apie socialinius tinklus, prie ekrano praleidžiamas laikas nebūtinai turi neigiamą poveikį, nes šis poveikis labai priklauso nuo konkrečios vykdomos veiklos. Pagrindinės šios srities mokslinių tyrimų temos yra susijusios su prie ekrano praleidžiamo laiko poveikiu vaikų ir paauglių regėjimui, smegenų vystymuisi, alkoholio vartojimui ir miegui¹⁷⁴.

Iš „Eurobarometro“ duomenų apie pernelyg ilgai prie ekrano praleidžiamo laiko ir socialinių tinklų poveikį jaunimo psichikos sveikatai matyti, kad 13–18 metų jaunuoliai tipinę dieną mokykloje prie ekranų praleidžia vidutiniškai 4,5 valandos. Savaitgalį šis skaičius padidėja iki vidutiniškai 6,1 valandos per dieną, o beveik pusė paauglių (46 proc.) prie ekranų praleidžia daugiau kaip 6 valandas. Savaitgaliais 14 proc. paauglių prie ekranų praleidžia daugiau kaip 10 valandų per dieną.

1 pav. Padidėjęs paauglių naudojimas ekranais savaitgalį

Klausimas. Kiek laiko iš viso praleidžiate prie ekranų (išmaniojo telefono, kompiuterio, planšetinio kompiuterio, televizoriaus, žaidimų konsolės)?^a

Šaltinis: Europos Komisija (2026). Pernelyg ilgo prie ekranų praleidžiamo laiko ir socialinių tinklų poveikis jaunimo psichikos sveikatai – 2026 m. birželio mėn. „Eurobarometro“ apklausa.

REGĖJIMAS IR FIZINĖ SVEIKATA

„Dauguma Specialiojoje vaikų saugumo internete komisijoje aptartų rizikos veiksnių, įskaitant pernelyg ilgą prie ekrano praleidžiamą laiką ir dirbtinio intelekto kompanjonų programėlių naudojimą, yra aktualūs ne tik vaikams ir jaunimui, bet ir visų amžiaus grupių žmonėms.“

— ALBERTO MONGE ROFFARELLO,
POLITENICO DI TORINO, SKAITMENINĖS
GEROVĖS IR ETIŠKO DI PROJEKTAVIMO
DISCIPLINOS DOCENTAS

Pripažįstama, kad ilgą laiką naudojant ekraną padidėja nugaros, galvos skausmo¹⁷⁵ ir skaitmeninio akių nuovargio (dar vadinamo kompiuterio regėjimo sindromu) rizika. Rizika patirti šiuos simptomus didėja dėl ilgo prie ekrano praleidžiamo laiko, nekoreguojamo regėjimo, smulkaus teksto, mažos skyros, netinkamo ekrano aukščio ar atstumo ir netinkamo apšvietimo¹⁷⁶.

Vaikai yra ypač pažeidžiami dėl regėjimo sutrikimų, atsirandančių dėl ilgo prie ekranų praleidžiamo laiko, nes daugelis jų turi nediagnozuotų regėjimo sutrikimų arba atliekama jų akių apžiūra yra nekokybiška¹⁷⁷.

Praleidžiant pernelyg daug laiko socialiniuose tinkluose+ taip pat gali atsirasti alternatyviųjų sąnaudų, nes vaikai ir paaugliai negali užsiimti veikla realiame gyvenime, įskaitant fizinę veiklą ir žaidimus realiame gyvenime, kurie yra labai svarbūs jų vystymuisi ir sveikatai.

a. Pastaba. Skaičiai rodo vidutinį naudojimosi ekranais valandų skaičių per dieną (savaitgalį).

MIEGAS

Kiti dažni pavojai fizinei sveikatai, susiję su naudojimusi socialiniais tinklais, yra sumažėjęs fizinis aktyvumas, lauke praleistas laikas ir miego sutrumpėjimas¹⁷⁸. Tinkamas miegas yra gyvybiškai svarbus vaikų ir paauglių raidai, emociniam reguliavimui, atminties konsolidavimui, smegenų subrendimui ir augimo hormonų išskyrimui¹⁷⁹. Nepaisant to, didelė dalis paauglių nesilaiko miego rekomendacijų pagal savo amžių¹⁸⁰.

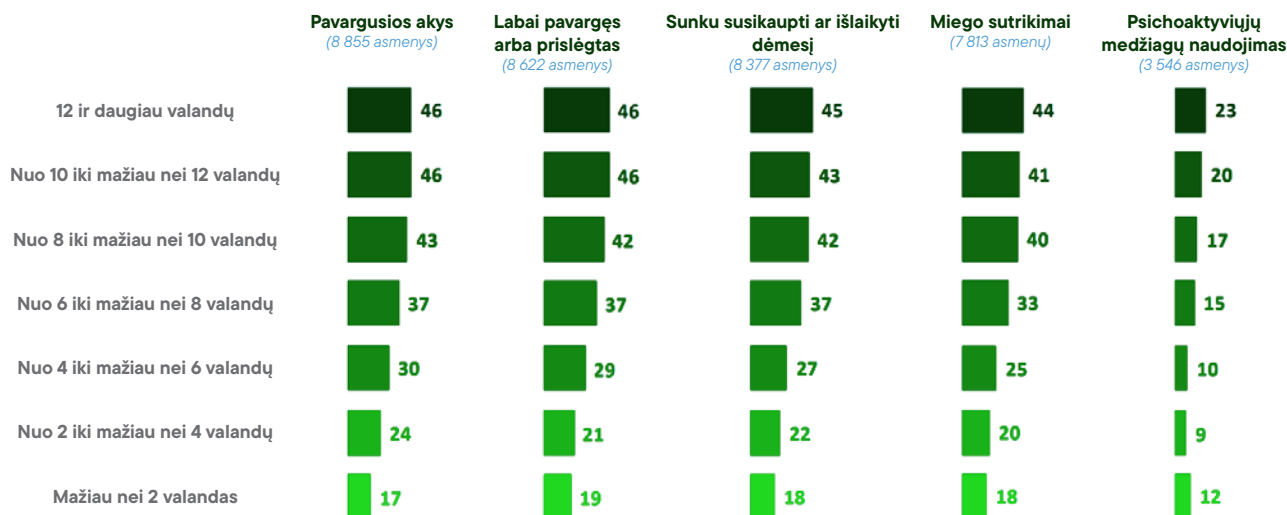
Iš įrodymų matyti, kad vaikų ir paauglių naudojimasis ekranais gali prisidėti prie trumpesnio miego ir prastesnės jo kokybės, trikdyti miego ciklą, sukelti psichologinę stimuliaciją ir sustabdyti melatonino gamybą (visų pirma dėl skleidžiamos mėlynos šviesos)¹⁸¹. Laikas prie ekranų taip pat gali būti leidžiamas vietoje laiko lauke, o tai neigiamai veikia miegą¹⁸² ir bendrą nepilnamečių fizinę ir psichinę sveikatą.

Atlikus apklausas nustatyta, kad paaugliai aktyviai naudoja ekranus naktimis. Iš su amžiumi susijusių modelių matyti, kad apsaugoti jaunesnius nei 5 metų vaikus iš esmės padeda tėvų kontrolė. Tuo tarpu 6–12 metų vaikų užmigimo trukmė yra trumpesnė, miego kokybė prastesnė, o 13–15 metų paaugliai nurodė, kad už miegą vėliau, miega prasčiau, o jų smegenys prieš pat miegą išlieka aktyvios¹⁸³.

Bendrosios intervencinės priemonės, kuriomis siekiama sutrumpinti laiką prie ekranų (pvz., trumpiau naudoti ekranus prieš miegą, po 21.00 val.), turėjo teigiamą poveikį miego trukmei¹⁸⁴ ir budrumui kitą dieną¹⁸⁵. Moksliniai tyrimai, kuriais tiriama ilgo laiko prie ekranų poveikis nepilnamečių smegenų vystymuisi, iš esmės yra koreliacinio pobūdžio ir juose nebuvo galima nustatyti priežastinio ryšio.

2 pav. Dažnėjantys paauglių simptomai, palyginti su prie ekranų praleistu laiku

Klausimas. Kuri iš toliau nurodytų situacijų, jei tokių buvo, jums buvo įvykusi per pastarąsias 30 dienų^b?

Šaltinis: Europos Komisija (2026). Pernelyg ilgo prie ekranų praleidžiamo laiko ir socialinių tinklų poveikis jaunimo psichikos sveikatai – 2026 m. birželio mėn. „Eurobarometro“ apklausa.

b. Pastaba. Skaičiai rodo respondentų, pranešusių apie problemas, palyginti su prie ekranų praleistu laiku (savaitgalį), procentinę dalį (%).

PRIKLAUSOMYBĘ SUKELIANTIS DIZAINAS IR MANIPULIACINIAI DIZAINO SPRENDIMAI

Remiantis PSO duomenimis, daugiau kaip trečdalis paauglių nurodė nuolat bendraujantys su draugais internetu. Vienam iš dešimties paauglių pasireiškia probleminio elgesio socialiniuose tinkluose požymių, kurie panašūs į priklausomybės simptomus¹⁸⁶.

Pastaruoju metu atliekant priklausomybės medicinos mokslinius tyrimus daugiausia dėmesio skiriama ne atskiriems veiksniams, kurie lemia arba apibūdina priklausomybę sukeliantį elgesį internete, o socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, kuriomis skatinamas toks elgesys, dizainui. Rizika, kad vaikai nuo 6 iki 12 metų anksti gali tapti priklausomi nuo socialinių tinklų+, yra ypač didelė. Ši rizika išlieka ir vėliau, ypač ankstyvoje paauglystėje.

Dėl kai kuriuose socialiniuose tinkluose+ (tyčia arba netyčia) pasitelkiamų priklausomybę sukeliančių dizaino metodų ir manipuliacinių dizaino sprendimų¹⁸⁷ iškraipomas arba neigiamai paveikiamas naudotojų gebėjimas priimti savarankiškus ir pagrįstus sprendimus. Priklausomybę sukeliančios funkcijos, be kita ko, yra automatinio turinio paleidimo, begalinio slinkimo, žaidybinimo funkcijos ir funkcija „pabraukite žemyn, kad atnaujintumėte“. Manipuliaciniai dizaino sprendimai, be kita ko, yra netikri atbulinio skaičiavimo laikmačiai, interneto sąsajos, kuriomis siekiama skatinti vartotojus pirkti, užsisakyti ar rinktis, ir paslėpta informacija¹⁸⁸.

Atlikus tyrimus nustatyta, kad kitos funkcijos, tokios kaip patiktukų žymėjimo mechanizmas ir aktyvieji pranešimai, taip pat gali paskatinti kompulsyvų elgesį¹⁸⁹. Tyrimuose taip pat nustatyta, kad dalyvavimo maksimizavimo platformos daugiausia daro neigiamą poveikį paaugliams¹⁹⁰. Paaugliai dėl savo raidos savybių ir pripažinimo tarp bendraamžių svarbos tapatybės formavimuisi šiems įtikinėjimo dizaino sprendimams yra ypač jautrūs¹⁹¹. Jaunuoliai ir suaugusieji, kurie jau anksčiau yra turėję su gerove susijusių problemų, taip pat yra ypač pažeidžiami¹⁹².

Atlikus Europos Komisijos 2024 m. skaitmeninio sąžiningumo tinkamumo patikrinimą¹⁹³ nustatyta, kad internete žmonės labai dažnai susiduria su tokiomis funkcijomis kaip manipuliaciniai dizaino sprendimai. Nustatyta, kad iki 97 proc. populiariausių ES vartotojų naudojamų interneto svetainių ir programų naudoja bent vieną manipuliacinį dizaino sprendimą. Taip pat nustatyta, kad 31 proc. vartotojų dėl priklausomybę sukeliančio dizaino internete praleido daugiau laiko ir išleido daugiau pinigų.

Norint pasiekti sisteminių pokyčių, reikia daugiau dėmesio skirti ne individualiai atsakomybei, o platesniam socialinių tinklų+ kūrimo strategijų poveikiui. Tyrėjai nagrinėja duomenimis grindžiamus socialinių tinklų platformų verslo modelius, pagal kuriuos pirmenybė teikiama dalyvavimui siekiant pelno, ir aptaria alternatyvius modelius, kuriuose būtų pabrėžiamas etiškas dizainas¹⁹⁴.

Žvelgiant plačiau, tai būtų galima pasiekti, kuriant ir valdant skaitmeninę aplinką būtų raginama visų pirma atsižvelgti į vaikų interesus¹⁹⁵, taip prisidedant prie jų skaitmeninės gerovės išsaugojimo.

PIKTNAUDŽIAVIMAS ALKOHOLIU IR NARKOTINĖMIS MEDŽIAGOMIS

Per pastarąjį dešimtmetį atliekant mokslinius tyrimus buvo nustatytas ir ištirtas ryšys tarp socialinių tinklų naudojimo ir paauglių alkoholio vartojimo¹⁹⁶. Alkoholio tema labai paplitusi socialiniuose tinkluose, tačiau tarp skaitmeninių paslaugų esama didelių skirtumų, susijusių su šio turinio paplitimu ir rodymu¹⁹⁷. Teigiamas

alkoholio vaizdavimas socialiniuose tinkluose formuoja požiūrį ir suvokiamas normas¹⁹⁸. Su alkoholiu susijusios medžiagos rodymas ir dalijimasis ja yra susijęs su didesniu alkoholio vartojimu, todėl sukuriamas dvikryptis teigiamo grįžtamojo ryšio ciklas¹⁹⁹.

Šis santykis taip pat priklauso nuo individualių skirtumų, tokių kaip polinkis, socialinės aplinkybės ir raidos etapas. Šeimos aplinka gali sušvelninti šį poveikį, o neigiama su tėvų ir bendraamžių alkoholio vartojimu susijusi socializacija su alkoholiu susijusio turinio internete įtaką sumažina²⁰⁰. Ateityje moksliniai tyrimai bus išplečiami ir apims ne tik WEIRD^e visuomenių nagrinėjimą, bet ir laiko dinamikos išaiškinimą ir įvairių turinio rūšių (teigiamų vaizdų, reklamos ir prevencinių pranešimų) sąveikos su paauglių alkoholio vartojimu nagrinėjimą.

Kalbant apie piktnaudžiavimą narkotinėmis medžiagomis, iš įrodymų matyti, kad turinys, kuriuo skatinama domėtis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu arba aktyviai vaizduojamas jų vartojimas, yra plačiai prieinamas socialiniuose tinkluose. Šis turinys gali turėti įtakos požiūriui, elgesiui ir rizikos suvokimui, susijusiems su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu, ypač tarp vaikų ir paauglių²⁰¹. Kaip ir kalbant apie alkoholį, atlikus tyrimus nustatyta, kad su narkotikais susijęs socialinių tinklų turinys siejamas su didesne kanapių ir psichoaktyviųjų medžiagų derinių vartojimo tikimybe²⁰².

NUSIKALTIMAI IR NETEISĖTAS TURINYS INTERNETE

Europolo duomenimis, vaikai ir paaugliai internete gali tapti įvairių nusikaltimų, tokių kaip vaikų viliojimas, seksualinė prievarta prieš vaikus, radikalizmo skatinimas ar verbavimas atlikti smurtinius veiksmus ir terorizmas, aukomis²⁰³. Ši rizika didėja, kai nepilnamečiai dalyvauja interneto erdvėse²⁰⁴, taip pat dėl žalingo ar užgaulaus turinio rodymo, įskaitant nuo labai jauno amžiaus gaunamą prieigą prie pornografijos turinio²⁰⁵.

Iš Vokietijoje surinktų duomenų matyti, kad pastaruoju metu vaikų seksualinis viliojimas ir prievarta prieš juos internete vyksta kur kas dažniau tarp jaunosios kartos atstovų. Taip gali būti dėl to, kad turima daugiau galimybių naudotis skaitmeninėmis aplinkomis, taip pat dėl socialinių tinklų paplitimo pastaraisiais dešimtmečiais. Iš šių išvadų matyti, kad reikia skubiai ir tikslingai užkirsti kelią internete vaikams ir paaugliams kylančiai rizikai²⁰⁶.

SEKSUALINĖS PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS MEDŽIAGA

Pastaraisiais dešimtmečiais socialinių tinklų+ erdvės tapo itin svarbiomis seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos platinimo, kūrimo, sklaidos ir vartojimo vietomis. 2025 m. 63 proc. visų „Internet Watch Foundation“ aptiktų seksualinės prievartos prieš vaikus tinklalapių prieglobos paslaugos buvo teikiamos ES valstybėse narėse.

Jungtinių Amerikos Valstijų Nacionalinio dingusių ir išnaudojamų vaikų centro (NCMEC) 2025 m. duomenimis, vaikų viliojimo internetu mastas didėja nerimą keliančiu tempu, o pranešimų apie šią veiklą skaičius per pastaruosius trejus metus padidėjo 158 proc. Nusikaltėliai sistemingai naudojami socialiniais tinklais, pranešimų siuntimo programėlėmis ir žaidimų platformomis, siekdami užmegzti ryšius su nepilnamečiais ir užsiimti viliojimo veikla. Šis bendravimas internete dažnai virsta išnaudojimu realiame gyvenime, o tai rodo, kad egzistuoja tvirtas ryšys tarp viliojimo internete ir susijusių nusikaltimų vykdymo realiame gyvenime.

c. Vakariečių, išsilavinusių, pramoninių valstybių, turtingų ir demokratų (angl. *Western, Educated, Industrialized, Rich, and Democratic*; WEIRD) demografinė imtis.

Technologijų plėtra, įskaitant generatyvinį DI, šią riziką dar labiau padidina ir spartina galimo piktnaudžiaavimo mastą. Dėl DI plitimo eksponentiškai padaugėjo DI sugeneruotos seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos: pranešimų skaičius išaugo nuo 5 000 2023 m. iki 1,3 mln. 2025 m.²⁰⁷

Vien 2024–2025 m. DI sugeneruotų seksualinės prievartos prieš vaikus vaizdo įrašų padaugėjo daugiau kaip 26 kartus. 65 proc. šio turinio buvo laikoma A kategorijos medžiaga, o tai yra sunkiausia tokio nusikaltimo forma. Šie įrodymai rodo grėsmę, kuri atsiranda dėl socialinių tinklų+ aplinkos ir generatyvinio DI sudaromų sąlygų sparčiam seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos platinimui.

Realistiškos dirbtinės medžiagos vartojimas gali sustiprinti esamus seksualinius interesus. Remiantis organizacijos „Protect Children Finland“ 2021 m. atlikta apklausa, 44 proc. iš 5 171 respondento nurodė, kad žiūrėdami seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą jie galvojo apie galimybę susisiekti su nepilnamečiais, o 37 proc. nurodė, kad buvo tai padarę²⁰⁸.

Ypač didelė žala gali būti mergaitėms. 2025 m. 97 proc. DI sugeneruotų seksualinės prievartos prieš vaikus vaizdų, kuriuos nustatė „Internet Watch Foundation“, buvo vaizduojamos mergaitės²⁰⁹. Ypač pažeidžiamos gali būti 12–18 metų paauglės.

Seksualinis išnaudojimas internete taip pat yra glaudžiai susijęs su prekyba žmonėmis. Skaitmeninės paslaugos gali palengvinti aukų verbavimą, kontrolę ir pelnymasi iš jų, be kita ko, vykdant didelio masto operacijas, susijusias su tiesiogiai transliuojama prievarta. Dėl anonimiškumo ši išnaudojimo forma yra viena sparčiausiai augančių pasaulyje. Žala aukoms yra didelė ir ilgalaikė.

Aukos praneša apie ilgalaikes psichologines pasekmes, be kita ko, nerimą, gėdą ir nuolatinę baimę būti atpažintoms²¹⁰. Dėl nuolatinio medžiagos cirkuliavimo internete viktimizacija gali tęstis neribotą laiką, o tai reiškia, kad pasibaigus pradinei prievartai žala neišnyksta.

Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro (JRC) atliktame vidaus tyrime nustatyta, kad, nors socialinių tinklų platformos nėra pagrindiniai priegloba seksualinės prievartos prieš vaikus turiniui teikiantys subjektai, jos gali būti naudojamos tokiu turiniui platinti, dažnai pateikiant nuorodas į išorės svetaines arba šifruotus kanalus.

Į socialinių tinklų platformas integruotos algoritmų sistemos gali iškelti su seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga susijusį turinį, kad jis taptų lengviau aptinkamas ir prieinamas naudotojams, be kita ko, nusikaltėliams ir nepilnamečiams.

Nusikaltėliai gali naudotis ir kitu turiniu, kuriame vaizduojami socialinių tinklų platformose esantys nepilnamečiai, (nors jis nebūtinai yra seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga) ir taip padidinti riziką vaikams ir paaugliams. Rizika nepilnamečiams, susijusi su seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos rodymu, apima emocinę ir psichologinę žalą, nerimą, depresiją ir traumą.

Kalbant apie vaikus ir paauglius, kurie jau yra patyrę seksualinę prievartą, interneto aplinka gali prisidėti prie pakartotinės viktimizacijos rizikos²¹¹. Nuolatinis seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos prieinamumas ir platinimas reiškia, kad prievarta gali būti pakartotinai patiriama praėjus daug laiko nuo tada, kai pasibaigė pradinė nusikalstama veika²¹². Kitaip nei daugelio formų viktimizacija realiame gyvenime, skaitmeninė medžiaga gali būti kopijuojama, persiunčiama ir prieinama neribotą laiką, o tai sukelia nuolatinį aukų stresą ir netikrumą, nes jos dažnai žino, kad jų prievartos vaizdai ar vaizdo įrašai toliau cirkuliuoja.

Iš įrodymų taip pat matyti, kad seksualinę prievartą prieš vaikus išgyvenę asmenys dėl žalingos patirties internete gali būti ypač pažeidžiami²¹³. Seksualinė prievarta prieš vaikus siejama su aktyvesne labai rizikingo elgesio internete pradžia, daugiau galimybių internete matyti seksualinio pobūdžio turinį, dažnesnėmis

patyčiomis kibernetinėje erdvėje dėl viktimizacijos ir didesne internete inicijuotos pakartotinės viktimizacijos rizika²¹⁴. Šis pažeidžiamumas gali atspindėti ilgalaikį traumos poveikį ne tik individualiam elgesiui, bet ir psichosocialinei raidai bei seksualinei savivokai²¹⁵.

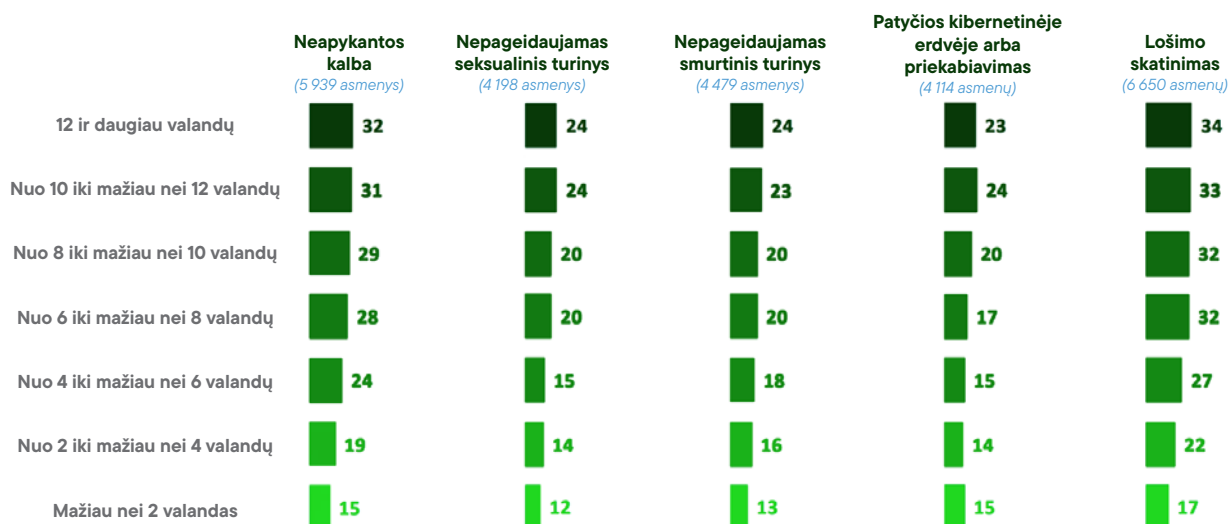
Todėl pakartotinis seksualizuotos ar išnaudojamojo pobūdžio medžiagos rodymas internete gali sustiprinti su trauma susijusius simptomus, trukdyti atsigauti ir padidinti tolesnės viktimizacijos tikimybę. Be to, seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos rodymas gali prisidėti prie išnaudojamojo seksualinio elgesio tarp nepilnamečių normalizavimo ir todėl padidinti riziką, kad pažeidžiami vaikai taps tolesnio išnaudojimo ar prievartos taikiniai. Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos platinimo prevencija yra labai svarbi ne tik siekiant sustabdyti vykdomą prievartą, bet ir sumažinti pakartotinės viktimizacijos riziką bei padėti užtikrinti ilgalaikį nukentėjusių vaikų ir paauglių atsigavimą²¹⁶.

Nepilnamečiams, kurie mato tokią medžiagą arba yra viliojami socialiniuose tinkluose+, kyla didesnė rizika, kad jie patys bus išnaudojami arba prieš juos bus imamasi prievartos. Dėl nuolatinio seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos rodymo gali sumažėti nepilnamečių jautrumas tokios medžiagos žalingam poveikiui, todėl išnaudojamasis elgesys gali būti normalizuojamas.

Vaikų ir paauglių, anksčiau patyrusių seksualinę prievartą, pakartotinės viktimizacijos internete rizika yra didesnė. Iš įrodymų matyti, kad seksualinės prievartos prieš vaikus istorija yra susijusi su didesniu pažeidžiamumu dėl pasitelkiant technologijas vykdomo seksualinių ryšių mezgimo ir prievartos, o tai rodo, kad šiai grupei reikia taikyti tikslines apsaugos priemones²¹⁷.

3 pav. Kuo daugiau laiko paaugliai praleidžia prie ekranų, tuo daugiau nepageidaujamo ir neteisėto turinio jie pamato

Klausimas. Ar per pastaruosius 3 mėnesius naudodamiesi socialiniais tinklais matėte ar patyrėte kurį nors iš šių dalykų^d?

Šaltinis: Europos Komisija (2026). Pernelyg ilgo prie ekranų praleidžiamo laiko ir socialinių tinklų poveikis jaunimo psichikos sveikatai – 2026 m. birželio mėn. „Eurobarometro“ apklausa.

d. Pastaba. Skaičiai rodo respondentų, pranešusių apie riziką, palyginti su prie ekranų praleistu laiku (savaitgalį), procentinę dalį (%).

RADIKALIZMO SKATINIMAS IR VERBAVIMAS SMURTINIAMS

VEIKSMAMS BEI TERORIZMUI

Socialinių tinklų+ aplinka atlieka svarbų vaidmenį radikalizuojant ir verbuojant nepilnamečius teroro aktams ir smurtiniam ekstremizmui vykdyti. Socialiniai tinklai, šifruotų pranešimų siuntimo paslaugos ir interneto bendruomenės naudojamos propagandai skleisti, tinklams kurti ir tiesiogiai bendrauti su nepilnamečiais.

Iš 2025 m. ES terorizmo padėties ir tendencijų ataskaitos matyti, kad beveik trečdalis 2024 m. ES už su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas suimtų įtariamųjų buvo nepilnamečiai arba jaunuoliai²¹⁸. Iš 133 jaunų įtariamųjų, apie kuriuos pranešta, 70 buvo jaunesni nei 18 metų. Dauguma jaunų įtariamųjų buvo susiję su džihadistų vykdomu terorizmu, tuomet su dešinėsios pakraipos terorizmu ir smurtiniu ekstremizmu.

Verbavimas gali prasidėti labai jauname amžiuje; žinoma apie dokumentais patvirtintus atvejus, kai buvo įtraukti vos 8 ar 9 metų vaikai. Vaikai ir paaugliai yra ypač pažeidžiami dėl verbavimo internete strategijų, kurias taiko organizuotos nusikalstamos ir teroristinės grupės, kurios, siekdamos privilioti nepilnamečius dalyvauti šioje veikloje, dažnai naudoja žaidimų aplinką ir internetinius forumus.

Iš įrodymų matyti, kad už teroristinius nusikaltimus nuteistiems nepilnamečiams ES gali būti taikomas saviradikalizacijos internete procesas, o stiprinant radikalias idėjas svarbų vaidmenį atlieka algoritmais grindžiamas turinys. Dėl nuolat internete matomo smurtinio turinio jis gali tapti pavojingai normalizuotas, o bendras jautrumas žmonių patiriamai žalai ir kančioms gali sumažėti²¹⁹.

Iš bylos „White Tiger“ [žr. tolesnį langelį] matyti, kaip interneto platformos gali įgalinti nusikaltėlių tinklus ir asmenis privilioti nepilnamečius į prievartos internete tinklus, sudarydamos palankesnes sąlygas išnaudojimui, viliojimui ir psichologinei prievartai.

BYLA „WHITE TIGER“

Byloje „White Tiger“ 2025 m. vasarą Vokietijoje buvo suimtas pagrindinis įtariamasis, kuris, kaip tvirtinama, įvardytas kaip žinomas smurtinio nihilistinio ekstremizmo grupuotės „764“ veikėjas. Prisiėngdamas slapyvardžiu „White Tiger“ veikęs įtariamasis kaltinamas dėl daugiau kaip 200 nusikalstamų veikų prieš daugiau kaip 30 vaikų ir paauglių^e. Įtariamajam buvo atitinkamai 16 ir 19 metų, kai jis, kaip įtariama, padarė minėtas nusikalstamas veikas.

Viena iš įtariamų nusikalstamų veikų buvo 13 metų berniuko iš Jungtinių Amerikos Valstijų paskatinimas nusižudyti, kurį 2022 m. jis tiesiogiai transliavo internetu. Kita veika – 11–15 metų vaikų viliojimas prieš žiūrovus patiems žalotis internete ir seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos gamyba. Aukos nustatytos keliose šalyse, daugiausia Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinėje Karalystėje ir Kanadoje. Įtariamasis kaltinamas tuo, kad internete sąmoningai ieškojo pažeidžiamų, izoliuotų ar emociškai nepalankioje padėtyje esančių vaikų ir paauglių, įskaitant asmenis, tyrinėjančius savo LGBTIQ+ tapatybę.

Įtariamasis, taikydamas sparčius viliojimo metodus, galimai sukūrė intensyvią emocinę priklausomybę, palaipsniui atkirsdamas aukas nuo jų realaus pasaulio paramos sistemų. Pavykus izoliuoti aukas, viliojimas tapdavo piktavališka radikalizacijos forma – smurtinio ekstremizmo ideologija ir psichologiniu kankinimu. 2026 m. Vokietijoje pradėtas šio įtariamojo teismo procesas. Prokuratūra patiria sunkumų dėl tarpvalstybinių ir virtualių šios bylos aspektų.

e. Ši byla dar nagrinėjama. Nurodytos nusikalstamos veikos yra įtariamos ir jokių būdu neturi įtakos teismo proceso rezultatui.

Siekdamas susilpninti aukų gebėjimą veikti, grupuotės „764“ tinklas naudoja žiaurius turto prievartavimo, grasinimų paviešinti asmeninę informaciją ir miglos pūtimo metodus. Nusikaltėliai sistemingai kaip ginklais naudojosi pagrindinėmis nepilnamečių populiariomis skaitmeninėmis paslaugomis. Paaugliai taip pat buvo verčiami vykdyti vis pavojingesnes užduotis, filmuoti žeminančius veiksmus ir kaip iškreipto patvirtinimo ženklą perimti grupės nihilistinę ideologiją.

Viena iš pagrindinių ypatybių yra tai, kad aukos dažnai šantažuojamos, kad pačios taptų nusikaltėlėmis, o tinklas jas priverčia imtis veiksmų prieš kitus nepilnamečius, juos vilioti ir išnaudoti. Ši dinamika parodo, kad egzistuoja sąsajos tarp vaikų viktimizacijos ir nusikaltimų prieš vaikus, kai prievarta paveikiami nepilnamečiai naudojami nusikaltimams prieš kitus vaikus vykdyti arba savęs žalojimui skatinti. Ideologijos sklandumas, skirtingų rūšių žalos internete susimaišymas ir laipsniškas savęs žalojimo ir smurto intensyvumo didinimas yra susiję su privačiomis interneto erdvėmis, o tai trukdo aptikti smurtinio ekstremizmo tinklus internete ir patraukti juos baudžiamojon atsakomybėn.

(NETINKAMAS) NEPILNAMEČIŲ DUOMENŲ NAUDOJIMAS

Vaikai ir paaugliai, naudodamiesi socialiniais tinklais^f, susiduria su tam tikrais pavojais, susijusiais su tuo, kaip renkami ir naudojami jų asmens duomenys. Viena iš pagrindinių problemų – nepilnamečių profilavimas. Naudotojų elgesys socialiniuose tinkluose ir naudojantis kitomis skaitmeninėmis paslaugomis paprastai įvairiais tikslais stebimas naudojant slapukus ir panašias sekimo technologijas. Labiausiai privatumą pažeidžiantis tokio sekimo tikslas yra sekimas įvairiuose tinklalapiuose suasmenintos reklamos rodymo tikslais. Daugelis socialinės žiniasklaidos platformų renka asmens duomenis ne tik naudodamos įrenginiuose išsaugotus slapukus, bet ir savo serverius tokiu mastu, kad gali būti pažeidžiamas nepilnamečių privatumas. Tam tikrais atvejais skaitmeninių paslaugų teikėjai ir reklamuotojai gali rinkti duomenis iš kelių skirtingų šaltinių^g.

Dėl tokios praktikos paslaugų teikėjai gali susidaryti išsamų nepilnamečių elgesio, pomėgių, interesų, buvimo vietų ir veiklos internete vaizdą^g. Jie taip pat gali atskleisti privačius vaiko ar paauglio gyvenimo būdo ar įsitikinimų aspektus, net jei nepilnamečiai šios informacijos tiesiogiai nepateikia. Dėl plačiai paplitusio duomenų rinkimo gali sumažėti nepilnamečių galimybės kontroliuoti savo duomenis ir jiems gali kilti nenumatyta rizika, įskaitant spaudimą pirkti programėlių prepirkas arba papildomas paslaugas.

Nors vaikai gali naudotis besąlygine teise būti pamirštiems pagal BDAR²²⁰, šia teise nepilnamečiai gali pasinaudoti tik po to, kai duomenys jau tvarkomi. Žinoma, taip pat reikia, kad vaikai galėtų suprasti šią teisę ir žinotų, kaip ją pasinaudoti.

Susiję pavojai nepilnamečiams kyla dėl to, kad jie naudoja socialiniais tinklais ir skaitmeninėmis paslaugomis, į kurias gali būti integruojamos rekomendavimo sistemos ir algoritmai. Šios sistemos dažnai grindžiamos elgsenos duomenimis ir paieškos veikla, taip siekiant generuoti suasmeninto turinio kanalus ir reklamą. Jos taip pat gali būti naudojamos siekiant nukreipti nepilnamečius ten, kur prieinamas žalingas ar netinkamas turinys, kuriuo siekiama skatinti ilgalaikį dalyvavimą. Dėl tokios praktikos daugėja grėsmių vaikams ir paaugliams ir atsiranda galimybė formuoti kompulsyvaus ar priklausomybę sukeliančio elgesio modelius.

^f. Žr., pavyzdžiui, Sprendimą *Meta Platforms Inc / Bundeskartellamt* (C252/21).

^g. Sprendimas *Meta Platforms Inc / Bundeskartellamt* (C252/21).

Abiem atvejais nepilnamečiai gali nesuprasti, kad renkami jų asmens duomenys, koks yra tokio rinkimo mastas ir kokiais tikslais naudojami jų duomenys. Dėl tokios praktikos tampa sunkiau nustatyti, ar vaikų sutikimas buvo pareikštas laisvai, o pagal BDAR tai yra vienas pagrindinių sutikimo principų.

Kitas susirūpinimą keliantis klausimas – nepilnamečių geografinės vietos nustatymo duomenų, kuriuos galima fiksuoti naudojant įprastas kasdien naudojamas programėles, pvz., judumo ir orų programėles, ir kuriais dažnai prekiauja viso pasaulio duomenų tarpininkai, naudojimas. Jei galima atsekti arba nustatyti vaiko ar paauglio buvimo vietą, atsiranda pavojus, kad jo asmens duomenimis gali būti piktnaudžiaujama, o tai gali turėti neigiamą poveikį jo fiziniam saugumui ir gerovei tiek internete, tiek realiame gyvenime. Nepaisant to, kad norint naudoti geografinės vietos nustatymo duomenis paprastai reikalingas sutikimas^h, nepilnamečiai sutikimą gali pareikšti be priežiūros, pavyzdžiui, atlikdami į savo telefoną parsisiųstos programėlės nustatymus, kai norint patvirtinti sutikimą nereikia atlikti amžiaus patikrinimo.

Galiausiai duomenų saugumo pažeidimai gali turėti įvairų neigiamą poveikį nepilnamečiams, nes jiems gali būti padaryta fizinė, materialinė ar nematerialinė žala²²¹. Tai, be kita ko, gali būti vaikų asmens duomenų kontrolės praradimas, jų teisių apribojimas, diskriminacija, tapatybės vagystė ar sukčiavimas, finansiniai nuostoliai ir neteisėtas pseudonimų suteikimo atšaukimas. Taip pat gali būti patiriama ir kitų reikšmingų ekonominių ar socialinių sunkumų.

VAIZDO ŽAIDIMAI

Vaizdo žaidimuose vaikams ir paaugliams siūlomos ne tik pramogos, bet ir socialinės erdvės, kuriose jie gali užmegzti ryšius ir bendrauti vieni su kitais internetu. Iš tam tikrų duomenų matyti, kad vaizdo žaidimai gali būti naudingi skatinant prosocialų elgesį²²², bendruomenių kūrimą ir kaip būdas pabėgti nuo kasdienybės²²³. Šiuo metu apskaičiuota, kad 80 proc. nepilnamečių (2–18 metų) 30 proc. savo pramogoms skirto laiko praleidžia žaisdami žaidimus²²⁴.

Vaizdo žaidimai yra labai įvairių formų, todėl grėsmės nepilnamečiams taip pat yra įvairios. Kai kuriuose populiariausiuose žaidimuose siūlomos į platformas panašios funkcijos. Dėl atviro bendravimo naudojantis šiomis paslaugomis nepilnamečiams atsiranda rizika, tokia kaip patyčios kibernetinėje erdvėje, vaikų viliojimas ir radikalizmo skatinimas²²⁵, taip pat galimybė matyti žalingą ar pagal amžių netinkamą turinį. Pavyzdžiui, vadinamuosiuose tarpininkų vaizdo žaidimuose naudotojams suteikiama galimybė žaisti ir kurti savo turinį ar žaidimus. Dėl naudotojų kuriamo turinio didėja rizika, kad nepilnamečiai matys pagal amžių netinkamą turinį.

Kai kuriose platformose taip pat platinami žaidimai. Tiek vaizdo žaidimai, tiek tokios platformos gali taikyti komercinius metodus, tokius kaip lobių skrynelės, išankstinio apmokėjimo galimybė, programėlių priepirkos ir virtualiosios valiutos, kurie gali būti manipuliaciniai, dėl jų gali būti patiriama nepageidaujama išlaidų, formuojamas kompulsyvus ar priklausomybę sukeliantis elgesys²²⁶. 2018 m. internetinių žaidimų sukelti sutrikimai buvo įtraukti į 11-ąją Tarptautinės ligų klasifikacijos peržiūrėtą leidimą (ICD-11). Atrodo, kad ši priklausomybė labiausiai paplitusi tarp paauglių ir jaunų vyrų nuo 12 iki 20 metų.

- h.** Geografinės vietos nustatymo duomenys, generuojami teikiant tradicines telefonijos paslaugas, (vieta, iš kurios skambinta mobiliuoju telefonu arba išsiųstas SMS pranešimas) nustatyti E. privatumo direktyvos 9 straipsnyje. Geografinės vietos nustatymo duomenims, gautiems naudojant kitas priemones (paprastai mobiliojo įrenginio GPS vietos nustatymo funkciją), būtų taikomas BDAR ir jų tvarkymas galėtų būti grindžiamas skirtingais teisiniais pagrindais. Tačiau, atsižvelgiant į geografinės vietos nustatymo duomenų privatumą pažeidžiantį pobūdį, anksčiau dirbusi 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupė ir EDAV laikosi nuomonės, kad sutikimo gavimas yra būtina sąlyga.
- i.** Internetinių žaidimų sukelti sutrikimai apibūdinami kaip tam tikras su žaidimais susijęs elgesys, kuriam būdingas susilpnėjęs gebėjimas atsitraukti nuo žaidimo, didesnis prioritetas žaidimui, palyginti su kita veikla, nes žaidimas tampa viršesnis už kitus interesus ir kasdienę veiklą, ir kad, nepaisant neigiamų pasekmių, žaidimas tęsiamas arba intensyvěja. Žr. World Health Organization (2020). Addictive behaviours: Gaming disorder.

Atlikus vieną apklausą nustatyta, kad 12 proc. paauglių buvo galima priskirti probleminių žaidimų rizikos grupei²²⁷. Iš šių duomenų taip pat matyti, kad berniukams nuo 11 iki 15 metų kyla didesnė probleminio vartojimo rizika, palyginti su mergaitėmis. Kalbant apie paauglius, internetinių žaidimų sukelti sutrikimai siejami su didesniu eksternalizavimu (pvz., asocialiu elgesiu ir pykčio problemomis) ir internalizavimu (pvz., emociniu stresu ir mažesniu pasitikėjimu savimi). Rizika, kad nuo internetinių žaidimų sukeltų sutrikimų kenčiančių paauglių mokymosi rezultatai bus prastesni, kad jie nebaigs mokyklos arba turės psichosocialinių ir su miego sutrikimais susijusių problemų, gali būti didesnė.

2026 m. birželio mėn. Europos žaidimų informacijos klasifikavimo pagal amžių sistema (PEGI) į savo klasifikavimo kriterijus įtraukė naujas kategorijas, kad būtų galima atsižvelgti į bendravimo internete žaidžiant vaizdo žaidimus riziką. Nauji žaidimai dabar klasifikuojami taikant platesnius kriterijus, susijusius tiek su turiniu, tiek su funkcijomis. Tai, be kita ko, žaidimų priepirkos, mokami atsitiktiniai elementai, bendravimo funkcijos ir priemonės, kuriomis skatinama žaisti nuolat. Kai kurie iš šių elementų dabar yra susieti su konkrečiomis amžiaus kategorijomis, todėl į jas galima atsižvelgti vertinant, ar vaizdo žaidimui reikėtų nustatyti aukštesnę amžiaus kategoriją.

Vokietijos organizacijos *Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle* (USK) atstovo teigimu, bent vienas iš naujų USB kriterijų buvo pritaikytas maždaug 30 proc. visų žaidimų, pateiktų po sistemos atnaujinimo. Iš jų maždaug kas trečiam buvo nustatytas aukštesnis amžiaus cenzas²²⁸.

BENDRI SOCIALINIŲ TINKLŲ+ ELEMENTAI IR RIZIKA

Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos labai skiriasi, tačiau jiems būdingi tam tikri bendri elementai. EBPO²²⁹ ir tyrėjai rengia įvairias rizikos, kurią vaikai ir paaugliai gali patirti internete, klasifikacijas. 5-C klasifikacija padeda socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams, akademinėi bendruomenei ir politikos formuotojams geriau suprasti ir įvertinti riziką nepilnamečiams internete²³⁰.

5-C klasifikacija suskirstyta į penkias kategorijas:

- // su elgesiu susijusi rizika: rizika, kad nepilnamečiai gali dalyvauti vykdant žalingą elgesį, būti jo liudininkais arba tapti jo aukomis;
- // su kontaktais susijusi rizika: rizika, kad nepilnamečiai internete susidurs su piktavališkais subjektais arba bus jų taikiniu;
- // su turiniu susijusi rizika: pavojus susidurti su žalingu turiniu;
- // su sutartimis susijusi rizika: rizika, kad nepilnamečiai gali sudaryti galimai žalingą sutartį;
- // kompleksinio pobūdžio rizika (toliau pateiktoje lentelėje sutrumpintai – KR): pavojus nepilnamečių sveikatai, privatumui ir sąžiningam elgesiui su jais (nediskriminavimui).

Europos algoritmų skaidrumo centras (ECAT)²³¹ susiejo bendrus elementus su rizika pagal 5-C klasifikaciją nepilnamečių apsaugos internete matricoje, kaip nurodyta toliau pateiktoje lentelėje. Svarbu pažymėti, kad dėl šių elementų įvairaus amžiaus nepilnamečiams kyla skirtingo lygio rizika²³².

BENDRI INTERNETO ELEMENTAI IR SUSIJUSI 5-C RIZIKA

Elementai	Aprašymas	5-C rizika
Reklama	Reklaminis turinys, rodomas naudotojams, dažnai siekiant reklamuoti produktus ar paslaugas.	Turinys, elgesys, sutartys, sveikatos KR, privatumo KR, diskriminacijos KR
Amžiaus užtikrinimas / patikrinimas	Metodai, taikomi naudotojų amžiui patvirtinti, siekiant užtikrinti, kad jie atitiktų platformos amžiaus reikalavimus.	Turinys, sveikatos KR, privatumo KR, diskriminacijos KR
DI pokalbių robotai	Pokalbj su vartotojais imituojančios automatizuotos sistemos, kuriose naudojamas dirbtinis intelektas.	Turinys, sveikatos KR
Grožio filtrai	Priemonės, padedančios pagerinti ar pakeisti naudotojo išvaizdą nuotraukose ar vaizdo įrašuose.	Sveikatos KR
Komentariai / nuomonės	Atsiliepimai arba minčių reiškimas apie turinį arba įrašus.	Turinys, elgesys, sutartys, sveikatos KR, privatumo KR
Komercinė praktika	Socialinių tinklų+ naudojamos strategijos ir veikla siekiant reklamuoti ir parduoti produktus ar paslaugas.	Elgesys
Kontaktų rekomendacijos	Pasiūlymai naudotojams užmegzti ryšį su kitais naudotojais socialiniuose tinkluose+.	Kontaktai, sveikatos KR, privatumo KR
Turinio rekomendacijos	Naudotojams teikiami pasiūlymai.	Turinys, sveikatos KR, privatumo KR, diskriminacijos KR
Standartinės nuostatos	Pradinės socialinių tinklų+ konfigūracijos, įdiegiamos, kai naudotojas pirmą kartą prie jų prisijungia.	Turinys, privatumo KR
Redakcinis turinys	Profesionalų rašytojų ar redaktorių interneto platformai kuriamas turinys.	Turinys
Generatyvinis DI	Generatyvinis dirbtinis intelektas, kurį naudojant kuriamas naujas turinys arba duomenys.	Elgesys, turinys, sveikatos KR, privatumo KR
Geografinės vietos nustatymas	Duomenų naudojimas fizinei naudotojo buvimo vietai nustatyti.	Sveikatos KR, privatumo KR
Lobių skrynelės	Virtualūs daiktai, kuriuos atidarius gaunamas atsitiktinis atlygis, dažnai perkamas už realius pinigus.	Elgesys, sveikatos KR
Prekyvietės	Socialiniai tinklai+, kuriuose naudotojai gali pirkti ir parduoti prekes arba paslaugas.	Turinys, elgesys, sutartys, sveikatos KR
Pranešimai	Įspėjimai arba žinutės, kuriais naudotojai informuojami apie veiklą ar naujienas platformoje.	Sveikatos KR
Internetinė dizaino sąsaja	Socialinių tinklų+ dizainas ir elementai.	Sveikatos KR
Tėvų kontrolė	Globėjams skirtos priemonės nepilnamečių veiklai internete stebėti ir valdyti.	Sveikatos KR, privatumo KR
Asmeninės žinutės	Individualūs naudotojų tarpusavio pranešimai, kurie nėra viešai matomi.	Ryšiai, sutartys
Pranešimų teikimas ir teisių gynimas	Mechanizmai, leidžiantys naudotojams pranešti apie žalingas problemas platformoje ir imtis veiksmų joms ištaisyti.	Elgesys, turinys, privatumo KR, diskriminacijos KR
Sąlygos	-	Sutartys
Naudotojų kuriamas turinys	Bet kokios formos turinys, pavyzdžiui, tekstas, vaizdo įrašai, vaizdai, apžvalgos ar komentarai, kurį naudotojai kuria ir kuriuo dalijasi socialiniuose tinkluose+.	Elgesys, turinys, sveikatos KR, privatumo KR

Šaltinis: MANOLIOS, S., *Online Minor Protection Matrix*, CHAUDRON, S., SALA, A. and GOMEZ, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2026, JRC147657.

Rekomendacijos

Nepaisant susijusių iššūkių, politikos priemonės, kuriomis skatinama užtikrinti vaikų saugumą internete, turi būti rengiamos atsižvelgiant į poreikius ir raidą, sudėtingą ir nevienalytę vaikų ir paauglių socialinę ir individualią padėtį bei kilmę. Vis labiau skaitmeniniame pasaulyje, nepriklausomai nuo to, ar nepilnamečiai laikomi aktyviais naudotojais, ar ne, pagrindiniai globėjai dažnai pasyviai atskleidžia jų tapatybę socialiniuose tinkluose+ nuo pat pirmų jų gyvenimo dienų.

Politikos formuotojų uždavinys – atsižvelgti į šį sudėtingumą kuriant tikslines politikos priemones, kartu užtikrinant veiksmingą įgyvendinimą ir vertinimą. Patikimi įrodymai apie tai, kaip rizika ir žala yra susijusios su įvairiais socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, yra labai svarbūs siekiant pagrįsti tinkamus veiksmus, kuriais siekiama apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius internete. Socialiniuose tinkluose+ įdiegti konkretūs elementai, funkcijos ar formatai gali būti žalingi skirtingu mastu, priklausomai nuo vaiko ar paauglio socialinių ir asmeninių aplinkybių.

Ypač didelė žala internete gali kilti nepilnamečiams, priklausantiems rasinių, etninių ir religinių mažumų grupėms ar esantiems migrantų kilmės, LGBTIQ+ bendruomenės nariams, specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims, asmenims su negalia arba asmenims, turintiems psichikos sveikatos sutrikimų. Šis poveikis tampa didesnis dėl skaitmeninių paslaugų, kuriose naudojamas žalingas, manipuliacinis ar priklausomybę sukeliantis turinys ar dizaino elementai. Kintant šiems elementams, turėtų keistis ir moksliniai tyrimai bei įrodymų rinkimas.

Siekiant įgyvendinti šiuos mokslinius tyrimus, itin svarbu užtikrinti vieną esminę sudedamąją dalį: patikimi duomenys turi būti gaunami tiesiogiai iš šaltinio, t. y. pačių duomenų teikėjų. Tik turėdami prieigą prie atitinkamų duomenų tyrėjai, pedagogai ir politikos formuotojai gali suprasti sisteminę riziką, stebėti atsirandančias grėsmes ir parengti tinkamas apsaugos priemones.

ES ėmėsi plataus masto veiksmų siekdama užtikrinti, kad moksliniams tyrimams būtų sudaromos palankesnės sąlygos suteikiant prasmingą, proporcingą ir veiksmingą prieigą prie interneto platformų duomenų, visų pirma pagal Skaitmeninių paslaugų aktą, kuriuo palengvinama prieiga tiek prie viešai skelbiamų, tiek prie neviešų duomenų, kad būtų galima tirti sisteminę riziką, darančią poveikį nepilnamečiams internete. Remiantis šia esama sistema ir veiksmais, kurių turėtų imtis paslaugų teikėjai [taip pat žr. 4 skyriuje pateiktas rekomendacijas], būtų galima apsvastyti šias rekomendacijas:

**„Rekomendacijos
dėl vaikų ir
paauglių naudojimosi
socialiniais tinklais
turėtų būti rengiamos
vadovaujantis
įrodymais ir
geriausiais turimais
mokslinių tyrimų
duomenimis.“**

— PROF. CHRISTOPH PIEH,
PSICHOSOMATINĖS MEDICINOS
IR PSICHOTERAPIJOS KATEDROS
VEDĖJAS, KREMSO TĖSTINIO ŠVIETIMO
UNIVERSITETAS

1 REKOMENDACIJA

Kaupti įrodymus nepakankamai ištirtose srityse, kad būtų sustiprintas įrodymais grindžiamas politikos formavimas

Tyrėjai turėtų toliau vadovautis įrodymais apie riziką ir galimybes, susijusias su vaikų ir paauglių naudojimosi socialiniais tinklais+ nepakankamai ištirtose vietovėse. Pagrindinės sritys, kurias reikia sustiprinti, be kita ko, yra susijusios su nevienodu nepilnamečių naudojimosi socialiniais tinklais+ poveikiu visais raidos etapais, nepilnamečių internete naudojamais pinigais (be kita ko, elektroninėse prekyvietėse), DI priemonėmis (įskaitant DI kompanjonus) ir etišku socialinių tinklų+ dizainu. Kontroluojami konkrečių socialinių tinklų ir skaitmeninių paslaugų naudotojų tyrimai yra svarbūs siekiant ištirti tam tikrų dizaino elementų ar jų grupės poveikį. Siekiant paaiškinti tam tikrų elementų priežastinį poveikį, reikėtų atlikti atsitiktinių imčių kontroliuojamus tyrimus. Paslaugų teikėjams tenka svarbi atsakomybė sudaryti palankesnes sąlygas tokiems tyrimams, suteikiant prieigą nepriklausomiems tyrėjams.

Dar viena sritis, kurią reikėtų toliau nagrinėti, yra galimas teigiamas naudojimosi socialiniais tinklais+ poveikis, pavyzdžiui, globėjų ar švietimo įstaigų nustatytos struktūros aplinkoje. Taip pat reikėtų toliau nagrinėti socialinius ir individualius veiksnius, turinčius įtakos socialinių tinklų+ naudojimo poveikiui nepilnamečių raidai, ir šių veiksnių sąveiką. Šios įžvalgos reikalingos siekiant pagrįsti ir sustiprinti įrodymais grindžiamą politikos priemonių formavimą, kuriuo būtų skatinamas vaikų saugumas ir įgalinimas internete.

2 REKOMENDACIJA

Paslaugų teikėjai, rengdami rizikos mažinimo strategijas ir priemones, turėtų aktyviai remtis nepriklausoma akademine patirtimi

Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turėtų ne tik laikytis galiojančių taisyklių, bet ir aktyviai įtraukti nepriklausomus ekspertus ir nepilnamečius, rengdami savo rizikos mažinimo strategijas ir priemones, taip pat kurdami konkrečius nepilnamečiams internete skirtus elementus ir paslaugas. Siekiant užtikrinti patikimas ir pagrįstas įžvalgas, turėtų būti atsižvelgiama į įvairių disciplinų ekspertines žinias ir taikomos įvairios metodikos.

3 REKOMENDACIJA

Skirti ilgalaikį finansavimą Europos didelio masto ilgalaikiams moksliniams tyrimams ir toliau remti atsitiktinių imčių kontroliuojamus tyrimus

Įkvėpti vykdyti Europos didelio masto ilgalaikius mokslinius tyrimus, susijusius su vaikų saugumu internete, galėtų tokie pavyzdžiai kaip Šiaurės Amerikos paauglių smegenų kognityvinės raidos (ABCD) tyrimas. Siekiant remti raida ir neurobiologiniais aspektais grindžiamą požiūrį į vaikų saugumą internete svarbu turėti Europos didelio masto ilgalaikių įrodymų (apimančių dešimties metų ar ilgesnį laikotarpį). Tai padėtų panaikinti Europos kontekste daromų iš esmės koreliacinių išvadų, susijusių su socialinių tinklų+ naudojimo poveikiu nepilnamečių raidai, fizinei ir psichikos sveikatai ir jiems daroma žala internete, spragas.

Labai svarbūs siekiant sustiprinti politikos įrodymų bazę taip pat yra atsitiktinių imčių kontroliuojami tyrimai. Tyrimų finansavimu turėtų būti aiškiai remiami raida pagrįsti ir psichopatologijos metodai, kuriuos taikant tiriamas nepilnamečių imlumas rizikai internete, kurią lemia socialiniai ir individualūs veiksniai vaikystėje ir paauglystėje.

4 REKOMENDACIJA

Investuoti į saugią bendrą Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrą, kad prieiga prie nepilnamečių duomenų būtų saugi

Europos Sąjunga ir jos valstybės narės turėtų investuoti į saugią bendrą Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrą, grindžiamą FAIR pagrindiniais principais [žr. toliau], kad tyrėjai ir politikos formuotojai taip pat galėtų susipažinti su neskelbtiniais neviešais duomenimis apie nepilnamečių apsaugą internete, visapusiškai laikydamiesi galiojančių privatumo ir duomenų apsaugos teisės aktų.

Į bendrą infrastruktūrą turėtų būti integruojami pagrindiniai FAIR (randomų, prieinamų, sąveikių ir pakartotinai panaudojamų) mokslinių duomenų valdymo ir priežiūros principai^j, kad būtų galima užtikrinti duomenų ir mokslinių tyrimų išsamumą, patikimumą ir galimybę juos panaudoti pakartotinai. Bendradarbiauti su mokslinių tyrimų bendruomene siekiant užtikrinti nuolatinį duomenų tobulinimą ir prieinamumą, taip pat metodinių inovacijų naudojimą.

Socialiniai tinklai ir kiti skaitmeninių paslaugų teikėjai turėtų būti skatinami prisidėti prie bendros mokslinių tyrimų infrastruktūros plėtojimo, siekiant sustiprinti nepilnamečių apsaugos internete priemonių įrodymų bazę.

5 REKOMENDACIJA

Stiprinti taisyklių dėl tyrėjų prieigos prie duomenų ir tikrinimo vykdymo užtikrinimą

2025 m. liepos mėn. deleguotuoju aktu pagal Skaitmeninių paslaugų akto (SPA) 40 straipsnį iš esmės suteikta nauja galimybė patikrintiems tyrėjams gauti prieigą prie interneto platformų duomenų. Šie duomenys gali būti naudojami moksliniams tyrimams, kurie padeda aptikti, nustatyti ir suprasti sisteminę riziką ir įvertinti rizikos mažinimo priemones, kuriomis skatinama užtikrinti vaikų saugumą internete.

Ar bus pasiekti šios prieigos tikslai, priklauso nuo to, kaip socialiniai tinklai ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai laikysis reikalavimų ir ar reguliavimo institucijos veiksmingai užtikrins jų vykdymą. Tai taip pat priklauso nuo tiriamų paslaugų masto ir teikiamų duomenų kokybės bei tęstinumo. Komisija turėtų įvertinti 40 straipsnyje nustatytą prieigos prie duomenų ir jų tikrinimo reikalavimų veiklos rezultatus po to, kai tyrėjai įgis pradinės su deleguotuoju aktu susijusios patirties. Tai labai svarbu siekiant užtikrinti, kad interneto platformos imtųsi tolesnių veiksmų dėl prašymų suteikti prieigą prie duomenų atitikties, rizikos vertinimo ir mokslinių tyrimų tikslais.

Prieigos suteikti prieigą prie duomenų yra ne tik vienas iš pagrindinių SPA skaidrumo priemonių rinkinio elementų, bet ir socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų platesnės atsakomybės už rizikos mažinimą dalis. Suteikti tyrėjams prieigą prie duomenų turėtų būti skatinamos ir mažesnės platformos, atsižvelgiant į riziką, kurią jos kelia nepilnamečiams, ir į nepriklausomo tikrinimo vaidmenį šalinant šią riziką. Įgyvendinant 40 straipsnį turėtų būti remiamasi pagrindiniais mokslinių duomenų valdymo ir priežiūros FAIR principais.

^j. 2016 m. leidinyje „Scientific Data“ paskelbti pagrindiniai mokslinių duomenų valdymo ir priežiūros FAIR principai. Principais siekiama pagerinti infrastruktūrą, kuria remiamas pakartotinis akademinių duomenų naudojimas, didinant mašinų ir asmenų gebėjimą rasti ir naudoti duomenis. Žr.: Wilkinson, M.D., et al. (2016). [The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship](#). Scientific Data, 3.

03

Nepilnamečių apsauga sparčiai kintančioje socialinių tinklų+ aplinkoje

Ankstesniame skyriuje buvo nagrinėjama įvairi rizika vaikų ir paauglių psichikos ir fizinei sveikatai ir gerovei, kurią jie patiria naudodamiesi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, taip pat tai, kaip ta rizika sąveikauja su socialiniais ir individualiais veiksniais ir didina nepilnamečių pažeidžiamumą.

Šiame skyriuje nagrinėjama, kaip galiojančiais teisės aktais ir priemonėmis, kuriais šiuo metu gali naudotis ES ir jos valstybės narės, mažinama ši rizika ir didinamas vaikų saugumas internete.

Ši analizė grindžiama trečiuoju ir ketvirtuoju iš šešių pagrindinių principų, kuriuos bendrapirmininkiai pristatė siekdami didinti vaikų saugumą internete, ramsčiais: vaikų apsauga, socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų atskaitomybė ir naudotojų teisės. Šiame skyriuje pirmiausia nagrinėjamos pagrindinės teisėkūros priemonės ir įrankiai, kuriais gali naudotis ES ir valstybės narės, taip pat pateikiama pavyzdžių, kaip jie iki šiol sėkmingai įgyvendinami.

Pagrindinės ES teisėkūros priemonės, susijusios su vaikų saugumu internete, buvo vienas iš svarbiausių atspirties taškų bendrapirmininkiams svarstant, kaip sustiprinti nepilnamečių apsaugą internete. Vienos iš pagrindinių temų, aptartų specialiosios grupės posėdžiuose, buvo veiksmingiausių ES lygmens priemonių turinio ir taikymo srities suvokimas bei teisės aktų ir (arba) jų įgyvendinimo spragų nustatymas.

Plačiai pripažįstama, kad ES sukūrė tvirtą teisinį pagrindą, tačiau technologijos sparčiai vystosi, verslo modeliai prisitaiko, atsiranda naujų funkcijų, todėl reguliavimo institucijos turi atitinkamai prisitaikyti tiek užtikrindamos esamų taisyklių laikymąsi, tiek šalindamos spragas. Norint užtikrinti nepilnamečių apsaugą sparčiai kintančioje socialinių tinklų+ aplinkoje, reikia nuolat vertinti padėtį ir skirti dėmesio, kad būtų neatsiliekama nuo pokyčių.

Skirsnyje „Nebaigti klausimai“ nurodytos kelios sritys, kuriose reikia stiprinti esamas priemones ir įrankius. Skyriaus pabaigoje pateikiamos rekomendacijos, kaip sustiprinti šių esamų priemonių vykdymo užtikrinimą ir veiksmingiau spręsti žalingos praktikos, taip pat socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudojamų savybių ir funkcijų, darančių poveikį vaikų apsaugai internete, keliamas problemas.

Poreikis užtikrinti pagal amžių tinkamą vaikų apsaugą internete

Kaip aptarta 1 skyriuje, veiksmingas požiūris į vaikų saugumą internete turi būti grindžiamas supratimu, kad vaikų ir paauglių vystymasis vyksta etapais. Skirtingais savo raidos iki pilnametystės etapais nepilnamečiai yra ypač pažeidžiami dėl tam tikrų rizikos veiksnių. Besivystantys vaikų ir paauglių gebėjimai iš dalies lemia tai, kiek jie yra pasirengę kovoti su šia rizika.

Šioje analizėje remiamasi atitinkamomis tarptautinėmis ir Sąjungos vaiko teisių apsaugos sistemomis^a. Priemonės, kuriomis skatinamas vaikų saugumas internete, turi būti grindžiamos vaikų teisių pripažinimu. Vaikų apsaugos priemonėmis taip pat turi būti tinkamiau atsižvelgiama į kintantį globėjų ir švietimo specialistų vaidmenį prižiūrint, kaip nepilnamečiai naudojami socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis.

Didėjantis politinis postūmis riboti vaikų ir paauglių prieigą prie galimai žalingų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų bei jų naudojimą yra žingsnis teisinga linkme, siekiant formuoti labiau į vaikų raidos ypatumus orientuotą požiūrį į vaikų saugumą internete. Ankstyvi šalių, kurios nustatė visuotinius draudimus naudotis socialiniais tinklais dėl amžiaus, (pvz., Australijos) rezultatai rodo, kad dauguma nepilnamečių randa būdą apeiti šią politiką²³³.

Tačiau kai kurie nepilnamečiai nebesinaudoja rizikingais socialiniais tinklais+ ir dabar turi daugiau laiko veiklai realiame gyvenime (įskaitant sportą ir tiesioginį socialinį bendravimą). Tai rodo, kad laipsniškas pokytis, susijęs su nepilnamečių naudojimosi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis normomis, yra įmanomas ir turi būti pripažintas.

Tačiau vis dar kyla nemažai iššūkių siekiant sėkmingai taikyti amžiaus apribojimus, kad būtų sustiprinta nepilnamečių apsauga internete ir sudarytos sąlygos pasinaudoti skaitmeninio pasaulio teikiamomis galimybėmis. Šie iššūkiai aptariami tolesniame šio skyriaus skirsnyje „Nebaigti klausimai“.

Užtikrinti saugų projektavimą skaitmeninėje aplinkoje

Daugėja įrodymų, iš kurių matyti galimas žalingas nepilnamečių naudojimosi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis poveikis, kaip nagrinėjama 2 skyriuje. Rizika, su kuria susiduria vaikai ir paaugliai socialinių tinklų+ aplinkoje, nėra atsitiktinė. Daugeliu atvejų ji kyla dėl sąmoningų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų sprendimų, kuriais siekiama kuo labiau padidinti naudotojų įsitraukimą, taip pat ir nepilnamečių, kuriems šios paslaugos yra lengvai prieinamos. Nuolatinė socialinių tinklų+ raida, siekiant pritraukti ir išlaikyti naudotojų įsitraukimą, tapo daugelio teikėjų pagrindinių verslo modelių dalimi.

Reguliavimo institucijos vis dažniau raginamos taikyti rizika grindžiamą požiūrį ir pašalinti būdingą riziką, įskaitant priklausomybę ar kompulsyvų naudojimą, kurią tam tikri elementai ir funkcijos kelia vaikams ir paaugliams, siekiant užtikrinti, kad socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos atitiktų saugos projektuojant principą. Nepaisant daugybės sėkmingų vykdymo užtikrinimo pavyzdžių, skirtų tokioms problemoms spręsti, reguliavimo institucijos dažnai nespėja reaguoti į pokyčius.

a. Visų pirma Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją ir Vaiko teisių komiteto bendrąsias pastabas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją ir ES vaiko teisių strategiją.

„Joks žaislas, vaistas ar transporto priemonė nepatenka į vaikų rankas neatlikus nepriklausomo vertinimo prieš pateikiant juos rinkai; skaitmeniniai produktai yra akivaizdi išimtis – jie kruopščiai tikrinami tik tada, kai žala jau yra akivaizdi.“

— ALEX COONEY,
„CYBERSAFEKIDS“ GENERALINĖ DIREKTORĖ
IR BENDRASTEIGĖJĖ

Šiuo metu reguliavimo institucijos paprastai turi įrodyti, kad konkrečios savybės ir funkcijos yra žalingos, tik po to, kai jos jau įdiegtos bendrojoje rinkoje ir jomis galimai pasinaudojo milijonai vaikų ir paauglių. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams turėtų tekti didesnę atsakomybę užtikrinant, kad jų paslaugų funkcijos nebūtų žalingos, ir jie turėtų tai įrodyti prieš pateikdami tokias funkcijas nepilnamečiams.

Todėl galėtų būti nustatyta taisyklė, kad socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai, diegiantys, teikiantys ar atnaujinantys paslaugas, kurios gali kelti riziką vaikams ir paaugliams, prieš pateikdami jas rinkai privalėtų įrodyti, kad jų paslaugomis ar naujomis funkcijomis nepilnamečiams naudotis yra saugu. Vaikų ir paauglių apsauga turėtų būti neatsiejama socialinių tinklų+ struktūros dalis ir vienas iš pagrindinių standartų, į kuriuos atsižvelgiama jau pačioje jų kūrimo ir projektavimo pradžioje.

Stiprinti vykdymo užtikrinimą ir vertinimą

Galiausiai ne mažiau svarbu stiprinti esamų teisės aktų vykdymo užtikrinimą ES ir nacionaliniu lygmenimis. ES turi vieną iš pažangiausių teisėkūros priemonių rinkinių pasaulyje ir gali jį panaudoti siekdama užtikrinti, kad nepilnamečiai galėtų saugiai ir užtikrintai naudotis internetu. Tačiau šių taisyklių veiksmingumą lemia jų vykdymo užtikrinimas. Reikia užpildyti esamų teisės aktų spragas ir sustiprinti reguliavimo institucijų bendradarbiavimą ES ir nacionaliniu lygmenimis.

Siekiant padidinti vykdymo užtikrinimo pajėgumus, gali prireikti papildomų išteklių. Esamų priemonių vertinimas yra būtinas siekiant užtikrinti, kad teisės aktai ir jų vykdymo užtikrinimas duotų rezultatų. Šiuo požiūriu svarbus vaidmuo tenka pilietinei visuomenei ir mokslininkams. Jų vaidmenį reikėtų sustiprinti, kad teisės aktai būtų veiksmingai rengiami ir įgyvendinami ir taip būtų pasiektas tikslas sudaryti sąlygas vaikams ir paaugliams saugiai augti internete.

Galiojantys ES teisės aktai

Šiame skirsnyje nagrinėjami galiojantys ES teisės aktai ir priemonės, kuriomis gali pasinaudoti ES ir valstybės narės^b siekdamos apsaugoti nepilnamečius internete. Šioje analizėje daugiausia dėmesio skiriama tiems ES teisės aktams, kuriuos, specialiosios grupės pirmininkų nuomone, reikia dar labiau sustiprinti arba kurių veiksmingesnį vykdymą reikia užtikrinti. Žinoma, yra daug svarbių priemonių, kurios šiame skyriuje nėra išsamiai nagrinėjamos, tačiau jos sudaro svarbią esamos ES politikos dalį.

b. Pastaba: toliau šiame skyriuje terminai „vaikai“ ir „nepilnamečiai“ vartojami taip, kaip jie vartojami konkrečiuose teisės aktuose.

Visų pirma, tai yra 2008 m. Pagrindų sprendimas dėl kovos su rasizmu ir ksenofobija, Direktyva dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje, Direktyva dėl procesinių garantijų vaikams, kurie baudžiamajame procese yra įtariamieji ar kaltinamieji, Nusikaltimų aukų teisių direktyva ir Komisijos rekomendacija dėl integruotų vaikų apsaugos sistemų.

Prevenčinės politikos priemonės, pavyzdžiui, skaitmeninis švietimas ir raštingumas (įskaitant raštingumą DI srityje), gerovės ugdymas bei parama nepilnamečiams, globėjams ir pedagogams, nagrinėjamos 4 skyriuje, kuriame daugiausia dėmesio skiriama vaikų ir paauglių įgalinimui internete.

SKAITMENINIŲ PASLAUGŲ AKTAS (SPA) IR GAIRĖS

DĖL NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS

Skaitmeninių paslaugų akte (SPA) nustatytos visiškai suderintos taisyklės, kuriomis siekiama sukurti saugią, nuspėjamą ir patikimą internetinę aplinką, kurioje būtų gerbiamos naudotojų, ypač nepilnamečių, teisės. SPA buvo priimtas 2022 m. ir nuo 2023 m. rugpjūčio 25 d. yra visapusiškai taikomas labai didelėms interneto platformoms ir labai didelėms interneto paieškos sistemoms^c. SPA visoms kitoms jo taikymo sričiai priskiriamoms paslaugoms pradėjo galioti 2024 m. vasario 17 d.

Skaitmeninių paslaugų, tapusių svarbia mūsų kasdienio gyvenimo skaitmeniniame amžiuje dalimi, plėtros kontekste Skaitmeninių paslaugų aktu (SPA) toliau plėtojami pagrindiniai principai, įtvirtinti nuo 2000 m. galiojančioje E. prekybos direktyvoje, siekiant pašalinti naują riziką ir atremti iššūkius, su kuriais šiandien internete susiduria nepilnamečiai, bei skatinti atsakingą skaitmeninių paslaugų teikėjų elgesį.

Galiausiai, SPA siekiama sukurti internetinę aplinką, kurioje kiekvienas galėtų naudotis savo pagrindinėmis teisėmis. Tai apima interneto platformų įpareigojimą užtikrinti aukštą nepilnamečių privatumo, saugos ir saugumo lygį internete²³⁴.

Taikymo sritis

Konkrečiai, SPA reglamentuojama tarpininkavimo paslaugų teikėjų veikla. Tai yra skaitmeninės paslaugos, kuriomis sudaromos sąlygos internete skelbti trečiųjų šalių turinį ir sąveikauti su juo. Tarpininkavimo paslaugų apibrėžtis apima teikėjus, kurie tik perduoda informaciją (pavyzdžiui, interneto paslaugų teikėjus), paslaugas, kai informacija saugoma (perduodama ir laikinai saugoma), įskaitant tinklo operatorius; taip pat paslaugas, kai duomenys skelbiami naudotojų prašymu (pavyzdžiui, debesijos paslaugų teikėjai ir interneto platformos).

Pavyzdžiui, tarpininkavimo paslaugos apima visas interneto platformas, kaip antai internetines prekyvietes, socialinius tinklus, internetinius žaidimus ar vaizdo žaidimus, kuriuos žaisdami naudotojai gali kurti savo turinį (išskyrus atvejus, kai šios funkcijos yra tik nedideli esamo vaizdo žaidimo papildiniai), programėlių parduotuves, dalijimosi vaizdo medžiaga ir srautinio duomenų siuntimo svetaines bei interneto platformas, kuriose vartotojai gali peržiūrėti, skelbti turinį ir juo dalytis.

c. Pagal SPA, labai didelės interneto platformos ir labai didelės interneto paieškos sistemos apibrėžiamos kaip paslaugos, turinčios daugiau nei 45 mln. aktyvių naudotojų per mėnesį ES.

SPA netaikomas privačioms arba tiesioginėms (asmenų tarpusavio) žinučių siuntimo paslaugoms ar funkcijoms, taip pat skaitmeninėms paslaugoms, kurios neatlieka tarpininkavimo funkcijos^d. Siekiant užtikrinti proporcingumą, kai kurioms SPA interneto platformoms nustatytos prievolės netaikomos interneto platformų teikėjams, kurie dėl savo pajamų ir darbuotojų skaičiaus laikomi labai mažomis arba mažomis įmonėmis. Ši išimtis netaikoma, jei šios paslaugos, atsižvelgiant į jų vartotojų skaičių, yra priskirtos labai didelėms interneto platformoms.

Vykdymo užtikrinimas

Skaitmeninių paslaugų aktu (SPA) Komisijai suteikiami įgaliojimai pradėti oficialius tyrimus dėl didžiausių platformų, remiantis įvairia rizika nepilnamečiams, kartu išlaikant lankstumą reaguoti į naują riziką ir technologinę plėtrą. Tyrimai visais atvejais turi atitikti tinkamo proceso reikalavimus ir visas kitas būtinas teisinės garantijas įmonėms.

Atsižvelgiant į tai, kad SPA yra visiškai suderintas ir tiesiogiai taikomas reglamentas, ES valstybės narės negali priimti ar palikti galioti nacionalinės teisės aktų, kuriais būtų dubliuojamos SPA nuostatos arba tarpininkavimo paslaugų teikėjams nustatomos papildomos pareigos. Tai apima ir amžiaus patikrinimo įpareigojimų nustatymą interneto platformoms.

Tai turėtų įtakos taisyklių tiesioginiam ir vienodam taikymui visoje bendrojoje rinkoje. Tačiau nacionalinės teisės aktais, atitinkančiais Sąjungos teisę, gali būti nustatytas minimalus amžius, nuo kurio leidžiama naudotis tam tikrais produktais ar paslaugomis, kaip nurodyta ir Komisijos gairėse dėl nepilnamečių apsaugos.

SPA vykdymo užtikrinimas grindžiamas nacionalinio ir ES lygmenų bendrų priežiūros ir vykdymo užtikrinimo įgaliojimų sistema. Komisija turi išimtinis įgaliojimus prižiūrėti labai didelių interneto platformų ir labai didelių interneto paieškos sistemų (žr. toliau) teikėjus.

Labai didelės interneto platformos ir labai didelės interneto paieškos sistemos

Remiantis SPA, labai didelėms interneto platformoms ir labai didelėms interneto paieškos sistemoms^e taikomi papildomi įpareigojimai, atsižvelgiant į jų didelį pasiekiamumą ir įtaką. Šiais įpareigojimais siekiama spręsti problemas, susijusias su plačiai paplitusia rizika, kurią šios paslaugos gali kelti, todėl joms taikomas aukščiausias išsamaus patikrinimo standartas.

Pagal SPA²³⁵, labai didelėse interneto platformose ir labai didelėse interneto paieškos sistemose privaloma proaktyviai nustatyti, įvertinti ir mažinti tikrąją bei nuspėjamą sisteminių riziką, kylančią dėl jų teikiamų paslaugų, įskaitant riziką, kuri daro įtaką nepilnamečiams. Kalbant apie platformas, kuriomis naudojasi mažiau nei 45 mln. naudotojų per mėnesį, už SPA vykdymą yra atsakingos tos ES valstybės narės, kurioje įmonė yra įsisteigusi, nacionalinės institucijos.

d. „Tarpininkavimo funkcija“ – tai paslaugos, kuriomis sudaromos sąlygos perduoti trečiųjų šalių turinį tarp įvairių paslaugos gavėjų. Tarpininkavimo paslaugoms nepriskiriamų paslaugų pavyzdžiai galėtų būti internetiniai mažmenininkai, daugelis vaizdo žaidimų, kuriuose nesąveikaujama su trečiosiomis šalimis ar nekuriamas turinys, taip pat atskiros interneto svetainės ar programėlės.

e. Išsamų paskirtų labai didelių interneto platformų ir labai didelių interneto paieškos sistemų sąrašą rasite čia: Europos Komisija (2026). [Pagal SPA paskirtų labai didelių interneto platformų ir interneto paieškos sistemų priežiūra](#).

Labai didelės interneto platformos ir labai didelės interneto paieškos sistemos privalo imtis pagrįstų, proporcingų ir veiksmingų priemonių nustatyti riziką mažinti. Tai gali būti jų paslaugų dizaino, funkcijų ir veikimo pritaikymas, taip pat algoritminių sistemų, naudojamų teikiant šias paslaugas, pritaikymas. Labai didelės interneto platformos ir labai didelės interneto paieškos sistemos privalo naudotojams pasiūlyti bent vieną kiekvienos savo rekomendavimo sistemos variantą, kuris nebūtų grindžiamas profiliavimu.

Siekiant užtikrinti nepriklausomų ekspertų atliekamą patikrą, labai didelių interneto platformų ir labai didelių interneto paieškos sistemų teikėjai už savo atitiktį SPA nustatytiems įpareigojimams atsiskaito atlikdami nepriklausomą auditą.

SPA gairės dėl nepilnamečių apsaugos

SPA gairėse dėl nepilnamečių apsaugos nustatytas vykdymo užtikrinimo rodiklis, siekiant užtikrinti, kad visose nepilnamečiams prieinamose interneto platformose būtų garantuojamas aukštas privatumo, saugos ir saugumo lygis nepilnamečiams, kurie naudojami jų paslaugomis.

Pagrindinės gairėse rekomenduojamos priemonės:

- // nepilnamečių paskyrose standartiškai nustatyti aukščiausią privatumo, saugos ir saugumo lygį, pvz., išjungti geografinės buvimo vietos nustatymą ir kitų paskyrų rekomendavimo funkciją;
- // nustatyti amžiaus patikrinimą, kai tam tikri gaminiai ar paslaugos kelia didelę riziką nepilnamečiams (pvz. prieiga prie pornografinio turinio) ir tos rizikos neįmanoma sumažinti mažiau ribojančiomis priemonėmis. Aiškiai apibrėžti, ką platforma laiko nepilnamečiams žalingu turiniu ir elgesiu. Tai apima visą turinį ir elgesį, kurie yra neteisėti pagal ES arba nacionalinę teisę. Informuoti apie šiuos standartus ir lūkesčius. Nustatyti moderavimo politiką ir procedūras, kuriomis išdėstoma, kaip bus aptinkamas ir moderuojamas turinys bei elgesys siekiant apriboti poveikio nepilnamečiams riziką;
- // užkirsti kelią nepažįstamų paskyrų turėtojų galimybei susisiekti su nepilnamečiais ir nerodyti jų asmeninės informacijos, duomenų ir socialinių tinklų turinio paskyroms, kurios nėra jų kontaktiniai asmenys. Pavyzdžiui, dvi pripažintos labai didelės interneto platformos automatiškai nustatė, kad jaunesnių nei 16 metų naudotojų profiliai būtų privatūs. Tai reiškia, kad jų įkeltus vaizdo įrašus gali peržiūrėti tik jų patvirtinti asmenys;
- // neleisti paskyros turėtojams atsisiųsti nepilnamečių įkelto turinio arba daryto jos ekrano nuotraukų, kad būtų užkirstas kelias seksualiniam šantažavimui;
- // keisti rekomendavimo sistemas, kad būtų sumažinta rizika nepilnamečiams susidurti su žalingu turiniu arba patirti vadinamąjį pasinėrimo reiškinį, kai nepilnamečiai ilgą laiką susiduria su turinio grandinėmis, susijusiomis su valgyto sutrikimais, savižala ar savižudybe;
- // nustatyti apsaugos priemones, susijusias su į interneto platformas integruotais DI pokalbių robotais. Įspėti nepilnamečius, kad sąveika su DI elementais skiriasi nuo sąveikos su žmogumi ir kad šie elementai gali pateikti faktiškai netikslią ir klaidinančią informaciją;
- // įvesti priemones, kuriomis tobulinamos moderavimo priemonės. Užtikrinti, kad naudotojų pranešimų, atsiliiepimų ir skundų teikimo mechanizmai būtų veiksmingi, gerai matomi, pritaikyti vaikams ir lengvai prieinami. Užtikrinti, kad tokiais mechanizmais būtų leidžiama teikti pranešimus ir atsiliiepimus apie visus svarbius nepilnamečių patirties platformoje aspektus;

// nustatyti minimalius reikalavimus tėvų kontrolės priemonėms. Šios priemonės turėtų būti tinkamos pagal amžių, patogios naudoti ir lengvai prieinamos bei aktyvuojamos. Jos taip pat turėtų būti sąveikios, veiksmingos ir jomis neturėtų būti neproporcingai ribojamos nepilnamečių teisės į privatumą arba prieiga prie paslaugų;

// priimti pagalbos naudotojams priemonės. Tai apima aiškiai rodomus įspėjamuosius pranešimus, nuorodas į atitinkamas pagalbos linijas, kai nepilnamečiai ieško turinio, kuris gali būti neteisėtas, jį įkelia, generuoja, juo dalijasi ir jį gauna. Taip pat būtų galima įdiegti priemones, kuriomis būtų išlaikyta nepilnamečių patirties kontrolė, ribojant sąveiką ir kontaktus;

// užtikrinti, kad nepilnamečiai būtų apsaugoti nuo ekonominio išnaudojimo praktikos. Turi būti užtikrinta, kad nepilnamečiai nesusidurtų su praktika, galinčia lemti per dideles ar nepageidaujamas išlaidas bei priklausomybę sukeliančią elgesį (pvz., lobių skrynelėmis);

// įdiegti valdymo metodus, įskaitant vidaus politiką, procesus, vaidmenis ir atsakomybę, kuriais būtų skatinama puoselėti nepilnamečių privatumo, saugos ir saugumo naudojantis jų paslauga užtikrinimo kultūrą;

// užtikrinti, kad visa informacija, įspėjimai ir visa kita informacija būtų pritaikyti vaikams, tinkami pagal amžių, lengvai suprantami ir lengvai prieinami visiems nepilnamečiams, taip pat aiškūs ir pateikiami tinkamu naudojimosi paslauga metu. Apskritai, pagal SPA visiems vartotojams, įskaitant nepilnamečius, taikomi minimalūs reikalavimai (pavyzdžiui, interneto platformos privalo pateikti savo nuostatas ir sąlygas suprantama ES vietos kalba, kad naudotojai, įskaitant nepilnamečius, žinotų, su kokiais nuostatomis ir sąlygomis jie sutinka).

„Nustatyti privalomą Gairių dėl Skaitmeninių paslaugų akto 28 straipsnio taikymą skaitmeninių paslaugų teikėjams. Tai būtų veiksminga, teisėta, su galiojančia teisine ir reguliavimo sistema suderinama ir, svarbiausia, viena esminių priemonių užtikrinant pagarbą vaikų teisėms skaitmeninėje aplinkoje.“

— SONIA LIVINGSTONE,
LONDONO EKONOMIKOS IR POLITIKOS
MOKSLŲ UNIVERSITETO PROFESORĖ IR
TINKLO „EU KIDS ONLINE“ NARĖ

Rizika grindžiamas požiūris

SPA gairėse laikomasi rizika grindžiamo požiūrio, nes įvairios interneto platformos gali kelti skirtingo pobūdžio ar lygio riziką. Gairėse pripažįstama, kad ši rizika gali skirtis priklausomai nuo platformos masto, aprėpties ir rūšies, jos pobūdžio, numatytos ar esamos paskirties, jos elementų ir vartotojų bazės, jos poveikio vaikų teisėms ir kitoms teisėms ir laisvėms. Platformos, taikydamos gaires, turėtų atsižvelgti į šiuos veiksnius.

Laikantis šio rizika grindžiamo požiūrio, gairėse išdėstyta, kaip paslaugų teikėjai turėtų proporcingai ir tinkamai vykdyti įsipareigojimus užtikrinti aukštą nepilnamečių privatumo, saugos ir saugumo lygį. Paslaugų teikėjai turėtų įvertinti jų taikomų apsaugos priemonių poveikį vaikų teisėms bei kitoms teisėms ir laisvėms, grįsdami tokias priemones aukščiausiais galimais standartais, vaikų perspektyva ir teisėmis. Šioje srityje

reikėtų laikytis atsargumo principo, kai yra požymių, kad pasirinkta praktika, elementas ar dizainas kelia riziką vaikams, kol nėra įrodymų, kad jie nėra žalingi vaikams.

Konkretūs draudimai pagal SPA

Kalbant apie reklamą, pagal SPA interneto platformų teikėjams draudžiama rodyti reklamą, grindžiamą profiliavimu, vykdomu naudojant paslaugos gavėjo asmens duomenis, kai jie pakankamai aiškiai žino, kad paslaugos gavėjas yra nepilnametis.

SPA taip pat draudžiami tamsūs modeliai. Tai reiškia, kad elektroninės sąsajos yra sukurtos taip, kad naudotojai būtų įtikinti arba manipuliuojami priimti tam tikrus sprendimus, prieštaraujančius jų interesams. Tamsių modelių draudimas taikomas tais atvejais, kuriems dar netaikomi vartotojų apsaugos teisės aktai (Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva) ir duomenų apsaugos taisyklės (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR)).

Patikimi pranešėjai

SPA taip pat sudaromos palankesnės sąlygos naudotojams pranešti apie neteisėtą turinį (pvz., apie neteisėtą neapykantą kurstančią kalbą ir seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą) ir prekes, įpareigojama įdiegti naudotojams patogias naudoti pranešimo sistemas, skirtas ir nepilnamečiams. Pilietinės visuomenės organizacijoms, turinčioms specialių žinių ir kompetencijos nustatant tam tikrų rūšių neteisėtą turinį internete, gali būti suteiktas patikimo pranešėjo statusas.

Patikimų pranešėjų pranešimai platformoms apie neteisėtą turinį nagrinėjami pirmumo tvarka. Šiuo metu skaitmeninių paslaugų koordinatoriai patikimų pranešėjų statusą yra suteikę 70 organizacijų, kurios atstovauja įvairioms kompetencijos sritims, pradedant nepilnamečių apsauga internete, kova su aferomis ir sukčiavimu ir baigiant kova su suklastotomis prekėmis.

BENDRASIS DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTAS (BDAR)

Bendrajame duomenų apsaugos reglamente (BDAR) laikomasi rizika grindžiamo požiūrio į asmens duomenų tvarkymą. Kuo asmens duomenų tvarkymo rizika asmenų teisėms ir laisvėms didesnė, tuo griežtesni reikalavimai taikomi duomenų valdytojams ir tuo griežtesnės apsaugos priemonės turi būti nustatytos.

BDAR aiškiai numatoma, kad vaikams turi būti užtikrinta ypatinga apsauga. Jei internetine paslauga naudojasi vaikai, privaloma užtikrinti, kad būtų įgyvendintos specialios duomenų apsaugos priemonės, garantuojančios tinkamą apsaugos nuo rizikos, kylančios dėl jų naudojimosi paslauga, lygį. Reglamente pripažįstama, kad vaikai gali nevisiškai suvokti riziką ir pasekmes, susijusias su jų asmens duomenų naudojimu.

Svarbūs duomenų apsaugos principai

Duomenis tvarkančios organizacijos privalo laikytis duomenų apsaugos principų, kurie yra labai svarbūs siekiant užtikrinti vaikų apsaugą internete. Pavyzdžiui, organizacijos, kurios laikosi duomenų kiekio mažinimo principo, privalo sumažinti renkamų vaikų duomenų kiekį.

Remiantis tikslo apribojimo principu, reikalaujama, kad, kai vaikų duomenys renkami vienu tikslu, organizacija neturėtų jų naudoti jokių kitų tikslų. Vientisumo ir konfidencialumo principas įpareigoja organizaciją imtis tinkamų saugumo priemonių, kad vaiko duomenys būtų apsaugoti nuo neteisėto ar neleistino naudojimo.

Kita svarbi priemonė – įpareigojimas organizacijoms, kurios renka ir naudoja asmens duomenis, laikytis pritaikytosios ir standartizuotosios duomenų apsaugos²³⁶. Tai reiškia, kad duomenų apsaugos priemonės turi būti įdiegtos į paslaugą jau jos projektavimo etapu ir pagal standartizuotuosius nustatymus turi būti taikomi aukščiausi privatumo nustatymai.

Šiais reikalavimais taip pat numatoma, kad organizacija turi imtis tinkamų techninių ir organizacinių priemonių nepilnamečių apsaugai užtikrinti. Norint laikytis šio principo, gali prireikti įvairių priemonių, priklausomai nuo teikiamų paslaugų ir duomenų subjektui kylančios rizikos. Šiomis priemonėmis galėtų būti:

- // užtikrinama, kad vaikų asmens duomenimis nebūtų sistemingai dalijamasi su trečiosiomis šalimis;
- // užtikrinama, kad vaikų tapatybė ar kontaktinė informacija nebūtų atskleidžiama kitiems be tėvų sutikimo;
- // standartiškai išjungiamą geografinės buvimo vietos nustatymo funkcija;
- // vengiama kreipimo tam tikra linkme metodų, kuriais vaikai skatinami arba motyvuojami pateikti nereikalingą informaciją.

BDAR taip pat nustatyti konkretūs su vaikais susiję skaidrumo reikalavimai. Jame reikalaujama, kad tais atvejais, kai vaikai naudojami produktu ar paslauga, kurioje tvarkomi jų asmens duomenys (pavyzdžiui, jei jie turi tam tikros paslaugos paskyrą), turi būti pateikti lengvai prieinami paaiškinimai aiškia ir paprasta kalba apie tai, kaip bus naudojami vaiko asmens duomenys.

Tai ypač svarbu, nes kai kurie vaikai gali nesuvokti, kas laikoma jų asmens duomenimis (pavyzdžiui, nuotraukos ar vaizdo įrašai), taip pat nežinoti, kad jų duomenys gali būti naudojami tokiais tikslais kaip tikslinės reklamos pritaikymas ar individualizuotos naudojimosi programėle patirties kūrimas.

Teisinis pagrindas

Vienas iš pagrindinių BDAR saugos elementų yra tas, kad asmens duomenis tvarkanti organizacija (duomenų valdytojas) privalo turėti teisinį pagrindą tai daryti. Ji privalo remtis vienu iš šešių BDAR nustatytų teisinių pagrindų²³⁷. Nėra jokios šių šešių teisinių pagrindų hierarchijos. Duomenų valdytojai turėtų pasirinkti tinkamiausią pagrindą, atsižvelgdami į kiekvienam iš skirtingų teisėtų pagrindų taikomus reikalavimus.

Vienas iš šių teisinių pagrindų yra sutikimas. Sutikimas turi būti duotas laisva valia, būti konkretus ir nedviprasmiškas, išreiškiamas vienareikšmiais veiksmais, ir asmeniui atšaukti sutikimą turi būti taip pat lengva, kaip jį duoti²³⁸. Sutikimas negali būti duotas laisvai, jei vaikai iš tiesų neturi pasirinkimo arba jaučiasi priversti duoti sutikimą. Kad sutikimas būtų grindžiamas informacija, duomenų valdytojas turi aiškia ir paprasta vaikams suprantama kalba paaiškinti, kaip jis ketina tvarkyti surinktus duomenis²³⁹.

Kai informacinės visuomenės paslaugos^f (tai gali būti socialinių tinklų platformos ir vaizdo žaidimai) teikėjas kaip teisinį pagrindą nurodo sutikimą, duoti sutikimą tvarkyti savo asmens duomenis gali vaikai nuo 16 metų.

f. Dauguma internetinių paslaugų laikomos informacinės visuomenės paslaugomis. Tai gali būti programėlės, paieškos sistemos, socialinių tinklų platformos, internetinės pranešimų siuntimo ar internetinės balso telefonijos paslaugos, internetinės prekyvietės, turinio srautinio siuntimo paslaugos (pavyzdžiui, vaizdo, muzikos ar žaidimų paslaugos), naujienų ar švietimo svetainės ir bet kokios interneto svetainės, siūlančios vartotojams kitas prekes ar paslaugas internetu. Žr. BDAR 4 straipsnio 25 dalį.

BDAR suteikia galimybę valstybėms narėms sumažinti šį amžių iki bet kurio amžiaus nuo 13 iki 16 metų. Jei vaikas yra jaunesnis nei 16 metų, duomenų tvarkymas yra teisėtas, jei sutikimą duoda arba leidimą suteikia tėvų pareigų turėtojas.

Valstybės narės yra nustačiusios skirtingas amžiaus ribas tais atvejais, kai informacinės visuomenės paslaugų teikėjai asmens duomenų tvarkymą grindžia sutikimu. Remiantis 2025 m. pabaigoje turėtais duomenimis, 7 valstybės narės kaip minimalų sutikimo amžių nustatė 13 metų, 6 valstybės narės – 14 metų, 5 valstybės narės – 15 metų ir 9 valstybės narės – 16 metų.

Vadovaujantis atskaitomybės principu, duomenų valdytojas turi sugebėti įrodyti, kad laikėsi BDAR. Tai apima ir pareigą užtikrinti, kad gautas sutikimas būtų galiojantis. Vis dėlto duomenų valdytojui gali būti sudėtinga praktiškai užtikrinti, kad atitinkamais atvejais tėvų pareigų turėtojo duotas sutikimas iš tikrųjų būtų galiojantis. Gali būti sudėtinga patikrinti, ar asmuo, duodantis sutikimą vaiko vardu, turi teisę tai daryti.

Be to, laikantis duomenų kiekio mažinimo principo, duomenų valdytojas turėtų tvarkyti tik šiam tikslui būtinus duomenis ir vengti tvarkyti neskelbtinus asmens duomenis (pavyzdžiui, dokumentus, kuriuose nurodomos neskelbtinos globos sąlygos), siekdamas tinkamai įrodyti galiojantį sutikimą.

Tačiau reikalavimas gauti tėvų pareigų turėtojo sutikimą netaikomas, kai duomenys tvarkomi remiantis kitu teisiniu pagrindu, pavyzdžiui, sutartimi ar teisėtu interesu (žr. toliau). Tai reiškia, kad kai socialinių tinklų įmonė remiasi vienu iš šių pagrindų tvarkydama vaikų duomenis (pavyzdžiui, siekdama sukurti jų paskyrą, per kurią galima naudotis paslauga, ir tvarkyti su naudojimosi paslauga susijusius duomenis), papildomos apsaugos priemonės, taikomos tais atvejais, kai vaikų duomenys tvarkomi sutikimo pagrindu, nėra taikomos.

Kai organizacija tvarko asmens duomenis remdamasi sutartimi, kiekviena valstybė narė pati nustato amžių, nuo kurio vaikas gali sudaryti sutartį.

Kitas teisinis pagrindas, kuriuo dažnai remiasi internetinių paslaugų teikėjai, yra teisėtas interesas. Tai reiškia vaiko asmens duomenų tvarkymą siekiant įgyvendinti teisėtus duomenų valdytojo arba trečiosios šalies interesus, išskyrus atvejus, kai tokius interesus nusveria vaiko interesai arba jo pagrindinės teisės ir laisvės. Teisėtas interesas nėra standartizuotoji duomenų tvarkymo teisinė priežastis.

Kai duomenų valdytojai, remdamiesi teisėtu interesu, tvarko vaikų asmens duomenis pagal BDAR, laikydami atskaitomybės principo, jie turi užtikrinti, kad prieš pradėdami tvarkyti duomenis įvykdytų visus BDAR 6 straipsnio 1 dalies f punkte nustatytus reikalavimus⁹. Vienas iš šių reikalavimų yra tai, kad vaiko interesai ar pagrindinės teisės ir laisvės neturi būti viršesni už teisėtus duomenų valdytojo interesus²⁴⁰.

ESTT pažymėjo, kad duomenų valdytojui atliekant tokį vertinimą būtina skirti ypatingą dėmesį padėčiai, kai duomenų subjektas yra vaikas. Jis pažymėjo, kad, remiantis BDAR 38 konstatuojamąja dalimi, vaikams turi būti užtikrinta ypatinga apsauga. Be to, ESTT nurodė, kad tokia speciali apsauga turėtų būti taikoma vaikų asmens duomenų tvarkymui rinkodaros tikslais, asmenybės ar vartotojo profilių kūrimui arba tiesiogiai vaikams skirtų paslaugų teikimui²⁴¹.

9. Kaip patvirtino ESTT, BDAR 6 straipsnio 1 dalies f punkte nustatytos trys kumuliacinės sąlygos, kurių turi būti laikomasi, kad duomenų tvarkymas būtų teisėtas: „pirma, tvarkyti asmens duomenis reikia dėl teisėtų interesų, kurių siekia duomenų valdytojas arba trečiasis asmuo, antra, asmens duomenis tvarkyti būtina siekiant įgyvendinti nustatytą teisėtą interesą, ir, trečia, asmens, kurio duomenys turi būti apsaugoti, interesai ar laisvės bei pagrindinės teisės nėra viršesni už duomenų valdytojo ar trečiojo asmens teisėtą interesą“. Žr. Sprendimo *Meta / Bundeskartellamt*, C-252/21 (ECLI:EU:C:2023:537), 106 punktą.

Duomenų valdytojai taip pat turėtų įvertinti bet kokio vaiko teisių ir laisvių ribojimo mastą ir intensyvumą. Jie turėtų gebėti įrodyti, kad, priimant sprendimus, pirmiausia buvo atsižvelgta į geriausius vaikų interesus ir kad buvo įgyvendintos tinkamos apsaugos priemonės²⁴². Derinant konkuruojančius interesus, pirmenybė turėtų būti teikiama geriausiems vaiko interesams.

Duomenų valdytojai taip pat turėtų atsižvelgti į vaiko pagrįstus lūkesčius dėl to, kaip bus naudojami jo asmens duomenys. Vaiko lūkesčiai taip pat gali skirtis priklausomai nuo vaiko amžiaus²⁴³. Atsižvelgiant į duomenų tvarkymo sudėtingumą, ribotas vaiko gebėjimas suprasti duomenų tvarkymą didina riziką, kad duomenų tvarkymas turės netikėtų ar neproporcingų pasekmių.

Pažymėtina, kad Europos duomenų apsaugos valdyba (EDAV) mano, jog tam tikrų rūšių duomenų tvarkymo operacijos, kaip antai profiliavimo ir tikslinės reklamos veikla²⁴⁴, išskyrus tam tikras ribotas išimtis, paprastai neatitiks pareigos užtikrinti specialią vaikų apsaugą²⁴⁵.

Jei duomenų valdytojo teisėti interesai prieštarauja vaiko interesams arba pagrindinėms teisėms ir laisvėms, vaiko interesai ir teisės paprastai turėtų būti viršesni. Jei tai neįmanoma, duomenų valdytojas turėtų remtis kitu teisiniu pagrindu duomenims tvarkyti arba duomenų tvarkymui nutraukti.

Kitos svarbios nuostatos

BDAR taip pat numatoma didesnė vaikų apsauga, susijusi su teise į duomenų ištrynimą, atsižvelgiant į tai, kad vaikas galėjo nevisiškai suvokti su duomenų tvarkymu susijusią riziką ir vėliau pageidauja šiuos duomenis ištrinti²⁴⁶. Jame taip pat numatyta, kad vaikai neturėtų būti profiluojami ar jiems neturėtų būti taikomas automatizuotas sprendimų priėmimas²⁴⁷, taip pat numatytos specialios vaikų apsaugos priemonės, kai jiems teikiamos rinkodaros paslaugos²⁴⁸.

Europos duomenų apsaugos valdyba (EDAV) yra pareiškusi, kad „organizacijos apskritai turėtų vengti vaikų profiliavimo rinkodaros tikslais <...> ir kad toks profiliavimas turėtų būti leidžiamas tik labai ribotomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, kai tai būtina vaiko gerovei ar gerbūviui apsaugoti“²⁴⁹.

BDAR taip pat nustatomos aplinkybės, kuriomis privaloma atlikti duomenų apsaugos poveikio vertinimą. Tam būtina, kad organizacijos įvertintų riziką, susijusią su siūlomu naudotojų asmens duomenų tvarkymu, ir, jei būtina, sumažintų naudotojams, įskaitant vaikus, kylančią riziką. Atliekant rizikos vertinimus, turėtų būti atsižvelgiama į skirtingą naudotojų vaikų amžių ir jų vystymosi poreikius.

Atliekant vaikams kylančios rizikos vertinimą taip pat turėtų būti atsižvelgiama į riziką jų bendrai gerovei, kylančią dėl vaikų asmens duomenų tvarkymo. Tai apima bet kokią fizinę, psichikos ar finansinę žalą, kurią jie gali patirti dėl duomenų tvarkymo. Vaiko interesų principas turi būti viena iš pagrindinių rizikos vertinimo priemonių, atliekant duomenų apsaugos poveikio vertinimą, susijusį su vaikų asmens duomenų tvarkymu.

Jeigu, įgyvendinus numatytas priemones, rizika vis tiek išlieka didelė, organizacija privalo konsultuotis su savo duomenų apsaugos institucija. Duomenų apsaugos institucija privalo raštu pateikti rekomendaciją ir taip pat gali pasinaudoti bet kuriais savo įgaliojimais, įskaitant draudimo tvarkyti duomenis nustatymą, jei rizika yra pernelyg didelė ir jos negalima tinkamai sumažinti²⁵⁰.

DIRBTINIO INTELEKTO AKTAS (DI AKTAS)

Be SPA, Dirbtinio intelekto aktu (DI aktas) nustatoma išsami teisinė sistema, skirta dirbtinio intelekto (DI) reguliavimui ES. DI aktas atlieka svarbų vaidmenį stiprinant vaikų teisių apsaugą, nes juo nustatomos apsaugos priemonės, skirtos sveikatai, saugumui ir pagrindinėms teisėms apsaugoti kuriant ir diegiant DI. DI akte laikomasi rizika grindžiamo požiūrio ir nustatomos DI sistemų taisyklės, atsižvelgiant į galimą jų keliamą rizikos lygį.

Remiantis DI aktu, keli DI naudojimo atvejai, turintys didelį poveikį vaikų teisėms, priskiriami didelės rizikos kategorijai, pavyzdžiui, DI sistemų naudojimas švietimo ir profesinio mokymo srityse. Didelės rizikos DI sistemos turi atitikti tam tikrus reikalavimus, siekiant užtikrinti jų saugumą ir patikimumą, pavyzdžiui, rizikos valdymo, skaidrumo ir žmogaus vykdomos priežiūros reikalavimus. Visų pirma, didelės rizikos DI sistemos rizikos valdymo sistemoje turi būti atsižvelgiama į tai, ar yra neigiamo poveikio asmenims, jaunesniems nei 18 metų, tikimybė.

Vertindami konkretaus didelės rizikos DI sistemos^h naudojimo poveikį pagrindinėms teisėms, tam tikri tokių sistemų diegėjai turi atsižvelgti į asmenų ir grupių, kuriuos sistemos naudojimas gali paveikti, kategorijas, įskaitant vaikus. Europos Komisija yra paskelbusi viešoms konsultacijoms skirtą gairių dėl didelės rizikos DI sistemų klasifikavimo projektą, kuriame pateikiama pavyzdžių, kokia praktika patenka į DI akto taikymo sritį ir kokia – nepatenka²⁵¹.

Be to, atsižvelgiant į besikeičiantį DI sistemų pobūdį, teisėkūros institucijos greitai susitarė dėl Bendrojo dokumento rinkinio dėl DI, siekdamos dar labiau sugriežtinti taisykles, kurios taip pat prisideda prie didesnės nepilnamečių apsaugos. Visų pirma naujosiomis taisyklėmis draudžiamos DI sistemos, kuriose generuojamas be sutikimo sukurtas, atviras seksualinis ir intymus turinys arba seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga, pavyzdžiui, DI nuoginimo programėlės. Įsipareigojimai, susiję su didelės rizikos DI sistemomis, kaip sutarta Bendrajame dokumentų rinkinyje dėl DI, pradės galioti 2027 m. gruodžio mėn. (jei tai atskiros DI sistemos, pvz., tam tikros švietimo srityje naudojamos DI sistemos) ir 2028 m. rugpjūčio mėn. (jei tai DI sistemos, įdiegtos į reguliuojamus produktus, pvz., žaislus).

Draudžiama praktika

DI aktu draudžiama tokia DI praktika, kuria manipuliuojama vaikais, jie apgaudinėjami arba naudojamasi jų pažeidžiamumu. Šiais draudimais siekiama užkirsti kelią DI sistemoms manipuliuoti nepilnamečiais arba išnaudoti kognityvinius ir kitus ribotus gebėjimus priimti sprendimus, kurių jie kitomis aplinkybėmis nebūtų priėmę, taip pat apsaugoti juos nuo žalingo nederamo poveikio, manipuliavimo ir išnaudojimo.

Šie draudimai įsigaliojo 2025 m. vasario 2 d. Komisija paskelbė gaires dėl draudžiamos DI praktikos, kuriose pateikiama pavyzdžių, kokia praktika patenka į DI akto taikymo sritį ir kokia – nepatenka²⁵².

Draudžiamos DI praktikos pavyzdys yra DI grindžiama programėlė, kuria nepilnamečiai skatinami atlikti vis rizikingesnius iššūkius, pavyzdžiui, lipti ant baldų, tyrinėti aukštas lentynas ar liesti aštrius daiktus, mainais už skaitmeninius apdovanojimus ir virtualias pagyras. Tokiose sistemose naudojamos vaikų pažeidžiamumu, piktnaudžiaujant jų natūraliu smalsumu ir noru gauti atlygį, ir gali sukelti jiems didelę žalą.

h. Įsipareigojimai, susiję su didelės rizikos DI sistemomis, kaip sutarta Bendrajame dokumentų rinkinyje dėl DI, pradės galioti 2027 m. gruodžio mėn. (jei tai atskiros DI sistemos, pvz., tam tikros švietimo srityje naudojamos DI sistemos) ir 2028 m. rugpjūčio mėn. (jei tai DI sistemos, įdiegtos į reguliuojamus produktus, pvz., žaislus).

Kitas draudžiamos DI praktikos pavyzdys – žaidimai, sukurti taip, kad sukeltų priklausomybę, naudojantis vaikams ir paaugliams būdingu pažeidžiamumu (įskaitant savikontrolės trūkumą). Tokiuose žaidimuose DI naudojamas individualiam vaikų elgesiui ir jų pomėgiams analizuoti, o remiantis šia analize kuriami individualizuoti ir nenuspėjami atlygiai, pasitelkiant priklausomybę sukeliančias skatinamąsias sistemas ir dopamino poveikį primenančias panašias grandines. Tai skatina pernelyg ilgą žaidimą ir kompulsyvų naudojimąsi.

Šie žaidimai sukurti taip, kad sukeltų (arba turėtų tokį poveikį, lyg sukeltų) didelę priklausomybę, naudojantis vaikams būdingu pažeidžiamumu. Tai apima ribotą jų gebėjimą suvokti ilgalaikes pasekmes, jautrumą spaudimui, savikontrolės trūkumą ir polinkį į greitą pasitenkinimą.

Bendrosios paskirties DI modeliai

Kalbant apie našiausius bendrosios paskirties DI modelius, keliančius sisteminę riziką, DI aktu nustatomi konkretūs rizikos vertinimo ir mažinimo įsipareigojimai. Siekdami laikytis šių taisyklių, dauguma pirmaujančių bendrosios paskirties DI modelių teikėjų pasirašė Bendrosios paskirties DI praktikos kodeksą²⁵³.

Bendrosios paskirties DI modelių teikėjai turi įvertinti ir sušvelninti konkrečius rizikos scenarijus. Tai gali apimti riziką, susijusią su neteisėto, klaidingo ar diskriminacinio turinio platinimu, kylančią dėl neteisėto, smurtinio, neapykantą kurstančio, radikalizuojančio ar melagingo turinio, ir reikalavimą prieš pateikiant produktą rinkai Europos Komisijai pateikti šio rizikos valdymo proceso rezultatus.

Viena iš rizikos mažinimo priemonių, kurių turi imtis bendrosios paskirties DI modelių teikėjai, yra modelio įvesties ir (arba) įvedinių stebėjimas ir filtravimas. Tai, be kita ko, yra ir žalingo turinio generavimo prevencija. Įpareigojimai, susiję su bendrosios paskirties DI modeliais, įsigaliojo 2025 m. rugpjūčio 2 d.

Skaidrumo pareigos

Siekiant padėti išvengti sukčiavimo, apsimetinėjimo ir apgaulės, DI aktu nustatomos skaidrumo pareigos tam tikrų DI sistemų teikėjams ir diegėjams²⁵⁴. Pagal DI aktą, teikėjai privalo užtikrinti, kad DI sistemos, skirtos tiesiogiai bendrauti su žmonėmis (pavyzdžiui, pokalbių robotai), būtų suprojektuotos ir sukurtos taip, kad atitinkami asmenys būtų informuojami, jog jie sąveikauja su DI sistema, išskyrus atvejus, kai tai akivaizdu. Ši pareiga bet kuriuo atveju taikoma pokalbių robotams, sąveikaujantiems su vaikais.

Informacijos atskleidimas neviseškai pašalina emocinės priklausomybės riziką. Tačiau dėl šių sistemų sąveikos ir dažnai patrauklaus pobūdžio būtina, kad vartotojai būtų aiškiai informuoti, jog jie bendrauja ne su žmogumi, o su DI sistema, užprogramuota padidinti jų sąveikavimą.

Generatyvinio DI sistemos

Generatyvinio DI sistemų teikėjai ir diegėjai privalo pažymėti ir užtikrinti, kad būtų galima nustatyti, kai turinys, pavyzdžiui, vaizdai, garso įrašai ar vaizdo įrašai, buvo dirbtinai sukurtas arba pakeistas, taip pat pažymėti sintetinę sankaitą ir tam tikrus DI sukurtus leidinius, susijusius su viešaisiais klausimais.

Emocijų atpažinimo sistemos arba biometrinio kategorizavimo sistemos diegėjai turi informuoti asmenis, kuriems šios sistemos taikomos, apie jų veikimą. Europos Komisija padeda užtikrinti šių įsipareigojimų laikymąsi, be kita ko, paskelbdama Praktikos kodeksą dėl DI sugeneruoto turinio žymėjimo ir ženklavimo²⁵⁵ bei gaires. Šios gairės šiuo metu rengiamos, prieš tai jas paskelbus viešoms konsultacijoms²⁵⁶. Įsipareigojimai, susiję su skaidrumo reikalavimais, įsigalios nuo 2026 m. rugpjūčio 2 d.

DI kompanionai

DI kompanionai tampa vis populiarešni tarp vaikų, o su jų naudojimu susijusi tam tikra rizika jau buvo nustatyta. Pagal šį aktą DI kompanionų ir panašių pokalbių robotų klasifikacija pirmiausia priklauso nuo jų paskirties, funkcionalumo ir naudojimo aplinkybių.

Atsižvelgiant į šiuos veiksnus, DI kompanionas gali būti laikomas draudžiama praktika (pavyzdžiui, tais atvejais, kai vaikų pažeidžiamumu naudojamasi sukeliant didelę žalą). Jie taip pat gali būti laikomi didelės rizikos DI sistemomis (pavyzdžiui, jei juose įdiegtos emocijų atpažinimo funkcijos arba tam tikrais naudojimo švietimo srityje atvejais). Galiausiai jiems gali būti taikomos skaidrumo pareigos, kurias vykdydami naudotojai turi būti informuojami, kad jie bendrauja ne su žmogumi.

VARTOTOJŲ APSAUGOS PRIEMONĖS

Kalbant apie žalą, kurią vaikai patiria skaitmeninėje aplinkoje, svarbu atkreipti dėmesį į baudžiamosios atsakomybės, civilinės atsakomybės ir atsakomybės už produktą aspektus.

Baudžiamoji atsakomybė galėtų būti susijusi su konkrečių žalingų veiksmų, pavyzdžiui, seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos platinimo ar viliojimo internete, draudimu ir baudimu už juos; ji grindžiama valstybės vykdomu baudžiamuoju persekiojimu ir baudžiamosiomis sankcijomis. Nors baudžiamasis persekiojimas yra būtinas sunkiausių nusikaltimų atveju, jis iš esmės yra reaktyvus. Paprastai jis vyksta po to, kai žala jau padaryta, ir yra nukreiptas į atskirų pažeidėjų nustatymą, o ne į sisteminės sąlygos, sudarančias prielaidas tokiai žalai atsirasti. Tačiau tam tikrų veiksmų kriminalizavimas taip pat apima svarbius prevencinius ir išankstinius elementus.

Kita vertus, civilinės atsakomybės ir atsakomybės už gaminius modelis gali suteikti prevencinių ir kompensacinių teisių gynimo priemonių skirtingoms privačioms šalims. Jis susijęs su teisių, pareigų ir atsakomybės paskirstymu tarp privačių šalių, įskaitant įmones, kurios kuria ir valdo socialinius tinklus bei kitas skaitmenines paslaugas, taip pat su teisių gynimo priemonių užtikrinimu, kai tos pareigos pažeidžiamos.

Vartotojų apsaugos teisės aktai atlieka svarbų vaidmenį civilinėse bylose ir bylose dėl atsakomybės už produktą. Svarbu tai, kad toks požiūris suteikia reguliavimo institucijoms ir privatiems ieškovams galimybę ginčyti internetinių paslaugų teikėjų pasirinktus paslaugų projektavimo sprendimus. Būtent šis požiūris į atsakomybę už produktą paskatino svarbiausius pastarojo meto teisinius pokyčius Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Jungtinėse Amerikos Valstijose viena iš neseniai nagrinėtų bylų dėl priklausomybę sukeliančio platformų dizaino yra pagrįsta vartotojų teise. 2026 m. kovo mėn. Naujosios Meksikos prisiekusiųjų kolegija nusprendė, kad „Meta“, kaip savo interneto platformų operatorė, tyčia pažeidė vartotojų apsaugos įstatymus, ir įpareigojo bendrovę sumokėti 375 mln. JAV dolerių.

Bylą pagal nesąžiningos komercinės veiklos teisės aktus iškėlė valstijos generalinis prokuroras, ginčydamas platformos projektavimo sprendimus ir

„Platformos turėtų augti kartu su vaiku. <...> Bet kuri rekomendacijų sistema, skirta nepilnamečiams, turi būti optimizuota siekiant užtikrinti to vaiko gerovę, o ne jo sąveikavimą.“

— GABRIELE BATTIMELLI,
VGI+ AMBASADORIUS IŠ ITALIJOS

saugos praktiką, įskaitant rekomendavimo sistemas, dėl kurių nepilnamečiai susidūrė su vaikų tvirkintojais. Prisiekusiųjų kolegija nusprendė, kad įmonė klaidino vartotojus dėl savo paslaugų saugumo, o vidaus dokumentai parodė, kad ji žinojo apie daromą žalą.

Tuo pačiu metu Los Andžele vykusio pirmojo priklausomybės nuo socialinių tinklų pavyzdinio teismo proceso metu prisiekusiųjų kolegija priėmė sprendimą dėl „Meta“ ir „YouTube“ dėl kaltinimų, įskaitant aplaidų dizainą ir įspėjimo nepateikimą. Byla grindžiama privačios deliktų teisės nuostatomis. Teismas aiškiai nurodė, kad tokie elementai, kaip begalinis slinkimas, algoritminiai naujienų kanalai, automatinis paleidimas ir vartotojų sąveikavimo didinimo mechanizmai prisideda prie nepilnamečiui daromos žalos. Sprendime pripažįstama, kad priklausomybę sukeliantys dizaino elementai gali būti laikomi ieškinio dėl produkto trūkumų pagrindu, ypač tais atvejais, kai įmonės žino apie riziką, bet jos nesumažina.

ES vartotojų apsaugos teisė vaikams, kaip pažeidžiamų vartotojų kategorijai, ES taikoma pagal keletą teisiinių priemonių. Ji veikia kaip horizontalioji apsaugos priemonė, taikoma visiems prekybininkams, prekėms ar paslaugoms, skirtoms vartotojams, įskaitant skaitmeninę aplinką, nepriklausomai nuo verslo modelio ar naudojamų technologijų.

Galiojančiomis ES vartotojų apsaugos taisyklėmis, ypač Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva, vaikai pripažįstami kaip pažeidžiami vartotojai, kuriems reikalinga didesnė apsauga. Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva draudžiama klaidinanti ir agresyvi komercinė praktika, kurią taikant naudojamos vaikų patiklumu ar patirties trūkumu.

Ja taip pat draudžiama raginti nepilnamečius pirkti reklamuojamus produktus arba įtikinėti tėvus nupirkti jiems tuos produktus. Kaip paaiškinta Gairėse dėl Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos²⁵⁷, tamsūs modeliai, išlaidų arba dėmesio didinimo elementai (pvz., neaiškios programėlių valiutos) arba nesąžininga nuomonės formuotojų rinkodara taip pat gali būti laikomi nesąžininga komercine veikla. Nepaisant to, atliekant Skaitmeninio sąžiningumo tinkamumo patikrą²⁵⁸ nustatyta, kad vartotojams apskritai, o ypač vaikams ir paaugliams, reikalinga didesnė apsauga internete.

Vartotojų teisių direktyvoje (VTD) nustatyti ikisutartiniai įsipareigojimai, pavyzdžiui, kainodaros skaidrumas, prekybininko tapatybė arba teisė atsisakyti sutarties. Nors ši direktyva nėra skirta konkrečiai vaikams, ji taikoma visiems skaitmeniniams sandoriams (pavyzdžiui, žaidimų virtualiųjų valiutų pirkimui), įskaitant tuos, kuriuose dalyvauja nepilnamečiai.

Be to, Nesąžiningų sutarčių sąlygų direktyvoje numatoma, kad sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, yra laikomos nesąžiningomis ir neprivalomomis, jeigu dėl jų atsiranda didelis neatitikimas vartotojo nenaudai. Tai taikoma ir tais atvejais, kai vartotojas yra nepilnametis.

Galiausiai pagal reglamentą dėl bendros gaminių saugos reikalaujama, kad visi į jo taikymo sritį patenkantys vartojimo produktai, įskaitant susietuosius produktus, būtų saugūs. Šio reglamento taikymo sritis yra plati, todėl jis gali veikti kaip apsaugos priemonė visiems produktams, kurie pateikiami ES rinkai arba yra joje prieinami.

Vertindami produktų saugą, gamintojai turi atsižvelgti į produktą naudojančių vartotojų kategorijas, įvertindami riziką pažeidžiamiems vartotojams, pavyzdžiui, vaikams. Be to, jie turi imtis atitinkamų rizikos mažinimo priemonių. Reglamente didžiausias dėmesys skiriamas vartotojų fizinės ir psichikos sveikatos apsaugai, o tai gali būti aktualu, pavyzdžiui, kalbant apie tarp nepilnamečių populiarias programėles ar pokalbių robotus.

ATSAKOMYBĖS UŽ GAMINIUS DIREKTYVA

Atsakomybės už gaminius direktyva yra suderinta civilinės atsakomybės sistema, užtikrinanti, kad dėl gaminių su trūkumais nukentėję asmenys žalos atveju galėtų reikalauti kompensacijos iš gamintojo. Naujoji Atsakomybės už gaminius direktyva įsigaliojo 2024 m. gruodžio 8 d. ir valstybės narės privalo ją perkelti į nacionalinę teisę iki 2026 m. gruodžio 9 d.

Peržiūroje Atsakomybės už gaminius direktyvoje išlaikyti pagrindiniai pirminės Atsakomybės už gaminius direktyvos principai. Nukentėjusysis privalo įrodyti, kad produktas yra su trūkumais ir kad egzistuoja priežastinis ryšys tarp trūkumo ir konkrečios patirtos žalos. Persvarstytoje Atsakomybės už gaminius direktyvoje patikslinama taikymo sritis, kad ji apimtų programinę įrangą, įskaitant taikomąsias programas, operacines sistemas ir DI sistemas, taip pat nustatomos atsakomybės taisyklės tuo atveju, kai produktai iš esmės pakeičiami, suteikiant jiems „antrą gyvenimą“.

Be to, jame paaiškinama, kad pagal Atsakomybės už gaminius direktyvą kompensuotina žala gali apimti mediciniškai pripažintą žalą psichikos sveikatai. Be to, Atsakomybės už gaminius direktyva atsakomybės taisyklės pritaikytos prie vis sudėtingesnių pasaulinių vertės grandinių, užtikrinant, kad būtų galima nustatyti bent vieną atsakingą ES įsisteigusį ekonominės veiklos vykdytoją (įskaitant platformas).

Naujojoje Atsakomybės už gaminius direktyvoje numatyta kompensacijos gavimo tvarka tais atvejais, kai skaitmeniniai produktai su trūkumais sukelia žalą vaikams. Pavyzdžiui, vaikas, kuriam dėl programėlės priklausomybę sukeliančių dizaino elementų išsivysto depresija arba kuris imasi savęs žalojimo veiksmų dėl nesaugių pokalbių roboto atsakymų, dabar gali turėti teisę į kompensaciją pagal Atsakomybės už gaminius direktyvą.

AUDIOVIZUALINĖS ŽINIASKLAIDOS PASLAUGŲ DIREKTYVA (AŽPD)

AŽPD yra pagrindinis ES žiniasklaidos teisės aktas, kuriuo reglamentuojamas audiovizualinis turinys. Jame nustatomi konkrečiam sektoriui būdingi įpareigojimai audiovizualinių žiniasklaidos paslaugų teikėjams ir dalijimosi vaizdo medžiaga platformoms, siekiant apsaugoti nepilnamečius nuo žalingo audiovizualinio turinio.

Remiantis Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva, dalijimosi vaizdo medžiaga platformos, nepriklausomai nuo jų dydžio, privalo įtraukti ES žiniasklaidos turinio standartus į savo naudojimosi sąlygas. Tai apima reikalavimus, kuriais siekiama apsaugoti nepilnamečius nuo turinio, galinčio pakenkti jų fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi. Be to, jos privalo imtis tinkamų priemonių (pavyzdžiui, mechanizmų, skirtų pranešti apie žalingą turinį ar jį pažymėti, amžiaus patikrinimo, tėvų kontrolės ir turinio vertinimo sistemų), kad nepilnamečiai negalėtų matyti žalingo audiovizualinio turinio. Žalingiausiam turiniui, pavyzdžiui, pornografijai ar savitiksišioms smurto scenoms, turi būti taikomos griežčiausios priemonės, kad žalingo audiovizualinio turinio negalėtų matyti nepilnamečiai.

Vykdomas AŽPD vertinimas ir artėjanti peržiūra, kurią numatyta atlikti 2026 m. III-įjį ketvirtį, bus daugiausia orientuoti į nepilnamečių, kaip pažeidžiamų žiūrovų internete, apsaugą. Bus nagrinėjamas dabartinių taisyklių aktualumas ir nustatomi galimi esamų teisės aktų trūkumai. Tai, be kita ko, bus vertinimas, ar reikėtų imtis papildomų priemonių, siekiant užtikrinti, kad žiūrovai, ypač nepilnamečiai, būtų tinkamai apsaugoti, kai žiūri audiovizualinį turinį internete. Tai apima ir turinį, kurį skelbia nuomonės formuotojai, atsižvelgiant į rinkos ir reguliavimo pokyčius. Šie pokyčiai ir besikeičiantys žiūrovų įpročiai kelia naujų iššūkių, dėl kurių žiūrovams, ypač nepilnamečiams, gali kilti rizika.

Interneto aplinkoje atsirado naujų grėsmių ir pavojų, dėl kurių nepilnamečiai vis dažniau susiduria su žalingu audiovizualiniu turiniu, pavyzdžiui, patyčiomis kibernetinėje erdvėje, valgyto sutrikimais ir raginimais nusižudyti ar susižaloti. Atliekant peržiūrą bus svarstoma, ar būtina tiksliau apibrėžti žalingo audiovizualinio turinio sąvoką ir kokių priemonių reikia imtis siekiant užtikrinti, kad nepilnamečiai negalėtų žiūrėti tokio turinio.

POLITINĖS REKLAMOS REGLAMENTAS

Politinės reklamos reglamente nustatomi skaidrumo ir išsamaus patikrinimo įsipareigojimai teikiant politinės reklamos paslaugas. Reglamente apibrėžiami konkretūs reikalavimai, susiję su atrankiojo adresavimo arba reklamos skelbimo pateikimo metodų, kurie grindžiami asmens duomenų tvarkymu, naudojimu internetinės politinės reklamos kontekste. Reglamentu skatinama nepilnamečių apsauga, kartu užtikrinant lygias sąlygas pirmą kartą balsuojantiems rinkėjams.

Viena vertus, Politinės reklamos reglamentu draudžiama naudoti profiliavimą, kai tvarkomi subjekto, kuriam, turimomis žiniomis, trūksta mažiausiai vieno metų iki sueis nacionalinių rinkimų teisės amžius. Kita vertus, pagal reglamentą leidžiama skaidriai pateikti politinę reklamą pirmą kartą balsuojantiems rinkėjams, suteikiant jiems galimybę naudotis savo demokratinėmis teisėmis turint pakankamai informacijos.

APSAUGA NUO SEKSUALINĖS PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS

IR IŠNAUDOJIMO INTERNETĖ

Seksualinė prievarta prieš vaikus internete ir išnaudojimas internete yra vienos iš didžiausių žalą sukeliančių grėsmių, su kuriomis vaikai ir paaugliai gali susidurti skaitmeninėje aplinkoje. Nusikaltėliai yra ne tik suaugusieji, bet ir kiti nepilnamečiai. Vaikai ir paaugliai turi būti informuojami apie pavojus, įskaitant sekstingą ir seksualinį šantažą, bei apie galimas teisinius padarinius nusikaltėliams.

Nukentėjusiesiems, kuriuos išnaudoja giminaičiai ir globėjai, dažnai reikalingos civilinė teise pagrįstos vaiko apsaugos priemonės, kartu užtikrinant socialinių darbuotojų pagalbą ir saugią gyvenamąją aplinką. Daugeliui nukentėjusiųjų gali prireikti psichoterapijos.

Priemonės, kuriomis vaikai saugomi nuo seksualinės prievartos prieš vaikus ir išnaudojimo internete, yra vaikų apsaugos baudžiamosios teisės srities dalis, kuri patenka į ES ir valstybių narių kompetencijų sankirtą.

Nustačius, kad tam tikras turinys pats savaime yra neteisėtas arba susijęs su neteisėta veikla, šie teisės aktai taip pat lemia atitinkamų SPA nustatytų išsamaus patikrinimo nuostatų taikymą. Jais apibrėžiama, kada turinys laikomas neteisėtu, ir sukurama veiksminga sistema, skirta kovai su tokio turinio sklaida.

Europos Komisija ėmėsi priemonių, siekdama užkirsti kelią seksualinei prievartai prieš vaikus internete ir su ja kovoti. 2022 m. ji pateikė pasiūlymą dėl nuolatinės ir išsamios ES reguliavimo sistemos, kuria siekiama užkirsti kelią seksualinei prievartai prieš vaikus ir su ja kovoti. Ši sistema apima interneto paslaugų teikėjų pareigas užkirsti kelią seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos sklaidai ir vaikų viliojimui jų teikiamose paslaugose. Tik tais atvejais, kai prevencinių priemonių nepakanka, internetinių paslaugų teikėjai galėtų būti įpareigoti aptikti seksualinę prievartą prieš vaikus internete, apie ją pranešti, ją pašalinti ar blokuoti.

Remiantis pasiūlymu, kompetentingos nacionalinės institucijos turėtų teisę kreiptis į teismines arba nepriklausomas administracines institucijas, prašydamos išduoti nurodymus aptikti, pašalinti ar blokuoti tokį turinį. Nurodymai būtų išduodami tik kruopščiai įvertinus jų būtinumą ir proporcingumą.

Pasiūlyme taip pat numatoma įsteigti naują ES seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos ir kovos su ja centrą, kuris padėtų skaitmeninių paslaugų teikėjams ir institucijoms vykdyti savo pareigas pagal šį reglamentą. Derybos dėl reglamento tebevyksta. Europos Komisija remia Europos Parlamentą ir Tarybą siekiant susitarimo, kuris užtikrintų veiksmingą vaikų apsaugą, visapusiškai gerbiant visas susijusias pagrindines teises, taip pat suderinamumą su galiojančiais teisės aktais, visų pirma su Skaitmeninių paslaugų aktu (SPA).

Tuo pačiu metu neseniai bendrai teisės aktų leidėjų pasiektas susitarimas dėl Kovos su seksualine prievarta prieš vaikus direktyvos naujos redakcijos dar labiau sustiprino ES sistemą, skirtą kovai su seksualine prievarta prieš vaikus ir išnaudojimu tiek internete, tiek realiame gyvenime. Persvarstytomis taisyklėmis atnaujinta esama sistema, siekiant užtikrinti, kad naujos grėsmės, pavyzdžiui, DI sukurta seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga, vaikų viliojimas ir seksualinis šantažas, seksualinės prievartos prieš vaikus tiesioginės transliacijos, būtų kriminalizuojamos ir už jas būtų veiksmingai patraukiama baudžiamojon atsakomybėn.

Persvarstytomis taisyklėmis taip pat bus sustiprintas teisinis pagrindas, skirtas seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijai ir pagalbai aukoms. Tai bus pasiekta įvedant asmenų, dirbančių artimai ir tiesiogiai su vaikais, patikrinimus arba užtikrinant, kad nukentėjusieji galėtų kreiptis dėl baudžiamojo persekiojimo per pakankamą laikotarpį po nusikalstamos veikos įvykdymo.

Be teisėkūros iniciatyvų, ES taip pat imasi ne teisėkūros priemonių, kaip antai finansuoja ir palengvina koordinavimą bei bendradarbiavimą. Pavyzdžiui, Seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos tinklas sukuria penkiasdešimt ekspertų, kurie keičiasi geriausios praktikos pavyzdžiais, teikia informaciją moksliniams tyrimams ir remia kruopščiai įvertintų seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos priemonių, įskaitant ir internete vykdomos seksualinės prievartos prieš vaikus prevenciją, kūrimą ir įgyvendinimą.

Baudžiamoji teisė yra būtina kovojant su seksualine prievarta prieš vaikus, tačiau ji negali būti vienintelė priemonė, veiksmingai padedanti kovoti su šiuo sunkiu nusikaltimu. Vaikų apsaugai nuo seksualinės prievartos ir išnaudojimo būtinos visos visuomenės pastangos. Į šį procesą turėtų būti įtrauktos valdžios institucijos, teisėsaugos institucijos, teisminės institucijos, švietimo įstaigos, pilietinės visuomenės organizacijos, šeimos, bendruomenės, socialinių tinklų bei kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai. Veiksminga šių nusikaltimų prevencija ir reagavimas į juos priklauso ne tik nuo tvirtų teisinių priemonių, bet ir nuo suderintų pastangų bei tarpsektorinių, daugiapakopių veiksmų.

RADIKALIZACIJOS PREVENCIJA

ES reglamentu dėl teroristinio turinio internete pažeidžiamos gyventojų grupės, įskaitant vaikus, apsaugomos nuo susidūrimo su radikalizuojančia medžiaga internete. Reglamentu prieglobos paslaugų teikėjai įpareigojami pašalinti teroristinį turinį per vieną valandą nuo kompetentingos nacionalinės institucijos įsakymo pašalinti gavimo.

Šią teisinę sistemą papildė kelios ne teisėkūros iniciatyvos. Viena iš tokių priemonių yra ES interneto forumas. Šis forumas – tai viešojo ir privačiojo sektorių platforma, vienijanti ES valstybes nares, teisėsaugos institucijas, pramonės atstovus ir pilietinę visuomenę, siekiant koordinuoti kovos su piktnaudžiavimu veiksmus. Tokio piktnaudžiavimo pavyzdžiai – kai interneto platformas naudoja teroristai, smurtiniai ekstremistai, taip pat kiti piktaivaliai veikėjai, pavyzdžiui, tie, kurie vilioja vaikus seksualinės prievartos, narkotikų kontrabandos, organizuoto nusikalstamumo, prekybos žmonėmis ar neteisėto migrantų gabenimo tikslais.

Vaikams visoje ES gresia pavojus nukentėti nuo nusikaltimų arba būti įtrauktiems į nusikaltimus internete ar realiame gyvenime. Europos Komisija šiuo metu rengia veiksmų planą dėl vaikų apsaugos nuo nusikaltimų. Tikimasi, kad šis planas papildys esamas priemones, padės nustatyti likusias spragas ir užtikrins

nuoseklesnį bei labiau koordinuotą požiūrį į vaikų, kaip nusikaltimų aukų ir nusikalstamas veikas padariusių asmenų, apsaugos nuo nusikalstamumo gerinimą tiek internete, tiek realiame gyvenime.

KOVOS SU PATYČIOMIS KIBERNETINĖJE ERDVĖJE VEIKSMŲ

PLANAS

Patyčios kibernetinėje erdvėje yra vis didesnė vaikų ir paauglių problema skaitmeninėje aplinkoje, daranti reikšmingą poveikį jų psichikos sveikatai ir gerovei, dalyvavimui visuomenės gyvenime bei raidai.

Siekdama spręsti šį susirūpinimą keliantį klausimą, 2026 m. kovo mėn. Europos Komisija priėmė Kovos su patyčiomis kibernetinėje erdvėje veiksmų planą²⁵⁹. Veiksmų plano tikslas – užkirsti kelią patyčiomis kibernetinėje erdvėje, palengvinti pranešimų apie jį teikimą ir užtikrinti veiksmingą paramą nukentėjusiesiems. Pagal šį veiksmų planą, ES valstybės narės raginamos imtis papildomų veiksmų nacionaliniu lygmeniu.

Tai apima nacionalinių kovos su patyčiomis strategijų kūrimą, prevencijos ir ankstyvojo nustatymo stiprinimą mokyklose ir kitose vietose, kuriose vaikai leidžia laiką. Kitos svarbios Veiksmų plano veiksmų kryptys yra paramos paslaugų nukentėjusiesiems gerinimas ir užtikrinimas, kad pranešimų teikimo sistemos būtų susietos su tinkama teisine, socialine, psichologine ir švietimo pagalba.

Be to, Komisijos rekomendacijoje dėl integruotųjų vaiko apsaugos sistemų kūrimo ir stiprinimo atsižvelgiant į vaiko interesus²⁶⁰ ES valstybės narės raginamos imtis visų tinkamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių, kad būtų užkirstas kelias patyčioms, įskaitant patyčias internete, ir vaikai būtų nuo jų apsaugoti. Tai apima ir išsamių kovos su patyčiomis planų rengimą.

ES AMŽIAUS PATIKRINIMO SPRENDIMAS

Remdamasi galiojančiais teisės aktais, Europos Komisija sukūrė ir toliau plečia amžiaus patikrinimo priemonių rinkinį, kurio paskirtis – apsaugoti vaikus ir paauglius internete bei apriboti žalingo turinio poveikį jiems. Šiame priemonių rinkinyje numatyti tinklai, platformos, techniniai sprendimai ir kanalai, skirti nepilnamečių apsaugai ir įgalinimui skaitmeninėje aplinkoje.

Komisija sukūrė ES amžiaus patikrinimo sprendimą, kuris yra patikimas, patogus naudoti ir kuriuo užtikrinamas privatumas. Šiuo tikslu valstybėms narėms pateiktas planas, kurį jos gali pritaikyti ir įgyvendinti. Pritaikius šį sprendimą, juo galima atsižvelgti į skirtingas amžiaus grupes. Valstybės narės gali paskelbti šį sprendimą kaip atskirą programėlę ir (arba) integruoti jį kaip amžiaus patikrinimo funkciją į savo europines skaitmeninės tapatybės dėkles. Šis sprendimas yra atvirojo kodo, todėl trečiosios šalys arba rinkos dalyviai taip pat gali juo naudotis ir toliau tobulinti.

ES amžiaus patikrinimo sprendimas galėtų būti tinkama priemonė praktiškai taikyti amžiaus apribojimus, jeigu kartu būtų užtikrintos tinkamos galimybės nepilnamečiams patvirtinti savo amžių. ES valstybės narės taiko skirtingą požiūrį į tapatybės dokumentų ar e. tapatybės kortelių naudojimą ir išdavimą. Todėl patikimų amžiaus patvirtinimo paslaugų teikėjų, galinčių išduoti reikalaujamą amžių patvirtinančius įrodymus, paskyrimas yra būtina veiksmingo amžiaus patikrinimo ES sąlyga.

Siekdama paspartinti šį procesą, Europos Komisija priėmė rekomendaciją dėl visoje ES naudojamų amžiaus patikrinimo technologijų bendros sistemos nustatymo. Vykdydama šią rekomendaciją, Komisija, bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, parengia ES amžiaus patikrinimo schemą. Schemoje bus išsamiai išdėstyti reikalavimai, susiję su pasitikėjimo modeliu, valdymu ir reikalavimais, kurių turi laikytis amžiaus patvirtinimo liudijimų ir amžiaus patikrinimo sprendimų teikėjai.

Rekomendacijoje ES valstybės narės raginamos pasinaudoti ES amžiaus patikrinimo planu, pritaikyti jį prie savo nacionalinių sąlygų ir iki 2026 m. gruodžio 31 d. įdiegti amžiaus patikrinimo sprendimus, grindžiamus šiuo planu.

Be to, valstybės narės buvo paragintos iki 2026 m. birželio 30 d. pateikti Komisijai įgyvendinimo planą, kuriame būtų nurodyta, kaip jos ketina įdiegti ES amžiaus patikrinimo sprendimą. Valstybės narės raginamos bendradarbiauti tarpusavyje ir su Europos Komisija, mokslininkais bei pilietine visuomene diegdamos savo nacionalinius sprendimus. Su amžiaus patikrinimu susiję iššūkiai, įskaitant galimą reguliavimo fragmentacijos visoje ES riziką, toliau nagrinėjami šio skyriaus skirsnyje „Nebaigti klausimai“.

Esamo vykdymo užtikrinimo rezultatai

Esami ES teisės aktai yra tiek veiksmingi, kiek veiksmingas jų vykdymo užtikrinimas. SPA nustatyta iš esmės nauja vykdymo užtikrinimo struktūra, kurios vykdymo užtikrinimo funkcijos didžiausių platformų atžvilgiu yra centralizuotos Europos Komisijoje, o nacionaliniu lygmeniu jos derinamos su vykdymo užtikrinimu, kurį atlieka skaitmeninių paslaugų koordinatoriai. Ši struktūra dabar duoda rezultatų – priimami sprendimai, vykdomos procedūros ir pastebimi atitikties pokyčiai, o rezultatai pradeda ryškėti.

DI akte taip pat pasirinkta pritaikyta vykdymo užtikrinimo sistema, pagal kurią bendrosios paskirties DI modelių ir daugumos DI sistemų, grindžiamų bendrosios paskirties DI modeliais, atžvilgiu vykdymo užtikrinimo funkcijos centralizuotos Europos Komisijoje, kai DI sistemos ir modelio teikėjas yra tas pats subjektas (arba priklauso tai pačiai įmonei). DI akto bendrajame dokumentų rinkinyje numatyta dar viena naujovė: vykdymo užtikrinimas, susijęs su DI sistemomis, kurios pagal SPA yra paskirtos arba integruotos į labai dideles interneto platformas arba labai dideles interneto paieškos sistemas, taip pat centralizuojamas Komisijoje.

BDAR vykdymą užtikrina nepriklausomos nacionalinės duomenų apsaugos institucijos. Jos toliau priima sprendimus, skirdamos dideles baidas ir taikydamos kitas korekcines priemones, kai duomenų apsaugos institucijos nustato, kad duomenų valdytojai pažeidė duomenų apsaugos taisykles.

AŽPD vykdymą užtikrina nacionalinės reguliavimo institucijos ir įstaigos. AŽPD nustatyti reikalavimai, kuriais siekiama užtikrinti nacionalinių reguliavimo institucijų ir įstaigų institucinę ir funkcinę nepriklausomybę; šie reikalavimai buvo sustiprinti Europos žiniasklaidos laisvės aktu.

Vartotojų apsaugos teisės aktų, įskaitant iš ES direktyvų ir reglamentų kylančias taisykles, vykdymo užtikrinimas pirmiausia priklauso valstybių narių institucijų ir teismų kompetencijai. Nors Komisija šiuo metu neturi tiesioginių vykdymo įgaliojimų vartotojų teisės srityje, ji koordinuoja ir remia valstybių narių vykdymo užtikrinimo veiklą pagal Reglamentą dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje. Šiuo reglamentu nustatoma tarpvalstybinio vykdymo užtikrinimo bendradarbiavimo sistema, pagal kurią valstybių narių bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje institucijos gali kartu spręsti tarpvalstybinių ir visoje ES mastu daromų vartotojų apsaugos teisės pažeidimų klausimus.

SPA VYKDYMO UŽTIKRINIMO STRUKTŪRA

SPA vykdymo užtikrinimo struktūra apima tiesioginę ir centralizuotą Komisijos kompetenciją, susijusią su labai didelėmis interneto platformomis ir labai didelėmis interneto paieškos sistemomis, taip pat koordinavimą ir bendradarbiavimą su įvairiomis nacionalinėmis institucijomis, visų pirma Europos skaitmeninių paslaugų valdybos veikloje, kurioje taip pat veikia speciali nepilnamečių apsaugos darbo grupė.

Tai yra nauja vykdymo užtikrinimo sistema, kurios privalumas – didžiausių platformų, kurios sklandžiai veikia tarpvalstybiniu mastu, priežiūros ir vykdymo užtikrinimo funkcijų centralizavimas Europos Komisijoje. Kai kurios iš šių platformų yra vienos iš didžiausių ir turtingiausių įmonių pasaulyje, kurių pajamos dažnai viršija ES valstybių narių BVP. Šia sistema taip pat skatinamas nuoseklus taisyklių taikymas visoje Europos Sąjungoje ir nacionaliniu lygmeniu, pavyzdžiui, pasitelkiant nepilnamečių apsaugos gaires ir teismų praktiką.

Atgrasomasis poveikis yra didelis, nes joje numatyti vieni didžiausių pasaulyje baudų dydžių, taip pat laikinosios priemonės, galinčios paskatinti greitus platformų veiklos pokyčius, kaip rodo „TikTok“ prisiimti įsipareigojimai ir „TikTok Lite“ pašalinimas iš .ES rinkos²⁶¹. Atlikdama tyrimus Europos Komisija turi veiksmingas vykdymo užtikrinimo priemones ir plačius tyrimo įgaliojimus. Visų pirma tai apima galimybę reikalauti pateikti išsamius, konfidencialius duomenis ir informaciją, taip pat atlikti patikrinimus paslaugų teikėjų patalpose. Tai suteikia precedento neturinčią galimybę susipažinti su paslaugų teikėjų sistemomis, jų struktūra ir sprendimais.

Kraštutiniais atvejais, kai pažeidimas tęsiasi ir dėl jo kyla didelė bei neatidėliotina žala, Europos Komisija gali paprašyti paslaugų teikėjo įsisteigimo valstybės narės skaitmeninių paslaugų koordinatoriaus kreiptis į kompetentingą teisminę instituciją su prašymu nurodyti laikinai apriboti prieigą prie paslaugos²⁶².

Europos Komisijos vykdymo užtikrinimo veiksams prireikė didelių gebėjimų stiprinimo pastangų, o šiuo metu jų tempas vis labiau spartėja. Palaipsniui šie veiksmai tampa veiksmingesni laiko požiūriu, kaip matyti iš preliminarinių išvadų dėl „TikTok“ galimai priklausomybę skatinančio dizaino ir dėl „Meta“ taikomų amžiaus užtikrinimo priemonių. Prie to prisidėjo gairėse dėl nepilnamečių apsaugos nustatyti atitikties kriterijai.

Pradinis Komisijos lūkesčių dėl pagrindinių vykdymo užtikrinimo klausimų, įskaitant preliminarines išvadas ir įsipareigojimus, išdėstymas taip pat turėtų naudingas paslaugų teikėjams ir atispindėti jų vykdomuose rizikos vertinimo ir rizikos mažinimo cikluose. Tikimasi, kad dėl to platformų paslaugos bus keičiamos dar prieš pradėdant oficialią vykdymo užtikrinimo procedūrą.

Atsižvelgiant į išteklius, kurių reikia siekiant teisinėmis priemonėmis imtis veiksmų prieš Komisijos prižiūrimas bendroves, bet kokia vykdymo užtikrinimo sistema turėtų būti užtikrinta, kad būtų skiriama pakankamai laiko procedūriniais reikalavimams įvykdyti ir būtų imtasi visų įmanomų atsargumo priemonių, kad bylos būtų tinkamai pagrįstos teismuose visose instancijose.

Rizika grindžiamas ir technologiškai neutralus SPA požiūris yra ateities reikalavimus atitinkančių vykdymo užtikrinimo priemonių pagrindas. Šis požiūris tobulinamas atsižvelgiant į platformų vykdomus rizikos vertinimo ir audito ciklus, su jais susijusius įsipareigojimus ar kitą atsaką į vykdymo užtikrinimo veiksmus, taip pat paskiriant naujus paslaugų teikėjus. Neseniai pradėtas tyrimas dėl įmonės „X“ dėl jos DI sistemos „Grok“ ir dalijimusi intymiais vaizdais (įskaitant DI sukurtus vaizdus) be sutikimo rodo, kaip vykdymo užtikrinimas pagal SPA gali greitai apimti naują problemine praktiką ar funkcijas, įdiegtas interneto platformose.

Panašiai, neseniai „WhatsApp“ priskyrimas labai didelėms interneto platformoms rodo, kaip paslaugoms gali būti pradėtas taikyti SPA, kai jos įgyja interneto platformoms būdingų savybių ir požymių.

SPA SPRENDIMAI IR PROCEDŪROS

Nuo to laiko, kai įsigaliojo SPA, Europos Komisija ir nacionalinės institucijos pradėjo arba užbaigė keletą vykdymo užtikrinimo veiksmų, susijusių su nepilnamečių apsauga. Toliau nurodyti sprendimai ir procesai tapo pagrindu formuojant veiklos orientyrą, pagal kurį šiuo metu vertinama platformų atitiktis reikalavimams. Šis veiklos orientyras ir toliau bus plėtojamas imantis vykdymo užtikrinimo veiksmų, pavyzdžiui,

įtraukiant kitas paslaugas ir klausimus, ir bus grindžiamas nuolatinio rizikos vertinimu bei mažinimu, taip pat audito ciklais.

2026 m. vasario mėn. Europos Komisija priėmė preliminaras išvadas, kad galimai priklausomybę skatinantis „TikTok“ dizainas neatitinka SPA nustatytų apsaugos standartų. Šiose išvadose teigiama, kad „TikTok“ turi pakeisti esminius savo paslaugos dizaino aspektus, pavyzdžiui, išjungdama pagrindines priklausomybę sukeliančias funkcijas, tokias kaip begalinė slinktis, įdiegdama veiksmingas ekrano laiko pertraukas (taip pat ir nakties metu) ir pritaikydama savo rekomendacijų sistemą²⁶³.

2026 m. kovo mėn. Komisija priėmė preliminaras išvadas dėl keturių labai didelių pornografinių platformų („Pornhub“, „XNXX“, „Stripchat“ ir „XVideos“) už tai, kad jos neįdiegė tinkamo amžiaus patikrinimo²⁶⁴. Jas papildė Europos skaitmeninių paslaugų valdybos suderinti veiksmai prieš mažesnes pornografinio turinio platformas²⁶⁵.

2026 m. balandžio mėn. Europos Komisija taip pat paskelbė preliminarą ataskaitą, kurioje nustatė, kad „Meta“ pažeidė taisykles, nes nesugebėjo užkirsti kelio jaunesniems nei 13 metų nepilnamečiams naudotis „Instagram“ ir „Facebook“²⁶⁶.

Taip pat tebevykdomi vykdymo užtikrinimo veiksmai prieš „Snapchat“, siekiant iširti įtariamą nepakankamą amžiaus užtikrinimą ir numatytuosius nustatymus, nepakankamą nepilnamečių apsaugą nuo viliojimo ar įtraukimo į nusikalstamą veiklą, taip pat neveiksmingas turinio moderavimo priemonės, kuriomis turėtų būti neleidžiama skleisti informacijos, nukreipiančios naudotojus į neteisėtų prekių, įskaitant narkotikus ir pagal amžių ribojamas prekes, pardavimą²⁶⁷.

Iš priimtų įsipareigojimų pažymėtina, kad „AliExpress“ sutiko įdiegti numatytąją sistemą, kuria būtų ribojamas suaugusiems skirtų prekių matomumas, įskaitant automatinį suaugusiems skirtų prekių vaizdo blankumą, naudojant DI grindžiamą nuskaitymą realiuoju laiku²⁶⁸.

Nacionaliniu lygmeniu Nyderlandų reguliavimo institucija – Vartotojų ir rinkų tarnyba – tiria vaizdo žaidimų platformą „Roblox“ dėl galimos rizikos, su kuria platformoje gali susidurti nepilnamečiai²⁶⁹.

Šiuo metu vyksta tolesnės procedūros dėl priklausomybę sukeliančio dizaino, rekomendacijų sistemų, neteisėto turinio (įskaitant medžiagą, susijusią su seksualine prievarta prieš vaikus) platinimo ir prekybos platformų apsaugos priemonių, kurių atsakovai yra „Facebook“, „Instagram“ ir „X“, dėl „Grok“²⁷⁰, „Shein“²⁷¹ ir „Temu“²⁷². Anksčiau atliktas „TikTok Lite“ tyrimas baigėsi Komisijos sprendimu dėl įsipareigojimų ir šios elemento galutiniu pašalinimu iš ES rinkos.

Būsimų vykdymo užtikrinimo veiksmų, susijusių su pirmiau minėtomis paslaugomis ir klausimais, rezultatai padės aiškiau apibrėžti konkrečius Komisijos lūkesčius ir nustatyti aukštą atitikties lygį. Tai turės įtakos ne tik tiriamų atskirų interneto platformų teikiamų paslaugų pokyčiams, bet ir visų kitų SPA taikymo sričiai priskirtų paslaugų teikėjų veiklos pokyčiams.

Siekiant visapusiškai išnaudoti SPA potencialą, dabar, kai ši vykdymo užtikrinimo sistema jau veikia, ją gali tekti dar labiau sustiprinti, kad vykdymo užtikrinimo procedūros prireikus galėtų būti vykdomos pakankamai greitai ir skubiai bei būtų užtikrintas visapusiškas SPA poveikis. Tam visos nacionalinio ir ES lygmens institucijos, dalyvaujančios vykdymo užtikrinimo veikloje, turėtų nuolat turėti atitinkamus išteklius savo įgaliojimams vykdyti.

DI AKTO VYKDYMO UŽTIKRINIMO STRUKTŪRA

DI akto vykdymo užtikrinimo struktūra apima tiesioginę ir centralizuotą Komisijos kompetenciją užtikrinti bendrosios paskirties DI modelių (įskaitant sisteminę riziką keliančius bendrosios paskirties DI modelius) bei DI sistemų, pagrįstų bendrosios paskirties DI modeliais, vykdymą, jeigu modelį ir sistemą sukūrė tas pats teikėjas arba tai pačiai įmonei priklausantis teikėjas.

DI akto bendrajame dokumentų rinkinyje numatyta dar viena naujovė: vykdymo užtikrinimas, susijęs su DI sistemomis, kurios pagal SPA yra paskirtos arba integruotos į labai dideles interneto platformas arba labai dideles interneto paieškos sistemas, taip pat centralizuojamas Europos Komisijoje. Už kitų DI akto taikymo sričiai priklausančių DI sistemų vykdymo užtikrinimą atsakingos nacionalinės rinkos priežiūros institucijos.

ES DI tarnybos ir nacionalinių rinkos priežiūros institucijų vykdymo užtikrinimo įgaliojimai įsigalios 2026 m. rugpjūčio 2 d. Nuo šios datos DI tarnyba užtikrins taisyklių laikymąsi, susijusį su bendrosios paskirties DI modeliais²⁷³, bendrosios paskirties DI sistemomis, keliančiomis sisteminę riziką²⁷⁴, ir DI sistemomis, pagrįstomis bendrosios paskirties DI modeliais, kai modelį ir sistemą sukūrė tas pats teikėjas arba tai pačiai įmonei priklausantis teikėjas, taip pat DI sistemomis, integruotomis į labai dideles interneto platformas ir labai dideles interneto paieškos sistemas. Įsipareigojimai, susiję su didelės rizikos DI sistemomis, kaip sutarta Bendrajame dokumentų rinkinyje dėl DI, pradės galioti 2027 m. gruodžio mėn. (atskirų DI sistemų, pvz., tam tikrų švietimo srityje naudojamų DI sistemų, atveju) ir 2028 m. rugpjūčio mėn. (DI sistemų, įdiegtų į reguliuojamus produktus, pvz., žaislus, atveju).

BDAR VYKDYMO UŽTIKRINIMO STRUKTŪRA

BDAR įgyvendinimą užtikrina kiekvienos ES valstybės narės duomenų apsaugos institucijos, kurios yra įgalios tirti skundus, atlikti auditus, nurodyti imtis taisomųjų priemonių ir skirti administracines baudas už duomenų apsaugos teisės aktų pažeidimus.

Kai įmonė (duomenų valdytojas) tvarko asmens duomenis daugiau nei vienoje valstybėje narėje, už tos įmonės priežiūrą atsakinga vadovaujanti duomenų apsaugos institucija, t. y. ta duomenų apsaugos institucija, kurios teritorijoje yra įmonės pagrindinė buveinė.

Pagrindinė priežiūros institucija bendradarbiauja ir koordinuoja savo veiksmus su kitų ES valstybių narių duomenų apsaugos priežiūros institucijomis, kurių teritorijoje duomenų tvarkymas daro poveikį. Tai vadinama vieno langelio mechanizmu.

Duomenų apsaugos institucijos gali inicijuoti tyrimus remdamosi individualiais skundais, privalomais pranešimais apie pažeidimus, žiniasklaidos pranešimais arba savo pačių tyrimais. Organizacijoms, kurios, kaip nustatyta, pažeidė duomenų apsaugos taisykles, gali būti uždrausta tvarkyti duomenis, joms gali būti duodami nurodymai užtikrinti atitiktį arba skiriamos baudos iki 20 mln. EUR arba iki 4 proc. visos pasaulinės metinės apyvartos, atsižvelgiant į tai, kuri suma yra didesnė.

Kaip nustatyta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir pakartota BDAR, visos duomenų apsaugos priežiūros institucijos turi būti nepriklausomos. Visos valstybės narės privalo užtikrinti, kad duomenų apsaugos institucijoms būtų suteikti žmogiškieji, techniniai ir finansiniai ištekliai, būtini veiksmingam jų užduočių vykdymui ir įgaliojimų įgyvendinimui.

Europos duomenų apsaugos valdyba (EDAV) vienija visas priežiūros institucijas, siekdama užtikrinti nuoseklų BDAR taikymą. Ji rengia gaires dėl BDAR taikymo. Šiuo metu EDAV rengia gaires dėl vaikų duomenų tvarkymo. EDAV taip pat skatina duomenų apsaugos institucijų bendradarbiavimą.

BDAR yra technologiškai neutralus ir jame laikomasi rizika grindžiamo požiūrio. Tai reiškia, kad organizacijos privalo įgyvendinti atitinkamas technines ir organizacines priemones, proporcingas rizikai, kurią kelia jų duomenų tvarkymo veikla.

Praėjusių metų pabaigoje buvo priimtas BDAR procedūros reglamentas. Juo nustatomos naujos taisyklės, kuriomis siekiama pagerinti nacionalinių duomenų apsaugos institucijų bendradarbiavimą joms užtikrinant BDAR vykdymą, kad būtų paspartintas tarpvalstybinių skundų dėl duomenų apsaugos nagrinėjimas. 2025 m. gegužės mėn. duomenų apsaugos institucijos paskelbė Helsinkio deklaraciją dėl didesnio aiškumo, paramos ir įsitraukimo. Šioje deklaracijoje jos susitarė didinti BDAR taikymo ir vykdymo užtikrinimo nuoseklumą.

BDAR VYKDYMO UŽTIKRINIMO VEIKSMŲ IR PROCEDŪRŲ

PAVYZDŽIAI

BDAR galioja nuo 2018 m. Per tą laiką organizacijoms už duomenų apsaugos taisyklių pažeidimus iš viso skirta daugiau kaip 7 mlrd. EUR baudų ²⁷⁵. Duomenų apsaugos institucijos gali pasinaudoti savo įgaliojimais ir pareikalauti, kad įmonės suderintų savo duomenų tvarkymo veiklą su teisės aktais. Taip suteikiama galimybė duomenų apsaugos institucijoms bendradarbiauti su duomenų valdytojais dar prieš pradėdant tyrimą, todėl taupomas laikas ir ištekliai.

Pavyzdžiui, 2023 m. vasario mėn. Airijos duomenų apsaugos komisija kreipėsi į „Meta“ dėl žymėjimo tinkle „Instagram“. Kai vaikas norėdavo pažymėti viešą paskyrą, kurios neseikė, jam būdavo rodomas pranešimas: „Paskyros pažymėti nepavyko. Padarykite savo paskyrą viešą, kad galėtumėte pažymėti kitus, kurie jūsų neseika“ ²⁷⁶.

Šiame pranešime taip pat buvo mygtukas „Eiti į nustatymus“, kuris nukreipdavo naudotoją į meniu, kuriame jis galėjo pakeisti savo paskyros statusą iš privataus į viešą. Ši konfigūracija neįspėjo vaikų apie galimas šio pakeitimo pasekmes, taip pat nenukreipė vaikų į jokių dažnai užduodamus klausimus (DUK) ar pagalbos centro straipsnį.

Po diskusijų su duomenų apsaugos valdytoju buvo atlikti vartotojų pranešimų pakeitimai. Pranešimas atnaujintas taip: „Nepavyko pažymėti paskyros. Jūsų paskyra yra privati, todėl galite pažymėti tik savo sekėjus. Privatumo nustatymus galite valdyti „Nustatymuose“.

Mygtukas „Eiti į nustatymus“ buvo pakeistas mygtuku „Sužinoti daugiau“, kuriuo naudotojai nukreipiami į pagalbos centro straipsnį, kuriame jie gali sužinoti, kaip bet kuriuo metu padaryti savo paskyrą privačią, kokie yra skirtumai tarp privačių ir viešų paskyrų, kaip vartotojai gali valdyti privatumą „Instagram“ tinkle, taip pat rasti informacijos tėvams apie tai, „kas gali matyti mano paauglio įrašus tinkle „Instagram““.

Duomenų apsaugos institucijos priėmė daug sprendimų dėl BDAR pažeidimų, susijusių su vaikų duomenimis. Jos taip pat nustatė duomenų tvarkymo draudimus, pagal kuriuos duomenų valdytojams draudžiama tvarkyti duomenų subjektų asmens duomenis, įskaitant vaikų duomenis, kol jų tvarkymas neatitiks BDAR reikalavimų. Toliau pateikiama keletas tokių veiksmų pavyzdžių.

Keletas duomenų apsaugos institucijų pradėjo tyrimus dėl duomenų valdytojų, kurie nesilaikė pritaikytos ir standartizuotos duomenų apsaugos principo. Pavyzdžiui, Airijos duomenų apsaugos komisija skyrė „TikTok“ 345 mln. EUR baudą, nes buvo nustatyta, kad ši įmonė pažeidė keletą BDAR nuostatų.

Tai apėmė pritaikytą ir standartizuotą duomenų apsaugą, taip pat duomenų kiekio mažinimo principą. Duomenų apsaugos komisija nustatė, kad „TikTok“ pažeidė šias nuostatas, nes pagal standartizuotuosius nustatymus vaikų paskyras padarė viešai prieinamas bet kam tiek „TikTok“ platformoje, tiek už jos ribų.

Airijos duomenų apsaugos komisija taip pat nustatė, kad „TikTok“ naudojo tamsius modelius, siekdama paskatinti vaikus pagal pritaikytuosius nustatymus rinktis viešas paskyras. Tai reiškė, kad jų turinį galėjo peržiūrėti bet kas, todėl buvo pažeisti pritaikytieji ir standartizuotieji duomenų apsaugos bei sąžiningumo principai. Be to, nustatyta, kad „TikTok“ neužtikrino, jog suaugę naudotojai, kurie naudodamiesi funkcija „Family Pairing“ (šeimos sąsajos) prižiūri vaiko paskyrą, būtų patvirtinti kaip vaiko tėvai ar globėjai²⁷⁷.

Be to, Airijos duomenų apsaugos komisija skyrė „Instagram“ 450 mln. EUR baudą, nes nustatė, kad ši platforma pažeidė pritaikytosios ir standartizuotosios duomenų apsaugos principą. „Instagram“ leido vaikams kurti verslo paskyras, kurių profiliuose buvo privaloma rodyti viešai prieinamus kontaktinius duomenis. Duomenų apsaugos komisija nustatė, kad „Instagram“ pažeidė šį principą, nes visos vartotojų paskyros pagal standartizuotuosius nustatymus buvo nustatytos kaip viešos. Tai reiškė, kad bet kas galėjo peržiūrėti vaiko turinį, jeigu vaikas nepakeitė šio nustatymo²⁷⁸.

Italijos duomenų apsaugos priežiūros institucija laikinai uždraudė „TikTok“ vykdyti duomenų tvarkymo veiklą, nes kilo susirūpinimas dėl vaikų saugumo, ypač atsižvelgiant į 10-metės italės mirtį. Šiuo draudimu iš karto apribota „TikTok“ duomenų tvarkymo veikla tų naudotojų, kurių amžiaus nebuvo galima patikimai nustatyti, atžvilgiu. Dėl to platforma pakartotinai tikrino savo naudotojų Italijoje amžių ir panaikino daugiau kaip pusę milijono paskyrų, kurios, kaip įtarta, priklausė jaunesniems nei 13 metų nepilnamečiams – tai amžius, nuo kurio „TikTok“ vaikams leidžia naudotis savo paslauga²⁷⁹.

Anksčiau šiais metais Airijos duomenų apsaugos komisija pradėjo tyrimą dėl „X“ susijusį su be sutikimo sukurtomis seksualizuotomis nuotraukomis, taip pat ir vaikų, naudojant DI įrankį „Grok“. Duomenų apsaugos komisija išnagrinės, ar „X“ laikosi kelių straipsnių, įskaitant duomenų kiekio mažinimą bei pritaikytą ir standartizuotą duomenų apsaugą²⁸⁰.

AŽPD VYKDYMO UŽTIKRINIMAS IR NEPILNAMEČIŲ APSAUGA

INTERNETĖ

Nepilnamečių apsauga yra viena iš prioritetinių sričių, kurios vykdymą turi užtikrinti žiniasklaidos reguliavimo institucijos. 2024 m. Europos audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų reguliuotojų grupė įvertino žiniasklaidos paslaugų reguliuotojų priimtas priemones, susijusias su nepilnamečių apsauga. Ji padarė išvadą, kad būtina nustatyti ir patobulinti kriterijus, pagal kuriuos klasifikuojamas nepilnamečiams žalingas turinys.

Nepilnamečių apsaugos srityje AŽPD nuostatų, susijusių su dalijimosi vaizdo medžiaga platformomis, įgyvendinimo pavyzdį galima rasti Italijoje. Italijos ryšių reguliavimo institucija AGCOM pastebėjo, kad „TikTok“ platformoje yra vaizdo įrašų, pavadintų „French scar“ (liet. prancūziškas randas). Vadovaudamasi reglamentu dėl dalijimosi vaizdo medžiaga platformų, AGCOM inicijavo intervencijos procedūrą, dėl kurios Airijoje įsikūrusi dalijimosi vaizdo medžiaga platforma „TikTok“ buvo priversta pašalinti vaizdo įrašus.

Vokietijos reguliavimo institucija DLM ėmėsi priemonių prieš Kipre ir Čekijoje įsisteigusias pornografijos platformas. Tarpvalstybinė procedūra buvo grindžiama Elektroninės prekybos direktyva, kaip numatyta AŽPD. Jos teisinis pagrindas buvo Tarpvalstybinė nepilnamečių apsaugos žiniasklaidoje sutartis, kuria į nacionalinę teisę perkeliama AŽPD nuostatos, o atitinkama nuostata – draudimas platinti pornografiją nepilnamečiams ir taisyklės dėl amžiaus patikrinimo.

Europos žiniasklaidos laisvės aktas²⁸¹, kuriuo nustatoma tarpvalstybinė procedūra, leidžianti prašyti užtikrinti kitoje valstybėje narėje įsisteigusių dalijimosi vaizdo medžiaga platformų pareigų vykdymą, taip pat buvo pritaikytas kelioms Kipre įsisteigusioms pornografijos platformoms. Tai paskatino atitinkamas platformas laikytis AŽPD įsipareigojimų dėl nepilnamečių apsaugos, įskaitant amžiaus patikrinimą. Kipro reguliavimo institucija šiuo metu vertina atitinkamų paslaugų teikėjų („Stripchat“) pateiktus atsakymus dėl to, kaip jie keliose valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, įdiegė amžiaus tikrinimo priemones.

BENDRADARBIAVIMO VARTOTOJŲ APSAUGOS SRITYJE (BVAS)

TINKLAS

Kaip nurodyta 2030 m. vartotojų darbotvarkėje, Europos Komisija pasiūlys peržiūrėti Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje (BVAS) reglamentą, siekdama dar labiau sustiprinti vartotojų teisių vykdymo užtikrinimą. Tai galėtų padėti centralizuoti tiesioginius vykdymo įgaliojimus konkrečiais atvejais ES lygmeniu.

Dėl to vykdymo užtikrinimas pagal BVAS reglamentą taptų greitesnis ir turėtų didesnę atgrasomąją poveikį. Be to, tai padėtų geriau apsaugoti nepilnamečius, kuriems dėl didesnio pažeidžiamumo ir patirties stokos kyla didelė rizika susidurti su nesąžininga komercine praktika internete.

ATRINKTI BVAS TINKLO VYKDYMO UŽTIKRINIMO VEIKSMAI

Skaitmeninio sektoriaus atžvilgiu 2025 m. kovo mėn. Europos Komisija paskelbė BVAS bendrąją poziciją dėl „Star Stable Online“²⁸². Tinklas nustatė Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos ir Vartotojų teisių direktyvos pažeidimus, pavyzdžiui, raginimus vaikams pirkti žaidimo valiutą ar daiktus arba įtikinti suaugusiuosius jų vardu jų įsigyti; tamsius modelius (teiginius apie žaidimo virtualiosios valiutos ar žaidimo turinio trūkumą); aiškios ir skaidrios, vaikams pritaikytos informacijos apie žaidimo virtualiosios valiutos pirkimą ir naudojimą trūkumą, taip pat įtakingų asmenų komercinio turinio neatskleidimą. Komisija šiuo metu rengia dialogą tarp BVAS tinklo ir įmonės, siekdama užkirsti kelią šiems ES vartotojų teisių aktų pažeidimams.

2025 m. kovo mėn. Komisija paskelbė BVAS tinklo pagrindinius principus dėl žaidimų virtualiųjų valiutų, atspindinčius BVAS institucijų bendrą esamų ES vartotojų apsaugos teisės aktų (daugiausia Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos ir Vartotojų teisių direktyvos) aiškinimą. Šiais pagrindiniais principais siekiama skatinti skaidrumą ir sąžiningumą vaizdo žaidimų pramonėje naudojant įsigyjamas virtualiąsias valiutas bei užtikrinti, kad būtų atsižvelgiama į vartotojų, ypač vaikų, pažeidžiamumą²⁸³.

„CPC Network“ ypač domisi nuomonės formuotojų rinkodaros tema, ypač kai ši praktika susijusi su vaikais. 2023 m. 22 valstybių narių nacionalinės BVAS institucijos atliko 576 nuomonės formuotojų įrašų patikrinimą, siekdamos įsitikinti, ar jie atskleidžia savo reklaminę veiklą, kaip to reikalaujama pagal ES vartotojų teisės aktus. Atlikus patikrinimą nustatyta, kad 62 proc. patikrintų nuomonės formuotojų buvo atrinkti tolesniam tyrimui²⁸⁴. Europos Komisija taip pat sukūrė nuomonės formuotojų teisinės informacijos platformą, kurioje nuomonės formuotojai gali rasti praktinės informacijos apie ES teisės aktų laikymąsi²⁸⁵.

2022 m. vasario mėn. BVAS tinklas ėmėsi koordinuotų veiksmų prieš „TikTok“. Jais siekta išspręsti BVAS institucijų susirūpinimą keliančius klausimus dėl paslėptos rinkodaros, vaikams taikomų agresyvių reklamos metodų ir tam tikrų „TikTok“ taisyklėse nustatytų sutartinių sąlygų, kurios vartotojams galėjo būti klaidinančios ir neaiškios.

2022 m. birželio mėn. „TikTok“ įsipareigojo suderinti savo praktiką su ES reklamos ir vartotojų apsaugos taisyklėmis²⁸⁶. BVAS institucijos stebi, kaip „TikTok“ laikosi šių įsipareigojimų, ypač ar jos komercinė praktika (pavyzdžiui, reklama) yra pakankamai skaidri, kad vaikai galėtų suprasti jos pobūdį.

VARTOTOJŲ ŠVIETIMAS IR TEISIŲ GYNIMAS

Neseniai priėmus Direktyvą 2025/2647/ES, kuria peržiūrėta Alternatyvus ginčų sprendimo direktyva, vartotojai gali kreiptis į neteisminį ginčų sprendimo įstaigą, siekdami išspręsti ginčus, susijusius su skaitmeninėmis paslaugomis ir turiniu, taip pat ginčus dėl ikisutartinės informacijos, kai sutartis jau yra sudaryta.

Išplėtus direktyvos taikymo sritį, neteisminis ginčų sprendimas tapo pritaikytas skaitmeniniam amžiui, užtikrinant, kad tokiu būdu būtų galima išspręsti daugiau vartotojų ginčų. Pavyzdžiui, tai galėtų būti ginčas dėl vaizdo žaidimo prenumeratos arba dėl nepilnamečiams skirtos prekės aprašymo. Atstovaujamųjų ieškinių direktyva suteikia teisę paskirtiems kvalifikuotiems subjektams, pavyzdžiui, vartotojų organizacijoms ir viešosioms institucijoms, pareikšti ieškinius siekiant apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus. Tai apima ir nepilnamečius, nukentėjusius nuo neteisėtos prekybininkų veiklos.

Tokiais ieškiniiais gali būti siekiama nutraukti neteisėtą veiklą ir užtikrinti kolektyvinį vartotojų teisių gynimą. Ieškiniai gali būti pareikšti siekiant užtikrinti vartotojų teisių, saugomų daugiau kaip 70 ES teisės aktų, išvardytų direktyvos I priede, laikymąsi. Šie teisės aktai yra, pavyzdžiui, Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva, BDAR, Skaitmeninių rinkų aktas (SRA), Skaitmeninių paslaugų aktas (SPA) ar Dirbtinio intelekto aktas (DI aktas). Kai ES teisės aktų leidėjai svarsto naują ES teisės aktą, susijusį su kolektyvinių vartotojų interesų apsauga, jis gali būti įtrauktas į I priedą, taip suteikiant galimybę užtikrinti jo vykdymą pagal ES kolektyvinio vartotojų teisių gynimo modelį.

Nebaigti klausimai

NEPAKANKAMAI SPRENDŽIAMA ŽALINGO DIZAINO PROBLEMA

Nors daugeliu atvejų dar tik pradedama įgyvendinti esamus teisės aktus, tikimasi, kad, skyrus pakankamai laiko ir išteklių, tai paskatins socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų verslo modelių pokyčius, apibrėžiant, kurie šių modelių elementai galiausiai yra suderinami su pagrindinėmis teisėmis ES, įskaitant vaiko teises.

Aiškus to pavyzdys – draudimas nepilnamečiams taikyti profiliavimu grindžiamą reklamą. Kaip ir draudimas taikyti reklamą, grindžiamą profiliavimu naudojant specialią kategorijų neskelbtinus asmens duomenis, šiuo draudimu tiesiogiai paneigiamas tam tikros praktikos, kuri yra kelių platformų verslo modelių pagrindas, priimtinumas.

Kitas pavyzdys – socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams nustatytos rizikos vertinimo ir mažinimo pareigos. Šie įsipareigojimai verčia teikėjus daugiau investuoti į supratimą, kokią riziką jų paslaugos kelia pagrindinėms teisėms, įskaitant vaiko teises, bei užkirsti kelią šiai rizikai ir ją mažinti.

Nepaisant to, išlieka keletas trūkumų. Pirma, esami ES teisės aktai dažnai grindžiami išvardyta praktika (pavyzdžiui, konkrečiais priklausomybę sukeliančiais elementais). Tai sukelia struktūrinį atsilikimą. Į elementus orientuotas požiūris gali lemti reguliavimo spragas, nes skaitmeninės paslaugos laikui bėgant vystosi ir peržengia teisės aktuose konkrečiai išvardytų bei aptartų elementų ribas. Ši raida gali vykti sąmoningai, siekiant išvengti reguliavimo institucijų vykdymo užtikrinimo priemonių.

Be to, rizika dažnai yra tarpdisciplininė ir kyla ne dėl vieno atskiro elemento ar funkcijos, o dėl kelių elementų sąveikos arba platesnio paslaugos dizaino. Pažvelkime į naujas audiovizualinio turinio formas. Pavyzdžiui, išplėstinės realybės technologijomis grindžiama įtraukioji aplinka ir automatiškai paleidžiami trumpo formato vaizdo įrašai sukėlė vaikams riziką, į kurią nebuvo atsižvelgta rengiant atitinkamus teisės aktus.

Teisės aktai gali būti pritaikomi jų įgyvendinimo metu, kaip matyti iš pagal SPA pradėto tyrimo dėl „X“ / „Grok“ ir „WhatsApp“ pripažinimo labai didele interneto platforma. Tačiau toks pritaikymas vyksta palaipsniui, vertinant kiekvieną funkciją atskirai, jau nustačius žalą ir tokiu tempu, koku vykdomos formalios vykdymo užtikrinimo procedūros.

Be to, galiojančiais ES teisės aktais netiesiogiai reglamentuojama pagrindinė platformų veikla, nes jais nustatoma pagrindinėmis teisėmis grindžiama sistema, kurioje turėtų veikti bet koks verslo modelis. Pavyzdžiui, labai didelių interneto platformų ir labai didelių interneto paieškos sistemų teikėjai privalo laikytis konkrečių skaidrumo ir projektavimo reikalavimų, susijusių su rekomendavimo sistemomis²⁸⁷, o labai didelių interneto paieškos sistemų teikėjai taip pat privalo kiekvienai savo rekomendavimo sistemai pasiūlyti bent vieną variantą, kuris nebūtų grindžiamas profiliavimu²⁸⁸, tačiau konkretūs reikalavimai, kaip jų rekomendavimo sistemos turėtų būti arba neturėtų būti suprojektuotos, gali būti nustatomi vykdymo užtikrinimo veiksmų metu.

Šiuo metu reguliavimo institucijos dažnai nespėja reaguoti į pokyčius, bandydamos užtikrinti teisės aktų laikymąsi sparčiai besikeičiančioje socialinių tinklų+ aplinkoje, kurioje aiškiai apibrėžtos funkcijos ir galimybės gali toliau keistis jau po to, kai skaitmeninės paslaugos pateikiamos rinkai. Dėl to milijonams naudotojų, įskaitant vaikus ir paauglius, gali kilti žalos rizika. Kai kuriais atvejais rizika gali išryškėti arba tapti akivaizdi tik po to, kai paslaugos jau pateikiamos rinkai, pavyzdžiui, dėl to, kaip šios savybės ar funkcijos naudojamos praktikoje, arba priklausomai nuo konteksto. Kalbant apie vykdymo užtikrinimą, kai ginčijamasi su paslaugų teikėjais dėl to, kad jie neįvykdė savo išsamaus patikrinimo pareigų, šiuo metu įrodinėjimo pareiga dažnai gali tekti ES ir nacionalinėms vykdymą užtikrinančioms institucijoms, kurios turi įrodyti, kad socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos yra žalingi, pasitelkdamos ilgai trunkančius ir brangiai kainuojančius teisinius procesus prieš gerai teisiniams ginčams pasirengusias ir didelius išteklius turinčias bendroves.

Todėl galėtų būti nustatyta taisyklė, kad socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai, diegiantys, teikiantys ar atnaujinantys paslaugas, kurios gali kelti riziką vaikams ir paaugliams, prieš pateikdami jas rinkai privalėtų įrodyti, kad jų paslaugomis ar naujomis funkcijomis nepilnamečiams naudotis yra saugu.

„Mūsų tikslas nėra neleisti vaikams naudotis skaitmeniniu pasauliu, bet užtikrinti, kad jis būtų pritaikytas jų poreikiams jiems augant. Jei technologijų teikėjai nori suteikti prieigą prie savo paslaugų mūsų vaikams, jie turės įrodyti, kad atitinka nustatytus reikalavimus.“

— LEANDA BARRINGTON-LEACH,
„5 RIGHTS FOUNDATION“
VYKDOMOJI DIREKTORĖ

SKIRTINGI NACIONALINIAI POŽIŪRIAI Į AMŽIAUS APRIBOJIMUS

IR VAIKŲ SUTIKIMĄ

Amžiaus klausimas yra akivaizdžiausia esamų teisės aktų politikos spraga. Reikėtų atsižvelgti į du aspektus. Pirmia, remiantis BDAR, paprastai nustatoma 16 metų amžiaus riba, nuo kurios vaikai gali duoti sutikimą informacinės visuomenės paslaugų teikėjui tvarkyti jų asmens duomenis. BDAR suteikia galimybę valstybėms narėms sumažinti šį amžių iki bet kurio amžiaus nuo 13 iki 16 metų. Jei vaikas yra jaunesnis nei 16 metų (arba kito valstybės narės nustatyto amžiaus), duomenų tvarkymas yra teisėtas, jei sutikimą duoda arba leidimą suteikia tėvų pareigų turėtojas.

Antra, kelios ES valstybės narės šiuo metu priima arba svarsto galimybę priimti teisės aktus dėl amžiaus apribojimų nepilnamečiams naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, o kai kurios iš jų netgi laikosi skirtingo požiūrio į ES ir valstybių narių nustatytas sutikimo ribas. Valstybių narių požiūriai į minimalų amžių skiriasi pagal taikymo sritį, nustatytą amžiaus ribą, įtrauktas paslaugas ir tai, ar tėvų sutikimas gali būti viršesnis už nustatytą ribą.

Nacionalinių iniciatyvų, kuriomis nustatomi amžiaus apribojimai naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, gausėjimas kelia riziką, kad bus suskaidyta bendroji rinka ir ES mastu atsirastų nevienodas nepilnamečių apsaugos lygis. Kelios valstybės narės, įskaitant Austriją, Kiprą, Daniją, Prancūziją, Liuksemburgą, Graikiją, Ispaniją ir Slovėniją, ragina taikyti visos ES mastu suderintą požiūrį į amžiaus apribojimus, taikomus prieigai prie socialinių tinklų+.

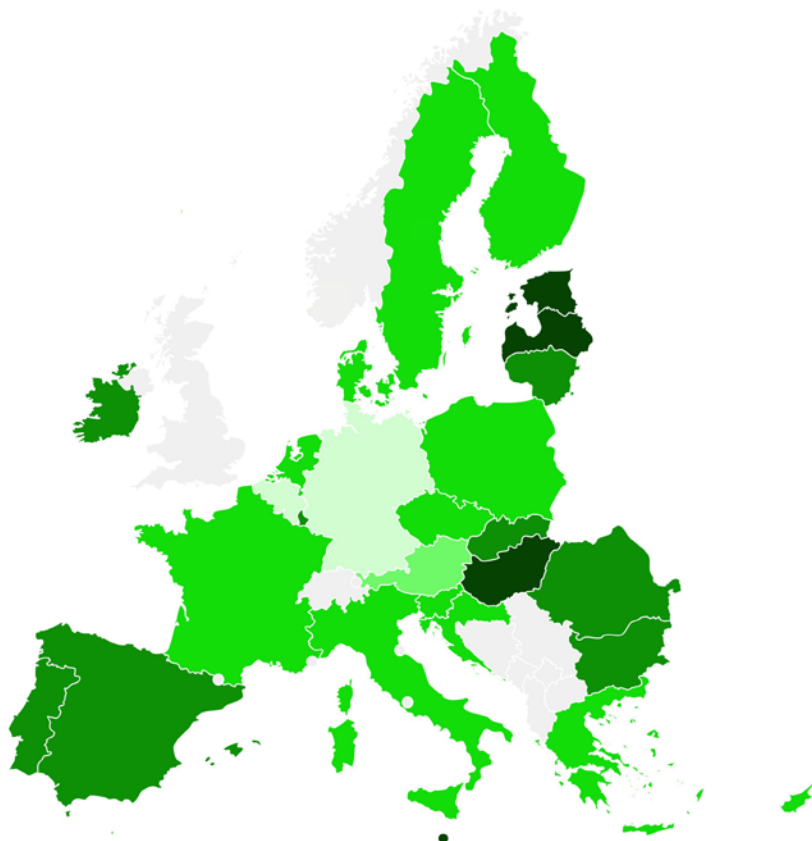
2025 m. spalio mėn. 25 valstybių narių Europos Vadovų Tarybai pirmininkavusios Danijos iniciatyva pasirašytoje Jutlandijos deklaracijoje raginama kurti saugesnę skaitmeninę aplinką nepilnamečiams, be kita ko, taikant amžiaus tikrinimą ir vertinant, nuo kokio amžiaus nepilnamečiams turėtų būti leidžiama naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis. 2025 m. spalio 23 d. Europos Vadovų Tarybos išvadose ir 2026 m. kovo 19 d. Europos Vadovų Tarybos išvadose pabrėžiama, kaip svarbu apsaugoti nepilnamečius internete.

Visų valstybių narių nacionaliniuose parlamentuose vyriausybėse ar pilietinėje visuomenėje vyksta diskusijos ir jose svarstoma galimybė nustatyti skirtingo lygio amžiaus apribojimus. Siūlomi apribojimai svyruoja nuo 13 iki 16 metų, kai kuriais atvejais numatant skirtingas amžiaus ribas, su tėvų sutikimu arba be jo. Italija, Prancūzija ir Graikija per Techninių reglamentų informacinę sistemą oficialiai pateikė Komisijai pranešimus apie teisės aktų projektus.

Prancūzija, Italija ir Danija svarsto nustatyti jaunesnių nei 15 metų asmenų naudojimosi apribojimus. Kipras ir Rumunija siūlo nustatyti 16 metų ribą, o Vokietija – 13 metų. Graikija ir Danija siūlo dviejų pakopų sistemą: jaunesniems nei 15 metų asmenims būtų taikomi naudojimosi apribojimai, o 12–15 metų vaikams būtų leidžiama naudotis paslaugomis tik gavus tėvų sutikimą (Danijoje – 13–15 metų vaikams).

1 pav. ES valstybės narės, siūlančios arba svarstančios amžiaus apribojimus naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis

- 16 metų
- 15 metų
- 14 metų
- 13 metų
- nėra duomenų

Kadangi daugelis valstybių narių svarsto galimybę nustatyti minimalų amžių, nuo kurio būtų galima naudotis socialiniais tinklais+, tačiau skiriasi siūlomų apribojimų taikymo sritis ir susijusios pareigos, svarbu ES lygmeniu taikyti suderintą požiūrį, kad visoje ES nepilnamečiams internete būtų užtikrinamas vienodas apsaugos lygis. Siekiant užtikrinti vienodą apsaugos lygį, taip pat labai svarbu įvertinti, kaip galimi amžiaus apribojimai dera su saugos priemonėmis, visų pirma nustatytomis ES teisės aktuose, įskaitant SPA.

Valstybių narių siūlomi amžiaus apribojimai gali būti susiję su konkrečia rizika, kurią kelia tam tikrų rūšių socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos, arba gali būti skirti šiai rizikai mažinti. Siekiant užtikrinti vienodą nepilnamečių apsaugos lygį, suderintas požiūris į amžiaus tikrinimą turi būti derinamas su reguliavimo institucijų veiksmingai užtikrinamomis saugos priemonėmis ir socialinių tinklų bei kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų įdiegtais saugumo elementais (taikant integruotojo arba standartizuotojo saugumo principą).

„Aiškiai visoje ES nustatyta minimali amžiaus riba trumpuoju laikotarpiu padėtų tėvams, sumažintų vaikams daromą bendraamžių ir socialinį spaudimą ir suteiktų platformoms stiprią paskatą pertvarkyti savo paslaugas, atsižvelgiant į vaikų saugumą ir gerovę.“

— LIES CRAEYNEST,
STEIGĖJA, „KIDSUNPLUGGED“

POŽIŪRIS Į AMŽIAUS APRIBOJIMUS IR SUTIKIMĄ

Valstybė narė	Naujausia informacija apie nacionalines diskusijas ir galimus veiksmus dėl amžiaus apribojimų skaitmeninėms paslaugoms	Siūlomas arba svarstomas minimalus amžius	Vaikų amžius, nuo kurio jie gali duoti sutikimą dėl duomenų tvarkymo internete
Belgija	2026 m. balandžio mėn. Flandrijos vyriausybė patvirtino preliminarų dekreto projektą, kuriuo tam tikroms interneto platformoms, kurios gali būti žalingos nepilnamečiams, nustatoma teisinė 13 metų amžiaus riba.	13	13
Bulgarija	2026 m. gegužės mėn. viena nevaldančioji politinė partija pasiūlė Vaiko apsaugos įstatymo pakeitimą, kuriais siekiama apriboti jaunesnių nei 16 metų vaikų prieigą prie socialinių tinklų. Prieiga galėtų būti leidžiama nuo 13 metų, gavus tėvų sutikimą.	16	14
Čekija	Pasiūlymas dar nepateiktas. Valdančioji partija ANO (PřE) šiais metais planuoja pateikti pasiūlymą dėl teisės akto, kuriuo būtų uždrausta prieiga vaikams iki 15 metų.	15	15
Danija	Šiuo metu rengiamas pasiūlymas dėl teisės akto. 2025 m. lapkričio mėn. vyriausybė paskelbė apie politinį susitarimą dėl draudimo vaikams iki 15 metų naudotis socialiniais tinklais, nors nuo 13 metų amžiaus prieiga būtų leidžiama gavus tėvų sutikimą.	15	15
Estija	Bendrai prieštaraujama idėjai nustatyti amžiaus apribojimus socialiniuose tinkluose.	nėra duomenų	13
Vokietija	Kol kas nepateikta jokių pasiūlymų dėl teisės akto. 2025 m. lapkričio mėn. vyriausybė pareiškė iš esmės pritarianti galimam reguliavimui ir įsteigė ekspertų komitetą, kuris birželio 24 d. paskelbė savo ataskaitą, kurioje siūloma nustatyti minimalią 13 metų amžiaus ribą ir apriboti nesaugių paslaugų patekimą į rinką, taip pat raginama imtis veiksmų ES lygmeniu. Politinės partijos ir NVO pateikė įvairių pasiūlymų.	13	16
Airija	Kol kas nėra jokių teisėkūros iniciatyvų. Ministro Pirmininko pavaduotojas (Tánaiste) pareiškė pritariantis tam, kad jaunesniems nei 16 metų vaikams būtų apribota prieiga prie socialinių tinklų. 2026 m. gegužės mėn. Meno, žiniasklaidos, ryšių, kultūros ir sporto jungtinis komitetas tokiam draudimui nepritarė.	16	16
Graikija	Tikimasi, kad įstatymas bus priimtas 2026 m. vasarą ir pradėtas taikyti nuo 2027 m. sausio mėn.	15	15
Ispanija	2025 m. balandžio mėn. Ispanijos vyriausybė pateikė pasiūlymą dėl teisės akto, kuriuo siekiama padidinti amžių, nuo kurio vaikai gali duoti sutikimą dėl savo asmens duomenų tvarkymo. 2026 m. vasario mėn. Prezidentas paskelbė, kad Ispanija uždraus jaunesniems nei 16 metų vaikams naudotis skaitmeninėmis platformomis.	16	14
Prancūzija	2025 m. pateiktas pasiūlymas dėl teisės akto (abu parlamento rūmai priėmė savo pozicijas, tačiau vis dar turi susitarti dėl kompromisinio teksto). Numatoma, kad įstatymas įsigalios 2026 m. rugsėjo mėn. Prancūzija siūlo diferencijuotą tvarką, pagal kurią jaunesniems nei 15 metų asmenims būtų draudžiama naudotis tam tikromis socialinių tinklų paslaugomis, kurios laikomos žalingomis, o norint naudotis kitomis socialinių tinklų paslaugomis, būtų reikalingas tėvų sutikimas.	15	15

Valstybė narė	Naujausia informacija apie nacionalines diskusijas ir galimus veiksmus dėl amžiaus apribojimų skaitmeninėms paslaugoms	Siūlomas arba svarstomas minimalus amžius	Vaikų amžius, nuo kurio jie gali duoti sutikimą dėl duomenų tvarkymo internete
Kroatija	Pasiūlymas dėl teisės akto pateiktas 2025 m., tačiau atmetas 2026 m. kovo mėn.	15	16
Italija	Vyriausybė planuoja teisėkūros iniciatyvą, kuria siekiama uždrausti jaunesniems nei 15 metų vaikams naudotis socialiniais tinklais. Taip pat 2024 ir 2026 m. buvo pateiktos dvi atskiros parlamentinės iniciatyvos, tačiau šiuo metu jos nebesvarstomos, nes Ministras Pirmininkas pareiškė, kad draudimas gali būti ne pats geriausias sprendimas.	15	14
Kipras	2026 m. vyriausybė paskelbė teisėkūros iniciatyvą.	15	14
Latvija	Kol kas nėra jokio pasiūlymo dėl teisės akto. 2026 m. kovo mėn. vyriausybės koalicija susitarė parengti teisės aktą, kuriuo asmenims, nesulaukusiems tam tikro amžiaus, būtų apribota prieiga prie socialinių tinklų.	nėra duomenų	13
Lietuva	2026 m. pateiktas pasiūlymas dėl teisės akto.	16	14
Liuksemburgas	2026 m. sausio mėn. Parlamento rezoliucija, kurioje raginama sukurti ES sistemą arba koordinuoti veiksmus su Belgija, Vokietija ir Prancūzija.	16	16
Vengrija	Pasiūlymas dar nepateiktas.	nėra duomenų	16
Malta	2026 m. vasario mėn. surengtos viešos konsultacijos dėl socialinių tinklų reformos. Šiuo metu vyksta etapas po konsultacijų.	nėra duomenų	13
Nyderlandai	2026 m. sausio mėn. Koalicijos planuose raginama ES lygmeniu nustatyti minimalų amžių, nuo kurio galima naudotis socialiniais tinklais.	15	16
Austrija	Federalinės vyriausybės pranešimas; pasiūlymas dėl teisės akto turėtų būti pateiktas 2026 m. vasarą.	14	14
Lenkija	Kai kurių Parlamento (Seimo) žemesniųjų rūmų ir Skaitmeninių reikalų ministerijos narių pranešimai.	15	16
Portugalija	Parlamento teisėkūros iniciatyvos parengimas 2026 m. (klausymų etapas).	16	13
Rumunija	2025 m. buvo paskelbtas pasiūlymas dėl teisės akto dėl skaitmeninės pilnametystės amžiaus. Kiti klausimai taip pat svarstomi įvairiuose procedūriniuose etapuose.	15–16	16
Slovėnija	2026 m. vasario mėn. vyriausybė paskelbė apie pasirengimą reguliuoti vaikų iki 15 metų amžiaus naudojimąsi socialiniais tinklais.	15	15
Slovakija	2026 m. Investicijų, regioninės plėtros ir informatikos ministerija paskelbė pasiūlymą dėl teisės akto.	16	16
Suomija	2025 m. lapkričio mėn. Ministras Pirmininkas ir jo partija paskelbė pozicijos dokumentą, kuriuo pritariama draudimui jaunesniems nei 15 metų vaikams naudotis socialiniais tinklais. Nacionalinėse rekomendacijose siūloma, kad jaunesni nei 13 metų asmenys socialiniais tinklais nesinaudotų.	15	13
Švedija	Vyriausybė įsteigė komitetą, kuris turi ištirti galimybę uždrausti vaikams iki tam tikro amžiaus naudotis socialiniais tinklais; komitetas pasiūlė nustatyti 15 metų amžiaus ribą naudotis socialiniais tinklais.	15	13

ES AMŽIAUS PATIKRINIMO SPRENDIMO DIEGIMAS VALSTYBĖSE

NARĖSE

ES amžiaus patikrinimo sprendimas techniniu požiūriu yra pažangiausias, o jo planas parengtas taip, kad jį galėtų pritaikyti valstybės narės ir rinkos dalyviai. Tačiau šių priemonių veiksmingumas stiprinant vaikų apsaugą internete galiausiai priklausys nuo to, kaip jas faktiškai įdiegs valstybės narės, rinkos dalyviai, socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai.

Patikimų amžiaus patvirtinimo paslaugų teikėjų paskyrimas taip pat yra būtinas veiksmingam ES amžiaus tikrinimo sprendimo veikimui užtikrinti. Nepaisant pakartotinių Europos Komisijos raginimų, daugelis valstybių narių dar nesiėmė veiksmų, kad paskirtų patikimus amžiaus patvirtinimo paslaugų teikėjus.

Suderinto ES mastu taikomo amžiaus apribojimo prieigai prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų neįmanoma veiksmingai užtikrinti neturint amžiaus tikrinimo ekosistemos, kuri leistų patvirtinti nepilnamečių amžių. Dabartinis ES amžiaus tikrinimo sprendimas techniškai gali būti pritaikytas ne tik 18 metų ir vyresniems asmenims, bet ir kitoms amžiaus grupėms, pavyzdžiui, paaugliams, atsižvelgiant į nacionalinės teisės aktus.

Tačiau be patikimų amžiaus patvirtinimo paslaugų teikėjų, galinčių išduoti nepilnamečiams amžių patvirtinančius kredencialus, socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai gali būti priversti taikyti ne tokias patikimas (pavyzdžiui, paties naudotojo nurodomo amžiaus) ir (arba) mažiau privatumą užtikrinančias priemones, o valstybėms narėms gali būti sunku užtikrinti veiksmingą amžiaus tikrinimą.

VYKDYMO UŽTIKRINIMO POREIKIAI: PAJĖGUMAS, GREITIS

IR REGULIAVIMO INSTITUCIJŲ KOORDINAVIMAS

Iki šiol vykdytas reikalavimų užtikrinimas rodo, kad esamos teisėkūros priemonės gali lemti sprendimų priėmimą ir pastebimus atitikties pokyčius. Tačiau jis taip pat išryškino keletą iššūkių.

Veiksmingas vykdymo užtikrinimas yra itin svarbus siekiant užtikrinti vaikų saugumą internete. Tam reikalingi pakankami įgaliojimai ir tinkamai finansuojamos institucijos. Praktikoje skirtingos vykdymo užtikrinimo sistemos gali kelti keletą problemų. Tai apima ir taip ribotų išteklių išskaidymą, sistemos sukūrimo laiką, didesnį sudėtingumą ir galimai konkuruojančias ar sutampančias kompetencijas. Šios problemos gali atsirasti nuo reikalavimų laikymosi arba net sudaryti socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams galimybių išvengti reikalavimų laikymosi ar jį atidėti.

Svarbus iššūkis reguliavimo institucijoms – užtikrinti pakankamą reikiamą kompetenciją turinčių darbuotojų skaičių. Kadangi paslaugų teikėjų veikla tampa vis sudėtingesnė, reguliavimo institucijos privalo užtikrinti, kad turėtų pakankamai tinkamai kvalifikuotų darbuotojų, galinčių veiksmingai įvertinti, ar socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos atitinka teisės aktų reikalavimus. Tai taikytina tiek ES, tiek nacionaliniu lygmenimis.

Apskritai, dar vienas iššūkis yra vaikų apsaugos sistemoms (įskaitant viešojo vykdymo užtikrinimo paramą) skiriamų žmogiškųjų ir finansinių išteklių prieinamumas ir koordinavimas²⁸⁹. Kaip aptarta pirmiau, įrodinėjimo pareigos perkėlimas vykdymo užtikrinimo srityje galėtų padėti stiprinti vykdymo užtikrinimo pajėgumus ir pasiekti geresnių rezultatų, nesukeliant papildomos naštos ribotiems ES ir nacionalinių reguliavimo institucijų ištekliams.

VAIKŲ SAUGUMO TRŪKUMAS: SEKSUALINĖ PRIEVARTA

IR IŠNAUDOJIMAS INTERNETĖ

Laikiniu reglamentu, galiojusiu nuo 2021 m. iki 2026 m. balandžio 3 d., nustatytos laikinos taisyklės, leidžiančios nukrypti nuo tam tikrų E. privatumo direktyvos įpareigojimų taikymo. Tai leido tam tikrų asmenų tarpusavio ryšių paslaugų teikėjams naudoti asmens ir kitų duomenų tvarkymo technologijas, skirtas seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagai ir vaikų viliojimui atpažinti bei pranešti apie juos, taip pat tokiai medžiagai pašalinti iš jų teikiamų paslaugų.

2025 m. gruodžio mėn. Europos Komisija pasiūlė pratęsti Laikinojo reglamento galiojimą iki 2028 m. kaip laikiną sprendimą, kol bus priimtas ilgalaikis reglamentas dėl seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos ir kovos su ja. Tačiau Europos Parlamentas ir Taryba nesusitarė dėl šio pasiūlymo. Dėl to Laikinis reglamentas nustojo galioti 2026 m. balandžio 3 d., o tai lėmė teisinį neapibrėžtumą ES lygmeniu.

Ilgalaikiame reglamente būtina kuo greičiau rasti sprendimą, kaip aptikti seksualinę prievartą prieš vaikus privačiuose susirašinėjimuose, kur įvyksta dauguma šių nusikaltimų. Proaktyvus paslaugų teikėjų vykdomas tokio turinio aptikimas daugiau kaip 15 metų buvo pagrindinis šaltinis tiriant seksualinės prievartos prieš vaikus atvejus.

Aptikimo taikymo sritis turėtų apimti ne tik žinomą seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą, siekiant užkirsti kelią pakartotinei viktimizacijai, bet ir naują seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą, kuri dažnai rodo besitęsiantį išnaudojimą, įskaitant DI sugeneruotą seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą. Pastarosios medžiagos kiekis pastaraisiais metais išaugo eksponentiškai (nuo 5 000 pranešimų 2023 m. iki 1,3 mln. pranešimų 2025 m.). Aptikimas taip pat turėtų apimti vaikų viliojimą, kad būtų galima užkirsti kelią gresiančiai seksualinei prievartai ir sustabdyti besitęsiančią prievartą; tokio turinio taip pat eksponentiškai padaugėjo (per pastaruosius trejus metus – 12 kartų).

Kitos galiojančių teisės aktų spragos susijusios su naujomis seksualinės prievartos prieš vaikus ir seksualinio išnaudojimo formomis, atsiradusiomis dėl technologijų plėtros, pavyzdžiui, DI sugeneruota seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagaⁱ, vaikų viliojimu internete, tiesioginėmis seksualinės prievartos transliacijomis, instrukcijų, kaip įvykdyti nusikalstamas veikas, sklaida ir internetinės paslaugos teikimu seksualinės prievartos prieš vaikus tikslais. Šie klausimai sprendžiami siūlomame baudžiamosios teisės sistemos (Direktyvos 2011/93/ES) persvarstymo projekte.

Rekomendacijos

1 REKOMENDACIJA

Pasiūlyti suderintą ES masto prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimą jaunesniems nei 13 metų vaikams

Būtina jaunesniems nei 13 metų vaikams nustatyti suderintą ES masto prieigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, įskaitant DI pašnekovus, apribojimą. Suderintas prieigos apribojimas palengvintų proporcingo ir teisės atitinkančio amžiaus užtikrinimo įgyvendinimą ir paskatintų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjus laikytis integruotojo saugumo reikalavimų. Jaunesni nei 13 metų vaikai

ⁱ. Siekiami užtikrinti didesnę vaikų teisių apsaugą, Europos Parlamentas ir Taryba, vykstant deryboms dėl Bendrojo dokumentų rinkinio dėl DI, susitarė įtraukti draudimą naudoti DI sistemas, kurios generuoja intymų turinį ir seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą be sutikimo. Šis draudimas bus taikomas nuo 2026 m. gruodžio 2 d.

turėtų turėti ribotos trukmės prieigą prie pagal amžių tinkamų socialinių tinklų+ aplinkos tik gavę tėvų leidimą ir jų prižiūrėti arba švietimo tikslais. Nuo 13 metų paaugliai turėtų turėti galimybę vis savarankiškiau naudotis pagal amžių tinkamais ir saugiais socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis.

Suderintos taisyklės dėl ES mastu taikomo minimalaus 13 metų amžiaus prisidėtų prie tinkamo bendrosios rinkos veikimo, nes paslaugų teikėjams reikėtų laikytis vienos sistemos. Nustačius suderintas taisykles, reguliavimo institucijoms būtų lengviau užtikrinti jų laikymąsi ir priežiūrą tiek nacionaliniu, tiek ES lygmenimis. Taip pat būtų užtikrintas vienodas visų nepilnamečių apsaugos internete lygis visoje ES, neatsižvelgiant į socioekonominės, kultūrinės ir nacionalinės aplinkybės.

2 REKOMENDACIJA

Nustatyti veiksmingas amžiaus atitikties patvirtinimo sistemas, kad būtų galima patikrinti amžių ir pagrįsti integruotąjį saugumą ir pagal amžių tinkamus metodus, siekiant apsaugoti ir įgalinti nepilnamečius internete

Amžiaus atitikties patvirtinimo metodai – tiek amžiaus patikra, tiek amžiaus įvertinimas – turi būti proporcingi ir atitikti būtiniausius reikalavimus, visų pirma susijusius su pagrindinėmis naudotojų teisėmis, įskaitant vaiko teises ir susijusias apsaugos priemones. Amžiaus tikrinimo metodai turėtų atitikti aukščiausius privatumo ir duomenų apsaugos standartus ir neturėtų privesti prie tapatybės dokumentų ir biometrinių duomenų tvarkymo amžiaus įvertinimo tikslais. Siekiant užtikrinti, kad nei platforma, kuri turi įvertinti amžių, nei amžiaus patikros paslaugų teikėjas negautų jokios informacijos, pagal kurią būtų galima sekti naudotoją arba nustatyti jo tapatybę, turėtų būti įgyvendinami techniniai standartai, pvz., įrodymas pagal nulinio žinojimo protokolą.

Amžiaus atitikties patvirtinimo metodai turėtų padėti tiksliai nustatyti reikiamą amžių ar amžiaus grupes ir būti lengvai ir patikimai taikomi praktikoje realiomis sąlygomis. Metodai turėtų būti patikimi, kad būtų išvengta apėjimo ir kibernetinių grėsmių, įtraukūs (ir nediskriminaciniai) ir vienodai prieinami visiems, kurie turi juos taikyti. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai privalo vykdyti savo pareigą neleisti nepilnamečiams susidurti su rizikingomis paslaugomis ar naudotojais, kurie apsimeta vaikais ir paaugliais.

Siekiant praktiškai užtikrinti ES lygmeniu suderintą amžiaus apribojimą, paslaugų teikėjai turės remtis aiškiais gairėmis ir kriterijais dėl amžiaus užtikrinimo technologijų naudojimo amžiaus apribojimams įgyvendinti. Be to, vartotojai ir paslaugų teikėjai turės turėti galimybę naudotis veiksmingomis, privatumą užtikrinančiomis, saugiomis, įtraukiomis ir vartotojui patogiomis amžiaus patikrinimo technologijomis, kad šį apribojimą būtų galima praktiškai įgyvendinti. Šiame kontekste ES amžiaus patikrinimo sprendimai, grindžiami ES amžiaus patikrinimo planu, galėtų tapti suderinta, privatumą užtikrinančia, modernia ir sąveikia priemone, skirta tokiems įsipareigojimams įgyvendinti ES lygmeniu.

Siekiant dar labiau sustiprinti šią sistemą, valstybės narės ir rinkos dalyviai turi užtikrinti, kad būtų prieinamos veikiančios amžiaus patikrinimo priemonės, su ES amžiaus patikrinimo planu suderintos arba juo grindžiamos priemonės, ir laikytis Komisijos rekomendacijos dėl bendros visoje ES taikomos amžiaus patikrinimo technologijų sistemos sukūrimo. Komisijos rekomendacijoje nustatoma sistema, kurioje bus apibrėžti pasitikėjimo modelio, valdymo ir amžiaus patikrinimo sprendimų bei amžiaus patvirtinimo liudijimų teikėjams taikomi reikalavimai ir pareigos.

Valstybės narės turėtų nedelsdamos paskirti patikimus amžiaus patvirtinimo paslaugų teikėjus. Kad būtų galima veiksmingai patikrinti nepilnamečių amžių, jos taip pat turės užtikrinti, kad jaunesnių nei 18 metų asmenų amžių patvirtinantys kredencialai būtų išduodami ir (arba) pripažįstami. Tai apimtų ir užtikrinimą, kad visi nepilnamečiai galėtų pasinaudoti tam tikra amžiaus patvirtinimo priemone net ir neturėdami nacionalinės tapatybės kortelės.

Svarbu, kad ES nustatytų aiškų teisinį pagrindą amžiaus tikrinimo sprendimų įgyvendinimui, siekiant užtikrinti, kad socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai pripažintų patikimus amžiaus patvirtinimo liudijimų teikėjus. Amžiaus užtikrinimas yra esminė tinkamai veikiančių skundų teikimo sistemų sąlyga, leidžianti vaikams ir paaugliams veiksmingai įgyvendinti savo teises ir saugiai naudotis internetu.

3 REKOMENDACIJA

Išplėsti ir suderinti taisykles dėl socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dizaino pagrindinių saugumo elementų

Į socialinius tinklus ir kitas skaitmenines paslaugas turėtų būti įterptos aiškos integruotojo saugumo ir pagal amžių tinkamos apsaugos priemonės (pvz., galimi begalinio slinkimo, automatinio paleidimo, aktyviųjų pranešimų ir probleminių personalizuotų rekomendavimo sistemų apribojimai). Siekiant kovoti su priklausomybę sukeliančiu dizainu, manipuliatyviais dizaino sprendimais, neprašytais kontaktais ir pasinėrimu, neatsiejama socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų dalis turėtų būti apsauginiai standartiniai nustatymai. Išplėtus ir suderinus taisykles dėl pagrindinių saugumo elementų būtų užtikrintas tikrumas ir vienodumas visoje socialinių tinklų+ aplinkoje. Atsižvelgiant į sparčią technologijų plėtrą, visos taisyklės dėl pagrindinių saugumo elementų turėtų būti lanksčios, kad būtų galima nuolat šalinti naujus žalingus dizaino elementus.

4 REKOMENDACIJA

Pareigą įrodyti, kad teikiami produktai ir paslaugos yra saugūs nepilnamečiams, perkelti socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjams

Kol socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai įdiegs pagrindinius vaikams ir paaugliams apsaugoti skirtus saugumo dizaino elementus, turėtų būti taikomi konkretūs amžiaus apribojimai. Kol neįrodo, kad yra nustatę saugius ir pagal amžių tinkamus elementus, taigi laikosi ES ir nacionalinių priemonių reikalavimų, paslaugų teikėjai neturėtų turėti prieigos prie nepilnamečių. Jei yra standartiškai saugi versija, pagal amžių netinkami (suaugusiesiems skirti) elementai turėtų būti aktyvuojami tik po veiksmingo amžiaus užtikrinimo.

5 REKOMENDACIJA

Stiprinti vykdymo užtikrinimo ir vertinimo gebėjimus

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu vaikų saugumui internete taikoma daug taisyklių (SPA, BDAR, DI aktas ir kt.), priežiūros institucijos turėtų intensyviai bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija pagal įvairias teises sistemas. Tai labai svarbu siekiant išvengti nenuoseklumo ir užtikrinti darnią, nuspėjamą ir veiksmingą teisinę aplinką, grindžiamą pagrindinių teisių apsauga. Europos Komisija turėtų išnagrinėti mechanizmus,

kurie sudarytų sąlygas sklandžiam priežiūros institucijų bendradarbiavimui, kad būtų galima pasinaudoti esamomis vykdymo užtikrinimo struktūromis. Be to, reikia įvertinti, ar už vykdymo užtikrinimą ir vertinimą atsakingoms reguliavimo institucijoms reikia papildomų išteklių ir restruktūrizavimo. Reikėtų apsvarstyti galimybę imtis veiksmų, kuriais būtų stiprinamas pilietinės visuomenės vaidmuo užtikrinant vykdymą ir jos indėlis į vykdymo užtikrinimo pajėgumus, be kita ko, pasinaudojant esamomis struktūromis. Vykdymo užtikrinimas turėtų būti papildomas aspektas ir padėti išvengti vienas kitam prieštaraujančių veiksmų.

6 REKOMENDACIJA

Skubiai priimti priemonės, kuriomis būtų užtikrinta, kad socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turėtų aiškias pareigas užkardyti, nustatyti seksualinę prievartą prieš vaikus internete, be kita ko, vykstančią palaikant asmenų tarpusavio ryšį, apie ją pranešti ir ją blokuoti.

Būtina greitai panaikinti vaikų saugumo spragą, kuri šiuo metu egzistuoja nustojus galioti Laikinajam reglamentui, kuriuo nustatomos seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos ir kovos su ja taisyklės, (Kovos su seksualine prievarta prieš vaikus laikinajam reglamentui). ES teisėkūros institucijos turėtų skubiai priimti siūlomą ilgalaikį reglamentą dėl seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos ir kovos su ja. Daugiau kaip 80 proc. seksualinės prievartos prieš vaikus tyrimų pradedami dėl socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų pateiktų pranešimų. Pranešti apie prievartą vaikai dažnai pernelyg bijo. Dažnai vienintelis būdas sustabdyti seksualinės prievartos prieš vaikus, be kita ko, vykstančios palaikant asmenų tarpusavio ryšį, medžiagą yra ją aptikti.

Kartu su neseniai teisėkūros institucijų suderinta Kovos su seksualine prievarta prieš vaikus direktyvos nauja redakcija šiomis priemonėmis bus sustiprinta ES kovos su seksualine prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimu sistema tiek internete, tiek realiame gyvenime. Jomis bus pagerinta nusikaltimų prevencija, tyrimas ir pagalba nukentėjusiesiems. Be to, interneto platformos turėtų stiprinti tarpusavio bendradarbiavimą kovojant su sunkiais vaikams poveikį darančiais nusikaltimais internete, dalydamosi informacija apie žalingą turinį ir piktavalius veikėjus. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turėtų stiprinti bendradarbiavimą su ES interneto forumu, kad galėtų dalytis informacija apie naujas grėsmes ir piktnaudžiavimo modelius. Tai padėtų anksčiau nustatyti įtariamas nusikalstamas veikas ir apie jas pranešti. Be to, būtina aktyviau užtikrinti vaikų apsaugai skirtų teisės aktų, pavyzdžiui, Nusikaltimų aukų teisių direktyvos ar Direktyvos dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje, vykdymą.

7 REKOMENDACIJA

Valstybės narės gali nustatyti papildomus prevencinius priegigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimus nuo 13 metų

Papildomi prevenciniai priegigos apribojimai turėtų papildyti ES masto priegigos prie socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų apribojimą jaunesniems nei 13 metų vaikams. Paaugliai gali turėti priegigą tik prie tokios socialinių tinklų+ aplinkos, kuri yra saugi turinio ir dizaino elementų atžvilgiu, tinkama pagal amžių ir sukurta atsižvelgiant į jų teises ir poreikius. Valstybės narės, atsižvelgdamos į savo skirtingas istorines ir nacionalines aplinkybes, gali pageidauti nustatyti aukštesnę amžiaus ribą nei 13 metų. Visi papildomi prevenciniai nacionaliniai priegigos apribojimai turėtų būti nuolat vertinami ir galbūt iš naujo įvertinti, kai tik socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos taps standartiškai saugūs vaikams ir paaugliams.

8 REKOMENDACIJA

Stiprinti vartotojų apsaugos politiką siekiant apsaugoti vaikus

Vartotojų apsaugos teisė atlieka svarbų vaidmenį kaip vaiko apsaugos priemonė, apimanti visų rūšių prekybininkus – elektroninės prekybos internetines parduotuves, prenumeruojamas srautinio transliavimo paslaugas ir skaitmeninį turinį bei paslaugas, vaizdo žaidimus ir programėles – ir užtikrinanti, kad nė vienas su vaikais bendraujančiam prekybininkui nebūtų netaikomos vykdytinios vartotojų apsaugos pareigos. Reikėtų sustiprinti vaikų apsaugą nuo klaidinančios, agresyvios ir žalingos internetinės rinkodaros praktikos, įskaitant nuomonės formuotojų veiklą internete.

Reikėtų sustiprinti saugumo tinklą ir jo įgyvendinimą reglamentuojančias taisykles, kad kiekvienam vaikui, Europos Sąjungoje besinaudojančiam komercine skaitmenine paslauga, būtų užtikrintas bazinis vartotojų apsaugos lygis, neatsižvelgiant į paslaugos ar prekybininko rūšį arba valstybę narę, kurioje prekybininkas yra įsisteigęs.

Būsimas Skaitmeninio sąžiningumo aktas ir Reglamento dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje peržiūra yra puiki galimybė vaikų ir paauglių apsaugą įtvirtinti kaip pagrindinį ES vartotojų teisės elementą.

9 REKOMENDACIJA

Nuolat stebėti ir vertinti įgyvendinamų priemonių poveikį

Pagal visas naujas priemones, siūlomas vadovaujantis šio skyriaus rekomendacijomis, turėtų būti numatyti duomenimis pagrįsti mechanizmai ir metodai, leidžiantys nuolat vertinti jų poveikį ir veiksmingumą. Komisija taip pat turėtų gerinti vykdymo užtikrinimo veiksmų koordinavimą ir supaprastinti vertinimo bei stebėsenos procesus, konkrečiai susijusius su vaikų saugumu internete.

Remiantis Australijos socialinės žiniasklaidos teisės įgyvendinimo stebėsenos modeliu (įskaitant nuolatinį ekspertų žinių ir įžvalgų integravimą), visos ES mastu nustatytas prieigos apribojimas turėtų būti papildytas išsamiu vertinimu. Atliekant vertinimą daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama minimalios amžiaus ribos sistemos veiksmingumui, poveikiui ir pritaikymui, pirmenybę teikiant vaiko dalyvavimui. Tai būtų galima pasiekti pasitelkiant esamus mechanizmus, pavyzdžiui, ES vaikų dalyvavimo platformą ir Vaikams geresnio interneto strategiją (VGI+), taip pat koordinuojant šios srities mokslinius tyrimus visoje ES ir įvairiose tyrimų srityse, įskaitant mokslinių tyrimų programų struktūrą.

Atliekant šiuos vertinimus taip pat galėtų būti remiamasi pagal SPA vykdomu darbu ir Europos algoritmų skaidrumo centro veikla. Centras nuolat stebi, kaip kinta vaikų saugumo internete padėtis, atsižvelgdamas į naujas tendencijas, naujų technologijų teikiamas galimybes ir jų naudojimą, taip pat į besiformuojančias technologijas. Tai gali tapti pagrindu, kuriuo remiantis būtų sukurta sistemingo ir reguliaraus duomenų rinkimo sistema iš reprezentatyvių atitinkamų amžiaus grupių nepilnamečių imčių visoje ES.

Pagrindinis vertinimo akcentas – nepilnamečių gerovė. Vertinimo sistemos turėtų apimti vystymosi rezultatus, psichikos sveikatos rodiklius, gerovės rodiklius ir atsparumo rezultatus, užuot sutelkus dėmesį vien tik į atitiktį, poveikio ar vartojimo rodiklius. Vaikų saugumo politika galiausiai turėtų būti vertinama pagal jos indėlį į sveiką vystymąsi.

10 REKOMENDACIJA

Socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos turėtų užtikrinti, kad tvarkant vaikų duomenis pagal BDAR pirmiausia būtų atsižvelgiama į geriausius vaikų interesus

Kai socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai, veikdami kaip duomenų valdytojai ar tvarkytojai, tvarko vaikų asmens duomenis, jie turėtų užtikrinti, kad remiasi tinkamiausiu teisiniu pagrindu pagal BDAR. Duomenų apsaugos institucijos vertina, ar duomenų valdytojai tvarko vaikų duomenis remdamiesi tinkamu teisiniu pagrindu ir ar laikomasi atitinkamų sąlygų.

Jei duomenų valdytojas nusprendžia tvarkyti vaiko asmens duomenis remdamasis sutikimu, jis turėtų užtikrinti, kad gavo galiojantį vaiko sutikimą, o prireikus – ir tėvų pareigų turėtojo sutikimą.

Jeigu duomenų valdytojas nusprendžia remtis teisėtu interesu kaip vaikų asmens duomenų tvarkymo teisiniu pagrindu, prieš pradėdamas tvarkyti duomenis jis turėtų užtikrinti, kad būtų įvykdyti visi 6 straipsnio 1 dalies f punkte nustatyti reikalavimai. Vienas iš šių reikalavimų yra tai, kad atitinkamo duomenų subjekto interesai ar pagrindinės teisės ir laisvės nėra viršesni už teisėtus duomenų valdytojo interesus. Šiuo požiūriu ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas tais atvejais, kai duomenų subjektas yra vaikas.

Kaip nurodyta Europos duomenų apsaugos valdybos (EDAV) gairėse dėl teisėto intereso, atlikdami šį vertinimą duomenų valdytojai turėtų atsižvelgti į bet kokio kišimosi į vaiko teises ir laisves mastą ir intensyvumą. Jie turėtų atsižvelgti į vaiko pagrįstus lūkesčius dėl to, kaip bus naudojami jo asmens duomenys. Be to, jie turėtų įrodyti, kad, priimant sprendimus, pirmiausia buvo atsižvelgta į geriausius vaiko interesus ir kad įgyvendintos tinkamos apsaugos priemonės. Derinant konkuruojančius interesus, pirmenybė turėtų būti teikiama geriausiems vaiko interesams.

Jei duomenų valdytojo teisėti interesai prieštarauja vaiko interesams arba pagrindinėms teisėms ir laisvėms, vaiko interesai ir teisės paprastai turėtų būti viršesni. Jei to užtikrinti neįmanoma, duomenų valdytojas turėtų pasirinkti tinkamesnį teisinį pagrindą arba netvarkyti vaiko asmens duomenų.

11 REKOMENDACIJA

Užtikrinti veiksmingą Atsakomybės už gaminius direktyvos įgyvendinimą

Ši direktyva, kuri buvo priimta 1985 m., buvo atnaujinta per paskutinę Europos Komisijos kadenciją, siekiant atsižvelgti į reikšmingus technologinius, ekonominius ir teismų praktikos pokyčius. Ja siekta užtikrinti vienodas konkurencines sąlygas ir teisinį tikrumą įmonėms, kartu garantuojant veiksmingą žalos atlyginimą nukentėjusiesiems. Peržiūrėta direktyva įsigaliojo 2024 m. gruodžio 8 d. ir valstybės narės privalo ją perkelti į nacionalinę teisę iki 2026 m. gruodžio 9 d.

Atsižvelgiant į visame pasaulyje besiformuojančią teismų praktiką dėl skaitmeninių paslaugų atsakomybės už gaminius, itin svarbu užtikrinti veiksmingą ir savalaikį Atsakomybės už gaminius direktyvos (AGD) perkėlimą į nacionalinę teisę ir jos įgyvendinimą. Be to, reguliavimo institucijos turėtų aktyviai informuoti visuomenę apie su AGD susijusias teises, pavyzdžiui, apie atnaujintus žalos atlyginimo mechanizmus asmenims, siekiantiems pareikšti reikalavimą dėl žalos, padarytos dėl gaminio su trūkumais, ypač programinės įrangos, naudojimo.

04

Nepilnamečių įgalinimas saugiai naršyti skaitmeniniame pasaulyje

Ankstesniame skyriuje buvo nagrinėjami galiojantys teisės aktai ir ES bei valstybių narių turimos priemonės, skirtos vaikams apsaugoti internete, pristatyti vykstančio vykdymo užtikrinimo rezultatai ir nustatytos sritys, kuriose teisės aktus bei priemones reikia sustiprinti ir papildyti, siekiant didesnio vaikų saugumo internete.

Tačiau socialinių tinklų+ pasaulio negalima vertinti vien per rizikų prizmę. Tai taip pat yra galimybių erdvė, suteikianti sąlygas kūrybiškumui ir dalyvavimui. Šiame skyriuje nagrinėjami, palyginti su rizikomis, riboti, turimi duomenys apie galimybes, kurias nepilnamečiams suteikia socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės paslaugos. Jame atsižvelgiama ir į jaunimo atstovės Martos Gonçalves, kuri dalyvavo specialiosios grupės posėdžiuose ir diskusijose, kurios padėjo pirmininkams suformuluoti rekomendacijas, indėlį.

Toliau šiame skyriuje apžvelgiamos pasirinktos ES politikos priemonės ir įrankiai, skatinantys nepilnamečių įgalinimą ir dalyvavimą internete. Skyrius baigiamas rekomendacijomis, kaip padėti vaikams ir juos palaikantiems (tėvams ir globėjams, mokytojams bei pedagogams) pasinaudoti interneto erdvės teikiamomis galimybėmis.

Šis skyrius grindžiamas penktuoju ir ketvirtuoju iš šešių pagrindinių principų, kuriuos bendrapirmininkiai pristatė siekdami didinti vaikų saugumą internete, ramsčiais: įgalinimas ir švietimas žiniasklaidos srityje, vaikų teisės ir dalyvavimas. Šioje analizėje remiamasi atitinkamomis tarptautinėmis ir Sąjungos vaiko teisių apsaugos sistemomis^a.

Kad internetinės vaikų apsaugos priemonės būtų veiksmingos, jos turi būti derinamos su veiksmais, kuriais skatinamas nepilnamečių įgalinimas ir dalyvavimas. Priemonės turi būti tinkamos pagal vaikų ir paauglių amžių bei besikeičiančius gebėjimus ir suderintos su globėjų bei pedagogų besikeičiančiais vaidmenimis nepilnamečiams žengiant į pilnametystę.

Be rizikos, taip pat svarbu pripažinti, kad skaitmeninis pasaulis vaikams ir paaugliams suteikia daug galimybių. Kai nepilnamečiai saugiai bendrauti internete ir turi tvirtų skaitmeninių įgūdžių, naudojimąsi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis galėtų prisidėti prie gerovės, socialinių ryšių

a. Visų pirma Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją ir Vaiko teisių komiteto bendrąsias pastabas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją ir ES vaiko teisių strategiją.

stiprinimo, suteikti galimybę kurti bendraamžių palaikymo tinklus ir saviraiškos, pilietinio aktyvumo bei savarankiško mokymosi galimybių.

Kitame skirsnyje nagrinėjamos numatomos galimybės, susijusios su vaikų ir paauglių naudojimu socialiniais tinklais+. Tačiau pirmiausia šiame skyriuje suteikiamas žodis jaunimo atstovei.

Geresnio skaitmeninio pasaulio kūrimas

PORTUGALIJOS VAIKAMS GERESNIO INTERNETO+ STRATEGIJOS

AMBASADORĖS MARTOS GONÇALVES RAGINIMAS VEIKTI

Užaugau pasaulyje, kuriame internetas niekada nebuvo atskirtas nuo kasdienio gyvenimo. Mano kartai buvimas internete nėra atsitiktinė veikla. Skaitmeninėje erdvėje mes mokomės, kuriame, bendraujame, užmezgame draugystes, atrandame galimybes ir formuojame savo tapatybę. Todėl vaikų ir jaunimo įgalinimas saugiai naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis technologijomis nėra vien jų apsauga nuo žalos. Tai reiškia ir galimybę jiems visapusiškai dalyvauti pasaulyje, kuriame jie auga.

Per dažnai diskusijos apie vaikų gyvenimą skaitmeninėje erdvėje vyksta nedalyvaujant patiems vaikams. Vyriausybės, įmonės, pedagogai ir suaugusieji priima sprendimus jaunų žmonių vardu, retai klausdami jų, kuriems šie sprendimai daro didžiausią poveikį, ko jiems iš tikrųjų reikia. Tai ne tik nesąžininga – tai ir neveiksminga. Negalime kurti geresnės skaitmeninės aplinkos remdamiesi spėlionėmis apie vaikų patirtis.

Dirbdama bendraamžių konsultavimo ir jaunimo atstovavimo srityse, savo akimis mačiau nepaprastą jaunų žmonių potencialą, kai jais pasitikima ir jiems suteikiama atsakomybė. Vaikai ir paaugliai gali pasiekti nepaprastų rezultatų pasitelkdami savo kūrybiškumą, empatiją, ryžtą ir norą padėti vieni kitiems. Kai jauni žmonės susiburia, jie ne tik naudoja technologijas. Jie pasitelkia jas mokymuisi, kūrybai, problemų sprendimui ir bendruomenių kūrimui. Jie tampa pavyzdžiu savo bendraamžiams taip, kaip suaugusieji to padaryti negali.

Jauni žmonės yra savo pačių realybės ekspertai. Jie žino, kokias galimybes vertina, su kokiais iššūkiais susiduria ir kokie sprendimai iš tikrųjų galėtų pakeisti jų gyvenimą. Prasmingas jaunimo dalyvavimas neturėtų būti laikomas tik simboline priemone – jis turėtų būti pripažįstamas kaip esminė skaitmeninės politikos, platformų ir paslaugų, kurios iš tiesų veikia, kūrimo dalis.

Specialiosios grupės procesas yra puikus prasmingo jaunimo dalyvavimo pavyzdys. Per visus tris susitikimus vaikų ir jaunimo atstovai buvo visapusiškai įtraukti į diskusijas, dalyvavo kartu su kitais ekspertais, išsakė savo požiūrį ir išsakė jiems svarbiausius rūpesčius.

Be to, turėjau galimybę prisidėti ir prie pačios ataskaitos rengimo – rašyti atskirus jos skyrius ir teikti pastabas rengiant rekomendacijas. Į mano nuomonę ne tik buvo atsižvelgta – buvau prasmingai įtraukta į visą procesą ir galėjau prisidėti savo žiniomis bei patirtimi, kaip matyti iš šio skyriaus (žr., pavyzdžiui, skirsnį apie bendraamžių konsultavimą). Dalyvavimas diskusijose, kuriose buvo formuojami sprendimai, keitimasis argumentais, skirtingų požiūrių išklausymas ir naujų įžvalgų įgijimas dar kartą patvirtino, kad svarbu įtraukti jaunus žmones į visą procesą ir jų išgyventą patirtį pripažinti ekspertinėmis žiniomis.

Nors specialioji grupė daugiausia dėmesio skyrė požiūriui, kaip užtikrinti vaikų saugumą internete, taip pat norėjau atkreipti dėmesį į skaitmeninio pasaulio teikiamas galimybes.

Interneto pasaulis atvėrė galimybių, apie kurias ankstesnės kartos vargu ar galėjo įsivaizduoti. Jame vaikai gali mokytis naujų kalbų, groti muzikos instrumentais, atrasti mokslines temas, ugdytis meninius gebėjimus,

pažinti kitas kultūras ir užmegzti ryšius su žmonėmis, kuriuos sieja tie patys pomėgiai, nepaisant geografinių atstumų. Daugeliui jaunuolių, ypač tiems, kurie savo vietos bendruomenėse gali jaustis izoliuoti, skaitmeninės erdvės tampa vietomis, kuriose jie atranda priklausymo jausmą, įkvėpimą ir pasitikėjimą savimi. Internetas gali sukurti galimybių, keičiančių žmonių gyvenimą, tačiau tik tuo atveju, jei vaikams suteikiama pakankamai žinių ir teikiama parama, kad jie galėtų saugiai juo naudotis.

Patirtis taip pat parodė, kad informuotas vaikas yra įgalintas vaikas. Kai jaunuoliai supranta, kaip veikia skaitmeninės platformos, kaip apsaugoti savo privatumą ir kaip atpažinti manipuliaciją, dezinformaciją ar žalingą elgesį, jie labiau pasitiki savimi ir geba atpažinti, kai kažkas yra ne taip. Jie yra geriau pasirengę ieškoti pagalbos, palaikyti draugus ir prisidėti prie saugesnių interneto bendruomenių kūrimo. Skaitmeninis raštingumas nėra vaikų mokymas bijoti technologijų. Tai gebėjimo pasitikėti savimi ir turėti žinių, leidžiančių technologijomis naudotis kritiškai, atsakingai ir pozityviai, ugdymas.

Žinios yra viena iš galingiausių įrankių, kuriuos galime suteikti vaikui. Informacija padeda priimti pagrįstus sprendimus, ugdo atsparumą ir savarankiškumą. Kiekvienas vaikas turi teisę gauti aiškias, jo amžiui tinkamas rekomendacijas, padedančias suprasti tiek skaitmeninio pasaulio galimybes, tiek jo keliamą riziką. Kuo daugiau investuojame į švietimą, dalyvavimą ir skaitmeninį raštingumą, tuo labiau įgaliname jaunus žmones saugoti save ir kitus internete.

Skaitmeninio pasaulio ateitį kurs šiandienos vaikai. Jie nėra tik būsimi piliečiai – jie jau dabar yra aktyvūs dalyviai, kurių balsas, idėjos ir patirtis yra svarbūs. Jei įgalinsime juos šiandien, jie ne tik gebės orientuotis skaitmeniniame pasaulyje. Jie pakeis jį į gerąją pusę.

Marta Gonçalves

*Vaikams geresnis internetas+
ambasadore, Portugalija*

Marta Gonçalves

Galimybės nepilnamečiams skaitmeniniame pasaulyje

RYŠIAI IR SAVIRAIŠKA

Kaip jau minėta 2 skyriuje, daugelis vaikų ir paauglių naudojami socialiniais tinklais+ tam, kad užmegztų ryšius, bendrautų ir dalytųsi savo pomėgiais su kitais internete – tai patvirtina ir tyrimų duomenys²⁹⁰.

Socialiniai tinklai+ taip pat gali suteikti paaugliams galimybę dalytis savo pomėgiais su bendraamžiais internete, puoselėti užsimezgasias draugystes realiame gyvenime ir palaikyti ryšį su artimais draugais bei šeimos nariais, gyvenančiais toli²⁹¹.

„Jauniems žmonėms labai reikia požiūrio, grindžiamo jų savarankiškumu. Nerimaujantys tėvai riboja vaikus iš visų pusių, o socialiniai tinklai tampa būdu nuo to pabėgti. Jaunimas turi būti įtrauktas į sprendimus ir diskusijas apie interneto erdves, nes tik tada jie laikysis nustatytų taisyklių ir bus įgalinti ugdydami atsparumą, kritinio vertinimo ir savireguliacijos įgūdžius, būtinus nenusipėjamai skaitmeninei ateičiai.“

– ZUZANNA,
17-METĖ ES VAIKŲ DALYVAVIMO
PLATFORMOS ATSTOVĖ

Apskritai, naudojimasis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis gali sudaryti paaugliams galimybę kartu mėgautis pramogomis ir dalytis bendromis patirtimis internete; tyrimai rodo, kad galimą teigiamą poveikį paauglių nuotakai ir gerovei²⁹².

Socialiniai tinklai+ taip pat gali suteikti paaugliams erdvių saviraiškai ir tapatybės tyrinėjimui²⁹³. Tyrimai rodo, kad interneto erdvės gali būti suvokiamos kaip aplinka, kurioje galima lengviau atskleisti pasirinktą informaciją apie save²⁹⁴. Be to, kai kurie nepilnamečiai privačias socialinių tinklų paskyras gali naudoti panašiai kaip asmeninius dienoraščius²⁹⁵.

Paaugliai vis dažniau naudojami socialiniais tinklais+ kaip kūrybinės saviraiškos priemone. 2022 m. atlikta 1 316 JAV paauglių apklausa parodė, kad 71 proc. jų socialinę žiniasklaidą laikė erdve, kurioje gali išreikšti savo kūrybiškumą²⁹⁶. Tačiau toks naudojimas gali kelti pavojų paaugliams.

Trumpai tariant, galimą socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų naudą nepilnamečių ryšiams su kitais ir saviraiškai juos palaikantieji turėtų vertinti atsižvelgdami į riziką vaikų ir paauglių saugumui, sveikatai bei gerovei. Tai yra ir nepageidaujamo kontakto ir jų amžiui netinkamo turinio poveikio internete, ypač viliojimo ir seksualinės prievartos prieš vaikus, rizika.

Siekiant užtikrinti, kad vaikai ir paaugliai jaustųsi patogiai pasakodami tėvams ar globėjams apie savo patirtis internete, ypač apie nepageidaujamą kontaktą ar kitus neigiamus išgyvenimus, labai svarbu atvirai kalbėtis su nepilnamečiais apie jų veiklą internete. Be to, tėvai, globėjai ir pedagogai turi turėti reikiamų įgūdžių, kad galėtų prižiūrėti nepilnamečių naudojimąsi socialiniais tinklais+ (ir prireikus – jį riboti) bei žinotų, kur prireikus kreiptis dėl profesionalios pagalbos.

PARAMA IR INFORMACIJA

Daugelis paauglių naudojami socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis ieškodami paramos dėl internete patiriamų sunkumų. Kai kurie tyrimai rodo, kad socialinių tinklų+ naudojimas gali skatinti atviresnius pokalbius ir suteikti paaugliams galimybę rasti pagalbą internete²⁹⁷.

Nepilnamečiai dažnai pabrėžia, kad internetinės erdvės suteikia „saugias“ saviraiškos alternatyvas arba prieinamesnius paramos šaltinius, palyginti su „tradicinėmis“ galimybėmis, tokiomis kaip pokalbiai su tėvais ar konsultantais²⁹⁸.

Kaip aptarta 2 skyriuje, paaugliai, pasižymintys aukšta savigarba ir turintys draugų realiame gyvenime, gali sėkmingai stiprinti savo santykius realiame gyvenime ir rasti paramą internete. Tačiau paaugliams, kurių savigarba žemesnė ir kurių socialiniai ryšiai realiame gyvenime yra silpnėsi, socialinės žiniasklaidos ir kitų skaitmeninių tinklų+ aplinka gali padidinti nepageidaujamo kontakto ir jų amžiui netinkamo turinio poveikio riziką.

Pažeidžiami nepilnamečiai, įskaitant priklausančius LGBTIQ+ bendruomenėms, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, patiriančius psichikos sveikatos sunkumų, valgymo sutrikimų ar save žalojančius asmenis, gali būti ypač linkę naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, siekdami užmegzti ryšį su žmonėmis, patiriančiais panašių sunkumų, arba ieškodami paramos.

Riboti tyrimų duomenys rodo, kad kai kurie paaugliai gali rasti paguodą dėl patiriamų sunkumų ne tik tiesiogiai bendraudami internete, bet ir žinodami, kad panašią patirtį išgyvena ir kiti žmonės²⁹⁹.

Tačiau nepilnamečių naudojimas socialiniais tinklais+ ieškant paramos gali pakenkti ir taip pažeidžiamiems asmenims, pavyzdžiui, jie gali patirti patyčias kibernetinėje erdvėje ir socialinę atskirtį, galinčią turėti neigiamų padarinių jų sveikatai ir gerovei.

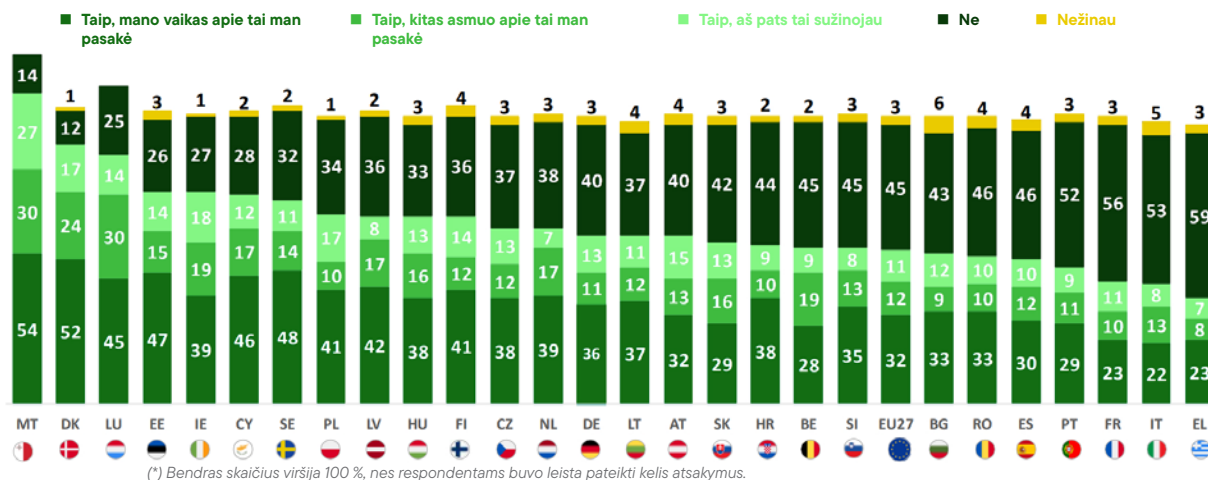
Tinkamai įdiegtos apsaugos priemonės galėtų padėti socialinių tinklų+ erdvėms teikti paramą nepilnamečiams. Pavyzdžiui, prižiūrimi internetiniai diskusijų forumai, kuriuos moderuoja sveikatos priežiūros specialistai, galėtų tapti alternatyva tiems, kurie socialinių tinklų+ platformose ieško pagalbos ar informacijos.

Kai kurie duomenys rodo, kad dalyvavimas tokio pobūdžio forumuose gali padėti paaugliams įveikti nenorą kreiptis profesionalios pagalbos įprastais, tradiciniais būdais³⁰⁰. Tai taip pat gali padėti spręsti dezinformacijos ir klaidinančios informacijos sklaidos internete problemas, pavyzdžiui, susijusias su medicininiais klausimais.

Globėjai, pedagogai ir viešųjų paslaugų teikėjai (įskaitant psichikos sveikatos ir seksualinės sveikatos priežiūros paslaugų teikėjus) turėtų apsvarstyti, kaip geriausiai informuoti nepilnamečius ir padėti jiems saugiai naudotis socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis kaip informacijos ar paramos šaltiniu.

1 pav. Šeimos informuotumas apie neigiamą nepilnamečių patirtį internete

Klausimas. Ar jūsų vaikas kada nors kreipėsi į jus arba ar jūs sužinojote, kad jūsų vaikas turėjo neigiamos patirties internete?

Šaltinis: Europos Komisija (2026). „Per ilgo buvimo prie ekranų ir socialinių tinklų poveikis jaunuolių psichikos sveikatai“ (Impact of excessive screen time and social media on young people's mental health). 2026 m. birželio mėn. Eurobarometro apklausa.

MOKYMAS IR ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS

Skaitmeninių priemonių naudojimo mokymuisi tyrimai rodo, kad skaitmeninių priemonių ir paslaugų naudojimas gali turėti nedidelį arba vidutinį teigiamą poveikį vaikų mokymosi rezultatams vidurinėje mokykloje³⁰¹.

Skaitmeninės technologijos suteikia mokytojams ir mokiniams papildomų mokymo ir mokymosi galimybių ir, atrodo, yra veiksmingiausios, kai yra naudojamos kaip tradicinio mokymo papildymas, o ne jo pakaitalas³⁰².

Gamtos mokslų, matematikos ir kalbų mokymąsi skaitmeninės technologijos gali praturtinti sąveikiosiomis priemonėmis. Tai apima imitavimą, modeliavimą, animuotas priemones, skaitmeninius žaidimus, daugialypės terpės išteklius ir garso efektus. Tokie metodai gali didinti mokinių įsitraukimą ir padėti abstrakčias ar sudėtingas sąvokas pateikti prieinamiau ir suprantamiau³⁰³.

Skaitmeniniai įrankiai ir paslaugos taip pat gali prisidėti prie individualizuoto mokymosi. Jie suteikia mokymosi procesui daugiau lankstumo, nes mokiniams suteikiama galimybė mokytis savo tempu ir nagrinėti temas iš skirtingų perspektyvų. Tai gali padidinti motyvaciją, ypač mokiniams, kuriems naudingas kartojimas arba savarankiškas tyrinėjimas³⁰⁴.

DI grindžiamos technologijos yra papildoma priemonė, galinti padėti individualizuoti mokymą. Šios priemonės suteikia mokytojams galimybę pritaikyti mokymo metodus pagal mokinių rezultatus, laiku teikti grįžtamąjį ryšį ir atlikti korekcijas, taip pat pritaikyti individualią pagalbą pagal kiekvieno mokinio poreikius³⁰⁵.

Tyrimai rodo, kad generatyvinio DI naudojimas jau tapo neatsiejama daugelio mokinių kasdienio mokymosi dalimi³⁰⁶. Nors mokiniai pripažįsta su jo naudojimu susijusią riziką jų mokymuisi ir kognityvinei raidai, jie dažniau pabrėžia galimą naudą³⁰⁷, pavyzdžiui, naudojant DI priemonę sutaupytą laiką.

Mokyklose naudojamos mokymosi platformos gali suteikti pradinių ir vidurinių mokyklų mokiniams prieigą prie įvairesnių kokybiškų mokymosi išteklių, sudaryti sąlygas savarankiškai mokytis, taip pat atlikti įsivertinimą ir bendraamžių vertinimą³⁰⁸.

Šias galimybes reikia vertinti atsižvelgiant į riziką, įskaitant skaitmeninių prietaisų potencialą nukreipti vaikų ir paauglių dėmesį nuo mokymosi, fizinę riziką (pavyzdžiui, susijusią su nepilnamečių regėjimu) ir perteklinės švietimo skaitmenizacijos riziką.

Reikia išsamiau išanalizuoti DI priemonių poveikį vaikų ir paauglių švietimui bei įgūdžių ugdymui, siekiant suprasti galimą naudą ir riziką, kaip aptarta 2 skyriuje. Taip pat reikia daugiau duomenų apie galimą teigiamą socialinių tinklų+ naudojimo poveikį švietimo aplinkoje.

Skaitmeninis švietimas, įskaitant gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir raštingumą DI srityje, yra itin svarbus siekiant įgalinti vaikus ir paauglius saugiai orientuotis internetinėje erdvėje. Svarbiausias klausimas – kaip praktiškai integruoti skaitmeninių įgūdžių ir raštingumo ugdymą į švietimo programas taip, kad tai būtų naudinga bendram nepilnamečių mokymuisi ir raidai.

Kultūra ir požiūris į skaitmeninių įrenginių ir priemonių naudojimą mokymosi aplinkoje įvairiose ES valstybėse narėse labai skiriasi. Tačiau plačiai pripažįstama, kad svarbu stiprinti nepilnamečių, globėjų bei pedagogų kompetencijas, suteikti saugias ir pagal amžių tinkamas mokymosi priemones ir užtikrinti, kad skaitmeninės gerovės samprata taptų neatsiejama ugdymo mokykloje dalimi.

„Jaunimui reikia aiškių teisių, suprantamos informacijos, veiksmingų pranešimo apie problemas priemonių ir realios galimybės prisidėti prie skaitmeninių erdvių, kuriomis jie kasdien naudojasi, kūrimo. Internetas nėra tik pavojų kupina vieta. Daugeliui jaunuolių tai taip pat yra mokymosi, bendravimo, kūrybos ir paramos erdvė. Todėl užuot draudę ar riboję, kurkime internetą kaip įkvepiančią ir visiems saugią erdvę. Todėl mano žinutė paprasta: kurkime internetą ne tik mums, o kartu su mumis.“

— AYATA,
15-METĖ ES VAIKŲ DALYVAVIMO
PLATFORMOS ATSTOVĖ

IŠMANIŲJŲ TELEFONŲ NAUDOJIMO RIBOJIMAS MOKYKLOSE

Mobilieji telefonai tapo neatsiejama vaikų ir paauglių kasdienio gyvenimo dalimi visoje Europoje. Kaip aptarta 1 skyriuje, nepilnamečių naudojimas išmaniaisiais telefonais mokykloje gali atitraukti dėmesį nuo mokymosi, neigiamai veikti mokymosi rezultatus, mažinti socialinį bendravimą ir kartu didinti tokių žalingų reiškinių kaip patyčios kibernetinėje erdvėje ir socialinė atskirtis riziką.

Paaugliams išmaniųjų telefonų naudojimas gali padidinti psichikos sveikatos problemų, įskaitant nerimą ir depresiją, riziką. Apskritai, nepilnamečių naudojimas išmaniaisiais telefonais klasėje gali sukelti mokytojams vadinamąjį nerimą dėl stebėjimo ir papildomą stresą, susijusį su būtinybe kontroliuoti įrenginių naudojimą.

Nustatyta rizika paskatino diskusijas ES valstybėse narėse ir už jų ribų dėl to, ar reikėtų uždrausti vaikams ir paaugliams naudotis išmaniaisiais telefonais mokykloje. Siūlomos priemonės svyruoja nuo visiškai draudimo naudotis telefonais mokykloje iki lankstesnių ribojimo politikos priemonių, pagal kurias telefonus būtų leidžiama naudoti tam tikromis sąlygomis arba prižiūrint.

2025 m. pabaigoje dauguma ES valstybių narių buvo nustačiusios arba planavo nustatyti tam tikrus mobiliųjų telefonų naudojimo mokyklose ribojimus. Priemonės svyruoja nuo visiškai draudimo naudotis telefonais mokykloje (Austrijoje, Belgijoje, Kipre, Prancūzijoje, Vengrijoje, Portugalijoje ir Slovėnijoje), dažnai numatant privalomą įrenginių surinkimą, iki ribojimų, taikomų tik klasėse, kai platesnio masto veiksmai paliekami mokyklos nuožiūrai (Nyderlanduose, Rumunijoje ir Slovakijoje). Kai kurios šalys (Bulgarija ir Švedija) pereina nuo rekomendacinio pobūdžio sistemų prie teisiškai privalomų taisyklių.

Dažniausiai taikomi visos dienos draudimai, tačiau jų vykdymo lygis skiriasi (pavyzdžiui, Švedijoje 80 proc. respondentų draudimo įgyvendinimą vertino teigiamai, o 20 proc. susidūrė su sunkumais)³⁰⁹.

Nustatyti ribojamųjų priemonių iššūkiai ir nenumatytos pasekmės apima papildomą našta ne mokytojų personalui, kuris turi surinkti įrenginius, pakeitimo poveikį (kai nepilnamečiai vietoj išmaniųjų telefonų ima naudoti, pavyzdžiui, planšetes ar nešiojamuosius kompiuterius), patyčių kibernetinėje erdvėje perkėlimą į laiką po pamokų ir pernelyg intensyvių išmaniųjų telefonų naudojimą vakarais.

ES politika ir priemonės

Išnagrinėjus vaikų ir paauglių naudojimosi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis teikiamas galimybes, atsižvelgiant į šios veiklos keliamą riziką nepilnamečių sveikatai ir gerovei, kitame skirsnyje pristatomos pasirinktos ES politikos priemonės ir įrankiai, kuriais skatinamas nepilnamečių įgalinimas ir dalyvavimas internete.

Analizėje daugiausia dėmesio skiriama politikos priemonėms ir įrankiams, kuriuos, bendrapirmininkų nuomone, galima papildyti ar užbaigti imantis tolesnių veiksmų.

ES VAIKO TEISIŲ STRATEGIJA

2021 m. Europos Komisija priėmė ES vaiko teisių strategiją – išsamią politikos sistemą, kuria siekiama užtikrinti vaikų teises visose ES politikos srityse ir užtikrinti, kad pažeidžiami vaikai galėtų saugiai naudotis pagrindinėmis paslaugomis.

Ši strategija pagrįsta šešiais ramsčiais:

1. vaikų dalyvavimas politiniame ir demokratiame gyvenime, įskaitant ES vaikų dalyvavimo platformą;
2. socialinė ir ekonominė įtrauktis, sveikata ir švietimas, įskaitant Europos vaiko garantijų sistemą;
3. kova su smurtu prieš vaikus ir vaikų apsaugos užtikrinimas.
4. vaiko interesus atitinkantis teisingumas;
5. skaitmeninė aplinka;
6. pasaulinis aspektas.

Skaitmeninis ramstis, kuriuo įsipareigojama toliau remti saugesnio interneto centrus ir Vaikams geresnio interneto strategiją, užtikrina, kad vaikai galėtų naudotis saugia skaitmenine aplinka ir turėtų vienodas galimybes naudotis skaitmeninėmis priemonėmis.

Strategijoje valstybės narės raginamos užtikrinti veiksmingą ir vienodą prieigą prie skaitmeninių priemonių, remti gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ugdymą švietimo sistemoje, stiprinti vaikų gebėjimą kritiškai vertinti internete randamą turinį ir atpažinti dezinformaciją bei žalingą turinį.

Be to, valstybės narės raginamos skatinti ir remti ES bendrai finansuojamus saugesnio interneto centrus, vaikų pagalbos linijas ir pranešimų apie neteisėtą ar žalingą turinį karštąsias linijas. Galiausiai Strategijoje valstybės narės raginamos skatinti vaikų, ypač mergaičių, dalyvavimą gamtos mokslų, technologijos, inžinerijos ir matematikos (STEM) ugdymo srityse.

ES vaiko teisių strategijoje Europos Komisija ragina IRT įmones:

- // užtikrinti, kad vaikų, įskaitant neįgalius vaikus, teisės, visų pirma privatumas, asmens duomenų apsauga, ir prieiga prie amžių atitinkančio turinio būtų numatyti skaitmeniniuose produktuose ir paslaugose, atsižvelgiant į pritaikytą ir standartizuotą duomenų apsaugą;
- // suteikti vaikams ir tėvams tinkamas prie ekrano praleisto laiko ir elgesio kontrolės priemones, ir apsaugoti juos nuo per dažno internetinių produktų naudojimo ir nuo jų sukeltos priklausomybės;
- // stiprinti priemones, siekiant padėti kovoti su žalingu turiniu ir netinkama komercine komunikacija, pvz., lengvai naudojamos pranešimo formos ir kanalų blokavimas arba veiksmingos amžiaus patikrinimo priemonės;
- // toliau stengtis aptikti neteisėtą internetinį turinį, įskaitant seksualinės prievartos prieš vaikus turinį, apie jį pranešti ir jį pašalinti iš savo platformų ir teikiamų paslaugų tiek, kiek tokia praktika yra teisėta.

VAIKAMS GERESNIS INTERNETAS

Europos Komisija tiesiogiai bendradarbiauja su vaikais, taip pat ekspertais, tėvais, globėjais, mokytojais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, siekdama užtikrinti, kad rengiant ir įgyvendinant su skaitmenine aplinka susijusią politiką būtų atsižvelgiama į įvairias perspektyvas.

Vaikams geresnio interneto (VGI+) strategija sudaro išsamią sistemą, kuria siekiama apsaugoti nepilnamečius internete, įskaitant pačius pažeidžiamiausius, įgalinti juos ir užtikrinti pagarbą jų teisėms. Strategija padeda įgyvendinti šios srities ES teisės aktus, papildydama juose nustatytas pareigas informuotumo didinimo, gebėjimų stiprinimo ir paramos priemonėmis.

Vaikams geresnio interneto platformoje pateikiamas išsamus švietimo išteklių rinkinys, skirtas padėti vaikams ir jaunimui ugdyti skaitmeninius įgūdžius, būtinus saugiai, atsakingai ir užtikrintai dalyvauti interneto aplinkoje.

Platforma grindžiama įvairių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimu ir joje pateikiami atskiri mokymosi kampeliai vaikams ir jaunimui, tėvams ir globėjams, taip pat mokytojams ir pedagogams. Tai atspindi svarbų globėjų ir pedagogų, kaip vaikų ir paauglių palaikančiųjų, vaidmenį prižiūrint ir nukreipiant jų naudojimąsi socialiniais tinklais+.

Vaikų kampelis

Vaikams geresnio interneto platformos vaikų kampelis skirtas įgalinti vaikams ir jaunimui saugiai orientotis skaitmeniniame pasaulyje, čia jiems suteikiama įvairios įtraukios ir sąveikiosios mokomosios medžiagos. Tai, be kita ko, edukaciniai žaidimai, padedantys stiprinti žinias ir didinti informuotumą apie vaikų saugumą internete, atsakingą elgesį internete, taip pat pernelyg intensyvaus naudojimosi internetu ir piktnaudžiavimo juo prevenciją.

Vaikų kampelyje taip pat pateikiama mokomoji medžiaga, kuria vaikai supažindinami su ES veikla ir pilietinio dalyvavimo galimybėmis vykdant tokias iniciatyvas kaip ES vaikų dalyvavimo platforma (plačiau aptariama toliau šiame skyriuje).

Tėvų kampelis

Vaikams geresnio interneto platformos tėvų kampelis padeda tėvams, globėjams ir kitiems už vaikus atsakingiems suaugusiems – čia pateikiama praktinių gairių ir įrodymais pagrįstų švietimo išteklių įvairiais klausimais, susijusiais su vaikų patirtimis internete.

Atskiruose skyriuose nagrinėjamos tokios temos kaip tėvų priežiūros priemonės, žaidimai internete ir prie ekrano praleisto laiko valdymas. Be to, platformoje siūlomi mokymosi moduliai ir išsamios teminės sesijos, skirtos padėti tėvams geriau suprasti tiek socialinių tinklų ir skaitmeninių technologijų keliamą riziką, tiek jų teikiamas galimybes.

Pagrindiniai mokymo moduliai apima tokias temas kaip kibernetinis saugumas, kova su smurtu dėl lyties internete, internetiniai žaidimai, manipuliavimu grindžiama rinkodara žaidimuose, dezinformacijos ir klaidinančios informacijos supratimas, sekstingas, patyčios kibernetinėje erdvėje ir tėvų vaidmuo padedant vaikams bei ugdant jų gebėjimus skaitmeniniame pasaulyje.

Kiekviename modulyje pateikiama aiškinamoji medžiaga, siūloma veikla ir papildomų išteklių, padedančių mokytis savarankiškai ir savo tempu.

Mokytojų kampelis

Galiausiai mokytojų kampelis suteikia mokytojams, pedagogams ir kitiems su vaikais bei jaunimu dirbantiems specialistams įvairių švietimo išteklių, skirtų stiprinti jų gebėjimus spręsti vaikų saugumo internete ir skaitmeninio pilietiškumo klausimus ugdymo aplinkoje.

Įvadinuose mokymosi moduliuose daugiausia dėmesio skiriama pagrindiniams vaikų saugumo internete aspektams ir pedagogų atsakomybei padedant vaikams bei jaunimui. Juose nagrinėjamos tokios temos kaip pagrindinė saugumo internete rizika, gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir skaitmeninio pilietiškumo ugdymas pradinėse ir vidurinėse mokyklose, visos mokyklos masto požiūrio į vaikų saugumą internete taikymas ir vaikų teisės skaitmeniniame pasaulyje.

SAUGESNIO INTERNETO CENTRAI

Vaikams geresnio interneto (VGI+) strategijos pagrindą sudaro ES bendrai finansuojamas saugesnio interneto centrų tinklas.

Vien 2025 m. saugesnio interneto centrai pasiekė daugiau kaip 46,4 mln. europiečių, surengė 448 000 apsilankymų mokyklose ir mokymų bei per „Insafe“ pagalbos linijas sulaukė daugiau kaip 57 000 kreipimųsi³¹⁰.

Tinklas kartu su Europos Komisija taip pat organizuoja kasmetinę Saugesnio interneto dieną – visame pasaulyje kiekvieną vasarį vykstančią kampaniją, kuria siekiama didinti informuotumą apie saugumą internete.

Saugesnio interneto centrai teikia įvairias paslaugas, apimančias tiek prevenciją, tiek pagalbą. Jie organizuoja mokymus ir teikia šeimoms bei mokykloms skirtas lengvai suprantamas informacines priemones, kuriomis siekiama stiprinti skaitmeninį raštingumą ir skatinti atsakingą elgesį internete.

Pagal SPA daugeliui Europos Saugesnio interneto centrų dabar yra suteiktas patikimų pranešėjų statusas, todėl padedama stiprinti nepilnamečių apsaugą internete, nes sudaromos sąlygos teikti prioritetinius pranešimus apie neteisėtą turinį, darantį poveikį vaikams ir jaunimui. Centrai taip pat atlieka labai svarbų vaidmenį informuodami skaitmeninių paslaugų koordinatorius apie vaikams ir jaunimui kylančią riziką ir taip prisidedami prie SPA vykdymo užtikrinimo³¹¹.

Centrai taip pat valdo pagalbos linijas, kurios teikia tiesioginę pagalbą vaikams ir šeimoms, susiduriantiems su rizika internete, įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje, ir karštąsias linijas, kuriomis galima anonimiškai pranešti apie įtariamą seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą.

Saugesnio interneto centrai nacionaliniu ir Europos lygmenimis vykdo informuotumo didinimo kampanijas, skatinančias vaikų saugumą ir įgalinimą internete. Tai apima tikslines iniciatyvas, tokias kaip „DSA for YOUth“, kuriose jaunimui suprantamai pristatomas ES Skaitmeninių paslaugų aktas (SPA) ir jo gairės dėl nepilnamečių apsaugos.

Plačiau vykdomomis informuotumo didinimo kampanijomis siekiama informuoti vaikus, globėjus ir pedagogus apie nepilnamečiams kylančią riziką internete ir saugaus elgesio praktiką. Tai apima ir iniciatyvas, skirtas vaikų ankstyvame amžiuje patiriamam skaitmeninių įrenginių poveikiui.

SKAITMENINIS ŠVIETIMAS IR RAŠTINGUMAS

ES valstybės narės yra atsakingos už nacionalinių švietimo ir mokymo sistemų organizavimą, mokyklų ugdymo programas ir švietimo bei mokymo paslaugų teikimą. ES remia valstybių narių bendradarbiavimą ir dalijimąsi gerąja patirtimi, taip pat teikia finansinę paramą švietimo ir mokymo iniciatyvoms per ES programas, įskaitant „Erasmus+“.

2025 m. kovo mėn. Europos Komisija priėmė įgūdžių sąjungos strategiją. Įgūdžių sąjungos strategija siekiama stiprinti pagrindinių ir aukšto lygio įgūdžių, įskaitant skaitmeninius įgūdžius, įgijimą visoje ES, skatinant tęstinį mokymąsi visą gyvenimą. Vienas iš pagrindinių strategijos elementų yra Pagrindinių įgūdžių veiksmų planas, kuriuo siekiama spręsti pagrindinių įgūdžių, įskaitant skaitmeninius ir pilietinius įgūdžius, trūkumo problemą ^b.

2023 m. Tarptautinio kompiuterinio ir informacinio raštingumo tyrimo (ICILS) duomenys rodo, kad 42,5 proc. 13–14 metų vaikų neturi pagrindinių informacinio ir kompiuterinio raštingumo įgūdžių³¹². Socialinė ir ekonominė aplinka yra vienas iš svarbių kompiuterinio ir informacinio raštingumo lygį lemiančių veiksnių. Mokinių, kurių bent vienas iš tėvų yra įgijęs universitetinį išsilavinimą, nepakankamų pasiekimų rodiklis yra 16 procentinių punktų mažesnis nei vaikų, kurių tėvai yra įgiję žemesnę kvalifikaciją (atitinkamai 32,4 proc. ir 48,6 proc.)³¹³.

„Laikyti mokytojų rengimą ne teisėkūros, o praktiniu vaikų saugumo internete ramsčiu <...> Integruotai įtraukti skaitmeninį švietimą į mokytojų rengimo programas ir suteikti mokytojams galimybių veiksmingai bendradarbiauti su tėvais.“

— LOUISE HEERAN FLYNN,
MOKYTOJŲ RENGIMO DOCENTĖ, DUBLINO
ŠVENČIAUSIOSIOS TREJYBĖS KOLEDŽAS

Be to, naujausi EBPO Tarptautinio mokymo ir mokymosi tyrimo (TALIS) duomenys rodo, kad tik 45,9 proc. ES valstybių narių mokytojų jaučiasi pasirengę naudoti skaitmeninius išteklius ir priemones mokymui³¹⁴. Iš šių duomenų matyti, kad būtina ne tik stiprinti mokinių skaitmeninius įgūdžius ir raštingumą, bet ir tobulinti mokytojų bei pedagogų kompetencijas, gerinant pradinį ir tęstinį mokytojų rengimą, kad jie galėtų padėti apsaugoti vaikus ir paauglius internete bei juos įgalinti.

ES lygmeniu Europos švietimo erdvės iniciatyva skatina taikyti „visos sistemos, visos mokyklos“ požiūrį į psichikos sveikatos ir gerovės stiprinimą mokyklose bei kurti palankią mokymosi aplinką. ES valstybės narės pripažino, kad svarbu padėti tėvams, mokykloms ir mokytojams, siekiant stiprinti vaikų psichikos sveikatą ir gerovę³¹⁵.

Konsultacijos su tėvais ir globėjais rodo, kad tėvai dažnai jaučiasi prislėgti ir socialinių tinklų+ aplinkoje jie nuolat stengiasi neatsilikti nuo naujausių technologinių pokyčių. Tuo pačiu metu informacija apie tai, kaip padėti vaikams, kai jie susiduria su žalingu ar neteisėtu turiniu, dažnai yra ribota³¹⁶.

b. Pilietiniai įgūdžiai – tai gebėjimas atsakingai veikti ir visapusiškai dalyvauti pilietiniame gyvenime, taip pat tokie gebėjimai kaip kritinis mąstymas (svarbus konstruktyviai sąveikaujant su dirbtiniu intelektu) ir gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis.

Valstybės narės taip pat pabrėžė, kad socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjai turi susilaikyti nuo tyčinio priklausomybę sukeliančių dizaino sprendimų, skirtų vaikams, taikymo ir skatinti pagal amžių tinkamą socialinių tinklų bei kitų skaitmeninių paslaugų dizainą³¹⁷.

SKAITMENINIO ŠVIETIMO VEIKSMŲ PLANAS

Skaitmeninis švietimas ir raštingumas yra esminiai aspektai siekiant suteikti vaikams ir paaugliams įgūdžių, reikalingų saugiai orientuotis internetiniame pasaulyje. Tačiau vaikų ir paauglių skaitmeniniai įgūdžiai bei raštingumas neatitinka sparčių technologinių pokyčių socialinių tinklų+ aplinkoje, nepaisant požiūrio, kad šiandieniniai nepilnamečiai yra skaitmeninių technologijų epochos karta.

Svarbiausia – integruoti skaitmeninius įgūdžius ir raštingumą į nacionalines švietimo sistemas. 2025 m. Eurobarometro apklausos duomenimis, 92 proc. europiečių sutinka, kad skaitmeninių įgūdžių turėtų būti mokoma visais švietimo lygmenimis ir kad mokyklos turėtų mokyti mokinius valdyti skaitmeninių technologijų (įskaitant socialinius tinklus) poveikį jų psichikos ir fizinei sveikatai³¹⁸.

Siekdama padėti ES valstybėms narėms užtikrinti kokybišką, įtraukų ir prieinamą skaitmeninį švietimą, Europos Komisija įgyvendina Skaitmeninio švietimo veiksmų planą (2021–2027 m.). Šis planas padeda ES valstybėms narėms pritaikyti savo švietimo sistemas prie sparčių technologinių pokyčių ir didėjančios skaitmeninių įgūdžių svarbos.

Dvi pagrindinės strateginės Skaitmeninio švietimo veiksmų plano kryptys yra stiprios Europos skaitmeninio švietimo ekosistemos kūrimas ir skaitmeninių įgūdžių bei kompetencijų stiprinimas. Konkrečiai, planu remiamas skaitmeninio mokymosi infrastruktūros ir aplinkos gerinimas, interneto ryšio ir skaitmeninės įrangos mokyklose užtikrinimas, kokybiško skaitmeninio mokymosi turinio ir platformų teikimas, taip pat mokytojų mokymas naudotis skaitmeninėmis priemonėmis ir taikyti skaitmeninius pedagogikos metodus.

Įgyvendinant Skaitmeninio švietimo veiksmų planą, 2026 m. kovo mėn. Europos Komisija paskelbė keturis gairių rinkinius³¹⁹, skirtus padėti mokytojams ir pedagogams spręsti tokias problemas kaip kova su dezinformacija ir skaitmeninio raštingumo skatinimas, etiškas DI ir duomenų naudojimas švietimo srityje, kokybiško skaitmeninio mokymosi turinio kūrimas ir informatikos mokymas.

Mokytojams ir pedagogams skirtose gairėse dėl kovos su dezinformacija ir skaitmeninio raštingumo skatinimo per švietimą ir mokymą pateikiami išteklių, susiję su informuotu ir saugiu naudojimu socialiniais tinklais, generatyviniu DI ir prevenciniu paneigimu^e, taip pat pateikiami pamokų planai, padedantys mokytojams nagrinėti patyčių kibernetinėje erdvėje problemą kartu su tokiais temomis kaip lyčių stereotipai ir sintetinė sankaita³²⁰.

Įgyvendinant Skaitmeninio švietimo veiksmų planą, Europos skaitmeninio švietimo centras suteikia internetinę bendruomenę, vienijančią pedagogus, politikos formuotojus, tyrėjus ir kitus suinteresuotuosius subjektus. Naudodamiesi šiuo centru jie dalijasi žiniomis ir gerąja praktika bei kartu kuria skaitmeninio švietimo sprendimus. Centras taip pat padeda mokytojams ir pedagogams užmegzti ryšius ir dalyvauti tokioje veikloje kaip mokymasis iš kolegų skaitmeninio švietimo srityje.

Be to, programos „Erasmus+“ ir Europos solidarumo korpusas, taip pat Europos mokyklinio ugdymo platforma ir „eTwinning“ bendruomenė teikia papildomą paramą, skirtą įgalinti nepilnamečiams ir pedagogams

c. Prevencinis paneigimas – tai prevencinė priemonė, kuria siekiama iš anksto parengti žmones atpažinti su informacija susijusią riziką, įskaitant klaidinančią informaciją ir dezinformaciją, bei jai atsispirti.

skaitmeninėje aplinkoje. Tai apima neformaliojo mokymosi ir dalyvavimo galimybes, taip pat paramą kuriant erdves, kuriose mokyklų bendruomenės gali sąveikauti, augti ir ugdyti savo įgūdžius.

2026 m. pabaigoje Europos Komisija pradės įgyvendinti Švietimo priemonių rinkinį. Šis rinkinys padės užtikrinti nacionalinių švietimo ekosistemų pasirengimą ateities iššūkiams, sprendžiant struktūrines problemas, įskaitant poreikį sukurti saugią, savarankišką ir patikimą Europos skaitmeninę švietimo infrastruktūrą. Šis rinkinys padės suteikti vaikams ir paaugliams būtinų įgūdžių konstruktyviai sąveikauti su DI ir skaitmeninėmis technologijomis, siekiant į nacionalines švietimo sistemas integruoti skaitmeninę gerovę, skaitmeninį raštingumą ir saugumą internete.

KAMPANIJA „DI ≠ ŽMOGUS. PASIKALBĖK SU ŽMOGUMI“

Nacionalinio lygmens informuotumo didinimo iniciatyvos, įskaitant kampaniją „DI ≠ žmogus. Pasikalbėk su žmogumi“ (*AI ≠ Human – Talk to a person*), atskleidžia, kaip svarbu padėti vaikams ir paaugliams suprasti DI grindžiamų priemonių, įskaitant pokalbių robotus, pobūdį ir ribotumą bei išmokyti jomis kritiškai ir atsakingai naudotis.

Tokios iniciatyvos siunčia vaikams ir paaugliams aiškią žinutę: nors dirbtinis intelektas, naudojamas taikant reikiamas apsaugos priemones, gali būti naudinga priemonė, jis negali pakeisti žmogiškųjų santykių.

Kampanija buvo vykdoma 2026 m. pavasarį ir ją parengė Liuksemburgo švietimo, vaikų ir jaunimo ministerija bendradarbiaudama su Saugesnio interneto centru „BEE SECURE“, Psichosocialinės ir pagalbos mokykloms centru bei Liuksemburgo studentų asociacija.

Kampanijoje atkreiptas dėmesys į įvairią galimą riziką, susijusią su nekritišku arba pertekliniu DI naudojimu. Tai apima didesnės socialinės izoliacijos riziką, DI naudojimą kaip bendravimo su žmogumi pakaitalą, taip pat realaus dialogo ir tiesioginio bendravimo mažėjimą.

Be to, kampanijoje atkreipiamas dėmesys į su kognityviniu perkėlimu susijusias problemas. Ši sąvoka apibūdina situacijas, kai žmonės vis labiau pasikliauja DI sistemomis, kad šios padėtų struktūruoti mintis, generuoti atsakymus ar priimti sprendimus. Tai gali sumažinti galimybes savarankiškai mąstyti ir aktyviai įsitraukti į kognityvinius procesus. Kampanijoje taip pat atkreipiamas dėmesys į su DI naudojimu susijusius duomenų apsaugos ir privatumo klausimus.

RAŠTINGUMO DI SRITYJE UGDYMO SISTEMA

2026 m. birželio mėn. EBPO ir Europos Komisija pristatė Raštingumo DI srityje ugdymo sistemą, skirtą pradiniam ir viduriniam ugdymui³²¹. Šia iniciatyva siekiama skatinti bendrą požiūrį į raštingumo DI srityje ugdymą nacionalinėse švietimo sistemose.

Ši sistema padeda mokytojams, švietimo sistemoms ir mokykloms suteikti vaikams kompetencijų, reikalingų suprasti DI ir kritiškai su juo sąveikauti. Ja siekiama sudaryti sąlygas vaikams saugiai naudotis DI, jį valdyti ir prisidėti prie jo vystymo, taip pat kritiškai vertinti šių priemonių teikiamas galimybes ir keliamą riziką.

VAIKŲ DALYVAVIMAS

Vaikams ir paaugliams turi būti suteikiamos realios galimybės dalyvauti demokratiname gyvenime ir jie turi būti sistemingai įtraukti į sprendimų, darančių poveikį jų kasdieniam gyvenimui, priėmimą. Tai apima politikos, kuria skatinama nepilnamečių apsauga ir įgalinimas internete, kūrimą ir įgyvendinimą.

Prasmingas vaikų dalyvavimas grindžiamas tarpusavio pagarba, skaidrumu ir savanorišku dalyvavimu. Bet koks vaikų dalyvavimas turėtų būti grindžiamas aiškia ir pagal amžių pritaikyta informacija apie jų dalyvavimo tikslus ir procesą, taip pat turėtų būti numatytos tinkamos apsaugos priemonės. Nepilnamečiai turėtų būti aiškiai informuojami apie tai, kaip bus naudojami jų pateikti pasiūlymai ir nuomonės.

Užtikrinti, kad nepilnamečiai būtų pripažįstami suinteresuotaisiais subjektais priimant sprendimus, darančius poveikį jų gyvenimui, yra esminė jų teisių užtikrinimo tiek realiame gyvenime, tiek internete sąlyga. Pagal pirmąjį ES vaiko teisių strategijos ramstį pripažįstama, koks svarbus yra vaikų dalyvavimas, kuris skatinamas, pavyzdžiui, per ES vaikų dalyvavimo platformą.

Jaunimo dalyvavimo iniciatyvos, įskaitant poveikio jaunimui patikrą, jaunimo politikos dialogus, Pirmininko jaunimo reikalų patariamąją tarybą ir ES jaunimo dialogą, taip pat atlieka svarbų vaidmenį stiprinant jaunimo įsitraukimą į politikos formavimą ES lygmeniu.

Aktyviai įtraukdami vaikus ir paauglius į diskusijas apie saugumą internete, politikos formuotojai ne tik vykdo savo teises ir etines pareigas, bet ir pasitelkia unikalią nepilnamečių patirtį bei požiūrį, siekdami apsaugoti ir užtikrinti jų teises internete. Turėtų būti imamasi priemonių, kuriomis būtų siekiama užtikrinti, kad į vaikų dalyvavimą būtų įtraukti įvairios socialinės ir kultūrinės kilmės bei skirtinguose geografiniuose regionuose gyvenantys vaikai ir paaugliai, taip užtikrinant nepilnamečių apsaugai ir įgalinimui skirtų priemonių įtraukumą ir veiksmingumą.

Be to, labai svarbu vaikams ir paaugliams suteikti galimybę aktyviai prisidėti prie saugios socialinių tinklų+ aplinkos kūrimo. Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų turinio moderavimo procedūrose nepilnamečių skundams turi būti teikiama pirmenybė.

Europos Komisijos rekomendacijoje dėl integruotųjų vaiko apsaugos sistemų kūrimo ir stiprinimo ES valstybės narės raginamos užtikrinti vaikų dalyvavimą, kad būtų sukurta nuosekli vaikų apsaugos teisinė ir politikos sistema, saugūs, konfidencialūs ir vaiko interesus atitinkantys skundų teikimo ir pranešimo mechanizmai ir kokybiškos šeimos ir bendruomeninės paslaugos ir globa³²².

„Pastangos stiprinti vaikų saugumą internete turėtų būti sutelktos į saugios ir vaiko interesus atitinkančios skaitmeninės aplinkos kūrimą, kartu išsaugant vaikų galimybes mokytis, žaisti, dalyvauti, bendrauti ir gauti informaciją.“

— ALEXANDRA WEILENMANN,
SAVEIKOS DIZAINO PROFESORĖ,
GOTENBERGO UNIVERSITETAS

ES VAIKŲ DALYVAVIMO PLATFORMA

Vaikai turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę ir į tai, kad jų nuomonė būtų išklausyta bei į ją būtų atsižvelgta sprendžiant su jais susijusius klausimus³²³. Siekdama įgyvendinti šias teises, Europos Komisija sukūrė ES vaikų dalyvavimo platformą.

ES vaikų dalyvavimo platforma suteikia specialią erdvę, kurioje jaunesni nei 18 metų vaikai gali tiesiogiai bendrauti su politikos formuotojais ir sprendimų priėmėjais. Platforma suteikia saugią erdvę vaikams ir paaugliams reikšti savo nuomonę ir diskutuoti jiems aktualiomis temomis. Platforma organizuoja įvairią veiklą, įskaitant susitikimus, praktinius seminarus, mokymus, taip pat internetines ir tiesiogines apklausas, skirtas vaikų nuomonėms išgirsti.

Naudodamasi ES vaikų dalyvavimo platforma, Europos Komisija konsultavosi su tūkstančiais vaikų įvairiais klausimais, įskaitant patyčias kibernetinėje erdvėje, saugumą internete, skaitmeninę gerovę ir būsimą Skaitmeninio sąžiningumo aktą. Dėl šio proceso parengtas „Kvietimas ES sprendimus priimančioms asmenims imtis veiksmų“ (*Call to Action to EU Decision-Makers*)³²⁴, kuriuo sprendžiami vaikams svarbiausi klausimai.

Per šias konsultacijas vaikai pabrėžė norintys aktyviai dalyvauti rengiant taisykles, kurios daro įtaką jų veiklai internete. Daugelis taip pat aiškiai nurodė, kad už tai, kaip sukurta ir šiuo metu veikia interneto aplinka bei socialiniai tinklai+, yra atsakingi suaugusieji, o ne vaikai, todėl vaikai neturėtų būti baudžiami už sistemos trūkumus.

Vaikų žinutė aiški: jie nori, kad interneto aplinka būtų saugesnė, teisingesnė ir lengviau suprantama, o taisyklės būtų griežtesnės tais atvejais, kai internetinės paslaugos yra nesąžiningos, žalingos ar sukelia prieklausomybę. Vaikai taip pat ragino kurti alternatyvas socialiniams tinklams+, įskaitant popamokinę veiklą ir sportą, ir ragino sprendimus priimančius asmenis spręsti su vaikų naudojimosi socialiniais tinklais susijusias gerovės ir psichikos sveikatos problemas.

VAIKŲ REKOMENDACIJOS

2026 m. balandžio 16–18 d. Berlyne susitiko 20 vaikų ir jaunuolių iš įvairių ES valstybių narių, dalyvavusių ES vaikų dalyvavimo platformos pažintiniame vizite, skirtame gerovei ir psichikos sveikatai.

Dvi dienas jie dalijosi patirtimi, mokėsi vieni iš kitų ir rengė rekomendacijas, kaip užtikrinti, kad vaikai, kalbėdami psichikos sveikatos klausimais, jaustųsi saugūs, palaikomi, gerbiami ir išgirsti, taip pat kaip suaugusieji, mokyklos, šeimos ir tarnybos galėtų geriau prisidėti prie vaikų gerovės.

Pažintinio vizito metu vaikai pateikė keletą rekomendacijų, ko jiems reikia siekiant stiprinti jų gerovę:

- // turėtume turėti laisvę pasilikti pokalbį arba iš jo pasitraukti, saugią erdvę išsakyti savo nuomonę ir žinoti, į ką galime kreiptis;
- // mums reikia stabilų ir patikimų pagalbos sistemų, struktūrų, kuriose būtume išgirsti, ir bendruomenės, kuria galėtume pasikliauti;
- // turėtume turėti prieigą prie emocinės iškvos priemonių: fizinio aktyvumo ir sporto, pomėgių, dienoraščio pildymo, atsipalaidavimo, saugų žaidimo erdvių ir aktyvumo;

- // mokyklos turėtų normalizuoti pokalbius apie psichikos sveikatą ir reguliariai organizuoti dienas, skirtas psichikos sveikatos gerovei. Turėtų būti kuriama saugi aplinka, kurioje galėtume drąsiai kalbėti apie savo psichikos sveikatą, o mokytojai turėtų būti mokomi teikti pagalbą psichikos sveikatos klausimais taip pat, kaip jie mokomi suteikti pirmąją pagalbą. Kiekvienoje mokykloje turėtų dirbti apmokytas psichologas arba konsultantas, kuris mokiniams būtų iš tiesų prieinamas ir kuriuo jie pasitikėtų;
- // mums reikia aiškaus, atviro ir veiksmingo bendravimo su suaugusiais;
- // turėtų būti aiškiai nurodyta, į kuriuos suaugusiuosius galime kreiptis pagalbos skirtingomis aplinkybėmis ir įvairiais klausimais;
- // sveikatos temoms mokyklose turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio, kad mums nereikėtų naudotis interneto erdvėmis siekiant užpildyti žinių spragas^d.

Bendraamžių tarpusavio konsultavimas

Bendraamžių tarpusavio konsultavimas gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant vaikų ir paauglių gerovę tiek internete, tiek realiame gyvenime, nes sukurama palanki aplinka, kurioje galima aptarti iššūkius su apmokytais bendraamžiais. Kadangi vaikams dažnai lengviau atsiverti panašaus amžiaus žmogui, bendraamžių tarpusavio konsultavimas gali paskatinti anksčiau kreiptis pagalbos ir padėti užkirsti kelią problemų gilėjimui, taip pat jis suteikia saugią erdvę realiame gyvenime, kurioje vaikai gali užmegzti ryšius ir kurti prasmingus santykius, grindžiamus bendra patirtimi.

Vaikų saugumo internete kontekste bendraamžiai konsultantai gali padėti didinti informuotumą riziką, įskaitant patyčios kibernetinėje erdvėje, taip pat sveiką naudojimąsi ekranais ir socialiniais tinklais+, klaidinančią informaciją ir dezinformaciją, dirbtinį intelektą bei asmens duomenų apsaugos svarbą. Bendraamžiai konsultantai gali skatinti teigiamą elgesį skaitmeninėje aplinkoje, įskaitant pagarbų bendravimą, empatiją, kritinį mąstymą ir atsakingą dalyvavimą internete.

Kadangi pagalbą teikia bendraamžiai, turintys panašios patirties, bendraamžių tarpusavio konsultavimas dažnai suvokiamas kaip artimesnis, patikimesnis ir ne toks formalus ar bauginantis vaikams ir paaugliams. Jis gali sustiprinti bendrystės jausmą, įtrauktį ir tarpusavio paramą mokyklose ar bendruomenėse, suteikdamas nepilnamečiams galimybę aktyviai padėti vieni kitiems, kad jų patirtis internete būtų saugi.

**„Tikrasis saugumas
internetu neapsiriboja
reguliavimu.
Jam užtikrinti
reikia skaitmeninio
raštingumo,
prieinamos pagalbos
ir investicijų
į neinternetinę
aplinką.“**

— MARTINA TÓTHOVÁ,
PIRMININKO JAUNIMO REIKALŲ
PATARIAMOJI TARYBA, SLOVAKIJOS
JAUNIMO TARYBA

^d. Pavyzdžiui, Bulgarijoje vaikai nurodė, kad informaciją sveikatos klausimais dažniausiai gauna naudodamiesi DI priemonėmis.

GERIAUSIOS BENDRAAMŽIŲ TARPUSAVIO KONSULTAVIMO PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI

Tarptautinės Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio draugijų federacijos Psichosocialinės paramos informacinis centras parengė priemonių rinkinį **„Psichologinė pirmoji pagalba jauniems bendraamžiams“** (*Psychological First Aid for Young Peers*), skirtą padėti jaunimui teikti paramą savo bendraamžiams sunkiu laikotarpiu³²⁵.

Šis priemonių rinkinys įgalina jaunus žmones, suteikdamas jiems reikiamų žinių ir įgūdžių padėti savo bendraamžiams, ir kartu didina informuotumą apie tai, kaip svarbu rūpintis savo emocine gerove³²⁶. Pagrindinis priemonių rinkinio tikslas – stiprinti jaunų žmonių atsparumą susidūrus su sunkumais ir krizinėmis situacijomis bei suteikti jiems pirmosios psichologinės pagalbos žinių ir įgūdžių³²⁷. Rinkinį sudaro vadovas, kuriame pristatoma pirmosios psichologinės pagalbos samprata ir pateikiama praktinių pavyzdžių, kaip jauni žmonės gali ją taikyti, kad padėtų savo bendraamžiams³²⁸.

Priemonių rinkinyje taip pat pateikiama mokymų medžiaga, skirta mokykloms, jaunimo ir sporto klubams bei skautų organizacijoms. Dalyviai sužino apie jų amžiaus žmonėms kylančius iššūkius, krizines situacijas ir reakcijas į jas, pagrindinių psichologinės pirmosios pagalbos principų taikymą ir rūpinimosi savimi praktiką³²⁹. Dalyviai taip pat mokosi atpažinti atvejus, kai žmogui gali reikėti pagalbos, kurios jie patys negali suteikti³³⁰.

Kitas gerosios praktikos pavyzdys – Portugalijos iniciatyva **„Líderes Digitais“** („Skaitmeniniai lyderiai“), kurią sukūrė „SeguraNet“ informuotumo didinimo centras³³¹. Taikant bendraamžių tarpusavio pagalbos principą, iniciatyva suteikia mokiniams galimybę veikti kaip skaitmeniniams ambasadoriams savo mokyklose.

Dalyvaujantys mokiniai mokomi tokių temų kaip skaitmeninis pilietiškumas, saugumas internete, patyčios kibernetinėje erdvėje, privatumas ir duomenų apsauga, klaidinanti informacija, gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir atsakingas besiformuojančių technologijų, įskaitant dirbtinį intelektą, naudojimas. Vėliau jie dalijasi šiomis žiniomis su bendraamžiais vykdydami informuotumo didinimo veiklą, rengdami praktinius seminarus ir diskusijas klasėse, taip pat teikdami neoficialią pagalbą, taip prisideddami prie saugesnės ir pozityvesnės skaitmeninės kultūros kūrimo mokyklos bendruomenėje.

Bendraamžių vykdomos iniciatyvos, tokios kaip „Líderes Digitais“, rodo, kad vaikai gali aktyviai prisidėti prie gerovės internete ir skaitmeninio atsparumo stiprinimo. Tokiomis iniciatyvomis skatinant bendraamžių dialogą, ugdomas pozityvus elgesys skaitmeninėje aplinkoje, įskaitant pagarbų bendravimą internete, kritinį mąstymą, empatiją ir atsakingą dalyvavimą skaitmeninėje aplinkoje, ir kartu stiprinamas vaikų bendrystės jausmas ir tarpusavio parama.

Vis dėlto ilgalaikė bendraamžių konsultavimo iniciatyvų sėkmė ir galimybė jas taikyti platesniu mastu priklauso nuo tvaraus finansavimo ir institucinio palaikymo, kad būtų užtikrintas tęstinumas ir daugiau mokyklų bei vaikų galėtų pasinaudoti šiomis iniciatyvomis. Todėl būtina pripažinti šių iniciatyvų vertę ir investuoti į tolesnę jų plėtrą, atsižvelgiant į jų reikšmingą indėlį į vaikų saugumą ir gerovę internete.

Rekomendacijos

1 REKOMENDACIJA

Suteikti daugiau saugių galimybių vaikams aktyviai dalyvauti formuojant socialinių tinklų+ aplinką

Vaikai ir paaugliai turėtų turėti prasmingų galimybių aktyviai formuoti teisės aktus, politiką ir švietimo iniciatyvas, kuriais skatinama užtikrinti vaikų saugumą ir įgalinimą internete. Šiam darbui pagrįsti reikėtų plačiau naudoti vaikų ir jaunimo dalyvavimo priemones. Konkrečiau, vaikai turėtų būti įtraukti į bendrą saugumo politikos, mokymo programų, vertinimų ir gairių rengimą. Siekiant įvertinti priemonių poveikį vaikų saugumui ir teisėms, jos turėtų būti nuolat stebimos ir vertinamos.

Dalyvavimo procesais turėtų būti užtikrinta, kad vaikai gautų aiškią informaciją, suprastų, kaip bus panaudotas jų indėlis, ir gautų grįžtamąją informaciją apie rezultatus. Reikėtų dėti ypatingas pastangas siekiant įtraukti vaikus iš nepalankioje padėtyje esančių, marginalizuotų ir pažeidžiamų grupių. Visos su vaikais susijusios dalyvavimo veiklos metu turėtų būti taikomos tinkamos apsaugos priemonės.

2 REKOMENDACIJA

Stiprinti vaikų bei paauglių skundų ir pranešimų teikimo mechanizmus ir vartotojų teises

Socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų teikėjų turinio moderavimo procedūrose vaikų ir paauglių pranešimams ir skundams turėtų būti teikiama pirmenybė. Paslaugų teikėjų pareigos pagal esamas sistemas turi būti sugriežtintos, kad būtų tinkamai finansuojamos pagalbos linijos ir skundų teikimo mechanizmai. Šie mechanizmai turi būti tinkami pagal amžių, patogūs naudoti, prieinami, apsaugantys privatumą ir veiksmingi.

3 REKOMENDACIJA

Finansuoti ir skatinti ES vertybėmis grindžiamų socialinių tinklų ir kitų skaitmeninių paslaugų, kuriomis naudodamiesi nepilnamečiai gali saugiai bendrauti tarpusavyje, kūrimą ir naudojimą

Remti viešosiomis investicijomis ES vertybėmis grindžiamų, saugiai suprojektuotų ir pagal amžių tinkamų socialinių tinklų bei kitų skaitmeninių paslaugų kūrimą ir jų platesnį diegimą. Tokiomis paslaugomis turėtų būti užtikrintas patikimos informacijos prieinamumas ir sudarytos sąlygos vaikams ir paaugliams (taip pat suaugusiems) saugiai sąveikauti internete, nepatiriant žalingų elementų keliamo poveikio.

4 REKOMENDACIJA

Integruoti nepilnamečių, tėvų ir globėjų, mokytojų ir pedagogų skaitmeninio švietimo ir raštingumo veiksmus

Kaip vienas iš pagrindinių nepilnamečių, tėvų ir mokytojų įgūdžių, visais švietimo lygmenimis turėtų būti įterptas skaitmeninis švietimas ir raštingumas. Į skaitmeninį švietimą visiems turėtų būti integruota skaitmeninė gerovė.

Švietimas turėtų suteikti vaikams ir paaugliams galimybę kritiškai vertinti informaciją ir šaltinius internete ir atpažinti manipuliavimo metodus, įskaitant dezinformaciją, sintetines vaizdo klastotes ir tikslinę reklamą. Jis taip pat turėtų padėti nepilnamečiams, tėvams ir mokytojams geriau suprasti, kaip kuriamas skaitmeninis turinys, kaip juo dalijamasi ir kaip algoritmai formuoja tai, ką naudotojai mato ir patiria socialinių tinklų+ pasaulyje.

Struktūrizuotas švietimas saugumo internete klausimais turėtų padėti ugdyti praktinius įgūdžius, susijusius su asmens duomenų apsauga, privatumo nustatymų valdymu, saugios skaitmeninės tapatybės išlaikymu ir rizikos nustatymu konkrečiai socialinių tinklų+, žinučių siuntimo ir žaidimų aplinkoje. Šie įgūdžiai turėtų būti ugdomi palaipsniui, pradedant nuo pagrindinių saugumo įpročių ir pereinant prie skaitmeninio pėsakos, sutikimo ir platformų rizikos sudėtingesnio supratimo. Sveiko ekranų naudojimo klausimas turėtų būti sprendžiamas teikiant gaires dėl pusiausvyros, valdant dėmesį ir pripažįstant nesaikingo ar žalingo naudojimo modelius.

Saugesnio interneto centrai turėtų ir toliau atlikti svarbų vaidmenį rengiant mokymus, vykdant informuotumo didinimo veiklą, teikiant išteklius ir pagalbą vaikams, tėvams, globėjams ir mokytojams. Turėtų būti finansuojamas lengvai prieinamų internetinių kursų tėvams, mokytojams ir jauniems naudotojams kūrimas.

Be saugumo, švietimo srityje turėtų būti pabrėžiamos galimybės ir įgalėjimas, mokant, kaip mokiniai gali naudoti skaitmenines priemones mokymosi, kūrybos, bendradarbiavimo ir pilietinio dalyvavimo reikmėms.

5 REKOMENDACIJA

Suteikti daugiau galimybių ir tinkamą infrastruktūrą veiklai realiaame gyvenime remti

Valstybės narės ir vietos valdžios institucijos turėtų išlaikyti ir plėsti galimybes dalyvauti įperkamuose sporto, meno, jaunimo klubuose, bibliotekose ir bendruomeninėse erdvėse, kad skatintų sveiką dalyvavimą veikloje realiaame gyvenime ir sukurtų patrauklią alternatyvą nesaikingam nepilnamečių naudojimuisi ekranais. Tai turėtų apimti investicijas į saugią, įtraukią ir pagal amžių tinkamą aplinką, kurioje nepilnamečiai galėtų bendrauti, mokytis, žaisti ir megzti teigiamus santykius savo bendruomenėse.

6 REKOMENDACIJA

Skatinti bendrai parengti gaires tėvams

Kartu su tėvų asociacijomis ES ir valstybės narės turėtų skatinti parengti tėvams skirtas gaires. Gairėse galėtų būti pateiktos aiškos ir prieinamos rekomendacijos, kaip įgalinti tėvus ir globėjus padėti nepilnamečiams saugiai, atsakingai ir teigiamai įsitraukti į socialinių tinklų+ aplinką. Gairėse turėtų būti pateikta praktinių rekomendacijų pagrindinėse srityse, įskaitant saugumą ir privatumą internete, skaitmeninę gerovę, etišką ir atsakingą naudojimą ir galimybę gauti paramą.

7 REKOMENDACIJA

Užtikrinti, kad tėvai ir globėjai būtų nuolat remiami pažangiausiomis ir naujausiomis kontrolės ir priežiūros priemonėmis

Pastangas įgalinti nepilnamečius turėtų papildyti nuolatinė pagalba tėvams ir globėjams – ne tik ugdant jų skaitmeninius įgūdžius ir raštingumą, bet ir suteikiant jiems priemonių, padedančių tinkamai orientuoti

nepilnamečių naudojimąsi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, neproporcingai nevaržant vaikų teisių. Tai apima praktinių tėvų priežiūros priemonių prieinamumo užtikrinimą ir informuotumo apie jas didinimą, kartu teikiant patikimą informaciją apie riziką, saugų elgesį ir būdus, kaip bendrauti su vaikais. Tėvų informuotumas turėtų būti didinamas tiesiogiai (pavyzdžiui, susitikimų su mokytojais mokykloje, vizitų pas pediatrą, nėštumo ar vaiko priežiūros atostogų metu).

Tėvų priežiūros priemonės turėtų būti veiksmingos, paprastos naudoti, sąveikios ir tinkamos pagal amžių, atsižvelgiant į besivystančius nepilnamečių gebėjimus, taip pat jos turėtų būti kuriamos taip, kad skatintų bendravimą, mokymąsi ir įgalėjimą, o ne kontrolę. Tai labai svarbu siekiant skatinti laipsnišką nepilnamečių perėjimą prie savarankiško naudojimosi socialiniais tinklais+. Šiomis priemonėmis turėtų būti užtikrinta, kad jų nustatymus būtų galima pakeisti tik gavus tokio paties lygio leidimą, kuris būtinas joms aktyvuoti, kad jos veiktų nepriklausomai nuo naudojamo įrenginio ar operacinės sistemos ir kad jose būtų numatytos apsaugos priemonės, kuriomis nepilnamečiai būtų informuojami apie galimą tėvų piktnaudžiavimą šiomis priemonėmis, (pavyzdžiui, aiškiai pranešant nepilnamečiui, kai aktyvuojamos priežiūros priemonės).

8 REKOMENDACIJA

Užtikrinti pakankamą viešąjį finansavimą ir bendrus standartus pilietinės visuomenės organizacijoms ir tarpusavio konsultavimui

ES ir valstybės narės turėtų užtikrinti, kad saugesnio interneto centrai ir panašios pilietinės visuomenės organizacijos ir toliau gautų pakankamai finansinių išteklių ir kad jų darbas būtų grindžiamas bendrais ekspertų parengtais standartais. Tai labai svarbu siekiant išlaikyti ir toliau plėtoti jų veiklą, įskaitant informuotumo didinimo, mokymo ir paramos paslaugas. Labai svarbus siekiant užtikrinti nepriklausomumą ir sanglaudą yra viešasis finansavimas.

Finansavimu taip pat turėtų būti remiamas tolesnis tarpusavio konsultavimo, pagalbos linijų, karštųjų linijų, švietimo išteklių, informuotumo didinimo kampanijų ir gebėjimų stiprinimo veiklos plėtojimas. Siekiant padidinti šių priemonių matomumą, prieinamumą ir pasiekiamumą, be kita ko, pažeidžiamiems nepilnamečiams, ir remti iniciatyvas, kuriomis skatinama užtikrinti saugesnę socialinių tinklų+ aplinką, reikėtų skirti papildomų investicijų.

9 REKOMENDACIJA

Sudaryti sąlygas sveikatos priežiūros sistemoje diagnozuoti ir gydyti priklausomybę ir kitus psichikos sveikatos sutrikimus, susijusius su naudojimosi socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis

Sveikatos priežiūros sistemos turėtų įdiegti TLK-11 (ICD-11) diagnostikos standartus priklausomybei nuo tam tikro elgesio, įskaitant žaidimų sukeltus sutrikimus ir kompulsyvų naudojimąsi socialiniais tinklais+. Sveikatos priežiūros sistemoje turėtų būti užtikrintas įrodymais pagrįsto šių sutrikimų gydymo prieinamumas. Medicinos specialistai ir psichoterapeutai turėtų žinoti apie galimas pasekmes, susijusias su skaitmeninės nepriežiūros daroma žala ir nevalingu susidūrimu su pagal amžių netinkamu turiniu, patyčiomis kibernetinėje erdvėje, vaikų viliojimu internete, seksualiniu šantažu ir kitomis grėsmėmis.

Sveikatos priežiūros sistemose turėtų būti užtikrintas įrodymais pagrįstas potrauminio streso sutrikimo (PTSS) ir kitų psichopatologinių padarinių gydymas. Be to, sistemose į vaikų patikras galėtų būti įtrauktas skaitmeninės rizikos vertinimas ir tikslinės prevencijos priemonės pažeidžiamiems nepilnamečiams.

Prevencinėmis priemonėmis ir elgesio pokyčius skatinančiomis iniciatyvomis, įskaitant laikiną naudojimosi internetu atsisakymą arba skaitmeninę detoksikaciją, galėtų būti skatinama veikla realiame gyvenime ir prisidedama prie kultūros, susijusios su nepilnamečių naudojimosi skaitmeninėmis paslaugomis, pokyčio.

10 REKOMENDACIJA

Remti mokytojų mokymą, kad jie galėtų apimti skaitmeninį raštingumą ir gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir įtraukti tėvus

ES ir valstybės narės turėtų užtikrinti, kad pirminis ir tęstinis mokytojų rengimas būtų sistemingai papildomas skaitmeniniais įgūdžiais ir skaitmeniniu raštingumu, įskaitant raštingumą DI srityje ir skaitmeninę gerovę. Mokytojai turi būti pasirengę ugdyti vaikų ir paauglių kritinį mąstymą ir gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis, taip pat jų skaitmeninius įgūdžius, būtinus saugiai naudotis socialiniais tinklais+.

Mokytojai turėtų būti informuoti apie perteklinės skaitmenizacijos riziką mokyklose. Naujos skaitmeninės priemonės, pavyzdžiui, DI, kai tinkama, turėtų būti naudojamos konkrečioms pedagoginiams tikslams. Mokytojų rengimas taip pat turėtų apimti glaudų bendradarbiavimą su tėvais, siekiant geriau remti nepilnamečių sveiką ir subalansuotą prie ekrano praleidžiamą laiką, suprasti, kaip vaikai ir paaugliai sąveikauja su socialiniais tinklais ir kitomis skaitmeninėmis paslaugomis, bei parengti pagal amžių tinkamas strategijas, kaip klasėje ir namuose aptarti su internetu susijusius pavojus ir patirtis.

11 REKOMENDACIJA

Skatinti didinti raštingumą DI srityje kaip neatsiejamą skaitmeninio švietimo dalį

Raštingumas DI srityje turėtų būti integruotas į skaitmeninį švietimą mokyklose ir kitose švietimo bei mokymo įstaigose. Nepilnamečiai turėtų suprasti su DI technologijomis (DI pokalbių robotais / kompanjonais, rekomendavimo sistemomis ir generatyviu DI) susijusias galimybes, apribojimus ir riziką, įskaitant netikslios informacijos, manipuliavimo ir sintetinio turinio keliamą riziką.

Raštingumo DI srityje ugdymą galėtų padėti plėtoti Europos Komisijos ir EBPO parengta Raštingumo DI srityje ugdymo sistema, skirta pradiniam ir viduriniam ugdymui. Nepilnamečiai neturėtų be priežiūros susidurti su antropomorfiniais DI kompanjonais, kurie sudaro įspūdį, kad su jais galima užmegzti panašius į žmogiškus santykius.

12 REKOMENDACIJA

Mokyklos turėtų suteikti struktūrizuotų galimybių gerinti psichikos sveikatą ir skaitmeninę gerovę

Mokyklos turėtų proaktyviai prisidėti prie socialinių tinklų+ keliamos rizikos mažinimo ir padėti užtikrinti vaikų bei paauglių psichikos sveikatą ir gerovę. Mokyklos turėtų organizuoti informavimo ir mokymo veiklą tėvams, taip pat kartu su nepilnamečiais ir jų tėvais, kad informuotų apie saugumą internete, psichikos sveikatą ir gerovę.

Mokyklos turėtų plėsti galimybes naudotis mokyklose teikiamomis konsultavimo ir kitomis psichikos sveikatos paslaugomis, susijusiomis su nepilnamečių naudojimu socialiniais tinklais+. Turėtų būti prieinamos saugios ir nuo stigmatizavimo apsaugotos fizinės bei internetinės erdvės, kuriose mokiniai jaustųsi galintys kalbėti apie sunkumus (t. y. psichikos sveikatą ir gerovę), susijusius su jų patirtimis socialinių tinklų+ aplinkoje. Mokyklos turėtų turėti prieigą prie kvalifikuotų sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų specialistų, įskaitant specialistus, teikiančius pakopinės priežiūros psichikos sveikatos paslaugas. Psichikos sveikatos specialistai turėtų išklausti specialius mokymus skaitmeninės gerovės ir internete patiriamos žalos temomis.

Mokyklos taip pat turėtų sukurti prieinamus, konfidencialius ir vaikams pritaikytus pranešimo apie problemas internete mechanizmus, kuriais galėtų naudotis sunkumų internete patiriantys nepilnamečiai. Siekiant dar labiau sustiprinti vaikų apsaugą, mokyklose turėtų būti nustatyti aiškūs nukreipimo išorės vaikų apsaugos, psichikos sveikatos ir specializuotos pagalbos paslaugų teikėjams mechanizmai.

13 REKOMENDACIJA

Švietimo priemonėse ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pažeidžiamoms grupėms

Nepilnamečiai, patiriantys socialinę ir ekonominę atskirtį, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, neigiamos vaikystės patirties, susidūrę su diskriminacija ar psichikos sveikatos sunkumais, gali patirti didesnę socialinių tinklų+ keliamą riziką. Švietimo ir pagalbos priemonės turėtų būti įtraukios, prirėkus tikslinės ir orientuotos į nelygybės mažinimą tiek dalyvavimo socialiniuose tinkluose ir kitoje skaitmeninėje aplinkoje, tiek gerovės srityse.

Mokyklose galėtų būti taikomos proaktyvios ir tikslinės priemonės, skirtos neproporcingam internete patiriamos žalos poveikiui pažeidžiamoms ir marginalizuotiems nepilnamečiams mažinti, taip pažeidžiamoms grupėms apsaugoti ir teikti joms pagalbą. Turėtų būti plečiamos lygios galimybės naudotis įrenginiais, interneto ryšiu ir pagalbiniomis technologijomis, taip pat ir vaikams su negalia.

14 REKOMENDACIJA

Investuoti į saugią, prevencinę, tvirtą ir patikimą skaitmeninę švietimo infrastruktūrą

Mokykloms reikia saugios, patikimos ir atsparios skaitmeninės infrastruktūros bei priemonių, kad būtų stiprinami nepilnamečių skaitmeniniai įgūdžiai ir užtikrinamas Europos skaitmeninis suverenumas. Europos mokyklos yra labai priklausomos nuo trečiųjų šalių kūrėjų taikomųjų programų, o diegiant ES sukurtus sprendimus susiduriama su nuolatiniais sunkumais. ES turėtų teikti pirmenybę saugios ir sąveikos skaitmeninės infrastruktūros bei švietimui skirtų priemonių kūrimui ir diegimui bei juos remti, kartu mažindama strateginę priklausomybę.

Padėka

Mūsų, kaip bendrapirmininkių ir specialiųjų patarėjų, užduotis buvo valdyti ir koordinuoti daugiasluksnį procesą: kaupti žinias bendradarbiaujant su ekspertais specialiosios grupės posėdžiuose, rinkti ekspertų pateiktus įrodymus, taip pat palaikyti nuolatinį ryšį ir bendradarbiauti su daugybe suinteresuotųjų subjektų.

Prie šios ataskaitos prisidėjo daugybė žmonių, siekiančių užtikrinti, kad vaikai ir paaugliai galėtų saugiai orientuotis socialinių tinklų+ aplinkoje. Nors atsakomybė už rekomendacijas tenka tik mums, esame dėkingi už kitų žinomų ekspertų, tėvų ir jaunimo atstovų indėlį, taip pat Europos Komisijai.

Pirmiausia norėtume padėkoti Europos Komisijos Pirmininkei **Ursulai von der Leyen** už nuolatinį domėjimąsi mūsų darbu ir paramą jam. Jos dalyvavimas specialiosios grupės posėdžiuose ir aktyvus įsitraukimas rodo, kad ji yra įsipareigojusi užtikrinti vaikų saugumą internete, ir buvo itin reikšmingi mums bei visiems dalyviams. Dėkojame Pirmininkei už ilgalaikį dėmesį vaikų saugumo klausimui ir atsidavimą šiai sričiai, nes tai suteikė galimybę atlikti šį darbą ir parengti konkrečias rekomendacijas dėl vaikų ir paauglių gerovės visoje Europoje. Taip pat norėtume padėkoti Pirmininkės kabineto vadovui **Björnui Seibertui**, kuris nuo pradžios dalyvavo visame procese, ir Pirmininkės kabineto narei **Patriciai Reilly** už nuolatinę paramą.

Be to, norėtume padėkoti visiems specialiosios grupės posėdžių dalyviams. Esame dėkingi visiems, kurie dalijosi su mumis nepaprastai gausiomis žiniomis, patirtimi ir atsidavimu Europos jaunimo labui. Ypatingą padėką norėtume išreikšti **Julie Inman Grant**, už e. saugumą atsakingai Australijos komisijos narei, ir **Lucasui Borgesui**, Brazilijos duomenų apsaugos agentūros reguliavimo pareigūnui, už tai, kad jie pasidalijo su mumis savo šalių įžvalgomis ir patirtimi vaikų saugumo internete srityje.

Atidžiai išklausėme visų nuomones, tačiau už šios ataskaitos išvadas atsakome patys.

DĖKOJAME SPECIALIOSIOS GRUPĖS DALYVIAMS*:

* Sąrašas nebaigtinis

// **Ayata**, 15-metė ES vaikų dalyvavimo platformos atstovė

// **Zuzanna**, 17-metė ES vaikų dalyvavimo platformos atstovė

// **Kimmo Alho**, psichologas, Helsinkio universiteto profesorius emeritas

// **Mehdi Arfaoui**, sociologas, *Commission nationale de l'informatique*

- // **Leanda Barrington-Leach**, „5Rights Foundation“ vykdomoji direktorė
- // **Gabriele Battimelli**, Vaikams geresnio interneto ambasadorius iš Italijos
- // **Owen Bennett**, nepriklausomas skaitmeninių technologijų reguliavimo ekspertas
- // **Elena Bozzola**, pediatrė, Italijos pediatrių draugijos nacionalinės tarybos narė
- // **Matthias Brand**, Duisburgo universiteto Bendrosios psichologijos katedros vadovas
- // **Urs Buscke**, vyresnysis teisės pareigūnas, Europos vartotojų organizacijų asociacija
- // **Ana Caballero**, Ispanijos ekspertų grupės, skirtos nepilnamečių apsaugai skaitmeninėje erdvėje gerinti, pirmininkė
- // **Alex Cooney**, „CyberSafeKids“ generalinė direktorė ir bendrasteigėjė
- // **Lies Craeynest**, „KidsUnplugged“ steigėja
- // **Jutta Croll**, „Stiftung Digitale Chancen“ pirmininkė
- // **María del Mar España Martí**, „Plataforma Control Z“ direktorė
- // **Sigge Eriksson**, Švedijos vaikų ir jaunimo organizacijų nacionalinės tarybos pirmininkas
- // **Marina Fernández**, „Adolescència Lliure de Mòbils“ pirmininkė
- // **Louise Flynn**, docentė, Dublino Švenčiausiosios Trejybės koledžas
- // **Tobiáš Bruno Galia**, Čekijos vaikų ir jaunimo taryba
- // **Catalina Goanta**, privatinės teisės ir technologijų docentė, Utrechto universitetas
- // **Konstantinos Karachalios**, IEEE vykdomojo direktoriaus patarėjas ir „5Rights Foundation“ valdybos narys
- // **Maija Katkovska**, Latvijos saugesnio interneto centro vadovė
- // **Rasmus Kjedadl**, direktorius, *Børns Vilkår*
- // **Petra Kogelnig**, Europos tėvų asociacijos generalinė sekretorė
- // **Pavel Kordik**, Čekijos technikos universiteto docentas
- // **Marta Gonçalves**, Vaikams geresnio interneto strategijos+ ambasadorė Marta Gonçalves
- // **Beckett LeClair**, „5Rights Foundation“ technologijų skyriaus vadovas
- // **Sonia Livingstone**, Londono ekonomikos universiteto socialinės psichologijos profesorė
- // **Aisling Maloney**, Airijos nacionalinė jaunimo taryba
- // **Giovanna Mascheroni**, Milano katalikiškojo universiteto profesorė

- // **Helen Mason**, „Child Helpline International“ vykdomoji direktorė
- // **Elvira Mentzelioti**, Graikijos nacionalinės jaunimo tarybos pirmininkė
- // **Eva Möhler**, Saro universitetinės ligoninės Vaikų ir paauglių psichiatrijos klinikos vadovė ir gydytoja
- // **Alberto Monge Roffarello**, docentas, *Politecnico di Torino*
- // **Théo Mouhoud**, vaikų psichiatras, *Hopitaux de Paris*
- // **Servane Mouton**, gydytoja, neurologė ir neuropsichologė
- // **Mie Oehlenschläger**, nepriklausoma DI, etikos ir viešosios politikos tyrėja ir konsultantė
- // **James O’Higgins Norman**, Dublino miesto universiteto Švietimo ir visuomenės fakulteto profesorius
- // **Maja Olszewska**, Vaikams geresnio interneto strategijos+ ambasadorė iš Lenkijos
- // **Brian O’Neill**, Dublino technologijos universiteto profesorius emeritas
- // **Kerstin Paschke**, vaikų ir paauglių psichiatrijos ir psichoterapijos medicinos specialistė, *Universitätsklinikum Hamburg-Eppendorf*
- // **Leo Pekkala**, Suomijos audiovizualinio instituto direktoriaus pavaduotojas
- // **María Soledad Pera**, docentė, *TU Delft*
- // **Tanja Petelin**, docentė, *Université de Poitiers*
- // **Christoph Pieh**, Psichosomatinės medicinos ir psichoterapijos katedros vedėjas, Kremso tęstinio švietimo universitetas
- // **Jessica Piotrowski**, Amsterdamo universiteto profesorė
- // **Declan Qualter**, praktikos vadovas ir doktorantas, Dublino universiteto koledžas
- // **Kai Rannenberg**, Goethe’s universiteto Frankfurte Mobiliojo verslo ir daugiašalio saugumo profesorius ir katedros vadovas
- // **Anna Schwabegger**, Austrijos nacionalinės jaunimo tarybos pirmininkė
- // **Judith Simon**, Hamburgo universiteto informacinių technologijų etikos profesorė
- // **Lore Sleenckx**, Europos jaunimo delegatė, Flandrijos jaunimo taryba
- // **Petr Slovak**, Žmogaus ir kompiuterio sąveikos fakulteto docentas, *King’s College London*
- // **Elisabeth Staksrud**, Oslo universiteto Medijų ir komunikacijos katedros profesorė
- // **Sophie Stalla-Bourdillon**, VUB Teisės, mokslo, technologijų ir visuomenės tyrimų grupės tyrimų vadovė

- // **Argyris Stringaris**, klinikinis mokslininkas, Londono universiteto koledžo Vaikų ir paauglių psichiatrijos katedros vedėjas
- // **Lisa Thorell**, Klinikinės neurologijos katedros profesorė, *Karolinska Institutet*
- // **Hanne-Mari Schiøtz Thorud**, fiziologė, Pietryčių Norvegijos universiteto profesorė
- // **Piotr Toczyski**, docentas, *APS Maria Grzegorzewska University*
- // **Antonia Torrens**, „COFACE – Families Europe“ pirmininkė
- // **Martina Tóthová**, Slovakijos jaunimo tarybos vyresnioji delegatė
- // **Dimitris Tsalavos**, Vaikams geresnio interneto strategijos+ ambasadorius iš Kipro
- // **Laura Vandenbosch**, docentė ir Medijų psichologijos laboratorijos direktorė, *KU Leuven*
- // **Sørine Vesth Rasmussen**, konsultantė vaikų teisių ir technologijų politikos klausimais, *Børns Vilkår*
- // **Mieke Visser-Schuurman**, Vaiko teisių ir gebėjimų stiprinimo direktorė, „Eurochild“
- // **Rareș Voicu**, Europos jaunimo forumo pirmininkas
- // **Alexandra Weilenmann**, Gotenbergo universiteto Taikomųjų informacinių technologijų katedros profesorė
- // **Niels Zagema**, Nyderlandų jaunimo atstovas, *Nationale Jeugdraad*

Mums buvo itin svarbu užtikrinti ne tik jaunimo atstovavimą specialiosios grupės posėdžiuose, bet ir įtraukti jaunuolius į bendrą šios ataskaitos rengimą. Todėl norėtume padėkoti **Martai Gonçalves**, kuri ne tik dalyvavo grupės darbe kaip Vaikams geresnio interneto strategijos ambasadorė iš Portugalijos, bet ir prisidėjo prie šios ataskaitos rengimo.

Šios ataskaitos nebūtų buvę įmanoma parengti be daugelio Europos Komisijos darbuotojų paramos.

Pirmiausia norėtume padėkoti IDEA ir laikinai jo vadovo pareigas einančiam **Davidui Müllerui** už tai, kad mus priėmė ir sudarė puikias darbo sąlygas.

Mūsų darbui buvo nepaprastai svarbi atsidavusios IDEA komandos parama. Norėtume padėkoti **Undinei Ruge** už proceso priežiūrą ir paramą. Esame labai dėkingi **Asenui Dimitrovui**, kuris, eidamas specialiosios grupės vaikų saugumo internete klausimais pirmininkų vyriausiojo koordinatoriaus pareigas, nepaprastai mums padėjo, teikė pagalbą, patarimus ir paramą tiek proceso, tiek turinio klausimais, taip pat padėjo įgyvendinti mūsų planus, koordinavo visus posėdžius ir keitimąsi informacija bei IDEA, o kartu su kolegomis iš Generalinio sekretoriato – ir Komisijoje koordinavo darbą rengiant šią ataskaitą.

Ši ataskaita nebūtų buvusi parengta be papildomos IDEA paramos. Norėtume padėkoti **Thomasui Hopkinsui**, kuris puikiai suredagavo angliškąją ataskaitos versiją; **Annai Magdalenai Comploi**, kuri prisidėjo savo žiniomis ir tyrimais bei padėjo spręsti įvairius organizacinius klausimus, taip pat **Quinlanui Rijksui**, kuris prisidėjo prie vaizdinės medžiagos rengimo. Taip pat dėkojame **Alexanderiui Hempfingui** už atliktą analizę, o **Yee-Sol Chang** ir **Konradui Rose** – už dalyvavimą.

Kartu su IDEA kolegos iš Generalinio sekretoriato koordinavo Komisijoje vykdytą darbą ir pateikė vertingų įžvalgų tiek proceso, tiek turinio klausimais. Todėl dėkojame generalinio sekretoriaus pavaduotojui **Nilsui Behrndtui** už skirtą laiką ir atsidavimą, taip pat **Nacirai Boulehouat, Ioanai-Mariai Gligor, Alessandrai Falcinelli, Tarikui Draidj, Louisui Dancourtui** ir **Armandei Lorentz**.

Iš pradžių siekėme geriau suprasti galiojančius teisės aktus ir ES bei valstybių narių turimas priemones, skirtas vaikams ir paaugliams apsaugoti internete, taip pat tai, kaip iki šiol buvo užtikrinamas šių priemonių vykdymas. Šis kontekstas tapo pagrindu diskusijoms su ekspertais dėl esamų spragų ir tolesnių veiksmų. Todėl dėkojame Ryšių tinklų, turinio ir technologijų generalinio direktorato vadovybei, jos generaliniam direktoriui **Roberto Violai** ir generalinio direktoriaus pavaduotojai **Renatei Nikolay**, taip pat Teisingumo ir vartotojų reikalų generalinio direktorato vadovybei, jos generalinei direktorei **Anai Gallego Torres** ir generalinio direktoriaus pavaduotojui **Hubertui Gamsui**.

Dėkojame Ryšių tinklų, turinio ir technologijų generalinio direktorato ekspertams, kurie pasidalijo vertingomis žiniomis ir įžvalgomis: **Prabhat Agarwal, Julia Van Best, Martin Harris Hess, Andrea Tognoni, Manon Baert, Emma O'Mahony, Irene Roche Laguna**.

Dėkojame Teisingumo ir vartotojų reikalų generalinio direktorato ekspertams, kurie pasidalijo vertingomis žiniomis ir įžvalgomis: **Maria-Myrto Kanellopoulou, Benedicte Van Ormelingen, Denisa Alexandroaiei, Caoimhe Sheridan, Marie-Cécile Rouillon, Marta Kuljon**.

Rengiant šią ataskaitą naudotasi įvairių Europos Komisijos padalinių (JRC, Sveikatos ir maisto saugos, Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros, Migracijos ir vidaus reikalų, Mokslinių tyrimų ir inovacijų, Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinių direktoratų, Teisės tarnybos ir kt.) ekspertų atliktais tyrimais ir jų indėliu: **Andrea Ceglia, Yves Punie, Marianne Takki, Martine Ingvorsen, Francesca Maltauro, Marta Touykova, Chiara Colella, Marta Markowska, Leonie Wahlmann, Katarzyna Janicka-Pawlowska, Veronica Travisani, Alessia Donna, Eva Gerhards, María del Pilar González Pantaleón, Amaryllis Verhoeven, Philipp Runge, Lorna Armati, Paul-John Loewenthal**.

Dėkojame visiems už ekspertines žinias ir kantrybę atsakant į begalę mūsų klausimų, taip pat už gebėjimą susisteminti sudėtingus teisinius ir techninius klausimus ir suprantamai juos paaiškinti.

Taip pat norėtume padėkoti Komunikacijos generalinio direktorato ir generalinio sekretoriato ekspertams už vertingą pagalbą komunikacijos srityje: **Chloe Lahousse Juarez, Anguel Konstantinov Beremliysky, Emma Kristina Kvennberg** ir kt. Taip pat dėkojame itin kūrybingiems ir kantriems grafikos dizaineriams bei vertimo ekspertams: **Laurie Janssen, Camille Palandjian, Benedetta Benedetto** ir kt.

Mūsų darbas nebūtų buvęs įmanomas be daugelio Komisijos kolegų organizacinės pagalbos rengiant specialiosios grupės posėdžius, keliones ir kitus susitikimus su suinteresuotaisiais subjektais: **Carmen Tresguerres, Rozaliya Petkova, Martina Gunda, Nuria Paredes, Alexandre Verin, Mariola De Las Heras Ojeda, Anne Catherine Louppe, Margarita Biacho Varela, Hafize Balci, Vaia Tsiampazi**.

Mes, kaip bendrapirmininkiai, taip pat sulaukėme didelės paramos iš savo institucijų ir artimiausių šios srities kolegų: prof. dr. Fegerto grupės Ulmo universitetinėje ligoninėje: **PD dr. Franziska Köhler-Dauner, doc. dr. Ann-Christin Haag, Emily Sitarski, Lena Peter, Karen Schlaegel, Claudia Rau, Annette Claus, Ariane Saccarello**.

dr. Marios Melchior grupės Sorbonos visuomenės sveikatos institute prie Sorbonos universiteto ir Prancūzijos nacionalinio sveikatos ir medicinos tyrimų instituto (INSERM): **Fabienne El Khoury, Camille Davisse-Paturet, Hamid Massoumi, Bertrand Redonnet, Mays Kabakibi**.

Galinės išnašos

- 01.** Aries, P. (1962). Centuries of childhood: A social history of family life. Knopf Doubleday Publishing Group.
- 02.** Berk, L.E. (1994). Infants and Children Prenatal Through Early Childhood.
- 03.** Kessler, R. C., Magee, W. J. (1993). Childhood adversities and adult depression: basic patterns of association in a US national survey. *Psychological Medicine*, 23(3), 679–690.
- 04.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
- 05.** Rideout, V. (2020). The Common Sense Census: Media Use by Kids Age Zero to Eight.
- 06.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67–S70.
- 07.** Odgers, C. L., Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336–348.
Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229–234.
- 08.** Montag, C., Lachmann, B., Herrlich, M., Zweig, K. (2019). Addictive features of social media/messenger platforms and freemium games against the background of psychological and economic theories. *International journal of environmental research and public health*, 16(14), 2612.
- 09.** Steinberg, L. D. (2014). Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence. Houghton Mifflin Harcourt.
Casey, B. J., Getz, S., Galvan, A. (2008). The adolescent brain. *Developmental review*, 28(1), 62–77.
- 10.** Li, C., Cheng, G., Sha, T., Cheng, W., Yan, Y. (2020). The relationships between screen use and health indicators among infants, toddlers, and preschoolers: A meta-analysis and systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 7324.
Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- Jing, X., et al. (2023). Effects of foreground screen media use on vocabulary development in young children: A meta-analysis. *Child Development*, 94(5), 1398–1415.
- 11.** Johnston MV. Neurotransmitters and vulnerability of the developing brain. *Brain Dev.* 1995 Sep-Oct;17(5):301–6.
- 12.** Ahmer, A., Raza, M., Azhar, M., Rahman, A., Das, J. K., Jafri, S. K. (2025). A systematic review and meta-analysis on the impact of screen-time on the social-emotional development of children under five years. *Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan*, 35(3), 351–358.
Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 13.** Boxer, P., Groves, C. L., Docherty, M. (2015). Video games do indeed influence children and adolescents' aggression, prosocial behavior, and academic performance: A clearer reading of Ferguson (2015). *Perspectives on psychological science*, 10(5), 671–673.
Coyne, S. M., Radesky, J., Collier, K. M., Gentile, D. A., Linder, J. R., Nathanson, A. I., Rogers, J. (2017). Parenting and digital media. *Pediatrics*, 140(Supplement 2), S112–S116.
- 14.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93–117). Academic Press. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr.* 2024;178(10):1017–1026.
- 15.** Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr.* 2024;178(10):1017–1026.
- 16.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93–117). Academic Press. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr.* 2024;178(10):1017–1026.
- 17.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged

- 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
18. American Academy of Pediatrics (2024). Screen time guidelines. Center of Excellence on Social Media and Youth Mental Health.
19. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
20. Li, C., Cheng, G., Sha, T., Cheng, W., Yan, Y. (2020). The relationships between screen use and health indicators among infants, toddlers, and preschoolers: A meta-analysis and systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 7324. Ahmer, A., Raza, M., Azhar, M., Rahman, A., Das, J. K., Jafri, S. K. (2025). A systematic review and meta-analysis on the impact of screen-time on the social-emotional development of children under five years. *Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan*, 35(3), 351-358.
21. Bochicchio, V., Keith, K., Montero, I., Scandurra, C., Winsler, A. (2022). Digital media inhibit self-regulatory private speech use in preschool children: The "digital bubble effect". *Cognitive development*, 62, 101180.
22. Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical child and family psychology review*, 24(3), 631-650. Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543.
23. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
24. Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
25. Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
26. Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi, M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr*. 2024;178(10):1017-1026.
27. Korat, O., Shamir, A., Heibal, S. (2013). Expanding the boundaries of shared book reading: E-books and printed books in parent-child reading as support for children's language. *First language*, 33(5), 504-523. Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0-6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
28. Kidron, B., Evans, A., Afia, J., Adler, J. R., Bowden-Jones, H., Hackett, L., Juj, A., Przybylski, A. K., Rudkin, A., Young Scot. (2018). Disrupted childhood: The cost of persuasive design. 5Rights Foundation. Stoilova, M., Bulger, M., Livingstone, S. (2024). Do parental control tools fulfil family expectations for child protection? A rapid evidence review of the contexts and outcomes of use. *Journal of Children and Media*. Chao, M., Lei, J., He, R., Jiang, Y., Yang, H. (2023). TikTok use and psychosocial factors among adolescents: Comparisons of non-users, moderate users, and addictive users. *Psychiatry Research*, 325, 115247.
29. Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0-6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614. Zgambo, M., Anyango, E., Arabiat, D. H., Ngune, I., Mörelus, E., Zhang, M., Whitehead, L. C. (2025). Effect of Digital Safety Interventions on Parental Practices in Safeguarding Children's Digital Activities: Systematic Review and Meta-Analysis. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 8(1), e70745.
30. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
31. Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical*

- child and family psychology review, 24(3), 631-650. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 32.** Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 33.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543.
- 34.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
- 35.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Zgambo, M., Anyango, E., Arabiat, D. H., Ngune, I., Mörelius, E., Zhang, M., Whitehead, L. C. (2025). Effect of Digital Safety Interventions on Parental Practices in Safeguarding Children's Digital Activities: Systematic Review and Meta-Analysis. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 8(1), e70745.
- 36.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
- 37.** Böttger, T., Zierer, K. (2024). To ban or not to ban? A rapid review on the impact of smartphone bans in schools on social well-being and academic performance. *Education Sciences*, 14(8), 906.
- 38.** Boztas, S. (2025, July 4). Smartphone bans in Dutch schools have improved learning, study finds. The Guardian.
- 39.** Wedekind, K. (2026, March 11). So abgelenkt sind Schüler, wenn es kein Handyverbot gibt. n-tv.
- 40.** Korat, O., Shamir, A., Heibal, S. (2013). Expanding the boundaries of shared book reading: E-books and printed books in parent-child reading as support for children's language. *First language*, 33(5), 504-523.
- 41.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
- 42.** Purba, A. K., Thomson, R. M., Henery, P. M., Pearce, A., Henderson, M., Katikireddi, S. V. (2023). Social media use and health risk behaviours in young people: systematic review and meta-analysis. *bmj*, 383.
- 43.** Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229-234. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 44.** Schwartz, D., Zhang, M., Troop-Gordon, W., Taylor, L. M., Chung, J. (2025). Are social media use and popularity in the peer group linked during adolescence? A meta-analytic review. *Journal of Adolescence*, 97(3), 575-592.
- 45.** Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 46.** Children's Hospital of Philadelphia (2026). Age Limits Alone Won't Fix Smartphone Risks, Suggests Children's Hospital of Philadelphia Study. Accessed on 12 July 2026.
- 47.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 48.** Nesi, J., Choukas-Bradley, S., Prinstein, M. J. (2018). Transformation of adolescent peer relations in the social media context: Part 1 – A theoretical framework and application to dyadic peer relationships. *Clinical child and family psychology review*, 21(3), 267-294. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 49.** Werling, A. M., Kuzhippallil, S., Emery, S., Walitza, S., Drechsler, R. (2022). Problematic use of digital media in children and adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder compared to controls: A meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 11(2), 305-325.
- 50.** Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229-234.

- Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 51.** Orben, A., Przybylski, A. K. (2019). The association between adolescent well-being and digital technology use. *Nature Human Behaviour*, 3, 173–182.
- 52.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 53.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 54.** Keles, B., McCrae, N., Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79–93. Liu, M., Kamper-DeMarco, K. E., Zhang, J., Xiao, J., Dong, D., Xue, P. (2022). Time spent on social media and risk of depression in adolescents: A dose-response metaanalysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19.
- 55.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 56.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619.
- 57.** Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical child and family psychology review*, 24(3), 631–650.
- 58.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 59.** Pagano, M., Bacaro, V., Crocetti, E. (2023). "Using digital media or sleeping... that is the question". A meta-analysis on digital media use and unhealthy sleep in adolescence. *Computers in Human Behavior*, 146, 107813. Orben, A., Przybylski, A. K. (2019). The association between adolescent well-being and digital technology use. *Nature Human Behaviour*, 3, 173–182.
- 60.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 61.** Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 62.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407–423.
- 63.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 64.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 65.** Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244–250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 66.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619.
- 67.** Pagano, M., Bacaro, V., Crocetti, E. (2023). "Using digital media or sleeping... that is the question". A meta-analysis on digital media use and unhealthy sleep in adolescence. *Computers in Human Behavior*, 146, 107813.
- 68.** Odgers, C. L., Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336–348. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, volume 14.
- 69.** Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, volume 14.
- 70.** Staksrud, E., Livingstone, S. (2009). Children and online risk. *Information, Communication and Society*, 12 (3).

71. Fegert, J.M. (2026). European child and adolescent psychiatry in a digital world. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 309–315.
72. WeProtect (2021). Estimates of childhood exposure to online sexual harms and their risk factors, p.5.
73. European Commission (2026). Action Plan against Cyberbullying.
74. Hamm, M. P., Newton, A. S., Chisholm, A., Shulhan, J., Milne, A., Sundar, P., Ennis, H., Scott, S. D., Hartling, L. (2015). Prevalence and effect of cyberbullying on children and young people: A scoping review of social media studies. *Journal of the American Medical Association Southeast Asia. Supplement. Pediatrics*, 169, 770–777. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
75. European Commission (2021). Study to support the preparation of the European Commission's initiative to extend the list of EU crimes in Article 83 of the Treaty on the Functioning of the EU to hate speech and hate crime. Final report.
76. European Institute for Gender Equality (EIGE). 2026. Growing up online: how violence follows girls across platforms. Accessed on 29 June 2026.
77. Abendroth Dias, K., Arias Cabarcos, P., Bacco, F.M., Bassani, E., Bertoletti, A., et al. (2025). Generative AI Outlook Report – Exploring the Intersection of Technology, Society and Policy. Navajas Cawood, E., Vespe, M., Kotsev, A., van Bavel, R. (editors). Publications Office of the European Union, Luxembourg, JRC142598.
78. Ofcom. (2024). A deep dive into deepfakes that demean, defraud and disinform. Accessed on 29 June 2026.
79. Rousay, V. (2023). Sexual Deepfakes and Image-Based Sexual Abuse: Victim-Survivor Experiences and Embodied Harms. Master's thesis, Harvard University Division of Continuing Education.
80. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
81. McCrae, N., Gettings, S., Pursell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, Vol. 2, pp. 315–330.
82. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
83. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
84. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
85. Twenge J.M., Martin G.N. (2020). Gender differences in associations between digital media use and psychological well-being: Evidence from three large datasets. *Journal of Adolescence*, 79, 91–102.
86. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
87. Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
88. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
89. Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, 14.
90. eSafety Commissioner (2025). How common are experiences of seeing online hate among children in Australia? Accessed 16 June 2026.
91. Kowalski, R.M., Limber, S.P., McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45.
92. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Accessed on 29 June 2026.
93. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Accessed on 29 June 2026.
94. FRA (2024). LGBTIQ equality at a crossroads: Progress and challenges, p.72.
95. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Accessed on 29 June 2026.
96. Ybarra, M.L., Mitchell, K.J., Palmer, N.A., Reisner, S.L. (2015). Online social support as a buffer against online and offline peer and sexual victimization among U.S. LGBT and non-LGBT youth. *Child Abuse Neglect*, 39.
97. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).

98. Koch, T., Laaber, F., Florack, A. (2024). Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation. *Computers in Human Behaviour*, 154.
Li, H., Luo, M., Duan, B., Kawulia, A., Su, M., Di, H. (2024). Family socioeconomic status and young children digital addiction: a moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*, 27 (5).
99. Lu, Z. (2026). Mapping adolescent problematic social media use patterns across 41 countries/ regions: A multilevel latent class analysis with social determinants. *Addictive Behaviors*, 172.
Gracia, P., Fernandez-Urbano, R., Rubio-Cabañez, M., Celik, S., Cineli, B. (2026). World Happiness Report 2026. Chapter 7: Problematic social media use and adolescent wellbeing: the role of family socioeconomic status across 43 countries. Helliwell, J.F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., Wang, S. (editors). Wellbeing Research Centre, University of Oxford.
100. Prkno, D., Grafe, N., Schulz, M.S., Kiess, W., Poulain, T. (2025). Children's and adolescents' negative internet experiences and the association with quality of life and behavioural difficulties: a cross-sectional study. *BMJ Paediatrics Open*, 17:9 (1).
101. Ofcom. (2022). Research into risk factors that may lead children to harm online.
102. Koch, T., Laaber, F., Florack, A. (2024). Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation. *Computers in Human Behaviour*, 154.
103. World Happiness Report (2026). Chapter 7: Problematic social media use and adolescent wellbeing: the role of family socioeconomic status across 43 countries.
Lu, Z. (2026). Mapping adolescent problematic social media use patterns across 41 countries/ regions: A multilevel latent class analysis with social determinants. *Addictive Behaviors*, 172.
104. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
105. Hong, J.S., et al. (2016). Understanding the correlates of face-to-face and cyberbullying victimization among U.S. adolescents: A social-ecological analysis. *Violence and Victims*, 31(4), 638–663.
Thomas, A., Yeqing, L. (2025). Helping teens navigate online racism – study shows which parenting strategy works best.
106. FRA (2023). Online content moderation – Current challenges in detecting hate speech.
107. Bermudez-Villalva, A., Mehrnezhad, M., Toreini, E. (2025). Measuring Online Hate on 4chan using Pre-trained Deep Learning Models. *IEEE Transactions on Technology and Society*, 6 (2), June 2025.
108. FRA (2024). Being Muslim in the EU – Experiences of Muslims.
109. FRA (2023). Being Black in the EU – Experiences of people of African descent.
110. Council of Europe (2026). Hate speech levels across Europe alarming, stronger action needed. Accessed on 25 June 2026.
111. United Nations (2021). Report of the Special Rapporteur on minority issues, Fernand de Varennes. Human Rights Council, Forty-sixth session, 22 February–19 March 2021.
112. FRA (2022). Bias in Algorithms – Artificial Intelligence and Discrimination.
113. Ofcom. (2022). Research into risk factors that may lead children to harm online. p. 27.
114. eSafety Commissioner, 2023. A new playground: The digital lives of young people with disability. Childlight Global Safety Institute (2023). The nature of online CSEA among children living with disabilities.
115. WeProtect (2025). How do we protect disabled young people from abuse and exploitation in digital spaces?
116. Childlight Global Safety Institute (2023). The nature of online CSEA among children living with disabilities.
117. eSafety Commissioner (2023). Young people with disability more likely to express themselves online despite higher rates of abuse.
118. eSafety Commissioner (2023). A new playground: The digital lives of young people with disability.
119. Werling, A.M., Kuzhippallil, S., Emery, S., Walitza, S., Drechsler, R. (2022). Problematic use of digital media in children and adolescents with a diagnosis of attention-deficit/hyperactivity disorder compared to controls. A meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 11 (2).
120. Villar Onrubia, D., Barreda Angeles, M., Cachia, R., Economou, A., Lopez Cobo, M., (2025). Cyberbullying: Insights from science, policy and legislation. Publications Office of the European Union, Luxembourg, JRC144335.
121. Shou, Q., Yamashita, M., Mizuno, Y. (2025). Association of screen time with attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms and their development: the mediating role of brain structure. *Translational Psychiatry*, 15:447.
122. eSafety Commissioner (2023). A new playground: The digital lives of young people with disability.
123. World Health Organization (2025). Mental health of adolescents. Accessed on 29 June 2026.
124. European Commission (2023). Flash Eurobarometer 530: Mental health.

125. World Health Organization (2025). Mental health of adolescents. Accessed on 29 June 2026.
126. World Health Organization (2025). Over a billion people living with mental health conditions – services require urgent scale-up. Accessed on 29 June 2026.
127. World Health Organization (2025). Suicide. Accessed on 16 June 2026:
128. OECD (2021). *Fitter Minds, Fitter Jobs: From Awareness to Change in Integrated Mental Health, Skills and Work Policies*. OECD Publishing, Paris.
129. Bertoni, E., Centeno, C., Cachia, R. (2025). Social media usage and adolescents' mental health in the EU. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Ispra.
130. Bertoni, E., Centeno, C., Cachia, R. (2025). Social media usage and adolescents' mental health in the EU. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Ispra.
131. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg. P.8.
132. Vidal, C., Lhaksampa, T., Miller, L., Platt, R. (2020). Social media use and depression in adolescents: A scoping review. *International Review of Psychiatry* (Abingdon, England), 32(3), 235-253.
133. Prkno, D., Grafe, N., Schulz, M.S., Kiess, W., Poulain, T. (2025). Children's and adolescents' negative internet experiences and the association with quality of life and behavioural difficulties: a cross-sectional study. *BMJ Paediatrics Open*, 17;9 (1).
134. Sarmiento, I., Olson, C., Yeo, G., Chen, Y., Toma, C., Brown, B., Bellmore, A., Mares, M. L. (2020). How does social media use relate to adolescents' internalizing symptoms? Conclusions from a systematic narrative review. *Adolescent Research Review*, 5, 381-404.
135. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, Vol 14. McCrae, N., Gettings, S., Pursell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, Vol 2, 315-330.
136. Li, H., Zhang, R., Lee, Y.C., et al. (2023). Systematic review and meta-analysis of AI-based conversational agents for promoting mental health and well-being. *NPJ Digital Medicine*, 6, 236.
137. Kooli, C., Chakraoui, R. (2025). AI-driven assistive technologies in inclusive education: benefits, challenges, and policy recommendations. *Sustainable Futures*, 10.
138. Unicef (2025). Guidance on AI and Children. Accessed on 29 June 2026.
139. Hudon, A., Stip, E. (2025) Delusional Experiences Emerging From AI Chatbot Interactions or "AI Psychosis". *JMIR Mental Health*, 3 (12). European Parliament (2026). The spread of AI companions and the challenges they generate. European Parliamentary Research Service (EPRS). Nature (2025). Can AI chatbots trigger psychosis? What the science says. Accessed on 16 June 2026.
140. Vice (2023). 'He Would Still Be Here': Man Dies by Suicide After Talking with AI Chatbot, Widow Says. Accessed on 16 June 2026.
141. Kurian, N. (2024). 'No, Alexa, no!': designing child-safe AI and protecting children from the risks of the 'empathy gap' in large language models. *Learning, Media and Technology*, 50.
142. Kurian, N. (2023). AI's empathy gap: the risks of conversational artificial intelligence for young children's well-being and key ethical considerations for early childhood education and care. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 26(1), 132-139.
143. Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL) (2026). L'impact des usages de l'AI sur la santé mentale des jeunes européens.
144. Ganapini, M., Panai, E. (2023). An Audit Framework for Adopting AI-Nudging on Children. Tech Ethics Lab.
145. Kurian, N. (2024). 'No, Alexa, no!': designing child-safe AI and protecting children from the risks of the 'empathy gap' in large language models. *Learning, Media and Technology*, 50.
146. Fegert, J. M. (2026). European child and adolescent psychiatry in a digital world. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 309-315.
147. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, Vol. 14.
148. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
149. Liu, L. (2024). Research on the relationship between virtual social interaction and the degree of loneliness based on algorithm matching technologies: A quantitative analysis on the SOUL APP-A virtual social software for strangers. *PLoS One*, 3:19.
150. eSafety Commissioner (2025). Online risks for children in your community. Accessed on 17 June 2026.
151. 5Rights Foundation (2021). Pathways: How digital design puts children at risk. p.5.

152. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
Bottaro, R., Faraci, P. (2022). The use of social networking sites and its impact on adolescents' emotional well-being: A scoping review. *Current Addiction Reports*, 9, 518–539.
153. Keles, B., McCrae, N., Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25 (1), 79–93. Ivie, E. J., Pettitt, A., Moses, L. J., Allen, N. B. (2020). A meta-analysis of the association between adolescent social media use and depressive symptoms. *Journal of Affective Disorders*, 275, 165–174.
154. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
155. Bozzola, E., Spina, G., Agostiniani, R., Barni, S., Russo, R., Scarpato, E., Di Mauro, A., Di Stefano, A. V., Caruso, C., Corsello, G., Staiano, A. (2022). The use of social media in children and adolescents: Scoping review on the potential risks. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19.
156. Course-Choi, J., Hammond, L. (2021). Social media use and adolescent well-being: A narrative review of longitudinal studies. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24, 223–236.
157. Consumer Science and Analytics (2022). Les adolescents et l'info. Research by Milan Presse and YouTube. Notley, T., Zhong, H.F., Dezuanni, M., et al. (2023) Comparing children's and teens' news engagement practices and affective news experiences. *Journal of Youth Studies*, 26 (7): 878–893.
158. University of Southern Denmark (2025). Children and misinformation on social media. Accessed on 25 June 2026.
159. University of Southern Denmark (2025). Children and misinformation on social media. Accessed on 17 June 2026.
160. Calvin, A., Lenhart, A., Mann, S., and Robb, M. (2025). Teens, Trust, and Technology in the Age of AI: Navigating Trust in Online Content. *Common Sense Media*.
161. European Parliament (2025). Youth survey 2024.
162. Ali, S., DiPaola, D., Lee, I., et al. (2021). Children as creators, thinkers and citizens in an AI-driven future. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2.
163. Howard, P.N., et al. (2021). Digital Misinformation / disinformation and children. UNICEF.
Melchior, C., Oliveira, M. (2024) A systematic literature review of the motivations to share fake news on social media platforms and how to fight them. *New Media and Society*, 26 (2): 1127–1150.
164. Howard, P.N., et al. (2021). Digital Misinformation / disinformation and children. UNICEF.
165. Ma, I., Mubashir, S., Kozyreva, A., van den Bos, W. (2025). Understanding the impact of misinformation on adolescents. *Nature Human Behaviour*, 10, 18–28.
166. NewsGuard (2021). Toxic TikTok: Popular social-media video app feeds vaccine misinformation to kids within minutes after they sign up. Accessed on 17 June 2026.
167. Ludwig-Walz, H., Bujard, M., Fegert, J.M., et al. (2025). Integrating European contexts and needs into WHO guiding principles on online mental health content for young people: Five recommendations. *European Child and Adolescent Psychiatry*, Vol. 34, 1221–1224.
168. Moss, C., Wibberley, C., Witham, G. (2023). Assessing the impact of Instagram use and deliberate self-harm in adolescents: A scoping review. *International Journal of Mental Health Nursing*, 32, 14–29.
169. World Health Organization (2025). Suicide worldwide in 2021: Global health estimates.
170. Arendt, F., Scherr, S., Romer, D. (2019). Effects of exposure to self-harm on social media: Evidence from a two-wave panel study among young adults. *New Media and Society*, Vol. 21 (11-12).
Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
171. Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
172. Memon, A. M., Sharma, S. G., Mohite, S. S., Jain, S. (2018). The role of online social networking on deliberate self-harm and suicidality in adolescents: A systematized review of literature. *Indian Journal of Psychiatry*, 60 (4).
173. Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
174. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg.
175. Yue, C., Wenyaoy, G., Xudong, Y., Shuang, S., Zhuying, S., Yizheng, Z., Linlin, Z., Jinxin, C., Xingqi, W., Yujia, L. (2023). Dose-response relationship between daily screen time and the risk of low back pain among children and adolescents: A meta-analysis of 57831

participants. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 28, 64–64.

176. American Optometric Association. (Undated). Computer vision syndrome (Digital eye strain). American Optometric Association. Accessed 29 June 2026.
Thorud, H.-M. S., Aurjord, R., Falkenberg, H. K. (2021). Headache and musculoskeletal pain in school children are associated with uncorrected vision problems and need for glasses: A case-control study. *Scientific Reports*, 11(1).
Thorud, H.-M. S., Mork, R., Bjørset, C. O., Gilson, S. J., Hagen, L. A., Langaas, T., Pedersen, H. R., Svarverud, E., Vikesdal, G. H., Baraas, R. C. (2022). Labouring reading and musculoskeletal pain in school children - the role of lifestyle behaviour and eye wear: A cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, 22(1).
Thorud, H.-M. S., Mudvari, P. R., Falkenberg, H. K. (2024). Academic performance and musculoskeletal pain in adolescents with uncorrected vision problems. *BMC Pediatrics*, 24(1).
177. Bozzola, E., Irrera, M., Hellmann, R., Crugliano, S., Fortunato, M. (2024). Media Device Use and Vision Disorders in the Pediatric Age: The State of the Art. *Children (Basel, Switzerland)*, 11(11).
178. Morningstar, B., Clayborne, Z., Wong, S.L., Roberts, K.C., Prince, S.A., Gariépy, G., Goldfield, G.S., Janssen, I., Lang, J.J. (2023). The association between social media use and physical activity among Canadian adolescents: a Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study. *Canadian Journal of Public Health*, 114(4): 642-650.
Foreman, J., Salim, A.T., Praveen, A., Fonseka, D., Ting, D.S.W., Guang He, M., Bourne, R.R.A., Crowston, J., Wong, T.Y., Dirani, M. (2021). Association between digital smart device use and myopia: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Digit Health*, 3(12).
Ahmed, O., Walsh, E.I., Dawel, A., Alateeq, K., Espinoza Oyarce, D.A., Cherbuin, N. (2024) Social media use, mental health and sleep: A systematic review with meta-analyses. *Journal of Affective Disorders*, 15, 367: 701-712.
Purba, A.K., Thomson, R.M., Henery, P.M., Pearce, A., Henderson, M., Katikireddi, S.V. (2023) Social media use and health risk behaviours in young people: systematic review and meta-analysis. *BMJ*, 383.
179. Czeisler, C. A. (2015). Duration, timing and quality of sleep are each vital for health, performance and safety. *Sleep Health*, 1(1), 5–8.
Matricciani, L., Paquet, C., Galland, B., Short, M., Olds, T. (2019). Children's sleep and health: A meta-review. *Sleep Medicine Reviews*, 46, 136–150.
Short, M. A., Blunden, S., Rigney, G., Matricciani, L., Coussens, S., M Reynolds, C., Galland, B. (2018). Cognition and objectively measured sleep duration in children: A systematic review and meta-analysis. *Sleep Health*, 4(3), 292–300.
180. Wheaton, A. G., Claussen, A. H. (2021). Short Sleep Duration Among Infants, Children, and Adolescents Aged 4 Months-17 Years – United States, 2016-2018. *MMWR. Morbidity and Mortality Weekly Report*, 70(38).
- Gariépy, G., et al. (2020). How Are Adolescents Sleeping? Adolescent Sleep Patterns and Sociodemographic Differences in 24 European and North American Countries. *Journal of Adolescent Health*, 66 (6) Supplement.
181. Chang, A.M., Aeschbach, D., Duffy, J. F., Czeisler, C. A. (2015). Evening use of light-emitting eReaders negatively affects sleep, circadian timing, and next-morning alertness. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(4), 1232–1237.
Hale, L., Guan, S. (2015). Screen time and sleep among school-aged children and adolescents: A systematic literature review. *Sleep Medicine Reviews*, 21, 50–58.
182. Tähkämö, L., Partonen, T., Pesonen, A.K. (2019). Systematic review of light exposure impact on human circadian rhythm. *Chronobiology International*, 36(2): 151-170.
183. Lund, L., Sølvhøj, I. N., Danielsen, D., Andersen, S. (2021). Electronic media use and sleep in children and adolescents in western countries: A systematic review. *BMC Public Health*, 21(1), 1598.
184. Mammeri, K., Riontino, L., Schwartz, S., Sterpenich, V. (2025). Influence of parental rules about screen electronic device use in the evening on sleep in adolescents. *Discover Public Health*, 22:517
185. Perrault, A. A., Bayer, L., Peuvrier, M., Afyouni, A., Ghisletta, P., Brockmann, C., Spiridon, M., Hulo Vesely, S., Haller, D. M., Pichon, S., Perrig, S., Schwartz, S., Sterpenich, V. (2019). Reducing the use of screen electronic devices in the evening is associated with improved sleep and daytime vigilance in adolescents. *Sleep*, 42(9).
Bartel, K., Scheeren, R., Gradisar, M. (2019). Altering Adolescents' Pre-Bedtime Phone Use to Achieve Better Sleep Health. *Health Communication*, 34(4), 456–462.
186. World Health Organization. Regional Office for Europe (2024) A focus on adolescent social media use and gaming in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey.
187. Digital Services Act.
188. European Commission (2023). Consumer protection: manipulative online practices found on 148 out of 399 online shops screened.
189. Flayelle, M., et al. (2023). A taxonomy of technology design features that promote potentially addictive online behaviours. *Nature Reviews Psychology*, 2: 136–150.
Perales, J.C., et al. (2020). Learning to lose control: A process-based account of behavioral addiction. *Neuroscience and biobehavioural reviews*, 108: 771-780.
190. van der Wal, A., Beyens, I., Janssen, L.H.C., Valkenburg, P.M. (2025). Diverse platforms, diverse effects: Evidence from a 100-day study on social media

- and adolescent mental health. *Current Psychology*, 45 (36).
- 191.** Owenz, M., Freed, R. (2021). The ethics of persuasive design in technology used by children and adolescents. *Ethical Human Psychology Psychiatry*, 23, 89–99.
- 192.** Andreassen, C.S., et al. (2016). The Relationship between Addictive Use of Social Media and Video Games and Symptoms of Psychiatric Disorders: A Large-Scale Cross-Sectional Study. *Psychology of Addictive Behaviors*. 30(2): 252–62.
- 193.** European Commission (2024). Commission Staff Working Document Fitness Check on EU consumer law on digital fairness.
- 194.** Saura, J.R., Palacios-Marqués, D., Iturricha-Fernández, A. (2021). Ethical design in social media: Assessing the main performance measurements of user online behavior modification. *Journal of Business Research*, 129.
- 195.** United Nations (2021). General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment. Committee on the Rights of the Child. European Commission (2025). Guidelines on measures to ensure a high level of privacy, safety and security for minors online, pursuant to Article 28(4) of Regulation (EU) 2022/2065.
- 196.** Curtis, B. L., Lookatch, S. J., Ramo, D. E., McKay, J. R., Feinn, R. S., Kranzler, H. R. (2018). Meta-Analysis of the Association of Alcohol-Related Social Media Use with Alcohol Consumption and Alcohol-Related Problems in Adolescents and Young Adults. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 42(6), 978–986. Vannucci, A., Simpson, E. G., Gagnon, S., Ohannessian, C. M. (2020). Social media use and risky behaviors in adolescents: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 79(1), 258–274.
- 197.** Beullens, K., Schepers, A. (2013). Display of alcohol use on Facebook: A content analysis. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 16(7), 497–503. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73. Vranken, S., Kurten, S., Beullens, K. (2024). Time to 'Wine': A Content Analysis Investigating How Social Media Influencers Refer to Alcohol Use in Instagram's Feed Posts and Stories. *Mass Communication and Society*, 27(6), 1468–1494.
- 198.** Geusens, F., Beullens, K. (2018). The Association Between Social Networking Sites and Alcohol Abuse Among Belgian Adolescents: The Role of Attitudes and Social Norms. *Journal of Media Psychology*, 30(4), 207–216. Geusens, F., Beullens, K. (2021). Triple spirals? A three-wave panel study on the longitudinal associations between social media use and young individuals' alcohol consumption. *Media Psychology*, 24(6), 766–791. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73.
- 199.** Geusens, F., Beullens, K. (2018). The Association Between Social Networking Sites and Alcohol Abuse Among Belgian Adolescents: The Role of Attitudes and Social Norms. *Journal of Media Psychology*, 30(4), 207–216. Geusens, F., Beullens, K. (2019). A Longitudinal Examination of the Moderating Influence of Peer and Parental Socialization on Alcohol-Related Social Media Self-Effects Among Late Adolescents. *Media Psychology*, 22(2), 273–297. Geusens, F., Beullens, K. (2021). Triple spirals? A three-wave panel study on the longitudinal associations between social media use and young individuals' alcohol consumption. *Media Psychology*, 24(6), 766–791. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73.
- 200.** Geusens, F., Beullens, K. (2019). A Longitudinal Examination of the Moderating Influence of Peer and Parental Socialization on Alcohol-Related Social Media Self-Effects Among Late Adolescents. *Media Psychology*, 22(2), 273–297.
- 201.** Rutherford, B.N., et al. (2025). #TurntTrending: a systematic review of substance use portrayals on social media platforms. *Addiction*, 8;118 (2).
- 202.** Liu, J., Charmaraman, L., Bickham, D. (2024). Association between social media use and substance use among middle and high school-aged youth. *Substance Use and Misuse*, 59 (7).
- 203.** Europol (2025). Europol coordinates operation against terrorist content online targeting minors. Accessed on 29 June 2026.
- 204.** Europol (2026). 2025 Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA): The changing DNA of serious and organised crime.
- 205.** Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online. Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
- 206.** Chauviré-Geib, K., et al. (2025). The increase in online child sexual solicitation and abuse: Indicator 16.2.3 of the UN Sustainable Development Goals (SDG) documents a hidden and growing pandemic.

- Population-based surveys fail to capture the full picture. *Child Abuse and Neglect*, 164.
- Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
- 207.** Internet Watch Foundation (2026). [2025 Internet Watch Foundation Annual Data and Insights Report](#).
- 208.** Insoll, T., Ovaska, A., Vaaranen-Valkonen, N. (2024). CSAM Users in the Dark Web: Protecting Children Through Prevention. *Protect Children*.
- 209.** Internet Watch Foundation (2026). [2025 Internet Watch Foundation Annual Data and Insights Report](#).
- 210.** Our Voice (2025) Survey for survivors of sexual violence in childhood – voices of the Nordic survivors.
- 211.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- 212.** Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 213.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- 214.** Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 215.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 216.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 217.** Chauviré-Geib, K., Gerke, J., Haag, A. C., Sachser, C., Finkelhor, D., Rassenhofer, M., Fegert, J. M. (2025). The increase in online child sexual solicitation and abuse: Indicator 16.2.3 of the UN Sustainable Development Goals (SDG) documents a hidden and growing pandemic. *Child Abuse Neglect*, 164.
- 218.** Eurostat (2025). [EU Terrorism Situation and Trend Report](#).
- 219.** Krahé, B., Möller, I., Huesmann, L.R., Kirwil, L., Felber, J., Berger, A. (2011). Desensitization to Media Violence: Links With Habitual Media Violence Exposure, Aggressive Cognitions, and Aggressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(4).
- 220.** Article 17 GDPR.
- 221.** European Data Protection Board (2022). [Guidelines 9/2022 on personal data breach notification under GDPR. Version 2](#).
- 222.** Schlegel, L., (2022). [Playing Against Radicalization: Why extremists are gaming and how P/CVE can leverage the positive effects of video games to prevent radicalization](#).
- 223.** European Commission (2023). [Understanding the value of a European video games society – Final report](#). Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (DG CNECT), ECORYS and KEA, section. 5.1.2.
Kowert, R., et al. (2026). Editorial: Extremism in games. *Frontiers in Psychology*, Vol. 16, p. 12.
- 224.** European Commission (2025). [The European media industry outlook – September 2025](#). Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (DG CNECT), p. 99.
- 225.** Radicalisation Awareness Network (2021). [Digital Grooming Tactics on Video Gaming & Video Gaming Adjacent Platforms: Threats and Opportunities – Conclusion paper](#).
- 226.** Brooks, G.A., Clark, L. (2019). Associations between loot box use, problematic gaming and gambling, and gambling-related cognitions. *Addictive Behaviors*, 96.
- 227.** Boniel-Nissim, M., Marino, C., Galeotti, T., Blinka, L., Ozoliņa, K., Craig, W., et al. (2024). [A focus on adolescent social media use and gaming in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey. Volume 6](#). WHO Regional Office for Europe.
- 228.** PEGI (2026). [PEGI expands age rating criteria with interactive risk categories](#). Accessed on 17 June 2026.
- 229.** OECD (2021). Children in the digital environment – Revised typology of risks.

230. Livingstone, S., Stoilova, M. (2021). The 4Cs: Classifying Online Risk to Children (1.0.0). [\(AI\) practices, as defined by the AI Act](#). Accessed on 2 July 2026.
231. European Commission, Joint Research Centre
232. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg.
233. Bursztyń, L., Duckworth, A., JiménezDurán, R., Leonard, A., Milojević, F., Roth, C., Sunstein, C. R. (2026). Why bans fail: Tipping points and Australia's socialmedia ban. (BFI Working Paper No. 202657). Becker Friedman Institute for Economics.
234. Article 28 DSA.
235. Articles 34 and 35 DSA.
236. Article 25 GDPR.
237. Article 6(1) GDPR.
238. Article 4(11) GDPR.
239. [EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679](#), pp. 62.
240. Case C-252/21, Meta v. Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), paragraph 106.
241. CJEU C-252/21 Bundeskartellamt, paragraph 111.
242. [EDPB guidelines on legitimate interest](#), para 96.
243. [EDPB Guidelines 1/2024 on processing of personal data based on Article 6\(1\)\(f\) GDPR](#), §54. Case C-252/21, Meta v. Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), paragraph 111.
244. [EDPB Guidelines 8/2020 on the targeting of social media users](#), paragraph 16.
245. [EDPB guidelines on legitimate interest](#), paragraph 95.
246. Article 17 and recital 65 GDPR.
247. Article 22 and recital 71 GDPR.
248. Recital 38 GDPR.
249. [Article 29 Data Protection Working Party Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679](#).
250. Article 35 and 36 GDPR.
251. European Commission (2026). [Draft Commission guidelines on the classification of high-risk AI systems](#).
252. European Commission (2025). [Commission publishes the Guidelines on prohibited artificial intelligence](#)
253. European Commission (2026). [The General-Purpose AI Code of Practice](#).
254. Article 50 AI Act.
255. European Commission (2026). [Code of Practice on marking and labelling of AI-generated content](#).
256. European Commission (2026). [Draft of the guidelines on the implementation of the transparency obligations for certain AI systems under Article 50 of the AI Act](#).
257. European Commission (2021). [UCPD Guidelines](#).
258. [Digital Fairness Fitness Check](#)
259. European Commission (2026). [Action Plan against Cyberbullying](#).
260. European Commission (2024). [Commission Recommendation on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child](#).
261. European Commission (2024). [TikTok commits to permanently withdraw TikTok Lite Rewards programme from the EU to comply with the Digital Services Act](#). Accessed on 2 July 2026.
262. Article 82 DSA.
263. European Commission (2026). [Commission preliminarily finds TikTok's addictive design in breach of the Digital Services Act](#). Accessed on 2 July 2026.
264. European Commission (2026). [Commission preliminarily finds Pornhub, Stripchat, XNXX and XVideos in breach of the Digital Services Act for allowing minors to access their services](#). Accessed on 2 July 2026.
265. European Commission (2025). [The European Board for Digital Services launches a coordinated action to reinforce the protection of minors as regards pornographic platforms](#). Accessed on 2 July 2026.
266. European Commission (2026). [Commission preliminarily finds Meta in breach of Digital Services Act for failing to prevent minors under 13 from using Instagram and Facebook](#). Accessed on 2 July 2026.
267. European Commission (2026). [Commission investigates Snapchat's compliance with child protection rules under the Digital Services](#). Accessed on 2 July 2026.
268. European Commission (2025). [Commission accepts commitments offered by AliExpress under the DSA and takes further action](#). Accessed on 2 July 2026.

- European Commission (2026). Commission launches investigation into Shein under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- European Commission (2025). Commission preliminarily finds Temu in breach of the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 269.** Authority for Consumers and Markets (2026). ACM launches investigation into Roblox in connection with risks that minors are facing. Accessed on 2 July 2026.
- 270.** European Commission (2026). Commission investigates Grok and X's recommender systems under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 271.** European Commission (2026). Commission launches investigation into Shein under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 272.** European Commission (2024). Commission opens formal proceedings against Temu under the Digital Services Act. Accessed on 2 July 2026.
- 273.** Article 53 AI Act.
- 274.** Article 55 AI Act.
- 275.** DLA Piper (2026). DLA Piper GDPR Fines and Data Breach Survey: January 2026.
- 276.** Data Protection Commission (2023). Annual Report 2023.
- 277.** Data Protection Commission (2023). Irish Data Protection Commission announces €345 million fine of TikTok. Accessed on 2 July 2026.
- 278.** Data Protection Commission (2022). Data Protection Commission announces decision in Instagram Inquiry. Accessed on 2 July 2026.
- 279.** Garante per la Protezione dei Dati Personali (2021). Provvedimento del 22 gennaio 2021.
- 280.** Data Protection Commission (2026). Data Protection Commission opens investigation into X (XIUC). Accessed on 2 July 2026.
- 281.** Art 15 EMFA.
- 282.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Accessed on 24 June 2026.
- 283.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Accessed on 24 June 2026.
- 284.** European Commission (undated). Sweeps. Accessed on 24 June 2026.
- 285.** European Commission (undated). Influencer Legal Hub. Accessed on 24 June 2026.
- 286.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Accessed on 24 June 2026.
- 287.** Article 37 DSA.
- 288.** Article 38 DSA.
- 289.** FRA (2025). Towards Integrated Child Protection Systems – Challenges, promising practices and ways forward, p.79.
- 290.** Popat, A., Tarrant, C. (2023). Exploring adolescents' perspectives on social media and mental health and well-being – A qualitative literature review. Special Issue: Social Media and Mental Health, 28 (1), p. 329.
- 291.** Singleton, A., Abeles, P., Smith, I.C. (2016). Online social networking and psychological experiences: The perceptions of young people with mental health difficulties. Computers in Human Behavior, vol. 61.
- 292.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 293.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 294.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 295.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 296.** Anderson, M., Vogels, E.A., Perrin, A., Lee, R. (2022). Connection, Creativity and Drama: Teen Life on Social Media in 2022. Pew Research Center. As cited in: Manolios, S., Chaudron, S., Fortuna, P., Sala, A., Gomez, E. (2026). Opportunities for young users on social media. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Seville, JRC147510.
- 297.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 298.** Shankleman, M., Hammond, L., Jones, F.W. (2021). Adolescent Social Media Use and Well-Being: A Systematic Review and Thematic Meta-synthesis. Adolescent Research Review, vol. 6.
- 299.** Shankleman, M., Hammond, L., Jones, F.W. (2021). Adolescent Social Media Use and Well-Being: A Systematic Review and Thematic Meta-synthesis. Adolescent Research Review, vol. 6.
- 300.** Popat, A., Tarrant, C. (2023). Exploring adolescents' perspectives on social media and mental health and

- well-being – A qualitative literature review. Special Issue: Social Media and Mental Health, 28 (1), p. 329.
- 301.** Hillmayr, D., Ziernwald, L., Reinhold, F., Hofer, S.I., Reiss, K.M. (2020). The potential of digital tools to enhance mathematics and science learning in secondary schools: A context-specific meta-analysis. Computers & Education, vol. 153.
- 302.** Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Villagrà Sobrino, S., Giannoutsou, N., Cachia, R., Martínez Monés, A., Ioannou, A. (2022). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. Education and Information Technologies, vol. 28.
- 303.** Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
Barrot, J.S. (2022). Social media as a language learning environment: A systematic review of the literature (2008-2019). Computer Assisted Language Learning, 35 (9).
Zachos, G., Paraskevopoulou-Kollia, E.-A., Anagnostopoulos, I. (2018). Social Media Use in Higher Education: A Review. Education Sciences, 8 (4), Article 4.
- 304.** Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
- 305.** Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al. (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
- 306.** Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al. (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
- 307.** Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al., (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
- 308.** Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Villagrà Sobrino, S., Giannoutsou, N., Cachia, R., Martínez Monés, A., Ioannou, A. (2022). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. Education and Information Technologies, vol. 28.
- 309.** Crêteur, S., Dunajeva, J., Frydman, B., Berg Mulvik, I., Del Cogliano, D., Nada, C., Siarova, H., Sankalaite, S. (2026). Mobile phone bans in schools across the EU: ENESET analytical report. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
- 310.** European Commission (2026). Better Internet for Kids: Review of the year 2025. Accessed on 2 July 2026.
- 311.** European Commission (2026). Better Internet for Kids: Review of the year 2025. Accessed on 2 July 2026.
- 312.** European Commission (2024). International Computer and Information Literacy Study (ICILS) in Europe, 2023: Main findings and educational policy implications. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
- 313.** European Commission (2025). Education and Training Monitor: Comparative Report. Chapter 2 – Young people's basic skills.
- 314.** European Commission (2026). The teaching profession in the EU – A comparative analysis building upon the TALIS 2024 results. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
- 315.** Council conclusions on promoting and protecting the mental health of children and adolescents in the digital era.
- 316.** COFACE Families Europe (2026). Towards digital safety and well-being for children and their families: Moving beyond social media age restrictions as the sole solution.
- 317.** Council conclusions on promoting and protecting the mental health of children and adolescents in the digital era.
- 318.** European Commission (2025). Flash Eurobarometer survey: Future needs in digital education.
- 319.** European Commission (2026). New guidelines to help teachers lead Europe's digital education. Accessed on 1 July 2026.
- 320.** European Commission (2026). Guidelines for teachers and educators on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).

- 321.** OECD / European Union (2026). Empowering Learners for the Age of AI: An AI Literacy Framework for Primary and Secondary Education. OECD Publishing, Paris.
- 322.** Commission Recommendation (EU) 2024/1238 of 23 April 2024 on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child.
- 323.** Article 24 Charter of Fundamental Rights of the European Union.
- 324.** European Commission (2025). Call to Action: from children to EU decision-makers. Accessed on 1 July 2026.
- 325.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 326.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 327.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 328.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 329.** European Commission (Undated). Promising practices – Summary. Denmark – Psychological First Aid for Young Peers.
- 330.** European Commission (2024). Best Practices Portal – Psychological First Aid for Young Peers. Accessed on 1 July 2026.
- 331.** Seguranet (2026) Digital Leaders | SeguraNet. Accessed on 7 July 2026.

Europos Sąjungos
leidinių biuras

Teisė | Duomenys | Leidiniai